

วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร

The Journal of Institute of Trainer Monk Development
Vol. 9 No. 3 July-September 2026 ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2569

ISSN: 2985-0797 (Online)

JITMD

วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร
ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน 2569
The Journal of Institute of Trainer Monk
Development
Vol. 9 No.3 July-September 2026
ISSN: 2985-0797 (Online)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ISSN: 2985-0797 (Online) เป็นวารสารวิชาการของสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วารสารนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนการศึกษาวิจัยและตีพิมพ์บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ศาสนศึกษา และพุทธศาสนาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือการประยุกต์พุทธศาสนากับสาขาวิชาอื่น เช่น การศึกษา การพัฒนาสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน บทความทั้งหมดจะต้องเกี่ยวข้องกับการสอน และการวิจัยทางพระพุทธศาสนา ผู้เขียนที่ส่งผลงานจะต้องจำแนกต้นฉบับของตนโดยเลือกขอบเขตจากพุทธศาสนาทั้งสองกลุ่มนี้ ดังต่อไปนี้:

กลุ่มที่ 1 พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ได้แก่ หลักพุทธธรรม การวิเคราะห์หลักพุทธธรรม

1.1 พุทธธรรม หมายถึง หลักคำสอนที่เกิดจากการถ่ายทอดของพระพุทธเจ้าและเหล่าสาวก เช่น อริยมรรค ศีล อริยสัจ เป็นต้น

1.2 การวิเคราะห์หลักพุทธธรรม หมายถึง การตีความหลักธรรมด้วยทฤษฎีทางด้านการตีความ เพื่ออธิบายและขยายความคำสอนที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถาและคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

กลุ่มที่ 2 พุทธศาสนาประยุกต์ หมายถึง การประยุกต์หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

2.1 พระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม เช่น ค่ายคุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน การจัดฝึกอบรมพระวิทยากร เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

2.2 การบูรณาการหลักธรรมกับการศึกษา การบริหารการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร เช่น การประยุกต์ใช้โยนิโสมนสิการกับการเรียนการสอน

2.3 พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed)

วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร (The Journal of Institute of Trainer Monk Development) ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ได้รับการจัดให้อยู่ใน วารสารกลุ่มที่ 2: วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2572) ทั้งนี้ ทางวารสารได้เผยแพร่ผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดบทความฉบับสมบูรณ์ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tmd>

การเผยแพร่แบบออนไลน์ในวารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ รูปแบบก่อนเสนอบทความวิชาการ หรือบทความวิจัย ต้องผ่านเกณฑ์ของวารสารอย่างเคร่งครัด และต้องยึดหลักเกณฑ์จรรยาบรรณหรือจริยธรรมของนักวิชาการ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยนำเสนอเผยแพร่ซ้ำซ้อนหรือกำลังอยู่ในระหว่างเสนอตีพิมพ์ในวารสารอื่นใดมาก่อน ผลการศึกษาที่ค้นพบองค์ความรู้หรือข้อความที่ปรากฏในบทความของผู้เขียน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน จะไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากรแต่อย่างใด

บรรณาธิการ

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รศ.ดร.มานพ นักการเรือน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว

รศ.ดร.ศุภกาญจน์ ชยาพัฒน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.คงสุฤษณ์ แสงทรัพย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ประทีป พิษทองกลาง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.อรรถพงษ์ ผิวเหลือง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.มนูญ สอนโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.พัชรภร พูลบุญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผศ.ชนาธิป บุปผามาศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ดร.ประสิทธิ์ แก้วศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร. แม่ชีธรรมอริชฐาน พรบันดาลชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ปณยวัฒน์ เหล่าจุม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์อรรถสิทธิ์ สุนาโ	มหาวิทยาลัยหัวเฉียว
ดร.ชาตรี ชุมเสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ประธานงาน

เกษริน บุตรา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
--------------	------------------------------------

เจ้าของวารสาร:

สถาบันพัฒนาพระวิทยากร
ศาลาสันติวัคคีย์บริเวณบรมบรรพต (ภูเขาทอง)
วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย
กรุงเทพมหานคร 10100

Email: monkde2563@gmail.com

online journal: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tmd/index>

บทบรรณาธิการ

วารสารสถาบันพัฒนาพระวิทยากรฉบับนี้เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2569 โดยได้คัดเลือกบทความเผยแพร่ในฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 34 บทความ บทความวิชาการ จำนวน 1 บทความ รวมทั้งหมด 35 บทความ เนื้อหาบทความโดยรวมยังคงเกี่ยวข้องกับ การศึกษา การบริหาร การพัฒนา การออกแบบหลักสูตร หลักการทางศาสนาและแนวทางการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำไปใช้ควบคู่กับการพัฒนาสังคมได้โดยรวม และแต่ละบทความมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

บทความวิจัย

น้อยหน้า ศรีทัศน์ และรัตนาศรีทัศน์ เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวิธีการแยกสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย” พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย อยู่ในระดับมาก

ฮาปียะ นาฮูดา และศัจฉนันท์ แก้ววงศ์ศรี เสนอบทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล” จนเกิดเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่เรียกว่า “P-D-C-A Plus Model” เป็นรูปแบบการบริหารประกันคุณภาพภายในที่พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย ซึ่งเน้นการบูรณาการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Participation) การใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตัดสินใจ (Data-driven) และการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตามวงจรคุณภาพ (Continuous Process: PDCA) โดยเชื่อมโยงกับกระบวนการประเมินผลและการนำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนา (Accountability & Improvement) อย่างต่อเนื่องในลักษณะวงจร ส่งผลให้การบริหารประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความเป็นระบบ ยืดหยุ่น และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

มณฑิตา ขุนหนู และประภาศ ปานเจี้ยง ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” พบว่าผลการเปรียบเทียบทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นโดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วย

ชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

วรสิรา ศรีจันทร์ และสุวิมล สพฤกษ์ศรี ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลมาจากการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติจริง คิดวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการทดลอง และสรุปผลด้วยตนเองอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และการคิดเป็นฐานที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง และเห็นคุณค่าของการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

กมลวรรณ ประทีปสกุลทอง และวชิระ จันทราช เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1” แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของผู้เรียนระดับประถมศึกษาจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกจากระดับหน่วยเสียงไปสู่ระดับคำ และเชื่อมโยงต่อยอดสู่ระดับประโยค และความหมายอย่างเป็นลำดับ ผ่านกิจกรรมการอ่านและการเขียนที่สอดคล้องกัน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถถอดรหัสคำ เขียนสะกดคำศัพท์ได้ถูกต้อง เข้าใจความหมายของคำศัพท์ และนำความรู้ไปใช้ในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง มั่นใจ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

พร้อมพร สระคำ และปรณัฐ กิจรุ่งเรือง เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2” สรุปได้ว่าผู้เรียนได้เรียนรู้จากภาพ เชื่อมโยงคำศัพท์กับความหมาย และนำความรู้ไปใช้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถอ่านและเขียนได้ดีขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะทางภาษาไทยได้

อนุพงศ์ สุวรรณโชติ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570-2579)” ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัย

ทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และนโยบายการศึกษาที่ส่งผลต่อบทบาทและแนวทางการดำเนินงานในอนาคต โดยองค์ประกอบสำคัญของการบริหารประกอบด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม

รุ่งทิพย์ บุตตะจัน เขียนบทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 2” พบว่า ผู้บริหารต้องนำแนวทางในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมาเป็นตัวนำทางในการกำหนดวิธีการบรรลุคุณอัตลักษณ์ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมมือร่วมใจกันหาแนวทางการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น มาบูรณาการร่วมกับการบริหารสร้างสรรค์ คนดี LOVELY MODEL ตามบริบทของโรงเรียนที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

วรายุทธ์ อุเชิง และคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1” ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่ กรอบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ การเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การคิดสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศในองค์กร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

กิตติ มาเอ๊ะ และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “การนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิผลทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1” สะท้อนถึงความสำคัญของการบริหารจัดการนิเทศอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐาน การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร การพัฒนาสื่อและเครื่องมือนิเทศที่ทันสมัย และการนิเทศในลักษณะกัลยาณมิตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เมื่อผู้บริหารมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการและขับเคลื่อนกระบวนการนิเทศอย่างต่อเนื่อง จะช่วยพัฒนาศักยภาพครู ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และเพิ่มประสิทธิผลทางการบริหารสถานศึกษา

อายุชะห์ ยูโซ๊ะมายุ และคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี เขต 1” ได้เสนอแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพครู การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง และการ

ยึดหลักคุณธรรมและความโปร่งใสในการบริหาร ซึ่งจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษาและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

นุรอมมีรา กาซอ และคณะ ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1” ได้นำไปสู่แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหาร 4 ด้าน ได้แก่ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างมนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อการบริหาร และการคิดรวบยอดควบคู่กับการคิดสร้างสรรค์เชิงพัฒนานวัตกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาและรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

นุรมา ปือราเฮง และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผันสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2” สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล การสื่อสารเชิงดิจิทัล การสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพราพงศ์พันธุ์ จันทรปาน เขียนบทความวิจัยเรื่อง “กระบวนการคิดเชิงออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนหัตถกรรมชาวเขาในบริบทการพัฒนาสังคมเชิงสร้างสรรค์” แสดงให้เห็นว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมเชิงสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพในบริบทชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือต้องวางรากฐานบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน และใช้กลไกตัวกลางที่ได้รับความไว้วางใจเพื่อเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

กนิษฐา การกุล และคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร” ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความยุติธรรม ด้านการสร้างชุมชน ด้านความเคารพผู้อื่น ด้านการให้บริการผู้อื่น และด้านความซื่อสัตย์ เมื่อผู้บริหารนำหลักดังกล่าวไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา จะส่งผลให้เกิดบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย ด้านความร่วมมือระหว่างครู ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร ด้านการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร และด้านความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานอันนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ

นุอำหัตคอยรี สะมะแอ และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 3” แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการดำเนินงานหรือขั้นตอนการปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังคงอาศัยคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรทางการศึกษาที่มีบทบาทในการกำหนดทิศทาง ขับเคลื่อน ประสานงาน กำกับติดตาม และพัฒนาระบบให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

สุวบะห์ อีแดแล และคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2” ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล และด้านการส่งเสริมแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบัน

อานัน วีรภัทรขุภากร และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3” ประกอบด้วยควมมีวิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น และความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารนำคุณลักษณะดังกล่าวไปสู่การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผ่านการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนการปฏิบัติงานของครู ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพในด้านการจัดการเรียนรู้

พิรดาว เจมแม และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา” ทำให้สามารถสังเคราะห์กรอบแนวทางการพัฒนาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การใช้การประเมินเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครู การวางแผนและคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากร สื่อ และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการอำนวยความสะดวกและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาวิชาชีพครู

กามิเราะห์ วาเตี และคณะ ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 3” พบว่า การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเกิดจากการบูรณาการปัจจัยการบริหารที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำ งบประมาณ ผู้ปกครองและชุมชน ครูผู้สอน และบทบาทของผู้บริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการ

บริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงาน การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

โรสนานี พัทธกิจสุสันต์ และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2” นำไปสู่การพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาและ (5) การส่งต่อนักเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ

นภนาท วิไลลักษณ์ เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ)” สรุปได้ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งในด้านการปกครอง ด้านการสืบทอดวิปัสสนาวงศ์ ด้านหนังสือและตำรา และสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะทางจิตของพุทธศาสนิกชนไทย อันสะท้อนถึงคุณค่า และอิทธิพลของแนววิปัสสนาของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ที่ยังคงสืบทอดและแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

วรจักร ถาวรกุล ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “รูปแบบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาไทย และสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพองค์กร คุณภาพบุคลากร และคุณภาพผู้เรียน อันนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

ธนากร นิลน้อย เขียนบทความวิจัยเรื่อง “อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถี แห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578)” ผลการวิจัยสะท้อนว่าความยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับด้านใดด้านหนึ่ง แต่เกิดจากการเชื่อมโยงคุณภาพผู้เรียน เสถียรภาพองค์กร ทุนมนุษย์ เครือข่าย และคุณธรรมของผู้นำเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

ณิชาภัทร เสือสีห์ และคณะ ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่องโจทย์ปัญหาร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแจรงาม โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน” ได้นำเสนอการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาโดยมีขั้นตอนดำเนินการ 8 ขั้นตอน คือ 1. กำหนดปัญหา 2. ทำ

ความเข้าใจกับปัญหา 3. ดำเนินการศึกษา 4. นำความรู้มาแก้ปัญหา 5. นำเสนอผลงานและประเมินผล 6. ตรวจสอบการแก้ปัญหา 7. ขยายผลการเรียนรู้ 8. สรุปผลการเรียนรู้

วันทนี ชัชวาล และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร” ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้คำถาม ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อมั่นร่วมกัน ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ และด้านการจินตนาการสร้างภาพอนาคต จะช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การส่งเสริมการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม การทำงานร่วมกันและการสื่อสาร

มัณฑุร ชุมอภัย และคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1” พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของครูให้มีคุณภาพ ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล ด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม และด้านการจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล

ปฐวี แสงชาติรี และคณะ เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1” สรุปได้ว่า ผู้บริหารควรมีการพัฒนาทักษะการบริหารงาน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการคิด การทันต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการสนับสนุนและให้โอกาสครูทดลองนวัตกรรมอย่างเต็มที่

อารตรี ศรีรักษา และคณะ ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น” ทำให้พบว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาครู และการยกระดับคุณภาพผู้เรียน ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ และการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล

พระกฤติกร ชัยชุนะภัย เขียนบทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาท และพระพุทธศาสนาหายนเพื่อพัฒนาจิตใจผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศ” ทำให้เกิดข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัยคือการสังเคราะห์เป็นโมเดลการบูรณาการแนว

ทางการแผ่เมตตาเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ ซึ่งผสานความมั่นคงทางจิตตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทเข้ากับความรู้ด้านจิตวิทยาตามแนวพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ลดความขัดแย้งทั้งภายในตนเองและระหว่างบุคคล และส่งเสริมการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกอย่างสมดุลและสันติ

นिरภา ประสารการ และนวรรณ์ ไชยมภู เสนอบทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่” ทำให้พบว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ควรดำเนินการอย่างบูรณาการใน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ วิสัยทัศน์ (Vision) ที่มุ่งกำหนดทิศทางองค์กรจากข้อมูลและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ความยืดหยุ่น (Flexibility) ที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหาร จินตนาการ (Imagination) ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการคิดเชิงออกแบบ แรงจูงใจ (Motivation) ที่สร้างแรงบันดาลใจและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการทำงานเป็นทีม (Teamwork) ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และเครือข่ายความร่วมมือ

พระดำรงศักดิ์ คมภิธมโม ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับอสุภกัมมัญฐานในการเจริญวิปัสสนาภาวนา” แสดงให้เห็นว่าเส้นทางสู่ความหลุดพ้นมีความหลากหลาย แต่สามารถบูรณาการกับอสุภกัมมัญฐานได้ทั้งหมด อย่างไรก็ตามไม่ว่าปฏิปทาใดหากสามารถพัฒนาสมดุลของอินทรีย์ และยกจิตจากสมณะสู่วิปัสสนาได้อย่างถูกต้อง อสุภกัมมัญฐานย่อมเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การละสังโยชน์ และบรรลุพระนิพพานได้ในที่สุด

นภัสสร จันทเลิศ และภาวิณี ไสธายะเพชร เขียนบทความวิจัยเรื่อง “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษา” ชี้ให้เห็นว่าการจัดการการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากปรากฏการณ์จริงที่เลือกเอง เชื่อมโยงความรู้กับบริบททางสังคม โดยอาศัยการตั้งประเด็นการเรียนรู้ที่หลากหลายของครูผู้สอน ผ่านกระบวนการที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล นักเรียนเกิดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเคารพความแตกต่างและความหลากหลาย และส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นพลโลกได้ในที่สุด

แมชีลินกานต์ ใจเสรีฐ ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “บูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคีตะเพื่อลดความเครียดของคณวิทำงานในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน: กรณีศึกษามูลนิธิพุทธะมหาเมตตา” แสดงให้เห็นว่า ธรรมคีตะเป็นกระบวนการปฏิบัติธรรมเชิงบูรณาการที่มีศักยภาพในการลดความเครียดของคณวิทำงาน โดยทำหน้าที่เป็นทั้งสื่อธรรม เครื่องประคองสติ และเครื่องปลุกความเมตตากรุณา แนวทางเถรวาทช่วยให้ผู้ปฏิบัติเห็นกาย เวทนา จิต และธรรม

ตามความเป็นจริง ส่วนแนวทางมหายานช่วยให้ผู้ปฏิบัติเปิดใจสู่โพธิจิต เมตตา กรุณา และการปล่อยวางตนเองเพื่อผู้อื่น เมื่อนำทั้งสองแนวทางมาบูรณาการผ่านธรรมคี่ตะ จึงเกิดรูปแบบ DGMIS Model ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยนี้ และสามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนากิจกรรมลดความเครียดเชิงพุทธบูรณาการสำหรับคนวัยทำงานต่อไป

บทความวิชาการ

พณณกร สอนจ้อย ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง “การบูรณาการพุทธจิตวิทยากับเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทย: การพัฒนาแบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก” พบว่านัยสำคัญของบทความอยู่ที่การยกระดับการฝึกจิตจากกิจกรรมเชิงนามธรรมสู่เครื่องมือทางคลินิกที่มีโครงสร้างสามารถวางแผน ประเมิน และติดตามผลได้จริง อีกทั้งยังเอื้อต่อการออกแบบการรักษาแบบผสมผสานที่เชื่อมโยงหัตถการทางกายกับการพัฒนาจิต และสามารถปรับใช้กับผู้ป่วยที่มีระดับความพร้อมแตกต่างกันได้อย่างยืดหยุ่น อันช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาและลดการกลับเป็นซ้ำในระยะยาว

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, รศ. ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	iv-xii
บทความวิจัย	
การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวิธีการแยกสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยใช้ การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย The Development of Scientific Problem-solving Ability on Separation Method of Matthayomsuksa 1 Students of the Demonstration School of Nakhon Pathom Rajabhat University Using the Learning Model TGT Combined with Think-Pair-Square-Share Technique น้อยหน้า ศรีทัศน์ และรัตนา ศรีทัศน์ Noynar Seetud and Ratana Srithus	1-16
แนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล Guidelines for Developing Internal Quality Assurance Administration of School Administrators under the Satun Primary Educational Service Area Office ฮาบีบะ นาฮูดา และศัจฉนันท์ แก้ววงศ์ศรี Habeebah Nahuda and Sajanun kheowongsri	17-32
การพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับ กิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 Developing Basic Recorder Playing Skills Through a Practical Skill Training Set Combined with Peer-Assisted Activities for Second-Year Secondary School Students มณฑิตา ขุนหนู และประภาศ ปานเจียง Montita Khunnoo and Prapas Panjiang	33-46
การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง โดยการจัดการ เรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน	47-63

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

The Development of Scientific Process Skill in Experimentation Through Inquiry-Based Learning (7 E) Combined with Thinking-Based Learning Management for Grade 8 Students

วริสรา ศรีจันทร์ และสุวิมล สพฤกษ์ศรี

Warissara Srichan and Suwimon Saphuksri

**ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับ
ข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์
ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1** 64-78

The Effects of Using Synthetic Phonics Combined with Decodable Texts to Promote English Vocabulary Spelling of Grade 1 Students

กมลวรรณ ประทีปสกุลทอง และวชิระ จันทราช

Kamolwan Pratheepsakunthong and Vachira Jantarach

**การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้รูปแบบ PWIM และการ
จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2** 79-93

The Development of Reading and Writing Skill for Prathomsuksa 2 Students through PWIM and Integration

พร้อมพร สระคำ และปรณัฐ กิจรุ่งเรือง

Promptorn Sakham and Poranat Kitroongrueng

**อนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570-2579)** 94-106

The Future Scenario of the Administration of the Parents-Teachers Associations in Secondary Schools under the Office of the Basic Education Commission in the Next Decade (2027-2036)

อนุพงศ์ สุวรรณโชติ

Anupong Suwannachot

**รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐ
อุปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2** 107-124

Particplation Model in Developing Stydents' Moral Identity Charoenrat Uppatham School Nonthaburi Primary Educational Service Area District Office 2

รุ่งทิพย์ บุตตะจิน

Roongthip Boottajeen

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ 125-141
การศึกษาประถมศึกษาณราธิวาส เขต 1

Innovative Leadership of School Administrators under the Narathiwat
Primary Educational Service Area Office 1

วรยุทธ์ อุเช็ง, จรุณี แก้วเอียน และพุมพนิต คงแสง

Worayut U-seng, Jarunee Kao-ian, Phumpanit Kongsang

การนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด 142-158
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

Internal Supervision to Enhance the Administrative Effectiveness of
School Administrators under the Yala Primary Educational Service Area
Office 1

กิตติ มาเอ๊ะ, จรุณี แก้วเอียน และพุมพนิต คงแสง

Kitti Ma-ea, Jarunee Kao-ian, Phumpanit Kongsang

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา 159-175
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

Strategic Leadership of School Administrators and the Schools
Effectiveness under Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1

อายุชะห์ ยูโซะมายู, จรุณี แก้วเอียน, พิมพ์ปวีณ์ สุวรรณโณ และพุมพนิต คงแสง

Ayusan Yusohmayu, Jarunee Kao-ian, Pimpawee Suwanno,
Phumpanit Kongsang

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขต 176-191
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

The Administrative Skills of School Administrators in the 21st Century
under Yala Primary Educational Service Area Office 1

นุรามีรา กาสอ, จรุณี แก้วเอียน และพุมพนิต คงแสง

Nuramira Kasor, Jarunee Kao-ian, Phumpanit Kongsang

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผันสังกัด 192-207
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

Digital Leadership of School Administrators in the Era of Disruptive

Education under Pattani Primary Educational Service Area Office 2

นุรมา บือราเฮง, จรุณี แก้วเอียน และพุมพินิต คงแสง

Nurma Bueraheng, Jarunee Kao-ian, Phumpanit Kongsang

**กระบวนการคิดเชิงออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ: การพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ชุมชนหัตถกรรมชาวเขาในบริบทการพัฒนาสังคมเชิงสร้างสรรค์** 208-224

Design Thinking and Four-P Creativity Framework: Highland Craft
Community Product Development in a Creative Social Development
Context

เพราพงศ์พันธุ์ จันทรปาน

Praopongpan Juntraparn

**ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร** 225-238

The Influence of School Administrators' Ethical Leadership on
Organizational Climate in Schools under the Samut Sakhon Primary
Educational Service Area Office

กนิษฐา ภารกุล, ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ ออยุธยา และวิเชียร อินทรสมพันธ์

Kanista Parakoon, Pathomporn Indrangkura Na Ayudthya, Wichian

Intarasompun

**คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต
3** 239-254

The Characteristics of School Administrators and the Management of
Student Support Systems in Schools under the Yala Primary Educational
Service Area Office 3

มุฮัมมัดคอยรี สะมะแอ, จรุณี แก้วเอียน, ซูฮัยรี ปือองฉา และพุมพินิต คงแสง

Muhammadkoyree Samaair, Jarunee Kao-ian, Suhairi Buengacha,

Phumpanit Kongsang

**สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษายะลา เขต 2** 255-270

Digital Competencies of School Administrators under the Yala Primary
Educational Service Area Office 2

สุไวยบะห์ อีเตแล, จรุณี เก้าเอี้ยน และพุมพนิต คงแสง

Suwaibah Itaelae, Jarunee Kao-ian, Phumpanit Kongsang

**ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3** 271-287

Creative Leadership and the Promotion of Professional Teacher
Competencies of School Administrators under Pattani Primary
Educational Service Area Office 3

อนัน วีรภัทรชฎากร, จรุณี เก้าเอี้ยน, ซูฮัยรี ป็องฉา และพุมพนิต คงแสง

Anan Wiraphatsadakon, Jarunee Kao-ian, Suhairee Beungacha,
Phumpanit Kongsang

**บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับการสร้างความมุ่งมั่นในการ
ปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา** 288-301

The Role of School Administrators' Internal Supervision in Enhancing
Teachers' Work Motivation in the 21st Century under Local Administrative
Organizations in Yala Province

ฟิรดาว เจมะแม, จรุณี เก้าเอี้ยน, ซูฮัยรี ป็องฉา และพุมพนิต คงแสง

Firdaus Chemaee, Jarunee Kao-ian, Suhairee Buengacha, Phumpanit
Kongsang

**ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3** 302-317

Administrative Factors Affecting the Effectiveness of Academic
Administration of Administrators under the Narathiwat Primary
Educational Service Area Office 3

กามิเราะห์ วาเต๊ะ, จรุณี เก้าเอี้ยน, ซูฮัยรี ป็องฉา และพุมพนิต คงแสง

Kameeroh Wateh, Jarunee Kao-ian, Suhairee Beungacha, Phumpanit
Kongsaeng

**การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคก
โพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2** 318-334

The Administration of the Student Care and Support System by School
Administrators in Khok Pho District under the Pattani Primary Educational

Service Area Office 2

โรสนานี พิทักษ์สุขสันต์, จรุณี แก้วเอียน และพุมพนิต คงแสง

Rosnanee Pitaksuksan, Jarunee Kao-ian, Phumpanit Kongsang

การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของ พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) 335-351

An Analytical Study of An Influence of Vipassana Meditation Accordind to the Four Foundation of Mindfulness of Phra Sobhanamahathera (Mahasi Sayadaw)

นภนาท วิลัยลักษณ์

Napanart Vlailuck

รูปแบบองค์กรมณีนีของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน 352-365

A Model of Mindfulness Organization of Secondary Schools under the Office of the Basic Education Commission

วรจักร ธารกุล

Worachuk Tawonkul

อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถี แห่งการ พัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) 366-379

Future Scenarios of Educational Administration for Private Primary Schools on the Path of Sustainable Development in the Next Decade (B.E. 2568-2578)

ธนากร นิลน้อย

Tanaporn Nilnoi

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแจรงาม โดยใช้ ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน 380-396

The Development of Problem-solving and Mathematical Connection Abilities on Percentage Problems of Primary 6 Students of Ban Jang Ngam School Using the Problem-based Learning with Gamification

นิชาภัทร เสือสีห์, รัตนา ศรีทัศน์ และผกามาส พะวงษ์

Nichapat Suasee, Ratana Srithus, Pakamas Pawong

**ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ใน
ศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร** 397-410

Creative Leadership of School Administrators the Samut Sakhon Primary
Educational Service Area Office

วันทนี ชัชวาลย์, ปฐมพร อินทรากูร ณ อยุธยา และวิเชียร อินทรสมพันธ์
Warntanee Chatchawarn, Pathomporn Indrangkura Na Ayudhya,
Wichian Intarasompun

**ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครู
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1** 411-423

Strategic Leadership of School Administrators Affecting Teachers'
Teamwork in Schools under the Secondary Educational Service Area
Office Bangkok 1

มัญชุพร ชุมอภัย, ปฐมพร อินทรากูร ณ อยุธยา และวิเชียร อินทรสมพันธ์
Manchuporn Chumapai, Pathomporn Indrangkura Na Ayudhya,
Wichian Intarasompun

**ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1** 424-437

Administrative Skills in the 21st Century under Phatthalung Primary
Educational Service Area Office 1

ปฐวี แสงชาตรี, นวรัตน์ ไชยมภู และจรัส อติวิทยาภรณ์
Patawee Sangchatree, Navarat Waichompu, Jaras Atiwithayaporn

**ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น** 438-453

School Administrators' Technological Leadership on School Effectiveness
in Schools under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area
Office

อารตรี ศรีรักษา, ปฐมพร อินทรากูร ณ อยุธยา และวิเชียร อินทรสมพันธ์
Aratree Sriraksa, Pathomporn Indrangkura Na Ayudhya, Wichian
Intarasompun

**การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ
พระพุทธศาสนาหายนเพื่อพัฒนาจิตใจผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศ** 454-470

A Comparative Study of the Guideline for Radiating Loving-Kindness in Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism for Improving the Mind of Expatriates

พระกฤติกร ชัยชูชนะภัย

Phra Krittikorn Chaichoochanaphai

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ 471-487

The Guidelines for Creative Leadership and School Administration of Secondary Schools under Hatyai School Cluster Campus Network

นรีภา ประสารการ และนวรรตน์ ไชยมภู

Neerapa Prasankan and Navarat Waichompu

ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติ 4 กับอสุกัมมฐานในการเจริญวิปัสสนาภาวนา 488-500

An Analytical Study of The Relationship Between the Four Modes of Practice and Asubha Meditation in the Development of Vipassna

พระดำรงศักดิ์ คมภิระธมโม

Phra Damrongsak Kampheeradhammo

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษา 501-517

Effects of Phenomenon based Learning Activities on Global Citizenship of Elementary Students

นภัสสร จันทเลิศ และภาวิณี โสธายะเพ็ชร

Napatson Chantalerd and Pavinee Sothayapetch

บูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคิตะเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงานในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน: กรณีศึกษามูลนิธิพุทธเมตตา 518-532

An Integration of the Mindfulness with Dhamma Gita for Reducing Stress of Working People from Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism Perspectives: A Case Study of Buddhamahametta Foundation

แม่ชีสิรินกานต์ ใจเสรีฐ

Maechee Sirinkarn Chaisert

บทความวิชาการ

การบูรณาการพุทธจิตวิทยากับเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทย: การพัฒนา
แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก

Integration of Buddhist Psychology with Thai Traditional Medical Practice:
Development of a Clinical Internal Readiness Model

พณณกร สอนจ้อย

Ponnagron Sonjoy

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวิธีการแยกสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย

The Development of Scientific Problem-solving Ability on
Separation Method of Matthayomsuksa 1 Students of the
Demonstration School of Nakhon Pathom Rajabhat University
Using the Learning Model TGT Combined with Think-Pair-Square-Share Technique

^{1*}น้อยหน้า ศรีทัศน์ Noynar Seetud

^{2**}รัตนา ศรีทัศน์ Ratana Srithus

¹โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

¹The Demonstration School of Nakhon Pathom Rajabhat University

²ภาควิชาคณิตศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

²Department of Mathematics, Faculty of Science, Silpakorn University

*First author, e-mail: nar531@gmail.com

**Corresponding, author e-mail: srithat_r@silpakorn.edu

Received May 24, 2026; Revised June 13, 2026; Accepted: September 13, 2026

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ คือ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70 3) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประเภท

การวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จำนวน 45 คน ซึ่งได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ t-test for one samples t-test for dependent samples ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลจากการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบ TGT; ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์; เทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย

Abstract

The research objectives are to: 1) compare the learning achievements before and after learning by the learning model TGT combined with Think-Pair-Square-Share technique 2) compare the learning achievements after learning by the learning model TGT combined with Think-Pair-Square-Share technique with 70 percent criterion 3) compare the scientific problem-solving abilities after learning by the learning model TGT combined with Think-Pair-Square-Share technique with 70 percent criterion and 4) study the satisfaction of the students towards the learning model TGT combined with Think-Pair-Square-Share technique. This research is a quantitative study of the quasi-experimental type. The sample group is the 45 seventh-grade students at the Demonstration School of Nakhon Pathom Rajabhat University, derived by simple random sampling. The research instruments are: 1) lesson plans 2) an ability test on scientific problem-solving ability 3) an achievement test and 4) a satisfaction form. The statistics used for analyzing data are: t-test for one sample, t-test for dependent samples, mean, percentage and standard deviation. The results revealed that 1) the learning achievement after learning was higher than before 2) the learning achievement after learning was higher than 70 percent criterion with statistical significance at .05 3) the scientific problem-solving

ability after learning was higher than 70 percent criterion with statistical significance at .05 and 4) Overall, students expressed a high level of satisfaction with the TGT learning approach combined with the Think-Pair-Square-Share technique.

Keywords: The Learning Model TGT; Scientific Problem-Solving Ability; Think-Pair-Square-Share Technique

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์นั้นมีบทบาทสำคัญยิ่งในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เพราะวิทยาศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับทุกคนในชีวิตประจำวัน ซึ่งทุกอย่างรอบตัวนั้นล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่นๆ วิทยาศาสตร์ช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาวิธีคิดทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ วิจัย มีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การแก้ปัญหา เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนควรจะเรียนรู้ ฝึกฝน และพัฒนาให้เกิดทักษะขึ้นในตนเอง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวทางในการคิดที่หลากหลาย รู้จักประยุกต์และปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสม รู้จักตรวจสอบและสะท้อนกระบวนการแก้ปัญหา มีนิสัยกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อ รวมถึงมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) สำหรับความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์นั้น หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการนำความรู้จากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาและอุปสรรคในสถานการณ์รอบตัวได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งนักเรียนแต่ละคนจะมีความสามารถแตกต่างกันไปตามประสบการณ์วุฒิภาวะ ความพร้อมและการได้รับการฝึกฝนตามกระบวนการแก้ปัญหา (นุจรีย์ สุคนธวารี, 2565)

สาระสำคัญหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คือ วิทยาศาสตร์กายภาพ ที่เรียนรู้เกี่ยวกับ ธรรมชาติของสาร การเปลี่ยนแปลงของสาร การเคลื่อนที่ พลังงาน และคลื่น (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) วิธีการแยกสาร เป็นกระบวนการที่นำหลักการแยกสารซึ่งเป็นหนึ่งในคุณภาพผู้เรียนเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไปแยกสารผสมออกจากกัน โดยวิธีการแยกสารเป็นเนื้อหาในรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สำหรับปัญหาส่วนใหญ่ที่พบในการจัดการเรียนการสอน เรื่อง วิธีการแยกสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม คือ นักเรียนไม่สามารถแยกสารผสมออกจากกันได้ โดยสาเหตุหลักเกิดจากนักเรียนขาดความเข้าใจในกระบวนการแก้ปัญหาและการประยุกต์ใช้ความรู้ ไม่สามารถนำความรู้เรื่องคุณสมบัติของสารมาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อเลือกวิธีการ

แยกสารออกจากกันได้อย่างถูกต้อง รวมถึงไม่สามารถเลือกอุปกรณ์ที่ใช้ในการแยกสารได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวิธีการแยกสารมีหลากหลายวิธี อุปกรณ์ที่ใช้ในแต่ละวิธีมีความแตกต่างกันและหลายชนิด วิธีการทดลองค่อนข้างซับซ้อนกว่าการทดลองที่ผ่านมา อีกทั้งยังขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความสามารถในด้านนี้อย่างไม่เต็มประสิทธิภาพ เป็นเหตุให้ไม่สามารถแยกสารผสมออกจากกันได้ ดังนั้นความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนยังคงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขและพัฒนาต่อไป

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative and Collaborative Learning) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานเป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของแต่ละคน สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ (ธมวรรณ หีบแก้ว, 2565) การเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลากหลายเทคนิค หนึ่งในเทคนิคที่นิยมใช้ในปัจจุบัน คือ เทคนิค TGT (Team Game Tournament) และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย (Think-Pair-Square-Share) โดยที่การเรียนรู้แบบ TGT หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ครูจะต้องดำเนินการสอนในสาระการเรียนรู้นั้นๆ ให้นักเรียนมีความเข้าใจ จากนั้นแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละครึ่งความสามารถ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน ให้แต่ละกลุ่มทำงานที่ครูกำหนด เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกการศึกษาค้นคว้า ช่วยเหลือ สนับสนุนกัน และจัดให้มีการแข่งขันระหว่างกลุ่มเพื่อให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และให้รางวัลกลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุด (อุทุมพร มาโยม, 2565) ในขณะที่การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย หมายถึง เทคนิคการเรียนรู้โดยครูจัดกลุ่มนักเรียนแบบละครึ่งความสามารถ กำหนดให้สมาชิกในกลุ่มจับคู่ ร่วมกันคิด แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมถึงอภิปรายในประเด็นที่ศึกษาอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งส่งเสริมการฝึกทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม (หัตยาภรณ์ ตุงยะ, 2565)

ธมวรรณ หีบแก้ว (2565) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบ TGT นั้นมีประโยชน์มาก เพราะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้พบบรรยากาศการเรียนในรูปแบบใหม่ๆ ทำให้ผู้เรียนมีการกระตุ้นในการเรียนรู้ทางด้านวิชาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานเป็นทีมและหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคน และยังช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนมีมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่นได้ดีขึ้น สอดคล้องกับบุญจรรย์ สุคนธวารีย์ (2565) ที่ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรูปแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิค TGT ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 คิดเป็นร้อยละ 57.14 และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้นี้อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับณกุล ภูเงิน และคณะ (2567) ที่ศึกษาการพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT พบว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียน รวมถึงความรู้

ความจำ ความเข้าใจ และทักษะการนำไปใช้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับธัชชา ศุกระจันทร์ และคณะ (2569) ที่ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง พลังงานความร้อน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค TGT พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับประโยชน์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย คือเป็นเทคนิคที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การอภิปรายเกี่ยวกับแนวคิดในการแก้ปัญหาระหว่างคู่ของตนเองและกับเพื่อนในกลุ่ม เพื่อให้ได้แนวทางหรือคำตอบที่ดีที่สุด อีกทั้งเทคนิคดังกล่าวยังส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการทำงานกลุ่มและความกล้าแสดงออกมากขึ้น (หัตถยาภรณ์ ตุงยะ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับหัตถยาภรณ์ ตุงยะ และรัตนาศรีทัศน (2566) ที่ศึกษาการใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบเศษส่วน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ล้อม พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ความพึงพอใจของนักเรียนยังอยู่ในระดับมากที่สุด

จากข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายต่างเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเรียนรู้แบบ TGT ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นและสนุกสนานผ่านเกมการแข่งขัน รวมถึงฝึกให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม ตั้งใจทำกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อชัยชนะของทีม ในขณะที่เทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายช่วยให้ผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีการช่วยเหลือกัน นักเรียนเก่งได้แบ่งปันความรู้ ส่วนนักเรียนอ่อนได้รับความรู้จากสมาชิกในกลุ่ม จึงช่วยให้เข้าใจเนื้อหาที่ยากได้ดีขึ้น สมาชิกในแต่ละกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น จนทำให้เกิดความมั่นใจและเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่อาจช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วิธีการแยกสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐมได้

วัตถุประสงค์

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70
3. เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70
4. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อคู่คิดสี่สหาย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประเภทการวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ 1) ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 3 ห้องเรียน จำนวนทั้งหมด 135 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนทั้งหมด 45 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับฉลากห้องเรียน ทั้งนี้ นักเรียนแต่ละห้องเป็นแบบคะแนนความสามารถ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วิธีการแยกสาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องรายข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน การวัดและประเมินผล และด้านเคมี จำนวน 3 ท่าน ผู้วิจัยนำผลที่ได้รับมาปรับปรุงแบบทดสอบพร้อมหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จากนั้นทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 45 คน นำแบบทดสอบไปหาค่าความยาก (p) 0.20 - 0.8 และค่าอำนาจจำแนก (r) 0.20 - 1.00 ทดสอบค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับโดยใช้วิธีแบบ KR-20 ของริชาร์ดสัน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) ได้ค่าคือ 0.87 ข้อสอบที่ใช้ได้มีทั้งหมด 12 ข้อ

2.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง วิธีการแยกสาร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องรายข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ผู้วิจัยนำผลที่ได้รับมาปรับปรุงแบบทดสอบพร้อมหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จากนั้นทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 45 คน นำแบบทดสอบไปหาค่าความยาก (p)

0.20 - 0.8 และค่าอำนาจจำแนก (r) 0.20 - 1.00 ทดสอบค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับโดยใช้วิธีของครอนบาช (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) ได้ค่าคือ 0.83

2.3 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย เรื่อง วิธีการแยกสาร ว21101 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 4 แผน แผนละ 2 คาบ รวมเป็น 8 คาบ ซึ่งได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และกิจกรรมเรียนรู้ รวมถึงความถูกต้องเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ผู้วิจัยนำผลที่ได้รับมาปรับปรุงแผนการเรียนรู้พร้อมหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าคือ 1

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 18 ข้อ ซึ่งได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ผู้วิจัยนำผลที่ได้รับมาปรับปรุงแผนการเรียนรู้พร้อมหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าคือ 1

3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ t-test for one sample t-test for dependent samples ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้ 1) ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างซึ่งคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 จำนวน 45 คน แบบความสะดวก โดยใช้คะแนนจากแบบทดสอบที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเป็นเกณฑ์ แต่ละกลุ่มมีสมาชิก 4 - 5 คน แบ่งเป็น นักเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และอ่อน 1 คน 2) จัดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วิธีการแยกสาร ให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบทดสอบมีจำนวน 12 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน 3) จัดการเรียนการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย เรื่อง วิธีการแยกสาร ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำไว้ ซึ่งมีทั้งสิ้น 4 แผน รวมเวลาที่ใช้สอน 8 คาบ 4) จัดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ชุดเดิม) และแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมีจำนวน 3 ข้อ คะแนนเต็ม 30 คะแนน ให้กับกลุ่มตัวอย่าง รวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน 5) กำหนดเวลาให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย เรื่อง วิธีการแยกสาร ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน จำนวน 18 ข้อ รวบรวมข้อมูล เพื่อใช้หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย โดยใช้สถิติ t-test for dependent samples 2) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิติ t-test for one samples 3) วิเคราะห์ข้อมูลความ

พึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายในรูปแบบของมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย

(N=45)

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	ทดสอบก่อนเรียน		ทดสอบหลังเรียน		t	df	Sig. (1-tailed)
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			
คะแนน	7.91	2.57	15.29	2.53	29.18	44	.000

จากตารางที่ 1 พบว่า เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ทดสอบหลังเรียน	(70%) Test Value = 14	Df	T	Sig.(1-tailed)
$\bar{x}$	S.D.	44	3.42	.001
15.29	2.53			

จากตารางที่ 2 พบว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ทดสอบ หลังเรียน	(70%) Test Value = 7	Df	T	Sig.(1-tailed)
$\bar{x}$	S.D.	44	4.64	.000
23.71	3.92			

จากตารางที่ 3 พบว่า เมื่อได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย

ด้าน	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1	เนื้อหา	4.47	0.58	พึงพอใจมาก
2	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.39	0.61	พึงพอใจมาก
3	บรรยากาศในการเรียนรู้	4.37	0.63	พึงพอใจมาก
4	การประเมินผล	4.35	0.62	พึงพอใจมาก
5	ประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรม	4.44	0.58	พึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ยรวม		4.40	0.60	พึงพอใจมาก

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.60) เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.58) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรม ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.58) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.39$, S.D. = 0.61) ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.63) และด้านการประเมินผล ($\bar{x} = 4.35$, S.D. = 0.62)

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่องวิธีการแยกสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตาม

สมมติฐาน โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคือ 15.29 คิดเป็นร้อยละ 76.45 ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคือ 7.91 คิดเป็นร้อยละ 39.55 สาเหตุเป็นเพราะว่าการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ใช้เกมการแข่งขันที่แบ่งกลุ่มแข่งตามความสามารถ (อ่อน-ปานกลาง-เก่ง) ในการจัดการเรียนรู้ ทำให้ทุกคนมีโอกาสแพ้นะเท่ากัน อีกทั้งสมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนรับผิดชอบต่อความสำเร็จของกลุ่ม จึงทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้เนื้อหาเพื่อนำไปแข่งขัน ส่งผลให้นักเรียนสามารถจดจำความรู้ได้นานกว่าการเรียนแบบปรกติ ในขณะที่เทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายกระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง เกิดการอภิปรายระหว่างคู่ของตนและสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้ได้แนวทางหรือคำตอบที่ดีที่สุด จึงเป็นเทคนิคที่ช่วยพัฒนาทักษะทั้ง 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้นซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สอดคล้องกับนฤมล ภูเงิน และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT พบว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (นฤมล ภูเงิน และคณะ, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับธัชชา ศุกระจันทร์ และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องพลังงานความร้อน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค TGT พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ธัชชา ศุกระจันทร์ และคณะ, 2569) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับหัตถาภรณ์ ตุงยะ และรัตนา ศรีทัศน์ ที่ศึกษาการใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ล้อม เรื่องการบวกและการลบเศษส่วน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (หัตถาภรณ์ ตุงยะ และรัตนา ศรีทัศน์, 2566) จากงานวิจัยดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่าทั้งการจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายต่างช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในหลายสาขาวิชา ดังนั้นเมื่อจัดการเรียนการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายจึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพิ่มขึ้นซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายมีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 23.71 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 79.03 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน เหตุผลสำคัญที่ทำให้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ช่วยให้นักเรียนเข้าใจกระบวนการแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น เกิดจากนักเรียนต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการแข่งขัน จึงกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหา โดยฝึกการแก้โจทย์ปัญหา ทำให้ได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ วิธีการแก้ปัญหาแบบเป็นลำดับขั้นตอน และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้จริงในการแข่งขัน

อีกทั้งการฝึกฝนผ่านการเล่นเกมสร้างความสนุกสนานกับผู้เรียน ทำให้มีสมาธิจดจ่อกับสิ่งที่ศึกษาได้เป็นเวลานาน ส่งผลให้จดจำกระบวนการแก้ปัญหาได้อย่างคงทน ส่วนเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง เกิดการอภิปรายแลกเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาและช่วยกันตรวจสอบความถูกต้องกับคู่และกลุ่มของตน ทำให้มีโอกาสเรียนรู้ขั้นตอนการแก้ปัญหาที่หลากหลาย จนสามารถเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิม สอดคล้องกับนุจริย สุคนธาวารีย์ ที่ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้รูปแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการเรียนรู้แบบ TGT ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 คิดเป็นร้อยละ 57.14 (นุจริย สุคนธาวารีย์, 2565) สอดคล้องกับธัชชา ศุภระจันทร และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่อง พลังงานความร้อน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค TGT พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ธัชชา ศุภระจันทร และคณะ, 2569) ซึ่งสอดคล้องกับสมพร ศรีภูมิมา ที่ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อนคู่คิดสี่สหายร่วมกับเทคนิค SQ4R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พบว่า ความสามารถในการอ่านวิเคราะห์ของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สมพร ศรีภูมิมา, 2569) โดยความสามารถในการอ่านวิเคราะห์เป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการแก้ปัญหา นอกจากนี้หัตถาภรณ์ ตุงยะ และรัตนา ศรีทัศน์ ได้ศึกษาการใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ล้อม เรื่อง การบวกและการลบเศษส่วน พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (หัตถาภรณ์ ตุงยะ และรัตนา ศรีทัศน์, 2566) จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าทั้งการจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายต่างช่วยเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุนี้เมื่อจัดการเรียนการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย จึงช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ เพิ่มความรู้ความเข้าใจในกระบวนการแก้ปัญหา จนสามารถเลือกวิธีการในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = 0.60) ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย ทำให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการ

เรียนการสอน ได้ลงมือปฏิบัติจริง ต้องคิดวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง พร้อมทั้งอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น รู้จักการทำงานกลุ่ม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อความสำเร็จของกลุ่มตน รวมถึงการแข่งขันจะช่วยให้นักเรียนมีความสนุกสนานขณะเรียน จนเกิดเป็นความสุขในการเรียน ส่งผลให้ให้ระดับความพึงพอใจของนักเรียนในภาพรวม คือ มาก สอดคล้องกับ นุจรีย์ สุคนธวารีย์ ที่ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรูปแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับการเรียนรู้แบบ TGT ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับระดับมาก (นุจรีย์ สุคนธวารีย์, 2565) สอดคล้องกับนฤมล ภูเงิน และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด (นฤมล ภูเงิน และคณะ, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับหัตถาภรณ์ ตุงยะ และรัตนา ศรีทัศน์ ที่ศึกษาการใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ล้อม เรื่อง การบวกและการลบเศษส่วน พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด (หัตถาภรณ์ ตุงยะ และรัตนา ศรีทัศน์, 2566) จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT และเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายอยู่ในระดับมากและมากที่สุด ดังนั้นเมื่อจัดการเรียนการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการเรียนรู้ทั้งแบบเดี่ยว คู่ และกลุ่ม อีกทั้งการแข่งขันช่วยให้นักเรียนมีสมาธิจดจ่อกับการเรียนพร้อมความสนุกสนานตื่นเต้น จึงช่วยเพิ่มความน่าสนใจและความสุขในการเรียน จนทำให้ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการจัดการเรียนรู้ คือ การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย

จากภาพอธิบายได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย มีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.ขั้นนำ แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยแบบคละตามความสามารถ แต่ละกลุ่มมีสมาชิก 4 - 5 คน แบ่งเป็น นักเรียนเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และอ่อน 1 คน จากนั้นครูผู้สอนชี้แจงวัตถุประสงค์และกระบวนการจัดการเรียนการสอน ทบทวนความรู้เดิมเพื่อเชื่อมโยงกับเนื้อหาใหม่ พร้อมทั้งกระตุ้นความสนใจของนักเรียน โดยใช้เกม เพลง นิทาน การบรรยาย อภิปราย ฯลฯ

2.ขั้นสอน ครูสอนเนื้อหาโดยใช้เทคนิคการสอนที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์และเป็นไปตามเกณฑ์การให้คะแนนแบบรูบริค (Rubric Score) ที่สร้างขึ้น เป็นขั้นทีม ครูให้ความรู้และใบงานสำหรับพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์กับนักเรียน จากนั้นปฏิบัติตามขั้นตอนของเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย ดังนี้

(1) ขั้น Think: T ให้นักเรียนแต่ละคนคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง

(2) ขั้น Pair: P ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่ม จับคู่กันเป็น 2 คู่ แต่ละคู่แลกเปลี่ยนความคิด แล้วผลัดกันอธิบายคำตอบของตนเอง

(3) ขั้น Square: S ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มรวมกลุ่มดั้งเดิม เมื่อเข้ากลุ่มแล้วผลัดกันอภิปรายคำตอบของตนเองให้กับสมาชิกในกลุ่ม เพื่อร่วมกันหาคำตอบสุดท้ายที่ดีที่สุด

(4) ขั้น Share: S ให้ครูสุ่มสมาชิกในแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอ แล้วให้นักเรียนที่เหลือร่วมกันอภิปราย หรือเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม

3. ขั้นแข่งขัน สมาชิกในแต่ละกลุ่มจะเป็นตัวแทนกลุ่มเพื่อไปแข่งขันกับกลุ่มอื่น โดยจัดกลุ่มแข่งขันตามความสามารถที่กำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มต้น เมื่อจบการแข่งขัน ให้นักเรียนกลับมายังกลุ่มเดิมรวมแต้มของสมาชิกทุกคนในทีม ทีมใดที่มีแต้มสูงสุดจะได้รับรางวัล

4. ขั้นสรุป นักเรียนและครูร่วมกันสรุปบทเรียน มอบรางวัลให้กับกลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดซึ่งการมอบรางวัลจะมอบในครั้งสุดท้ายหลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาจนครบแผนการเรียนรู้ และเข้าร่วมแข่งขันครบตามที่กำหนด

บทสรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของนักเรียน หลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 45 คน ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย ช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน จึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนดีขึ้น

1.2 สามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สำหรับเนื้อหาอื่นต่อไป

1.3 สามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายไปประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาความสามารถในด้านอื่นๆ

1.4 ได้แผนการจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหายที่สามารถนำไปใช้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้พบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ คือ การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสาขาวิชาและความสามารถด้านอื่นได้ แต่สิ่งที่ควรให้ความสำคัญคือ เวลาในการทำกิจกรรม ทั้งนี้เป็นเพราะว่าใช้เวลาในการทำกิจกรรมนานเกินไป ผู้สอนควรกำหนดเวลาให้ชัดเจนและแจ้งเตือนเวลาเป็นระยะระหว่างทำกิจกรรม เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้ทำตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ โจทย์หรือข้อคำถามที่ใช้ในการแข่งขันควรมีระดับจากง่ายไปหายากตามระดับความสามารถของผู้แข่งขันที่แบ่งไว้ในขั้นนำ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาเกี่ยวกับการใช้การจัดการเรียนรู้แบบ TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย ในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านอื่นๆ เช่น ความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ธัชชา ศุภระจันท์ และคณะ. (2569). การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเทคนิคทีมเกมแข่งขัน (TGT) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่องพลังงานความร้อน. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 6(1): 138-150.
- ธมลวรรณ หีบแก้ว. (2565). การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคกลุ่มร่วมมือแข่งขันร่วมกับสื่อความเป็นจริงเสริมเพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมเรื่องโลกและการเปลี่ยนแปลง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นฤมล ภูเงิน และคณะ. (2567). การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับเทคนิค TGT เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(2): 62-74.

- นุจรีย์ สุคนธาวรีย์. (2565). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหา ความรู้ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สมพร ศรีภูมิมา. (2569). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อนคู่คิดสี่สหายร่วมกับเทคนิค SQ4R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านวิเคราะห์ของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 9(2): 73-82.
- หัตถยาภรณ์ ต่งยะ. (2565). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและการลบเศษส่วน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ล้อม (พุลประชาอุปถัมภ์) โดยใช้ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย. *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- หัตถยาภรณ์ ต่งยะ และรัตนา ศรีทัศน์. (2566). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการสื่อสารทาง คณิตศาสตร์ เรื่องการบวกและการลบเศษส่วน ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดไผ่ล้อม (พุลประชาอุปถัมภ์) โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิดสี่สหาย. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 6(4): 84-95.
- อุทุมพร มาโยม. (2565). การพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำ ด้วยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT ร่วมกับชุดการสอน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

แนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
Guidelines for Developing Internal Quality Assurance
Administration of School Administrators under the Satun
Primary Educational Service Area Office

^{1*}ฮาบี๊ะ นาคุดา Habeebah Nahuda

^{2**}ศัจฉนันท์ แก้ววงศ์ศรี Sajanun kheowvongsri

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

^{1,2}Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

*First author, e-mail: habeebah.nah028@hu.ac.th

**Corresponding author, e-mail: sajanun@hu.ac.th

Received June 6, 2026; Revised June 16, 2026; Accepted: September 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารและ (2) เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รูปแบบการวิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,673 คน จาก 142 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 313 คน ซึ่งได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.974 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลในลักษณะความเรียง ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2. แนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พบว่า 1) ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง 2) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ผู้บริหารควรจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีที่สุดคล้องกับนโยบายและบริบทของสถานศึกษา 3) ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ 4) ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ผู้บริหารควรแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบอย่างชัดเจน 5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน ผู้บริหารควรกำหนดให้มีการรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์และรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ 6) ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง ผู้บริหารควรกำหนดให้ครูผู้รับผิดชอบรวบรวมข้อมูลและหลักฐานจากระบบฐานข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำรายงานการประเมินตนเอง และนำผลการประเมินไปปรับปรุงการดำเนินงาน

คำสำคัญ: การบริหาร; การประกันคุณภาพภายใน; แนวทางพัฒนา

Abstract

The objectives of this research article were (1) to examine the level of internal quality assurance management in educational institutions as practiced by administrators, and (2) to identify guidelines for developing internal quality assurance management in schools of administrators. This study employed a mixed methods research design. The population consisted of 1,673 teachers from 142 schools under the Satun Primary Educational Service Area Office during the 2025 academic year. The sample consisted of 313 participants, determined using the Krejcie and Morgan sample size table and selected through stratified random sampling based on school size. The research instruments included a questionnaire and a semi-structured interview form. The reliability coefficient of the questionnaire was 0.974. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. In addition, interviews were conducted with three representative school administrators. Qualitative data were analyzed using a descriptive narrative summary approach. The findings showed that: 1. the overall level of internal quality assurance management in schools of administrators, as well as each aspect, was rated at a high level. The implementation of the educational management development plan had the highest mean score. 2 . Regarding guidelines for developing internal quality assurance

management in educational institutions, it was found that: 1) concerning the establishment of educational standards for the institution, administrators should encourage teachers and stakeholders to participate in a genuine manner; 2) Regarding the formulation of an educational management development plan focused on quality in accordance with educational standards, administrators should develop an educational management development plan and an annual action plan that align with the policies and context of the educational institution; 3) Regarding the implementation of the educational management development plan, administrators should encourage teachers and staff to carry out the action plan systematically; 4) Regarding the evaluation and monitoring of educational quality within the institution, administrators should appoint a committee with clearly defined responsibilities; 5) Regarding the monitoring of performance aimed at developing the educational institution to meet quality standards, administrators should mandate the systematic collection of empirical evidence and the reporting of performance results; 6) Regarding the preparation of the self-assessment report, administrators should require the responsible teachers to gather data and evidence from the database system to compile the report and subsequently utilize the assessment findings to improve operations.

Keywords: Administration; Internal Quality Assurance; Development Guidelines

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และการเมือง ส่งผลให้สถานศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับระบบการบริหารจัดการให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และความยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมอย่างเหมาะสม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังกล่าวต้องอาศัยระบบที่ชัดเจน เป็นระบบ และตรวจสอบได้ โดยการประกันคุณภาพภายในถือเป็นกลไกสำคัญในการกำกับ ติดตาม และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2562) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 22 เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งการจะบรรลุหลักการดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่มี

คุณภาพและมีมาตรฐาน โดยเฉพาะระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่สถานศึกษาดำเนินการด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาและบริบทของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2564) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ดำเนินการตามวงจรคุณภาพ PDCA ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและผลลัพธ์ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ขณะที่บุญทัน ดอกไธสง (2564) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย ขับเคลื่อนการดำเนินงาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ อันเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จของระบบทั้งนี้ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2564) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการบริหารบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ตามแนวคิดการจัดการคุณภาพสมัยใหม่ โดยการศึกษาที่ยึดกรอบแนวคิดตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ การกำหนดมาตรฐาน การจัดทำแผนพัฒนา การดำเนินงานตามแผน การประเมินและตรวจสอบ การติดตามผล และการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครมีผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนปีการศึกษา 2566-2567 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศทุกระดับ ทั้ง RT, NT และ O-NET โดยมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านภาษาไทยและคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร, 2566) ด้านการอ่านพบว่าคะแนนเฉลี่ยลดลงจากร้อยละ 70.86 เหลือ 64.21 สะท้อนถึงความถดถอยของทักษะการอ่านและความเข้าใจภาษา ขณะที่ผล NT ต่ำกว่าระดับประเทศและมีช่องว่างคะแนนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ส่วนผล O-NET ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐานประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด ภาพรวมสะท้อนถึงความท้าทายของการจัดการศึกษาในบริบทพื้นที่ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และความหลากหลายทางภาษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาเชิงระบบ โดยใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์เป็นฐานในการยกระดับทักษะผู้เรียนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืนในบริบทจังหวัดสกล

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาผลการศึกษาค้นคว้าจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหาร ครู นักวิชาการ และหน่วยงานทางการศึกษา ในการนำไปบูรณาการวางแผน

และพัฒนากิจการดำเนินงานด้านประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในพื้นที่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. **พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย** โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล ปีการศึกษา 2568 จำนวน 142 โรงเรียน

2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** มีดังนี้ 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัด สพ. สกล ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,673 คน จาก 142 โรงเรียน 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามหลักเกณฑ์ของตารางของเครซี่และมอร์แกน (สุวิมล ติรกันนท์, 2555) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 313 คน แล้วสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดสถานศึกษา แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากตามสัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละชั้นภูมิ

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มี 2 แบบ โดยช่วงที่ 1 ใช้ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล เป็นแบบสำรวจรายการ มี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล มี 6 ด้าน คือ การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 7 ข้อ การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา 9 ข้อ การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา 7 ข้อ การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 7 ข้อ การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน 10 ข้อ การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง 6 ข้อ รวม 46 ข้อ และช่วงที่ 2 ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่ง

โครงสร้าง เกี่ยวกับการหาแนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล

4. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้สัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล ที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการศึกษาและการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (IQA AWARD) ประจำปีการศึกษา 2567 ซึ่งสะท้อนถึงการมีระบบและกลไกการบริหารจัดการคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับ ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ว่าที่ ร.ต.พิเชฐ ทองนาวา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านไร่ (รางวัลระดับยอดเยี่ยม ประเภทสถานศึกษาขนาดเล็ก) นางฮานันะ ยิปันจ่อ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านควนไต่ทะเลง (รางวัลระดับยอดเยี่ยม ประเภทสถานศึกษาขนาดกลาง) และนายโอหุ หมดชุดชู ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านตำมะลังใต้ (รางวัลระดับดีเด่น ประเภทสถานศึกษาขนาดกลาง)

5. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยแบบสอบถามสร้างจากการศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และพัฒนาเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 6 ด้านของการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.974 ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงสำหรับแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยพัฒนาจากการศึกษาเอกสารและผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยประเด็นคำถามพัฒนาจากผลการประเมินของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับคะแนนต่ำที่สุดในแต่ละด้าน มุ่งเน้นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับสภาพปัญหาในบริบทของสถานศึกษาเพื่อกำหนดประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึกให้ครอบคลุม 6 ด้านของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลกับผู้ให้สัมภาษณ์

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 วิธี ได้แก่ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอหนังสืออนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากครูในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 313 คน โดยส่งแบบสอบถามในรูปแบบ QR Code ผ่านระบบสื่อสารของสถานศึกษา และนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบความครบถ้วนก่อนวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 คน โดยดำเนินการนัดหมายและสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด พร้อมบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและบันทึกเสียง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยความถี่และร้อยละ ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลผลตามเกณฑ์ระดับความคิดเห็น 5 ระดับ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการถอดความ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและสรุปผลในลักษณะความเรียง

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาระดับการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

(n=313)

การบริหารประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	4.28	0.54	มาก
ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	4.29	0.44	มาก
ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา	4.33	0.43	มาก
ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา	4.31	0.54	มาก
ด้านการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน	4.30	0.54	มาก
ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง	4.28	0.53	มาก
รวม	4.30	0.45	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.45) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสามลำดับแรก ได้แก่ ด้าน การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา ($\bar{x} = 4.33$) รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลและ ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ($\bar{x} = 4.31$) และ ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน ($\bar{x} = 4.30$) ตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม การมีส่วนร่วมของครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดมาตรฐาน การศึกษา ควรพัฒนาช่องทางการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและยืดหยุ่น แต่งตั้งคณะทำงานรับผิดชอบ อย่างชัดเจน สื่อสารเผยแพร่มาตรฐานให้ทั่วถึง เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการพัฒนา คุณภาพการศึกษา

2) การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี ที่สอดคล้อง กับนโยบายและบริบทของสถานศึกษา โดยกำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัด โครงการ/กิจกรรม และ ผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน พร้อมทั้งสื่อสารสร้างความเข้าใจแก่ครูและบุคลากร และส่งเสริมให้ครูนำ แผนไปบูรณาการสู่การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

3) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริม ให้ครูและบุคลากรดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดปฏิทินการดำเนินงานที่ ชัดเจน ใช้กระบวนการ PDCA ควบคู่กับการนิเทศติดตามและกิจกรรม PLC อย่างต่อเนื่อง มีระบบ จัดเก็บข้อมูลและหลักฐานในรูปแบบดิจิทัลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน พร้อมทั้งกระจายภาระงาน ลด ความซ้ำซ้อน บูรณาการงานประกันคุณภาพกับการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาความรู้ความเข้าใจของ ครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

4) การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถาน ศึกษาควรกำหนดระบบการประเมินคุณภาพภายในโดยแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบอย่างชัดเจน ส่งเสริมให้ครูรวบรวมข้อมูลและหลักฐานอย่างต่อเนื่อง มีการตรวจสอบและทบทวนข้อมูลร่วมกันเป็น ระยะ พร้อมทั้งนำผลการประเมินมาวิเคราะห์และใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของ สถานศึกษาในรอบต่อไป

5) การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดให้มีการรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์และรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ติดตามและวิเคราะห์ผลจากข้อมูลเป็นระยะ และนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานในรอบต่อไป เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

6) การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดให้ครูผู้รับผิดชอบรวบรวมข้อมูลและหลักฐานจากระบบฐานข้อมูลเพื่อนำมาจัดทำรายงาน SAR และนำผลการประเมินไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน รวมทั้งกำหนดแนวทางหรือโครงการในแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการ PDCA

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เพราะสถานศึกษามีการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และการประกันคุณภาพการศึกษาถูกกำหนดเป็นภารกิจหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งผลให้ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการคุณภาพในทุกมิติ รวมทั้งมีการนำนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มองว่าการประกันคุณภาพเป็นกระบวนการเชิงระบบที่ใช้ผลการประเมินเป็นฐานในการพัฒนา (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2563; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดของ Deming ที่เน้นการดำเนินงานตามวงจร PDCA (Deming, 1986) และแนวคิดของสมาน อัสวภูมิ ที่เน้นการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (สมาน อัสวภูมิ, 2561) เมื่อพิจารณารายด้านมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษา อยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษามีการกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน สอดคล้องกับมาตรฐานระดับชาติและบริบทของสถานศึกษา พร้อมเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของสมาน อัสวภูมิ และผลการวิจัยของมัทธนิศา ดอนดง ที่พบว่า การกำหนดมาตรฐานอย่างเป็นระบบและการมีส่วนร่วมของ

ผู้เกี่ยวข้องช่วยให้การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในประสบความสำเร็จ (สมาน อัสวภูมิ, 2561; มัธยมธิดา คอนตง, 2564)

2) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความสามารถของผู้บริหารในการเชื่อมโยงมาตรฐานสู่การวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมาน อัสวภูมิ ที่พบว่าการวางแผนที่มีคุณภาพเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา (สมาน อัสวภูมิ, 2561)

3) ด้านการดำเนินงานตามแผน อยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษามีการนำแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน ใช้กระบวนการ PDCA และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของธงชัย สันติวงษ์ และงานวิจัยของสุภารัตน์ สิทธิ ที่พบว่าการดำเนินงานที่มีระบบและการมีส่วนร่วมช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธงชัย สันติวงษ์, 2560; สุภารัตน์ สิทธิ, 2566)

4) ด้านการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพ อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีการกำหนดกระบวนการประเมินที่ชัดเจน มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศและแต่งตั้งผู้รับผิดชอบอย่างเป็นระบบ รวมทั้งนำผลการประเมินไปใช้พัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ที่เน้นการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่าการประเมินที่มีระบบช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษา (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2561)

5) ด้านการติดตามผลการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก เนื่องจากสถานศึกษามีระบบติดตามที่ชัดเจน มีการกำหนดตัวชี้วัด การรวบรวมข้อมูล และการสะท้อนผลอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรัตนะ บัวสนธ์ ที่ชี้ว่าการติดตามผลเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (รัตนะ บัวสนธ์, 2556)

6) ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง อยู่ในระดับมาก เนื่องจากมีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน และนำผลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาในปีถัดไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิจิตร ศรีสอ้าน ที่มองว่า SAR เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนา (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2559)

จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การบริหารการประกันคุณภาพภายในที่มีประสิทธิผลต้องอาศัยการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ครอบคลุมการกำหนดมาตรฐาน การจัดทำแผนพัฒนา การดำเนินงานตามแผน การประเมินและตรวจสอบคุณภาพ การติดตามผล และการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องและการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามี

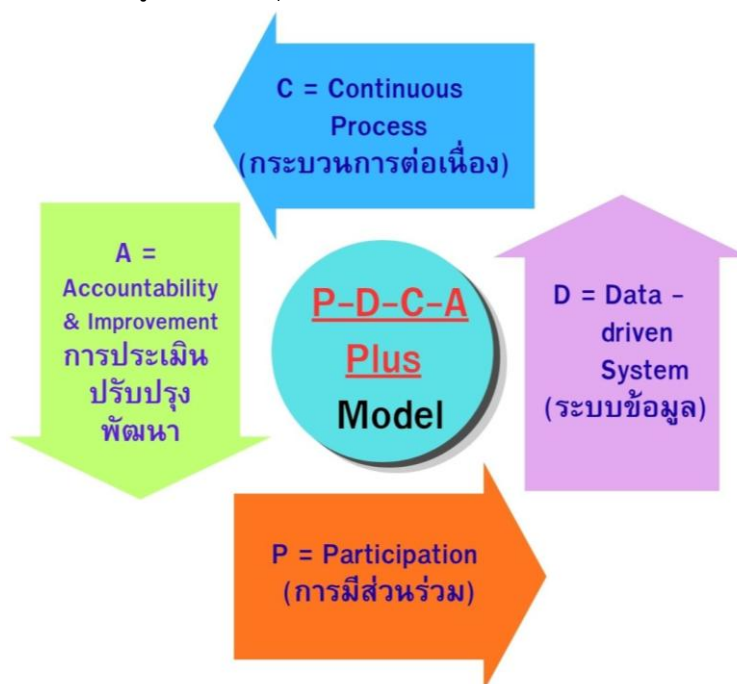
การดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพภายในครบทุกองค์ประกอบและอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่งผลให้การบริหารการประกันคุณภาพภายในโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการกำหนดมาตรฐานการศึกษาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ใช้ข้อมูลบริบทและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นฐานในการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของสมาน อัครภูมิ ที่เน้นการกำหนดมาตรฐานโดยยึดบริบทและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (สมาน อัครภูมิ, 2561) และกฤตพร แก้วตา ที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (กฤตพร แก้วตา, 2565) ด้านการดำเนินงานตามแผน ผู้บริหารควรส่งเสริมการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบตามวงจร PDCA กำหนดปฏิทินงานที่ชัดเจน ใช้กระบวนการ PLC และการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดระบบข้อมูลสารสนเทศและบูรณาการงานประกันคุณภาพเข้ากับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Deming ที่เสนอวงจร PDCA เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Deming, 1986) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Rahminawati & Supriyadi พบว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากร การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และการสร้างความเข้าใจให้ครูเห็นว่าการประกันคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ (Rahminawati & Supriyadi, 2023) ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) ควรมีการรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างต่อเนื่อง และนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและวางแผนพัฒนาในปีถัดไป สะท้อนว่า SAR เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Deming ที่เน้นการนำผลการตรวจสอบไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนา (Deming, 1986) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของกฤตพร แก้วตา ที่ชี้ว่าการนำผลการประเมินตนเองไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระบบประกันคุณภาพเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง (กฤตพร แก้วตา, 2565) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผล จำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง การกำหนดมาตรฐานที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา การดำเนินงานตามวงจร PDCA การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารจัดการ และการนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า แนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารควรมุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วม การดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นระบบ การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการใช้ผลการประเมินตนเองเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล พบว่า แม้การดำเนินงานโดยรวมจะอยู่ในระดับมากและเป็นไปตามกรอบแนวคิดของการบริหารคุณภาพ แต่ในทางปฏิบัติยังมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ซึ่งไม่ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในกรอบแนวคิดเดิม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคลากร ระบบข้อมูลสารสนเทศ การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และการนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัย โดยขยายกรอบแนวคิดเดิมของ PDCA ให้ครอบคลุมมิติการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในปัจจุบัน จนเกิดเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่เรียกว่า “P-D-C-A Plus Model” ซึ่งเป็นโมเดลที่อธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 “P-D-C-A Plus Model”

จากภาพอธิบายได้ว่า โมเดล P-D-C-A Plus เป็นรูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพภายในที่พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัย ซึ่งเน้นการบูรณาการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Participation) การใช้ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์เป็นฐานในการตัดสินใจ (Data-driven) และการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตามวงจรคุณภาพ (Continuous Process: PDCA) โดยเชื่อมโยงกับกระบวนการประเมินผลและการนำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนา (Accountability & Improvement) อย่าง

ต่อเนื่องในลักษณะวงจร ส่งผลให้การบริหารประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีความเป็นระบบ ยืดหยุ่น และสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก และมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตามกรอบมาตรฐานที่กำหนด อย่างไรก็ตาม การพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริงจำเป็นต้องเสริมด้วยปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐาน และการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์เป็น “P-D-C-A Plus Model” ซึ่งเป็นแนวทางเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงการวางแผน การปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปรับปรุงพัฒนาเข้ากับการมีส่วนร่วมและระบบข้อมูลอย่างเป็นระบบ โมเดลดังกล่าวช่วยให้การบริหารประกันคุณภาพภายในมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบท และสามารถนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมระบบประกันคุณภาพภายในเชิงบูรณาการและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการนำ “P-D-C-A Plus Model” ไปใช้เป็นกรอบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยเน้นการบูรณาการการมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูล ควบคู่กับวงจร PDCA เพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งมีทิศทางการพัฒนาที่เป็นระบบและสอดคล้องกัน

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศกลางเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีระบบฐานข้อมูลกลางด้านคุณภาพการศึกษาที่เชื่อมโยงข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ข้อมูล SAR และข้อมูลการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรสามารถเข้าถึงและใช้ข้อมูลในการวางแผน ติดตาม และปรับปรุงพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร และครูด้านการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายพัฒนาศักยภาพผู้บริหารและครูในด้านการบริหารประกันคุณภาพภายใน โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศ

ติดตาม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนวิชาชีพ (PLC) อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการใช้ PDCA การจัดทำ SAR และการนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. นำโมเดล P-D-C-A Plus ไปใช้เป็นกรอบการบริหารงานประกันคุณภาพในสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถนำโมเดล P-D-C-A Plus ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน โดยบูรณาการการวางแผน (Plan) การดำเนินงาน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงพัฒนา (Act) ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Participation) และการใช้ข้อมูลสารสนเทศ (Data-driven) เพื่อให้การดำเนินงานมีความเป็นระบบ ต่อเนื่อง และสามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบข้อมูลและการจัดทำ SAR อย่างมีคุณภาพ ผู้บริหารและครูสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ในรูปแบบดิจิทัลอย่างเป็นระบบตลอดปีการศึกษา และนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ที่สะท้อนสภาพจริงของสถานศึกษา พร้อมทั้งใช้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานในรอบปีถัดไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร หรือการมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อให้ได้องค์ความรู้เชิงลึกมากขึ้น

2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อเปรียบเทียบและยืนยันผลการวิจัยในบริบทที่แตกต่างกัน ควรศึกษาเชิงพัฒนา เพื่อสร้างรูปแบบหรือโมเดลการบริหารการประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพภายในกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพื่อยืนยันว่าการดำเนินงานด้านคุณภาพส่งผลต่อผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กฤตพร แก้วตา. (2565). แนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนคำเที่ยงอนุสรณ์. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ธงชัย สันติวงษ์. (2560). การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บุญทัน ดอกไธสง. (2564). *การบริหารการศึกษาเพื่อคุณภาพและมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2561). *การบริหารการศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- มัธยนิดา คอนดง. (2564). *การบริหารจัดการระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- รัตน์ บัสนันท์. (2556). *การวิจัยและประเมินผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีอำน. (2559). *การประกันคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน อัสวภูมิ. (2561). *การบริหารคุณภาพและการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรารัตน์ สิทธิ. (2566). *แนวทางการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มโรงเรียนลุ่มน้ำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1. การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุวิมล ติรภานนท์. (2555). *สถิติสำหรับการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. (2566). *รายงานการสังเคราะห์ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2566*. สตูล: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการดำเนินงานระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สพฐ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *ทิศทางการจัดการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2563). *แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สมศ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2564). *แนวคิดและหลักการประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สมศ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2562). *แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา*.
กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

Deming, W. E. (1986). *Out of the crisis*. Cambridge, MA: MIT Press.

Rahminawati, N., & Supriyadi, T. (2023). Implementing an internal quality assurance system to enhance elementary school education quality. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 22(4): 414–433.

การพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ
ร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
Developing Basic Recorder Playing Skills Through a Practical Skill
Training Set Combined with Peer-Assisted Activities
for Second-Year Secondary School Students

^{1*}มณฑิตา ขุนหนู Montita Khunnoo

^{2**}ประภาศ ปานเจียง Prapas Panjiang

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

^{1,2}Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

*First author, e-mail: montita.khu047@hu.ac.th

**Corresponding author, e-mail: pprapas@hu.ac.th

Received May 22, 2026; Revised June 14, 2026; Accepted: September 13, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบทักษะพื้นฐานการเป่ารีคอร์เดอร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ชุดฝึกทักษะร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ก่อนและหลังการทดลอง และ 2) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนทักษะพื้นฐานการเป่ารีคอร์เดอร์ด้วยชุดฝึกทักษะร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านน้าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา กลุ่มประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของเครือข่ายสถานศึกษา น้ำข้ามทุ่งมี 11 โรงเรียน นักเรียนจำนวน 55 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านน้าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 1 ห้อง นักเรียนจำนวน 37 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์ จำนวน 5 แผน 11 ชั่วโมง 2) ชุดฝึกทักษะปฏิบัติการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น 3) แบบประเมินทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ 4) แบบวัดความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสถิติทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1)

ทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น ร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานการเป่ารีคอร์เดอร์ผ่านชุดฝึกทักษะปฏิบัติควบคู่กับกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนนั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงสุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสื่อการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้ในระดับสูงสุด รองลงมาคือประโยชน์ของเนื้อหาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง และความสนุกสนานเพลิดเพลินที่ได้รับจากเนื้อหาการเรียนรู้

คำสำคัญ: การเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์; กิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน; ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ

Abstract

This research aims to: 1) compare the basic recorder playing skills of 8th grade students using a skill-building training kit combined with peer-assisted activities before and after the intervention, and 2) To study satisfaction with the teaching of basic recorder playing using a skills training kit combined with peer-assisted activities of second-year secondary school students at Chumchon Ban Nam Noy School, Hat Yai District, Songkhla Province. The population consisted of 55 second-year secondary school students from 11 schools in the Nam Kham Thung School Network. The sample consisted of one class of 37 second-year secondary school students at Chumchon Ban Nam Noy School, Hat Yai District, Songkhla Province. The sample was selected using cluster random sampling. The research instrument used consisted of: 1) five lesson plans (11 instructional hours) incorporating peer-assisted activities and a recorder practical skill training set, 2) a practical skill training set for basic recorder playing, 3) a recorder playing skills assessment form, and 4) a questionnaire measuring students' satisfaction with learning through the practical skill training set combined with peer-assisted activities. The statistics used for data analysis were the mean and standard deviation, and hypothesis testing was conducted. The research results revealed that: 1) The recorder playing skills through a practical skill training set for basic recorder playing, combined with peer-assisted activities of second-year secondary school students, were significantly higher after the instruction than before the instruction at the .01 level of statistical significance. 2) The students' satisfaction with the learning management to develop basic recorder playing skills through the

practical skill training set, combined with peer-assisted activities, was overall at the highest level. When considering each aspect, it was found that the instructional media were consistent with the learning content at the highest level. This was followed by the usefulness of the content for practical application and the enjoyment and pleasure gained from the learning content.

Keywords: Recorder Playing; A Practical Skill Training Set; Peer-Assisted Activities

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 ได้แบ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้ออกเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มสาระภาษาไทย กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มสาระสังคมศึกษา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระศิลปะ กลุ่มสาระการงานอาชีพ และกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ โดยจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะกระบวนการคิด รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่พึงงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพในทุกด้านและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ทำได้และคิดเป็น การใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การใช้ดนตรีเป็นสื่อเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการเสริมสร้างกระบวนการฝึกใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็ก เพราะเป็นกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน เด็กให้ความสนใจที่สุดโดยในวัยแรกเกิดถึง 6 ปี เป็นวัยที่มีการเรียนรู้มากที่สุด สมอของเด็กรวัยนี้จะเจริญเติบโตโดยมีการพัฒนาจุดเชื่อมต่อบริเวณเซลล์ประสาทและสร้างเครือข่ายของสมองมากที่สุดของชีวิต หากถูกปิดกั้นและไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทางสมองมีการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์รวมถึงจินตนาการของเด็กโดยตรง กิจกรรมทางดนตรีและการเคลื่อนไหวจะช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของสมองซีกซ้ายและซีกขวาให้มีการทำงานที่สมดุลในช่วงเวลาที่ฟังดนตรีเด็กจะรู้สึกผ่อนคลายปลดปล่อยความคิดจินตนาการไปตามบทเพลง ซึ่งส่งผลดีกับสมองซีกขวา อัตราส่วนของตัวโน้ตหรือจังหวะเคาะทางดนตรีจะช่วยกระตุ้นการทำงานของสมองซีกซ้าย เกี่ยวกับ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์

และภาษา ดนตรีจึงสามารถส่งเสริมพัฒนาการความฉลาดของเด็กได้เป็นอย่างดี ด้านการเรียนการสอนดนตรี การเรียนการสอนที่ดี ควรเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริง โดยมีครูเป็นเพียงผู้คอยช่วยเหลือแนะนำ เหมือนการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ คือการให้ผู้เรียนมีความสำคัญเป็นจุดสนใจ หรือเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดในการเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้ที่ดี

ตามมา ดังนั้นในการเรียนการสอนดนตรี ถ้าครูให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าทางการเรียนรู้โดยเน้นที่พฤติกรรม หรือผลงานต่างๆ ที่ผู้เรียนกระทำ โดยช่วยเหลือและแนะนำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและปฏิบัติต่างๆ เกี่ยวกับบทเรียนที่เรียนเมื่อผู้เรียนมีปัญหา จะทำให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญและหันมาสนใจเนื้อหาดนตรีอย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อผู้เรียนเกิดความเข้าใจและปฏิบัติสิ่งต่างๆ ได้ ย่อมทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนดนตรีได้ในที่สุด เมื่อผู้เรียนให้ความสนใจ และมีเจตคติที่ดีในรายวิชาดนตรีอย่างแท้จริงเนื่องมาจากการตั้งใจภายใน ย่อมส่งผลให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด (ณรุทธ์ สุทธจิต, 2555)

ขลุ่ยรีคอร์เดอร์ เป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงไพเราะ นิยมนำมาใช้ในการเรียนปฏิบัติดนตรีในการเรียนอย่างมาก เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่มีขนาดเล็ก พกพาง่าย มีวิธีการเล่นไม่ยากมาก ราคาไม่สูง มีขายอยู่ทั่วไป สามารถดูแลรักษาง่าย นักเรียนทุกคนสามารถมีไว้เป็นของตัวเองเพื่อใช้ในการเรียนและฝึกซ้อมด้วยตนเองได้ และยังเป็นเครื่องดนตรีพื้นฐานที่นำไปสู่การเล่นเครื่องดนตรีชนิดอื่นต่อไปได้ ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกรวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวกเป็นความสุขของบุคคลที่เกิดจากการปฏิบัติงานและได้รับผลตอบแทนคือผลที่เป็นความพึงพอใจที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญกำลังใจ สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานรวมทั้งการ สิ่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร เพื่อนช่วยเพื่อน หรือ "Peer Assist" เป็นการจัดการความรู้ก่อนลงมือทำกิจกรรม (Learning Before Doing) เพื่อแสวงหาผู้ช่วยที่มีความแตกต่าง มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้เพื่อขยายกรอบความคิดให้กว้างและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยอาศัย "คน" เป็นธงนำ (People Driven) เปิดมุมมองความคิดที่หลากหลายจากการแลกเปลี่ยนระหว่างทีมที่มีทักษะความสามารถ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันทำให้ไม่มองอะไรเพียงด้านเดียว (อานนท์ เรืองรัตน์, 2565)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านน้าน้อย ตำบลน้าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จึงได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี โดยมีความเชื่อว่าชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ที่ดีจะสามารถทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านน้าน้อย ตำบลน้าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ที่ดีขึ้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้อาจเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ หรือดนตรีสากลประเภทอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นโดยใช้ชุดฝึกทักษะร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นโดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งทำการทดลองเพื่อการพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ผลสัมฤทธิ์ด้านการแปลคำศัพท์ภาษาจีน และประเมินความสามารถในการแปลคำศัพท์อักษรจีนของนักเรียนกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One group pretest-Posttest Design)

2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ของเครือข่ายสถานศึกษาน้ำข้ามทุ่ง มี 11 โรงเรียน ได้แก่ 1. โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำน้อย 2. โรงเรียนท่าจีน อุดมวิทยา 3. โรงเรียนวัดท่านางหอม 4.โรงเรียนวัดศรีชะครี 5. โรงเรียนวัดท่าข้าม 6. โรงเรียนวัดแม่เตย 7. โรงเรียนวัดหินเกลี้ยง 8. โรงเรียนวัดเขากลอย 9. โรงเรียนบ้านทุ่งใหญ่ 10. โรงเรียนบ้านทุ่งงาย 11. โรงเรียนวัดพุดเตาะ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มี 2 โรงเรียน ได้แก่ 1. โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำน้อย จำนวน 37 คน 2. โรงเรียนท่าจีนอุดมวิทยา จำนวน 18 คน รวมทั้งหมด 55 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ภาคเรียนที่ 1 2568 ซึ่งได้มาการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

3. **ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา** คือ ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ และตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น

4. **เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้** มีดังนี้ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น 2) ชุดฝึกทักษะปฏิบัติการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ 3) แบบประเมินทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ 4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

5. **การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ** ดำเนินการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

5.1 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 5 แผน 11 ชั่วโมง โดยมีแผนดังนี้

(1) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

(2) ตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 1 คน ด้านเนื้อหาการสอนดนตรีจำนวน 1 คน และด้านวัดผลจำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ ซึ่งกำหนดเกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) จากการนำผลคะแนนการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ไปคำนวณหาค่าเฉลี่ย โดยผลการคำนวณ พบว่า ค่าความเหมาะสมแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 5.00$) ด้านองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 5.00$) ด้านสื่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$) และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 5.00$)

5.2 ชุดฝึกทักษะปฏิบัติการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น คือ 1) ศึกษารายละเอียดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) พัฒนาชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้เพลงที่ฝึกจำนวน 3 เพลง ประกอบด้วย เพลงขนมปังกรอบ เพลงMarry Had A Little Lamb และเพลง Twinkle Twinkle Little Star 3) นำชุดฝึกทักษะที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะ 4) นำแบบฝึกทักษะ เรื่องการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ไปปรับปรุงแก้ไขตาม คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ

5.3 แบบประเมินทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ มีวิธีการสร้าง ดังนี้ 1) ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบประเมินทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 1 คน ด้านเนื้อหาการสอนดนตรีจำนวน 1 คน และด้านวัดผลจำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแบบประเมินทักษะการเป่าขลุ่ย ซึ่งการให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ได้กำหนดเกณฑ์ตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) 2) ผลคะแนนการประเมินทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ไปคำนวณหาค่าความเหมาะสมของ

แบบประเมินทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์โดยการหาค่าเฉลี่ย ซึ่งผลการคำนวณ พบว่า ค่าความเหมาะสมแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึก ทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 5.00$)

5.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์ ดังนี้

1) กำหนดโครงสร้างของแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติ จำนวน 1 ฉบับ 25 ข้อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศ ด้านสื่อและ อุปกรณ์การเรียนรู้ และ ด้านการวัดและการประเมินผล

2) สร้างแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 1 ฉบับ แล้วเสนอต่อคณะกรรมการศึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอคำแนะนำ แก้ไขในส่วนที่บกพร่อง และนำมาปรับปรุงแก้ไข

3) ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์ กับคุณลักษณะที่ต้องการวัด โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 1 คน ด้านเนื้อหาการสอนดนตรีจำนวน 1 คน และด้านวัดผลจำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของแบบประเมินความพึงพอใจของ นักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์ โดยการหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งการให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดเกณฑ์ของล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าแบบประเมินนั้นตรงตามคุณลักษณะและจุดประสงค์

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าแบบประเมินนั้นตรงตามคุณลักษณะและจุดประสงค์

-1 เมื่อแน่ใจว่าแบบประเมินนั้นไม่ตรงตามคุณลักษณะและจุดประสงค์

4) นำผลคะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญไปคำนวณหาค่าความ เที่ยงตรง (Validity) วิเคราะห์ข้อมูลดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ซึ่งค่า (IOC) ที่ได้จะต้องอยู่ในระหว่าง 0.50 - 1.00 ขึ้นไป หมายความว่าแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์ ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนได้ ซึ่งปรากฏว่าแบบประเมินความพึงพอใจของ

นักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์ ที่สร้างขึ้นมีค่าความเที่ยงตรงตั้งแต่ 0.67 - 1.00

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูล ตามลำดับ ดังนี้

6.1 ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียนการสอนขลุ่ยรีคอร์เดอร์ โดยใช้ทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านน้าน้อย อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

6.2 ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนด้วยตนเอง ตามแผนการจัดการเรียนรู้ขลุ่ยรีคอร์เดอร์โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ

6.3 ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-Test) โดยใช้แบบประเมินทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ ซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียนอีกครั้งและนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียนไปวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ ร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนกับหลังเรียน จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลได้ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการปฏิบัติ ขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อนหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียน ด้วยรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นหลังเรียนกับก่อนเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นหลังเรียนกับก่อนเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ทักษะการเป่าขลุ่ย	<i>n</i>	$\bar{x}$	<i>S.D.</i>	<i>t</i>
คะแนนทักษะปฏิบัติก่อนการจัดการเรียนรู้	37	16.03	3.37	19.732**
คะแนนทักษะปฏิบัติหลังการจัดการเรียนรู้	37	18.15	2.09	

** $P < .01$

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการรวบรวมแบบประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่างและวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น มีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหาสาระ				
1	ความน่าสนใจของเนื้อหาสาระ	4.72	0.46	มากที่สุด
2	ความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์	4.43	0.72	มาก
3	ความเชื่อมโยงของเนื้อหาสาระการเรียนรู้ศิลปะ รายวิชาดนตรีสากล เรื่องการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น	4.39	0.86	มากที่สุด
4	ประโยชน์ของเนื้อหาสาระในการนำไปใช้	4.89	0.31	มากที่สุด
5	ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลินของเนื้อหาที่เรียนรู้	4.88	0.32	มากที่สุด
ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้				
6	กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น	4.72	0.45	มากที่สุด
7	การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	4.75	0.43	มากที่สุด
8	นักเรียนรู้สึกเพลิดเพลิน สนุกสนานและรู้สึกไม่เบื่อหน่ายต่อการจัดกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน	4.42	0.72	มาก
9	ครูให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน	4.72	0.45	มากที่สุด
10	ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.48	0.36	มาก
ด้านบรรยากาศ				
11	บรรยากาศในการเรียนมีความสนุกสนาน ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.42	0.72	มาก
12	ครูกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีต่อกัน ทำให้นักเรียนกล้าแสดงออก หรือกล้าที่จะขอคำปรึกษาและข้อสงสัย	4.20	1.02	มาก
13	ครูมีความเข้าใจนักเรียน เป็นมิตร ยอมรับให้ความช่วยเหลือ จะทำให้นักเรียนเกิดความอบอุ่น สบายใจ รักครู รักโรงเรียน และรักการมาเรียน	4.49	0.39	มาก

14	ความสะดวกสบายของห้องที่ใช้ทำกิจกรรม มีความคล่องแคล่วในการทำกิจกรรมในห้องเรียนที่กว้างเพียงพอ	4.42	0.72	มาก
15	ห้องเรียนมีความสะอาด เรียบร้อยน่าเรียน	4.42	0.72	มาก
16	ครูมีการจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์อื่นๆไว้ล่วงหน้า เพื่อที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน	4.42	0.72	มาก
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้				
17	ครูใช้สื่อการสอนที่มีความหลากหลาย	4.20	1.02	มาก
18	สื่อการสอนมีความสอดคล้องตรงกับเนื้อหาที่เรียน	4.92	0.36	มากที่สุด
19	เกิดความเข้าใจชัดเจนในเนื้อหา จากการใช้สื่อวีดิทัศน์และรูปภาพต่างๆ มาประกอบการอธิบาย	4.72	0.45	มากที่สุด
20	ครูใช้สื่อการสอน ถูกต้อง มีความเหมาะสม น่าเชื่อถือได้	4.42	0.72	มาก
ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้				
21	ครูมีการแจ้งผลการเรียนและความก้าวหน้าให้ผู้เรียนทราบเป็นระยะ	4.84	0.37	มากที่สุด
22	ครูมีการวัดและประเมินผลด้วยวิธีที่หลากหลาย	4.42	0.72	มาก
23	ครูแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อมีการทดสอบ	4.72	0.45	มากที่สุด
24	ความชัดเจนของเกณฑ์การให้คะแนนที่ครูชี้แจง	4.19	1.03	มาก
25	ความพึงพอใจต่อเกณฑ์การให้คะแนน	4.45	0.72	มาก
ภาพรวม		4.56	0.61	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดฝึกทักษะปฏิบัติกลยุทธ์คอร์ดเตอร์เบื้องต้น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.56$, S.D.=0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สื่อการสอนมีความสอดคล้องตรงกับเนื้อหาที่เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.92$, S.D.=0.34) รองลงมาคือประโยชน์ของเนื้อหาสาระในการนำไปใช้ ($\bar{x}=4.89$, S.D.=0.31) และความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ของเนื้อหาที่เรียนรู้ ($\bar{x}=4.84$, S.D.=0.37) รวมทั้งหมด 3 รายการ ดังต่อไปนี้ 1. สื่อการสอนมีความสอดคล้องตรงกับเนื้อหาที่เรียน 2. ประโยชน์ของเนื้อหาสาระในการนำไปใช้ 3. ความสนุกสนาน ความเพลิดเพลิน ของเนื้อหาที่เรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการเป่าขลุ่ยริคอร์ดเตอร์เบื้องต้นหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ เรื่องการเป่าขลุ่ยริคอร์ดเตอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วย

ชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 37 คน จากนักเรียนจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 100 สอดคล้องกับงานวิจัยของเมธิชา ฮวดเส็ง และคณะ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นรายบุคคล (TAI) เรื่องพื้นฐานตัวโน้ตดนตรีสากล เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านโน้ตดนตรีสากล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ต้องการให้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นรายบุคคล (TAI) เรื่อง พื้นฐานตัวโน้ตดนตรีสากลมีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ภาพประกอบสีสันสวยงาม มีการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือและให้ผู้เรียนได้แสดงออกได้ฝึกปฏิบัติโดยใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและให้มีการวัดประเมินผล โดยการทำแบบฝึกหัดและการปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียน ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เนื่องจากครูผู้สอนและผู้ปกครองมีความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนวิชาดนตรีและเห็นว่าการอ่านโน้ตดนตรีสากลจะช่วยฝึกทักษะทางด้านดนตรีของนักเรียนในการเรียนวิชานี้ (เมธิชา ฮวดเส็ง และคณะ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉนิชากร ปริญาภาณูญ ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TAI เพื่อพัฒนาผลการเรียนเรื่องการบวกและการลบเลข ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนพัฒนาชุดกิจกรรมโดยการสัมภาษณ์ครูผู้สอน และสอบถามนักเรียนพบว่า ต้องการให้ชุดกิจกรรมมีสื่อที่หลากหลาย และมีการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่ม โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน โดยมีการวัดและประเมินผลโดยการทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ ซึ่งนักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TAI หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (ฉนิชากร ปริญาภาณูญ, 2561)

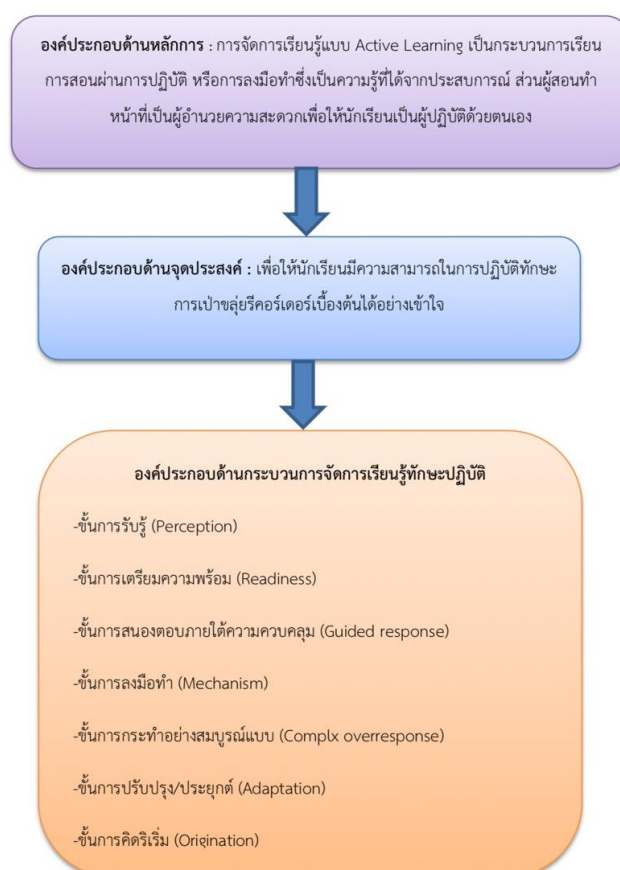
2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น ($\bar{X}$ =4.56), S.D.= 0.61) อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่านักเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเนื่องเป็นผลการศึกษาที่นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นได้ลงมือปฏิบัติจริง จึงเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนจึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิจักษณ์ ถาวรานุรักษ์ ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์การเป่าแซกโซโฟนเบื้องต้นด้วยชุดแบบฝึกหัดแซกโซโฟนเบื้องต้นของนักเรียนวงโยธวาทิต โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ในการเป่าแซกโซโฟนของนักเรียนนั้นดีขึ้น พบว่าคะแนนก่อนเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 46.00 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ 65.20 ซึ่งนำคะแนนก่อนและหลังเรียนมาเปรียบเทียบกันพบว่า มีค่า t เท่ากับ 7.19 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเป่าแซกโซโฟน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการประเมินความพึงพอใจในการใช้แบบฝึกหัดแซก

โซโฟนเบื้องต้นสำหรับนักเรียนวงโยธวาทิต โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยของนักเรียนวงโยธวาทิต โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ผลรวมของแบบประเมินความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด (พิทักษ์ณัฏฐ์ ถาวรานุรักษ์, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้การพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ โดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

บทสรุป

จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถสรุปได้ว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นโดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดฝึกทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.56$, S.D.=0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ สื่อการสอนมีความสอดคล้องตรงกับเนื้อหาที่เรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.92$, S.D.=0.34) รองลงมาคือประโยชน์ของเนื้อหาสาระในการนำไปใช้ ($\bar{x}=4.89$, S.D.=0.31) และความสนุกสนาน ความเพลิดเพลินของเนื้อหาที่เรียนรู้ ($\bar{x}=4.84$, S.D.=0.37)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ครูที่สอนการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น ใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อนในการสอนนักเรียน

1.2 ครูต้องมีการจัดการบริหารเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและคอยดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงเมื่อนักเรียนต้องการความช่วยเหลือ และควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ในขอบเขตเนื่องจากเป็นการเรียนที่ต้องฝึกปฏิบัติในการเป่าขลุ่ยที่อาจรบกวนการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติ เรื่องการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น สามารถพัฒนาทักษะด้านทักษะในการปฏิบัติ รวมถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ดังนั้นควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติในเนื้อหาอื่นๆ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื้องต้น โดยใช้ชุดฝึกทักษะปฏิบัติร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อนระดับชั้นอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ดิชากร ปริญาภาณูจน์. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค TAI เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องการบวกและการลบเลข ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). *ดนตรีศึกษา:หลักการและสาระสำคัญ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิจักษณ์ ถาวรานุรักษ์. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเป่าแซกโซโฟนเบื้องต้นด้วยชุดแบบฝึกหัดแซกโซโฟนเบื้องต้นของนักเรียนวงโยธวาทิต โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา*. คณะศิลปกรรมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เมธิชา ฮวดแสง และคณะ. (2566). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นรายบุคคล (TAI) เรื่อง พื้นฐานตัวโน้ตดนตรีสากล เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการอ่านโน้ตดนตรีสากล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน*. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- อานนท์ เรืองรัตน์. (2565). การพัฒนาทักษะการย่อเท่าให้ลงจังหวะในการรำวิชานาฏศิลป์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสาธิตร่วมกับกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตเทศบาลนครตรัง. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง โดยการจัดการ
เรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็น
ฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

The Development of Scientific Process Skill in Experimentation
Through Inquiry-Based Learning (7E) Combined with Thinking-
Based Learning Management for Grade 8 Students

^{1*} วริสรา ศรีจันทร์ Warissara Srichan

^{2**} สุวิมล สพฤกษ์ศรี Suwimon Saphuksri

^{1,2} คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

^{1,2} Faculty of Education, Silpakorn University

* First author, e-mail: warissarasrichan1107@gmail.com

** Corresponding author, e-mail: ** saphuksri_s@silpakorn.edu

Received June 11, 2026; Revised June 24, 2026; Accepted: September 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลองขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 เรื่องการแยกสารและการนำไปใช้ จำนวน 5 แผน 2) แบบประเมินทักษะกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 3) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็น

ฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ ผลการวิจัย พบว่า 1) พัฒนาการของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้; การจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน; กระบวนการทางวิทยาศาสตร์; ทักษะด้านการทดลอง

Abstract

The purposes of this research were: 1) to examine the development of students' scientific process skills in experimentation during the implementation of inquiry-based learning (7E) combined with thinking-based learning among Grade 8 students, and 2) to investigate the satisfaction of Grade 8 students with inquiry-based learning (7E) combined with thinking-based learning. This research is a basic experimental study. The sample consisted of 30 Grade 8 students in the second semester of the academic year 2025 at Thamakawittayakom School, selected by cluster sampling. The research instruments included: 1) five lesson plans based on inquiry-based learning (7E) combined with thinking-based learning on the topic of separation of substances and its applications, 2) an assessment form for scientific process skills in experimentation with a reliability coefficient of .85, and 3) students' satisfaction assessment form regarding inquiry-based learning (7E) combined with thinking-based learning. The statistical methods used for data analysis included the mean (M), standard deviation (S.D.), and one-way repeated measures ANOVA. The research findings revealed that: 1) The development of experimental science process skills among Grade 8 students during the inquiry-based learning (7E) approach combined with thinking-based learning was significantly increased at .05 level. 2) The satisfaction of Grade 8 students toward the inquiry-based learning (7E) combined with thinking-based learning was at a high level.

Keywords: Inquiry-Based Learning (7E); Thinking-Based Learning; Scientific Process; Experimental Skills

บทนำ

ในบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสาร การจัดการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในศตวรรษที่ 21 โดยนโยบายทางการศึกษาของประเทศไทยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพผู้เรียน การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดแก้ปัญหาและการสร้างนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทั้งความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการคิดอย่างเป็นระบบและการแก้ปัญหา (Klopfer, 1971) อย่างไรก็ตาม จากผลการประเมิน PISA 2022 พบว่าผู้เรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านวิทยาศาสตร์เพียง 409 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD และมีแนวโน้มลดลงจากการประเมินครั้งก่อน สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนยังมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะด้านการทดลองอยู่ในระดับต่ำ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566; OECD, 2024)

การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถตั้งคำถาม สืบเสาะหาความรู้ วิเคราะห์ข้อมูล และอธิบายปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) แนวคิดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างนิยม (Constructivism) เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์เดิม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.), 2548) และสอดคล้องกับแนวคิด Learning by Doing ของ Dewey (1933) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ขณะเดียวกัน การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-Based Learning) โดยเฉพาะรูปแบบ 7E เป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การตรวจสอบความรู้เดิม จนถึงการนำความรู้ไปใช้ (Abruscato, 1988) นอกจากนี้ แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน (Thinking-Based Learning) ยังช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการตั้งคำถามและการใช้เหตุผล (Eggen & Kauchak, 1996; Perkins, 1992; Swartz et al., 2010) ซึ่งการบูรณาการทั้งสองแนวทางสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และทักษะการคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ตามกรอบ 3Rs, 8Cs และ 2Ls โดยเน้นทั้งทักษะพื้นฐานและทักษะการคิดขั้นสูง (วิจารณ์ พานิช, 2556) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการประเมิน PISA 2022 พบว่าผู้เรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านวิทยาศาสตร์เพียง 409 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD และต่ำกว่าระดับความสามารถขั้นต่ำที่ผู้เรียนควรสามารถอธิบาย

ปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์และออกแบบการทดลองอย่างง่ายได้ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566; OECD, 2024) สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของผู้เรียนในด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะทักษะด้านการทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคมที่พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2566 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 66.82 ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 77 อีกทั้งผู้เรียนยังมีข้อจำกัดด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การเลือกใช้อุปกรณ์ การวางแผนการทดลอง การบันทึก และการสรุปผลการทดลองอย่างเป็นระบบ จากการสะท้อนผลผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของครูผู้สอน พบว่าปัญหาหลักเกิดจากผู้เรียนขาดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง นอกจากนี้ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการฝึกปฏิบัติการทดลองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังไม่สามารถพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นสูงได้อย่างเต็มที่

จากปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การบูรณาการจัดการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐานจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และทักษะการคิดขั้นสูง อันจะนำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คาดว่าจะประโยชน์ต่อครูผู้สอนในการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Pre-Experimental Research) แบบแผนการวิจัยแบบการทดลองขั้นพื้นฐาน (Pre-experimental design) ใช้แบบแผนการวิจัยแบบการทดลองแบบประเมินซ้ำหลายครั้ง (The One-Shot Repeated Measured Design) มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 10 ห้องเรียน จำนวน 300 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่องการแยกสารและการนำไปใช้ จำนวน 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง จำนวน 15 ชั่วโมง 2) แบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง โดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบรูบิค 5 ด้าน ด้านที่ 1 เทคนิคการทดลอง ด้านที่ 2 การวางแผนดำเนินการทดลองด้านที่ 3 ความคล่องแคล่วในการปฏิบัติการทดลอง ด้านที่ 4 ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติการทดลอง และด้านที่ 5 การรายงานผลการทดลอง จำนวน 10 ข้อ 3) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน โดยใช้คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale กำหนด 5 ระดับ ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านเนื้อหาสาระ ด้านที่ 2 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านที่ 3 ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ จำนวน 15 ข้อ ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยนำเครื่องมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง มีค่าเท่ากับ 1.00 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability) พบว่าแบบประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง มีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมินอยู่ในระดับสูง ($ICC = .88, p = .00$) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความพึงพอใจ มีค่าเท่ากับ 1.00 หาค่าความเชื่อมั่น โดยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach ได้ค่าเท่ากับ .85

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ขั้นตอนการทดลอง 1.1) สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1.2) ทบทวนเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการสะท้อนคิดให้กับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 2) ขั้นตอนทดลอง ดำเนินการจัดการเรียนรู้

ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการสะท้อนคิด ประกอบด้วย ขั้นตั้งคำถามสู่การเรียนรู้ ขั้นสืบค้นและอภิปรายความรู้ ขั้นสร้างและบันทึกองค์ความรู้ ขั้นสื่อสารและนำเสนอความรู้ และขั้นบริการความรู้สู่สังคมและจิตสาธารณะ เพื่อทำการประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิทยาศาสตร์และความสามารถในการกำกับตนเองของกลุ่มตัวอย่าง 3) ทำการประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบบันได 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการสะท้อนคิด และนำคะแนนจากแบบสอบถามความคิดเห็น คะแนนจากการประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิทยาศาสตร์ และคะแนนการประเมินความสามารถในการกำกับตนเอง มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาพัฒนาการความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการกำกับตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบบันได 5 ขั้น ร่วมกับเทคนิคการสะท้อนคิด โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One way repeated measure ANOVA) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) และวิเคราะห์ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ข้อ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาพัฒนาการของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางที่ 1 ถึงตารางที่ 4

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการศึกษาพัฒนาการของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน

ครั้งที่	M	S.D.
1	34.30	1.76
2	36.55	1.80
3	39.27	1.63
4	41.17	1.52
5	43.17	1.42

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองของนักเรียนแสดงให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกช่วงการประเมิน ขณะที่ค่าความแปรปรวนของคะแนนมีแนวโน้มลดลง สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้เรียนที่ดีขึ้นและมีความสม่ำเสมอมากขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบสมมติฐานความเป็นทรงกลม (Sphericity) ด้วยการทดสอบ Mauchly's Test ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (Mauchly's Test of Sphericity) ของการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง

การประเมิน	Mauchly's W	Approx. Chi-Square	df	Sig.
ครั้งที่ 1-5	0.62	13.19	9	0.16

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่าข้อมูลเป็นไปตามข้อตกลงของ Sphericity ($Sig. = 0.16 > .05$) จึงสามารถดำเนินการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำโดยใช้ค่าในแถว Sphericity Assumed เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองในแต่ละครั้งของการประเมินได้ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One-way Repeated Measures ANOVA) ของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน (ฉบับครูประเมินนักเรียน)

การประเมิน	สถิติทดสอบ	SS	df	MS	F	Sig.
ครั้งที่ 1-5	Sphericity Assumed	1060.28	4	265.07	617.75	.00
Error (ครั้งที่ 1-5)	Sphericity Assumed	994.82	116	8.15		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองของนักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างการประเมินทั้ง 5 ครั้ง สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้เรียนที่เกิดขึ้นภายหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่เพิ่มเติม ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบ

เสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน จากการวัดซ้ำ 5 ครั้ง เป็นรายคู่ ด้วยวิธีการทดสอบแบบ Bonferroni (ฉบับครูประเมินนักเรียน)

คู่การเปรียบเทียบ	ค่าเฉลี่ยต่าง (Mean Difference)	ผลการเปรียบเทียบ
ครั้งที่ 2 – ครั้งที่ 1	2.25	ครั้งที่ 2 (36.55) > ครั้งที่ 1 (34.30)
ครั้งที่ 3 – ครั้งที่ 1	4.97	ครั้งที่ 3 (39.27) > ครั้งที่ 1 (34.30)
ครั้งที่ 4 – ครั้งที่ 1	6.88	ครั้งที่ 4 (41.17) > ครั้งที่ 1 (34.30)
ครั้งที่ 5 – ครั้งที่ 1	8.87	ครั้งที่ 5 (43.17) > ครั้งที่ 1 (34.30)
ครั้งที่ 3 – ครั้งที่ 2	2.72	ครั้งที่ 3 (39.27) > ครั้งที่ 2 (36.55)
ครั้งที่ 4 – ครั้งที่ 2	4.62	ครั้งที่ 4 (41.17) > ครั้งที่ 2 (36.55)
ครั้งที่ 5 – ครั้งที่ 2	6.62	ครั้งที่ 5 (43.17) > ครั้งที่ 2 (36.55)
ครั้งที่ 4 – ครั้งที่ 3	1.90	ครั้งที่ 4 (41.17) > ครั้งที่ 3 (39.27)
ครั้งที่ 5 – ครั้งที่ 3	3.90	ครั้งที่ 5 (43.17) > ครั้งที่ 3 (39.27)
ครั้งที่ 5 – ครั้งที่ 4	2.00	ครั้งที่ 5 (43.17) > ครั้งที่ 4 (41.17)

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Bonferroni พบว่า คะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในแต่ละช่วงของการประเมิน โดยคะแนนเฉลี่ยสูงสุดปรากฏในการประเมินครั้งที่ 5 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องภายหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	M	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
ด้านเนื้อหาสาระ					
1	เนื้อหา มีความเหมาะสม ครบถ้วนและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.33	0.88	มาก	5
2	เนื้อหาที่สอนมีความเหมาะสมกับระดับความรู้	4.53	0.57	มากที่สุด	1

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	M	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
	ของผู้เรียน				
3	เนื้อหาส่งเสริมให้นักเรียนมีการฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง	4.50	0.57	มากที่สุด	2
4	เนื้อหาทำให้นักเรียนสามารถฝึกค้นคว้า เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวบรวมข้อมูล และนำเสนอความรู้ด้วยตนเอง	4.37	0.81	มาก	4
5	เนื้อหาทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.23	0.94	มาก	6
6	เนื้อหาเหมาะสมกับเวลา	4.43	0.77	มาก	3
สรุปด้านที่ 1 ด้านเนื้อหาสาระ		4.40	0.76	มาก	2
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้					
7	กิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน เป็นกิจกรรมที่มีลำดับขั้นตอนต่อเนื่อง ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่สับสนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน	4.60	0.50	มากที่สุด	1
8	มีการทบทวนความรู้เดิมทำให้เกิดการเชื่อมโยงสู่ความรู้ใหม่	4.23	0.68	มาก	4
9	กิจกรรมและบรรยากาศของการเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	4.20	0.81	มาก	5
10	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก และเกิดความสุขในการเรียน	4.27	0.87	มาก	3
11	การเรียนรู้ด้วยการคิดเป็นฐาน ได้ฝึกวางแผน วิเคราะห์ และสรุปผลการทดลองอย่างเป็นขั้นตอน	4.50	0.68	มากที่สุด	2
สรุปด้านที่ 2 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้		4.36	0.71	มาก	3
ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ					
12	พึงพอใจกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบ	4.50	0.68	มากที่สุด	2

ข้อที่	ประเด็นคำถาม	M	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
	เสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน				
13	การเรียนรู้ช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองของนักเรียน	4.27	0.83	มาก	3
14	สามารถพัฒนาทักษะการทดลองและการคิดอย่างมีระบบได้ดียิ่งขึ้น	4.57	0.63	มากที่สุด	1
15	นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.50	0.78	มากที่สุด	2
สรุปด้านที่ 3 ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ		4.46	0.73	มาก	1
รวม		4.40	0.73	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.40$, $S.D. = 0.73$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.46$, $S.D. = 0.73$) รองลงมา ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระ ($M = 4.40$, $S.D. = 0.76$) และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($M = 4.36$, $S.D. = 0.71$) ตามลำดับ ทั้งนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กิจกรรมการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนชัดเจน เข้าใจง่าย และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ($M = 4.60$, $S.D. = 0.50$) และความสามารถในการพัฒนาทักษะการทดลองและการคิดอย่างเป็นระบบ ($M = 4.57$, $S.D. = 0.63$) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ การคิดอย่างเป็นระบบ และการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผู้เรียนยังเห็นว่าสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยความคิดเห็นของผู้เรียนมีความสอดคล้องกันค่อนข้างมาก พิจารณาจากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน มีพัฒนาการทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการสืบเสาะ การสำรวจ การทดลอง การอภิปราย และการสรุปผลจากหลักฐานเชิงประจักษ์อย่างเป็น

ระบบ ขณะเดียวกันการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐานช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล และการตัดสินใจในทุกขั้นตอนของการทดลอง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถกำหนดปัญหา ตั้งสมมติฐานวางแผนการทดลอง เลือกใช้เครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ผล และสรุปผลการทดลองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึก สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ และพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้จากประสบการณ์ตรงและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบจะช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา และการให้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ (Piaget, 1970; Swartz & Parks, 1994; Vygotsky, 1978) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชชญา กันบุรมย์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานการสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เรียนได้ลงมือสืบค้น สำรวจ ทดลอง และอภิปรายผลด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ (วิชชญา กันบุรมย์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย, 2566) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของนูไรนา หลีขาว และเพ็ญพัชร นภากุล ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้น เนื่องจากผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสืบค้นข้อมูล วางแผนการทดลอง วิเคราะห์ผล และสรุปผลจากหลักฐานเชิงประจักษ์ด้วยตนเอง (นูไรนา หลีขาว และเพ็ญพัชร นภากุล, 2566)

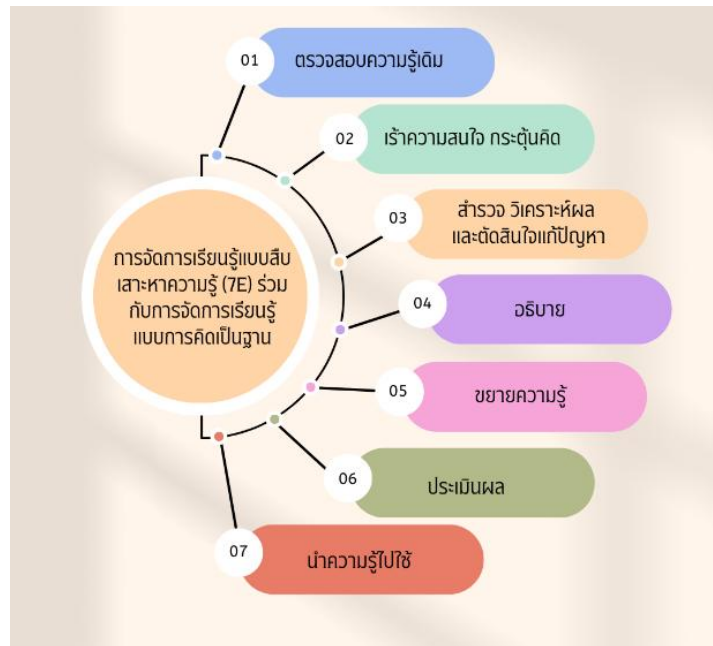
2. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นผ่านกระบวนการตั้งคำถาม สำรวจ สืบค้น ทดลอง อภิปราย และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหา เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจนและบูรณาการกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ยังช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกวางแผน วิเคราะห์ข้อมูล ตัดสินใจ และสรุปผลอย่างมีเหตุผล ทำให้เกิดความมั่นใจและรับรู้ถึงพัฒนาการของตนเองทั้งด้านความรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง ขณะเดียวกัน เนื้อหาที่สอดคล้อง

กับระดับความสามารถของผู้เรียนและเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใกล้ตัว ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายและเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรง การมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ (Piaget, 1970; Vygotsky, 1978; Swartz & Parks, 1994) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bybee et al. ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ (Bybee et al., 2006) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ryan & Deci ที่ชี้ให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนรู้และได้พัฒนาความสามารถของตนเอง จะช่วยส่งเสริมแรงจูงใจภายในและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ (Ryan & Deci, 2000) สะท้อนให้เห็นว่า การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองในรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 4 โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย พัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน เป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้นตอน ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สืบค้น ทดลอง วิเคราะห์ และสรุปผลจากหลักฐานเชิงประจักษ์ ขณะที่การจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐานช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถกำหนดปัญหา ตั้งสมมติฐาน วางแผนและดำเนินการทดลอง เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการทดลองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการรับรู้ถึงประโยชน์ของการเรียน จนนำไปสู่ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และรายวิชาอื่นๆ ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและการคิดอย่างเป็นระบบของผู้เรียนต่อไป ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอน การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน

จากภาพอธิบายได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม เป็นขั้นที่ผู้เรียนแสดงความรู้และประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา ผ่านการตอบคำถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ใหม่ 2) ขั้นได้รับความสนใจและกระตุ้นคิด เป็นขั้นที่ผู้สอนใช้สถานการณ์ปัญหา หรือคำถามที่ท้าทายความคิด เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย ใฝ่รู้ และกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษา 3) ขั้นสำรวจ วิเคราะห์ผล และตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นขั้นที่ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลวางแผนและดำเนินการทดลอง เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ผล และตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการคิดเป็นฐานควบคู่กับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 4) ขั้นอธิบาย เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ แปลความหมาย สรุปผล และนำเสนอองค์ความรู้ที่ค้นพบ พร้อมทั้งอภิปราย โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนข้อสรุป 5) ขั้นขยายความรู้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือสถานการณ์ใหม่ เพื่อขยายความเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างหลากหลาย 6) ขั้นประเมินผล เป็นขั้นที่ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันประเมินความรู้ ทักษะ และกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้และปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและ 7) ขั้นนำความรู้ไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำองค์ความรู้และทักษะที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนต่อยอดสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองและมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

บทสรุป

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน สามารถพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก ความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลมาจากการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติจริง คิดวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการทดลอง และสรุปผลด้วยตนเองอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และการคิดเป็นฐานที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง และเห็นคุณค่าของการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนำการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐานไปใช้ในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบของผู้เรียนในระดับชั้นต่างๆ
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพครูในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการสืบเสาะหาความรู้และการคิดเป็นฐาน ตลอดจนจัดสรรสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนที่นำการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐานไปใช้ ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มให้ชัดเจนและเหมาะสม เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบของผู้เรียนทุกคน
2. สถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนการพัฒนาครูให้มีความรู้และทักษะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิด

เป็นฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก

3. ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ควรออกแบบกิจกรรมในแต่ละขั้นของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ให้เชื่อมโยงกับกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการตั้งคำถามการตั้งสมมติฐาน การวางแผนการทดลอง และการอภิปรายผล เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนอย่างครบถ้วนและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาค้นคว้าของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐานกับกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น หรือในบริบทสถานศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อเพิ่มความครอบคลุมของข้อมูล และช่วยให้ผลการวิจัยสามารถอ้างอิงไปยังประชากรที่หลากหลายได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งช่วยตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งด้านพื้นฐานของผู้เรียน สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียนการสอน

2. ควรศึกษาผลระยะยาวของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐานต่อความคงทนของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ด้านการทดลอง เพื่อประเมินความยั่งยืนของการพัฒนา

3. ควรศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น เจตคติทางวิทยาศาสตร์ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้เห็นผลกระทบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รอบด้านมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (7E) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบการคิดเป็นฐาน ไม่เพียงส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ยังอาจส่งผลต่อความสนใจ ความกระตือรือร้น เจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ และกระบวนการคิดของผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ครูสภาลาดพร้าว.

นูไรนา หลีขาว และเพ็ญพักตร์ นากุล. (2566). การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น (7Es) ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะกระบวนการทาง วิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*, 5(3): 141-154.

วิชชญา กันบุรมย์ และแสงสุรีย์ ดวงคำน้อย. (2566). การพัฒนาความสามารถการคิดอย่างมี วิจารณญาณและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน

- การสืบเสาะหา ความรู้ 7E ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 13(3): 60–67.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2548). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคุรุสภาลาดพร้าว.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท). (2548). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคุรุสภาลาดพร้าว.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). *ผลการประเมิน PISA 2022: การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- Abruscato, J. (1988). *Teaching Children Science*. Massachusetts: Allyn & Bacon Ala.
- Bybee, R. W., et al. (2006). *The BSCS 5E instructional model: Origins and effectiveness*. Colorado Springs, CO: Biological Sciences Curriculum Study (BSCS).
- Dewey, J. (1933). *How we think: A restatement of the relation of reflective thinking to the educative process*. Boston, MA: D.C. Heath and Company.
- Engen, P., & Kauchak, D. (1996). *Strategies for teachers: Teaching content and thinking skills* (3rd ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Klopfer, L. E. (1971). *Individualized Science: Relevance for the 1970's*. *Science Education*, 55(4): 441-448.
- OECD. (2024). *PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/53f23881-en>
- Perkins, D. N. (1992). *Smart Schools: From Training Memories to Educating Minds*. New York, NY: Free Press.
- Piaget, J. (1970). *Science of Education and the Psychology of the Child*. New York, NY: Viking Press.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1): 68–78.

- Swartz, R. J., et al. (2010). *Thinking-Based Learning: Promoting Quality Student Achievement in the 21st Century*. New York: Teachers College Press.
- Swartz, R. J., & Parks, S. (1994). *Infusing the Teaching of Critical and Creative Thinking into Content Instruction*. Pacific Grove, CA: Critical Thinking Press & Software.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับ
ข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์
ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

The Effects of Using Synthetic Phonics Combined with Decodable
Texts to Promote English Vocabulary Spelling of Grade 1 Students

^{1*}กมลวรรณ ประทีปสกุลทอง Kamolwan Pratheepsakunthong

^{2**}วชิระ จันทรราช Vachira Jantarach

^{1,2}สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

^{1,2}English Language Teaching, Faculty of Education, Silpakorn University

*First author, e-mail: Kunkwang.silp@gmail.com

**Corresponding author, e-mail: writejoeynow@yahoo.com

Received June 11, 2026; Revised June 23, 2026; Accepted: September 13, 2026

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้คือ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์ ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 34 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ จำนวน 5 แผน ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 2) แบบทดสอบวัดทักษะการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.98 และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดย

ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่าทุกรายการมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลของการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ ร่วมกับข้อความถอดรหัส ได้ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 5.92, p < .001$) 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยโฟนิกส์สังเคราะห์ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ เพื่อส่งเสริม การเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก ($M = 2.72, S.D. = 0.49$)

คำสำคัญ: การเขียนสะกดคำศัพท์; ข้อความถอดรหัสได้; โฟนิกส์สังเคราะห์; ภาษาอังกฤษระดับ ประถมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to compare the English spelling ability of Grade 1 students before and after learning through Synthetic Phonics combined with Decodable Texts, and 2) to study the satisfaction of Grade 1 students regarding instruction using Synthetic Phonics combined with decodable texts to enhance English word spelling skills. This study employed a quasi-experimental research design using a one-group pretest–posttest design. The target group consisted of 34 Grade 1 students selected through purposive sampling. The research instruments included: 1) five lesson plans based on Synthetic Phonics combined with Decodable Texts, which were validated by three experts and yielded Item-Objective Congruence (IOC) values ranging from 0.67 to 1.00; 2) an English spelling test, which demonstrated IOC values ranging from 0.67 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.98; and 3) a student satisfaction questionnaire toward the learning management approach, which was validated by three experts and yielded IOC values ranging from 0.67 to 1.00 for all items. The data were analyzed using mean, standard deviation, paired-samples t-test, and content analysis. The research results found that 1) the students' English spelling ability after learning through Synthetic Phonics integrated with Decodable Texts was significantly higher than before learning ($t = 5.92, p < .001$) 2) the students reported a high level of satisfaction with the learning management using Synthetic Phonics integrated with Decodable Texts to enhance English spelling skills ($M = 2.72, SD = 0.49$).

Keywords: Vocabulary Spelling Skills; Decodable Texts; Synthetic Phonics; Primary-Level English Education

บทนำ

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่มีความสำคัญต่อการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ และความร่วมมือระหว่างประเทศ ในศตวรรษที่ 21 ภาษาอังกฤษถูกใช้อย่างแพร่หลายในด้านเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วัฒนธรรม และการศึกษา ทำให้ความสามารถด้านภาษาอังกฤษเป็นทักษะจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในสังคมโลก โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ภาษาอังกฤษช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้นานาชาติได้กว้างขวางขึ้น การพัฒนาทักษะนี้จึงเป็นรากฐานสำคัญในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมปรับตัวในสังคมโลกที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น ในประเทศไทยภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และศักยภาพการแข่งขันระดับสากล หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้สำคัญ มุ่งพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อการสื่อสาร การค้นคว้า และการดำรงชีวิตในสังคมโลก พร้อมส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การเรียนภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษามีความสำคัญต่อการวางรากฐานทักษะการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากผู้เรียนวัยนี้มีความพร้อมในการเรียนรู้ภาษาใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมตั้งแต่ระดับนี้ช่วยพัฒนาทักษะฟัง พูด อ่าน เขียน ควบคู่กับความเข้าใจด้านภาษาและวัฒนธรรม และประสบการณ์เชิงบวกยังช่วยสร้างเจตคติและแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาษาในระยะยาว (Cahyati & Madya, 2019) ทั้งนี้ ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้สอน คุณภาพสื่อ และนวัตกรรมการสอนที่เหมาะสม (Summer & Böttger, 2022) การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในระดับประถมศึกษาควรเริ่มจากการสร้างความรู้ด้านคำศัพท์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสื่อสารและการรู้หนังสือ ผู้เรียนที่มีคลังคำศัพท์เพียงพอจะพัฒนาทักษะฟัง พูด อ่าน เขียนได้ดี และการเรียนคำศัพท์จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเมื่อผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเสียงและตัวอักษร (Phoneme–Grapheme Correspondence) ควบคู่กับการรับรู้หน่วยเสียง (Phonemic Awareness) อย่างเป็นระบบ ซึ่งสำคัญต่อการอ่าน การสะกดคำ และการรู้หนังสือ ทักษะการเขียนสะกดคำเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเสียงและตัวอักษรอย่างเป็นระบบ การฝึกสะกดคำช่วยพัฒนาการรับรู้หน่วยเสียงและทักษะการถอดรหัสคำ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอ่านและภาษาในระดับสูงขึ้น เมื่อสะกดคำได้ถูกต้องจะส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ การอ่าน เขียน สื่อสาร และเสริมความมั่นใจในการเรียนภาษาอังกฤษระยะยาว

แม้การเขียนสะกดคำเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญ แต่ผู้เรียนระดับประถมศึกษาจำนวนมากยังมีปัญหาด้านการอ่านและสะกดคำ เนื่องจากขาดความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเสียงและตัวอักษร และความแตกต่างระหว่างระบบเสียงไทย-อังกฤษ (ชฎาพร โพธิ์สุวรรณ และคณะ, 2567; Ehri, 2005; National Reading Panel, 2000) นอกจากนี้ ความแตกต่างระหว่างบุคคล วิธีการจัดการเรียนการสอน และแรงจูงใจในการเรียนรู้ ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการอ่าน และการเขียนสะกดคำของผู้เรียน (กชกร ใจการุณ, 2565) ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะการอ่าน การเขียน และการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในบริบทจริงของผู้เรียนในระยะยาว ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษได้ศึกษาปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากผลการประเมินการเขียนสะกดคำ พบว่าผู้เรียนจำนวนมากมีปัญหาด้านการเชื่อมโยงหน่วยเสียงกับตัวอักษร การรับรู้หน่วยเสียงในคำ และการจำแนกตัวอักษรที่คล้ายกัน รวมถึงมีช่วงความสนใจสั้น ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ ส่งผลกระทบต่อพื้นฐานการอ่านเขียนที่จำเป็นต่อการเรียนภาษาอังกฤษในระดับสูงขึ้น

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเลือกใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเสียงและตัวอักษรอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ผู้เรียนผสมเสียงเพื่ออ่านคำและแยกเสียงเพื่อสะกดคำได้ถูกต้อง พัฒนาความสามารถในการถอดรหัสคำและนำไปใช้อ่านเขียนคำศัพท์ใหม่ได้อย่างมั่นใจ (Johnston & Watson, 2005) งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศยืนยันว่าวิธีนี้ช่วยพัฒนาทักษะอ่าน เขียน และสะกดคำของผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Brady, 2020; Buckingham, 2020) อย่างไรก็ตาม การฝึกเพียงระดับคำศัพท์อาจไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้จริง ผู้วิจัยจึงใช้ข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) ร่วมกับโฟนิกส์สังเคราะห์ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกใช้ความรู้ด้านเสียงและตัวอักษรผ่านการอ่านในบริบทที่มีความหมาย ส่งเสริมการพัฒนาทักษะอ่าน และเขียนสะกดคำอย่างเป็นระบบ (International Literacy Association, 2019) ข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) คือ สื่อการอ่านที่สอดคล้องกับลำดับการสอนโฟนิกส์สังเคราะห์ โดยใช้คำศัพท์ที่ผู้เรียนถอดรหัสได้จากความรู้ที่เรียนมาแล้ว ช่วยฝึกเชื่อมโยงหน่วยเสียงกับตัวอักษรผ่านบริบทที่มีความหมาย ส่งเสริมการถอดรหัสคำ การอ่าน และการเขียนอย่างเป็นระบบ (Birch et al., 2022; Pennell, 2024) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำมาใช้ร่วมกับโฟนิกส์สังเคราะห์เพื่อพัฒนาการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) สามารถช่วยพัฒนาทักษะการรู้หนังสือของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการอ่านออกเสียง ความถูกต้องในการอ่าน และความมั่นใจในการใช้ภาษา (Bitney, 2023) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่

1 เพื่อส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและตัวอักษร และยกระดับทักษะการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำโฟนิกส์สังเคราะห์ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้มาใช้พัฒนาความสามารถในการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยมุ่งสร้างความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเสียงและตัวอักษร การผสมเสียง การแยกเสียง และการสะกดคำอย่างเป็นระบบควบคู่กับการฝึกอ่านในบริบทที่มีความหมาย คาดว่าจะช่วยพัฒนาทักษะอ่าน เขียน และการรู้หนังสือของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts)

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) แบบหนึ่งกลุ่มโดยมีการสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในชั้นที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลักสูตร English Program ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 34 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ประกอบไปด้วยเครื่องมือ ดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) จำนวน 5 แผน แผนละ 50 นาที ครอบคลุมคำศัพท์สระเสียงยาว a-e, i-e, o-e และ u-e โดยเริ่มจากการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็น ดังนี้ (1) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร (ปฐมวัยและประถมศึกษา) ในรายวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (2) แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้องกับระบบเสียงในภาษาอังกฤษ การเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษ รูปแบบการสอนแบบโฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) จากนั้นนำไปตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษ จำนวน 28 ข้อ ประกอบด้วย การสลับตัวอักษรให้เป็นคำที่มีความหมาย การเลือกคำไปเติมในประโยคให้ถูกต้อง และการเขียนตามคำบอก (Dictation) ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบ พบว่าค่าความยากง่ายของแบบทดสอบเป็นรายข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 ค่าอำนาจจำแนกมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบเท่ากับ 0.98 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบทดสอบมีคุณภาพเหมาะสมสำหรับนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) โดยวัดแบบสอบถามความพึงพอใจที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์ 3 ระดับ เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน (Likert Scale) โดยใช้สัญลักษณ์รูปภาพแทนตัวเลข แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านเนื้อหา (2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (3) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ (4) ด้านครูผู้สอนและ (5) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในระดับประถมศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หลักสูตร English Program โรงเรียนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม จำนวน 34 คน โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One-Group Pretest–Posttest Design) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยประสานงานกับสถานศึกษาเพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการวิจัย จากนั้นชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม และแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ผู้เรียนทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมทั้งเตรียมสื่อการ

เรียนรู้ให้มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts)

2) ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษ เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานของผู้เรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

3) ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาจัดกิจกรรมแผนละ 50 นาที รวมทั้งสิ้น 250 นาที โดยเนื้อหาครอบคลุมคำศัพท์กลุ่มสระเสียงยาว ได้แก่ a-e, i-e, o-e และ u-e

4) ในระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้เรียนได้ฝึกการรับรู้หน่วยเสียง (Phonemic Awareness) การผสมเสียง (Blending) การสร้างคำ (Word Building) การอ่านข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) และการเขียนตามคำบอก (Dictation) ตามลำดับขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้

5) เมื่อสิ้นสุดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบทดสอบชุดเดียวกับก่อนเรียน เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts)

6) หลังจากการทดสอบหลังเรียน ผู้วิจัยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้

7) นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Samples t-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

4.การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

(1) วิเคราะห์ความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Paired Samples t-test) (2) วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำผลที่ได้ไปแปลความหมายตามเกณฑ์ระดับความพึงพอใจที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) มีความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 18.94 คะแนน (S.D. = 7.09) และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.62 คะแนน (S.D. = 10.23) สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) สามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	M	S.D.	t	df	Sig
ก่อนเรียน	28	18.94	7.09			p < .001
หลังเรียน	28	23.62	10.23	5.92	33	

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 34 คนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 34 คน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) อยู่ในระดับมาก (M = 2.72, S.D. = 0.49)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts)

ข้อ	รายการประเมิน	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
ด้านที่ 1 เนื้อหา					
1	เนื้อหาที่เรียนเข้าใจได้ง่าย	2.82	0.39	มาก	1
2	ภาพประกอบในบทเรียนช่วยให้นักเรียนเข้าใจ	2.62	0.49	มาก	2

	ความหมายของคำศัพท์				
ข้อ	รายการประเมิน	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
3	คำศัพท์ในบทเรียนไม่ยากเกินไป	2.59	0.61	มาก	3
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 1	2.68	0.51	มาก	4
ด้านที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้					
4	กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับวัยและระดับความสามารถของนักเรียน	2.71	0.52	มาก	1
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 2	2.71	0.52	มาก	3
ด้านที่ 3 บรรยากาศการเรียนรู้					
5	บรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนมีความสนุกสนาน	2.79	0.41	มาก	1
6	นักเรียนรู้สึกมีความสุขในการเรียนรู้	2.76	0.43	มาก	2
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 3	2.78	0.42	มาก	1
ด้านที่ 4 ครูผู้สอน					
7	ครูผู้สอนอธิบายชัดเจนทำให้ผู้เรียนเข้าใจ	2.79	0.48	มาก	1
8	ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อมีข้อสงสัย	2.68	0.53	มาก	3
9	ครูผู้สอนดูแลและเอาใจใส่นักเรียนได้อย่างทั่วถึง	2.71	0.52	มาก	2
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 4	2.73	0.51	มาก	2

ข้อ	รายการประเมิน	M	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
ด้านที่ 5 ประโยชน์ที่ได้รับ					
10	นักเรียนมีความมั่นใจในการอ่านคำศัพท์และประโยคภาษาอังกฤษมากขึ้น	2.71	0.52	มาก	1
	รวมเฉลี่ยด้านที่ 5	2.71	0.52	มาก	3
	เฉลี่ยความพึงพอใจโดยรวม	2.72	0.49	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 34 คนหลังการจัดการเรียนรู้มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก (M = 2.72, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ได้รับการประเมินสูงที่สุด (M = 2.78, S.D. =

0.42) รองลงมา ได้แก่ ด้านครูผู้สอน ($M = 2.73$, $S.D. = 0.51$) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($M = 2.71$, $S.D. = 0.52$) ส่วนด้านเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($M = 2.68$, $S.D. = 0.51$) แต่ยังคงอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 34 คนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) มีความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเสียง (Phonemes) และตัวอักษร (Graphemes) อย่างเป็นระบบ ส่งเสริมทักษะการผสมเสียง การแยกเสียง และการเข้ารหัสคำเพื่อการเขียนสะกดคำได้อย่างถูกต้อง ผู้เรียนจึงสามารถนำความรู้ด้านเสียงและตัวอักษรไปประยุกต์ใช้ในการเขียนคำศัพท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของปิยพร เกื้ออนันต์ รวมถึงงานวิจัยของสุจิตรา วงษ์หาญ และสรณบดีนทร์ ประสารทรัพย์ ที่พบว่าการสอนแบบโฟนิกส์สังเคราะห์ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการสะกดคำของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปิยพร เกื้ออนันต์, 2564; สุจิตรา วงษ์หาญ และสรณบดีนทร์ ประสารทรัพย์, 2566) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Buckingham รวมถึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Bitney ที่พบว่าการใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) สามารถส่งเสริมทักษะการอ่านและการรู้หนังสือของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิผล (Buckingham, 2022; Bitney, 2023)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการฝึกออกเสียง ผสมเสียง แยกเสียง อ่าน และเขียนสะกดคำอย่างเป็นลำดับขั้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน มีแรงจูงใจ และมีความมั่นใจในการเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น โดยด้านบรรยากาศการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 2.78$, $S.D. = 0.42$) สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนรู้สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Buckingham ที่กล่าวว่าการใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ด้านเสียงและตัวอักษรไปประยุกต์ใช้ในการอ่านอย่างมีความหมาย

(Buckingham, 2020) ส่งผลต่อความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความพึงพอใจต่อด้านครูผู้สอน ($M = 2.73$, $S.D. = 0.51$) กิจกรรมการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมาก ($M = 2.71$, $S.D. = 0.52$) เนื่องจากครูสามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจนและจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเสียงและตัวอักษร และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการอ่านและเขียนสะกดคำได้จริง ดังนั้นจึงมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bitney ที่พบว่าการสอนโดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) ช่วยส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านและเพิ่มความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bitney, 2023) ด้านเนื้อหา ($M = 2.68$, $S.D. = 0.51$) แม้ว่าจะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย แต่ยังจัดว่าอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาและเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ได้ อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนบางส่วนอาจยังรู้สึกว่าการทำความเข้าใจเนื้อหาและเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ได้ยาก อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนบางส่วนอาจยังรู้สึกว่าการทำความเข้าใจเนื้อหาและเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ได้ยาก อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนบางส่วนอาจยังรู้สึกว่าการทำความเข้าใจเนื้อหาและเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ได้ยาก อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนบางส่วนอาจยังรู้สึกว่าการทำความเข้าใจเนื้อหาและเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ได้ยาก

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่จากการดำเนินการวิจัยซึ่งแสดงให้เห็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นการบูรณาการจัดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเสียง (Phonemes) และตัวอักษร (Graphemes) เข้ากับการอ่านในบริบทที่มีความหมายผ่านข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้หน่วยเสียง การเรียนรู้รูปแบบเสียงใหม่ การฝึกผสมเสียง การสร้างคำ การอ่านข้อความถอดรหัสได้ และการนำความรู้ไปใช้ในการเขียนสะกดคำ โดยองค์ความรู้ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของผู้เรียนระดับประถมศึกษาจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกจากระดับหน่วยเสียงไปสู่ระดับคำ และเชื่อมโยงต่อยอดสู่ระดับประโยคและความหมายอย่างเป็นลำดับ ผ่านกิจกรรมการอ่านและการเขียนที่สอดคล้องกัน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถถอดรหัสคำ เขียนสะกดคำศัพท์ได้ถูกต้อง เข้าใจความหมายของคำศัพท์ และนำความรู้ไปใช้ในการสื่อสารได้อย่างถูกต้อง มั่นใจ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ดังแสดงในภาพที่ 1

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์
(Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts)
เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

บทสรุป

การศึกษาเรื่องผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษก่อนและหลังเรียน และศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ผ่านกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนักรู้หน่วยเสียง 2) การเรียนรู้เสียงใหม่ 3) การผสมเสียง 4) การสร้างคำ 5) การอ่านข้อความถอดรหัสได้และ 6) การนำความรู้ไปใช้ในการเขียนสะกดคำในบริบทที่มีความหมาย จากผลการศึกษา พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยเสียง (Phonemes) และตัวอักษร (Graphemes) ควบคู่กับการอ่านข้อความที่ผู้เรียนสามารถถอดรหัสได้ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการสะกดคำและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการอ่านและการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการ

เรียนรู้อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านครูผู้สอน และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการฟัง แยกเสียง ผสมเสียง อ่าน และเขียนอย่างเป็นลำดับขั้น ช่วยส่งเสริมแรงจูงใจและความมั่นใจในการเรียนภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โฟนิกส์สังเคราะห์ (Synthetic Phonics) ร่วมกับข้อความถอดรหัสได้ (Decodable Texts) เพื่อส่งเสริมการเขียนสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านการจัดการเรียนการสอนสำหรับครูผู้สอน

1) ผลจากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยโฟนิกส์สังเคราะห์ในครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าขั้นตอนแรกที่เน้นการทบทวนความรู้พื้นฐานเรื่องคำศัพท์รูปแบบ CVC Words นั้นใช้เวลาไปค่อนข้างมาก จนทำให้เวลาที่เหลือสำหรับกิจกรรมในขั้นตอนต่อไปไม่เพียงพอ ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้ในครั้งถัดไปจึงควรจัดสรรเวลาให้มากขึ้นและเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนการอ่าน การออกเสียง และการสะกดคำศัพท์ภาษาอังกฤษได้อย่างครบถ้วนและสม่ำเสมอ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยเสียง (Phonemes) กับตัวอักษร (Graphemes) ได้ลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) ในด้านการมีส่วนร่วม ผู้เรียนบางส่วนยังเข้าร่วมกิจกรรมไม่เต็มที่ เนื่องจากขาดความมั่นใจและการทำงานเป็นคู่ทำให้บางคู่มีเพียงฝ่ายเดียวลงมือทำ อีกฝ่ายขาดบทบาทร่วม ดังนั้น ผู้สอนควรปรับเป็นการทำงานกลุ่มย่อยแทน พร้อมกำหนดบทบาทของสมาชิกให้ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม และควรเสริมแรงทางบวกอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษากับผู้เรียนในระดับชั้นอื่น หรือกลุ่มผู้เรียนที่มีพื้นฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นและขยายผลการวิจัยให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นในการอธิบายประสิทธิภาพของแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว

2) ควรเพิ่มระยะเวลาในการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ โดยเพิ่มระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมและการฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาความสามารถด้านการอ่าน การออกเสียง และการเขียนสะกดคำภาษาอังกฤษได้อย่างเต็มศักยภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กชกร ใจการุณ. (2565). ผลการใช้วิธีการสอนแบบโฟนิกส์ที่มีต่อการพัฒนาการด้านทักษะการอ่าน คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดดอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี. *การค้นคว้าอิสระ (กศ.ม.) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชฎาพร โพธิ์สุวรรณ และคณะ. (2567). ปัญหาการออกเสียงภาษาอังกฤษของคนไทยและเทคนิคการสอนเสียงที่เป็นปัญหา. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(2): 391-408.
- ปิยพร เกื้อนันต์. (2564). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้วิธีการสอนแบบโฟนิกส์ร่วมกับการใช้สื่อประสม การเสริมแรง และเพื่อนช่วยเพื่อน. *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*
- สุจิตรา วงษ์หาญ และสรณบดีรินทร์ ประสารทรัพย์. (2566). ผลการใช้วิธีสอนแบบโฟนิกส์ (Phonics) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการประสมเสียงตัวอักษรเพื่อการอ่านออกเสียงคำภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 11(3): 31-40.
- Birch, C., et al. (2022). A systematic literature review: Decodable and levelled books. *International Journal of Comparative Education and Development*, 24(2): 89-105.
- Bitney, M. (2023). The impact of explicit phonics instruction and decodable text on fluency with third-grade students. *Master's thesis.* University of Wisconsin-River Falls.
- Brady, S. (2020). A 2020 perspective on research findings on alphabetics (phoneme awareness and phonics): Implications for instruction. *The Reading League Journal*, 2(1): 20-28.
- Buckingham, J. (2020). Evidence strongly favours systematic synthetic phonics. *Learning Difficulties Australia Bulletin*, 52(1): 30-34.
- Buckingham, J. (2022). *Systematic synthetic phonics. Five from Five.*
<https://fivefromfive.com.au/wp-content/uploads/2022/07/RB2-SSP.pdf>

- Cahyati, P., & Madya, S. (2019). Teaching English in primary schools: Benefits and challenges. *Journal of English Education and Linguistics Studies*, 6(2): 395-400.
- Ehri, L. C. (2005). Learning to read words: Theory, findings, and issues. *Scientific Studies of Reading*, 9(2): 167-188.
- International Literacy Association. (2019). *Meeting the challenges of early literacy phonics instruction*. International Literacy Association.
<https://www.literacyworldwide.org/docs/default-source/where-we-stand/ila-meeting-challenges-early-literacy-phonics-instruction.pdf>
- Johnston, R. S., & Watson, J. E. (2005). *The effects of synthetic phonics teaching on reading and spelling attainment: A seven-year longitudinal study*. Scottish Executive Education Department.
- National Reading Panel. (2000). *Teaching children to read: An evidence-based assessment of the scientific research literature on reading and its implications for reading instruction*. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- Pennell, A. E., et al. (2024). A healthy diet for beginning readers: Decodable texts as part of a comprehensive literacy program. *The Reading Teacher*, 77(5): 673-684.
- Summer, T., & Böttger, H. (2022). English in primary education: Concepts. *research, practice*. University of Bamberg Press.

การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้รูปแบบ PWIM และ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 The Development of Reading and Writing Skill for Prathomsuksa 2 Students through PWIM and Integration

^{1*}พร้อมพร สระคำ Promporn Sakham

^{2**}ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง Poranat Kitroongrueng

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

^{1,2}Faculty of Education, Silpakorn University

*First author, e-mail: Promporn07@gmail.com

**Corresponding author, e-mail: kitroongrueng.p@gmail.com

Received June 16, 2026; Revised July 2, 2026; Accepted: September 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2) ศึกษาทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/4 โรงเรียนบ้านดอน(ศรีเสริมกสิกร) อำเภอเมือง จังหวัดน่าน จำนวน 37 คน โดยการสุ่มแบบกลุ่ม ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) หน่วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2) แบบประเมินทักษะการอ่าน 3) แบบประเมินทักษะการเขียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ผลการวิจัย พบว่า 1) ทักษะการอ่านของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสะสมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยค่าเฉลี่ยหลังเรียน (M = 15.62, SD = 3.73) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ทักษะการเขียนของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสะสมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน (M =

25.20, SD = 26.43) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 2.79$, $SD = 0.35$)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM; การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ; ทักษะการเขียน; ทักษะการอ่าน

Abstract

This study aimed to: (1) examine the reading skills of Grade 2 students following instruction using the Picture Word Inductive Model (PWIM) integrated with an integrated learning approach; (2) examine the students' writing skills following the same instructional approach; and (3) investigate the students' satisfaction with the learning management. This study employed an experimental research design. The sample consisted of 37 Grade 2 students from Class 2/4 at Bandon Srisermkasikorn School, Mueang Nan District, Nan Province, Thailand. The participants were selected using cluster random sampling, with the classroom serving as the sampling unit. The research instruments included: (1) learning units developed based on the Picture Word Inductive Model (PWIM) integrated with an integrated learning approach, (2) a reading skills assessment, (3) a writing skills assessment, and (4) a student satisfaction questionnaire with a reliability coefficient of 0.93. Data were analyzed using the mean (M), standard deviation (SD), and a one-sample t -test. The results indicated that: (1) the students' reading skills exceeded the predetermined criterion of 70%, with a post-instruction mean score of 15.62 ($SD = 3.73$), which was statistically significant at the .05 level; (2) the students' writing skills also exceeded the 70% criterion, with a post-instruction mean score of 25.20 ($SD = 26.43$), which was statistically significant at the .05 level; and (3) the students' overall satisfaction with the instructional approach was at a high level ($M = 2.79$, $SD = 0.35$).

Keywords: Picture Word Inductive Model (PWIM); Integrated Learning Approach; Reading Skills; Writing Skills

บทนำ

ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่บริบทของปัญหาการอ่านและการเขียนในประเทศไทยถูกยกระดับจากแค่เรื่องการ

อ่านไม่ออกสะกดไม่เป็นไปสู่วาทะแห่งอนาคต (21st Century Skills) โดยมีการวิเคราะห์ปัญหาที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนไป นักเรียนไทยมีแนวโน้มอ่านข้อมูลแบบฉาบฉวยมากขึ้น ทำให้ขาดทักษะการอ่านเชิงลึก UNESCO Institute for Statistics & World Bank (2019) ได้ระบุถึงปัญหาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงไทยภาวะที่เด็กอายุ 10 ขวบ ไม่สามารถอ่านและจับใจความสำคัญของเนื้อเรื่องง่ายๆ ได้ การเขียนสื่อสารมักถูกแทนที่ด้วยสติ๊กเกอร์ อีโมจิ หรือประโยคสั้นๆ ทำให้ความสามารถในการเขียนบรรยาย (Descriptive Writing) หรือการเขียนโต้แย้งอย่างมีเหตุผล (Argumentative Writing) ถดถอยลงอย่างเห็นได้ชัด และการมีระบบตรวจคำผิดอัตโนมัติ (Auto-correct) และการใช้ AI ช่วยเขียน ทำให้ทักษะพื้นฐานในการสะกดคำและหลักภาษาไทยที่ถูกต้องถูกลดความสำคัญลงในสายตาของคนรุ่นใหม่

การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM (Picture word inductive model) เป็นรูปแบบการสอนที่ถูกพัฒนาขึ้น ในปี ค.ศ. 1998 โดย สง่า วงศ์ไชย (2562) เพื่อใช้แก้ไขปัญหาคำอ่านการเขียนภาษาของผู้เรียนเริ่มตั้งแต่ระดับพื้นฐาน โดยใช้รูปภาพเป็นสื่อกลาง เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจความหมายและรูปคำศัพท์ ก่อนนำไปสู่การสร้างข้อความ ประโยค และย่อหน้า นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเข้าใจโครงสร้างทางภาษาซึ่งเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ภาษาในระดับสูงขึ้น ส่งผลให้ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจและเกิดความคงทนในการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง PWIM มิใช่เป็นเพียงรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาคำอ่าน การเขียน และเรียนรู้คำศัพท์เท่านั้น ทั้งยังช่วยกระตุ้นทำให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออก เช่น การให้ผู้เรียนฝึกอ่านสะกดคำ ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนด้วยตนเอง และผู้สอนจะให้ข้อเสนอแนะและปรับปรุง พฤติกรรมดังกล่าวช่วยให้ผู้สอนทราบว่า ผู้เรียนคนใดไม่สามารถอ่านได้ อ่านไม่ออก หรืออ่านไม่คล่อง และผู้เรียนคนใดเขียนไม่ถูก เขียนไม่เป็น หรือเขียนไม่คล่องได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับกนกพร จันทะกุล (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการอ่านและการเขียนจากภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเรื่อง มาตราสะกดแม่ กก กต กบ และมาตราตัวสะกดแม่กน ร้อยละ 71 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ ร้อยละ 70 2) นักเรียนมีความสามารถในการเขียน เรื่อง มาตราสะกดแม่กก กต กบ และมาตราตัวสะกดแม่กน ร้อยละ 70.5 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ร้อยละ 70

จากการสัมภาษณ์ ครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านดอน(ศรีเสริมกสิกร) 1 พฤษภาคม 2568 พบว่า ในด้านการอ่าน 1) การสะกดคำและการผันวรรณยุกต์เด็กมักสับสนเรื่องเสียงพยัญชนะที่คล้ายกัน (เช่น ด-ต, บ-ป) หรือการผันวรรณยุกต์ในอักษร 3 หมู่ (อักษรสูง กลาง ต่ำ) ทำให้เลือกใช้เสียงไม่ถูกต้อง 2) การอ่านจับใจความ เด็กบางคนอ่านออกเสียงได้ถูกต้องทุกคำ แต่ไม่สามารถสรุปได้ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ หรือไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ

เนื้อหาได้ 3) การอ่านข้ามหรือเพิ่มคำ มักพบในเด็กที่ต้องการอ่านให้เร็วเกินไป หรือเด็กที่มีสมาธิสั้น ทำให้ความหมายของประโยคผิดเพี้ยนไปและ 4) การอ่านคำควบกล้ำและอักษรนำ ปัญหาการไม่ออกเสียง ร ล ว หรืออ่านคำที่มีอักษรนำไม่ถูกต้อง (เช่น ตลาด อ่านเป็น ต-ลาด) และในด้านการเขียน 1) การเขียนสะกดคำผิด มักเขียนตามคำบอกโดยใช้การสะกดตามเสียงที่ได้ยิน โดยไม่คำนึงถึงหลักภาษา หรือตัวสะกดที่ไม่ตรงมาตรา (เช่น ความสุข เขียนเป็น ความสูก) 2) การวางตำแหน่งสระและวรรณยุกต์ เด็กประถมต้นมักมีปัญหาเรื่องการวางสระที่อยู่บน-ล่าง หรือหน้า - หลังพยัญชนะ รวมถึงการวางวรรณยุกต์ไม่ตรงตำแหน่งพยัญชนะต้น 3) การเรียบเรียงประโยค มีปัญหาการสื่อสารความคิดออกมาเป็นตัวอักษร มักใช้คำซ้ำซ้อน เรียงลำดับคำผิด หรือเขียนประโยคไม่สมบูรณ์ และ 4) ลายมือและทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก เด็กบางส่วนยังมีความสวดยงามความสะอาด และความสม่ำเสมอของตัวอักษร ซึ่งส่งผลต่อความตั้งใจในการทำงานและการตรวจงานของครู ดังนั้น ผู้สอนจึงอยากใช้รูปภาพขนาดใหญ่ที่มีรายละเอียดครบถ้วนมาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้คำศัพท์ และการสอนที่ไม่แยกวิชาภาษาไทยออกจากวิชาอื่นๆ แต่ให้นักเรียนได้ใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้เรื่องที่พวกเขาสนใจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดทักษะด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้สนใจในการนำการจัดเรียนรู้แบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับหลักสูตรรักษาน่าน เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและทักษะด้านภาษาไทยการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 อีกทั้งตอบนโยบายพระราชดำริของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้น นักเรียนได้ปฏิบัติจริงและลดความซับซ้อนของเนื้อหา และเมื่อนำขั้นตอนและรูปแบบของการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM มาจัดการเรียนรู้แล้ว จะส่งเสริมให้นักเรียนช่วยพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน รวมไปถึงสร้างความรู้ความเข้าใจการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทักษะด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
2. เพื่อศึกษาทักษะด้านการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีแบบแผนการวิจัยขั้นพื้นฐาน (Pre-Experimental Design) แบบแผนการวิจัยแบบ Shot case study โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยได้จากกลุ่มสาระภาษาไทย บัญชีคำศัพท์พื้นฐานชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** คือ 2.1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านดอน (ศรีเสริมกสิกร) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1 จำนวน 4 ห้องเรียน จำนวน 160 คน 2.2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านดอน (ศรีเสริมกสิกร) จำนวน 37 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.1) หน่วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะในการอ่านและการเขียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านดอน (ศรีเสริมกสิกร) เป็นหน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในการเรียนการสอนเสริมหลักสูตร จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ รวม 18 ชั่วโมง ไม่รวมทดสอบหลังเรียน ดังนี้

หน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 1 โรงเรียนน้อยอยู่	เวลาเรียน 6 ชั่วโมง
หน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เชิดชูประเพณี	เวลาเรียน 6 ชั่วโมง
หน่วยการจัดการเรียนรู้ที่ 3 วิถีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม	เวลาเรียน 6 ชั่วโมง

3.2) แบบประเมินทักษะการอ่าน จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 1 ตอน ตอนที่ 1 การอ่านออกเสียง จำนวน 20 ข้อ

3.3) แบบประเมินทักษะการเขียน จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 การเขียนสะกดคำ จำนวน 20 ข้อ และตอนที่ 2 การเขียนเรื่องจากภาพตามจินตนาการ จำนวน 1 ข้อ

3.4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93 มีลักษณะเป็นมาตราประมาณค่า ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วยความคิดเห็น 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ คะแนนเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1) ขั้นตอนการทดลอง เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) สร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ หน่วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ แบบประเมินทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แบบประเมินทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ 2) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จาก โรงเรียนบ้านดอน(ศรีเสริมกสิกร) เพื่อดำเนินการการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

5.2) ขั้นตอนการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเองโดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหน่วยการเรียนรู้ที่สร้างไว้ และดำเนินการทดลองโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่เตรียมไว้ ซึ่งรายละเอียดดังนี้ หน่วยการเรียนรู้จำนวน 3 หน่วย รวม 18 ชั่วโมง ไม่รวมทดสอบหลังเรียน โดยเริ่มทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 มีขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จำนวน 3 หน่วย ดังนี้ 1) โรงเรียนนำอยู่ จำนวน 6 ชั่วโมง 2) เชิดชูประเพณี จำนวน 6 ชั่วโมงและ 3) วิถีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับหลักสูตรรักษำปำนานโดยใช้รูปแบบ PWIM โดยมีขั้นตอนดังนี้ (1) เลือกรูปภาพเตรียมเข้าสู่บทเรียน ด้วยการเลือกภาพที่ประกอบด้วยวัตถุ สิ่งของ คน เหตุการณ์ สถานการณ์ต่างๆ ที่ใกล้ตัวของผู้เรียนเพื่อนำมาใช้เป็นแผนภูมิภาพ (2) สังเกตและระบุคำศัพท์ของสิ่งที่พบในแผนภูมิภาพ โดยนำบัตรคำศัพท์ติดให้ตรงกับสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมต่างๆ ที่ปรากฏในแผนภูมิภาพ (3) ผู้สอนเชื่อมโยงภาพกับคำศัพท์ที่ผู้เรียนระบุไว้กับแผนภูมิภาพ จากนั้นให้ผู้เรียนอ่านออกเสียงและสะกดคำศัพท์ดังกล่าว โดยผู้สอนจะตรวจสอบและแนะนำวิธีการอ่านออกเสียงและการสะกดคำที่ถูกต้องเพื่อนำไปใช้ในครั้งต่อไป (4) ผู้เรียนจัดกลุ่มหรือจำแนกประเภทคำศัพท์ที่ได้ระบุไว้จากแผนภูมิภาพลงอ่านทบทวนคำศัพท์ (5) เพิ่มคำในแผนภูมิภาพ (6) นำคำศัพท์ที่ระบุไว้มาสร้างเป็นประโยคหรือบทความตามจินตนาการ

2) ดำเนินการทดสอบหลังเรียน ผู้เรียนทำแบบประเมินทักษะการอ่านและแบบประเมินทักษะการเขียน โดยแบ่งเป็นแบบประเมินทักษะการอ่านออกเสียง 20 ข้อ รวม 20 คะแนน และแบบประเมินทักษะการเขียน แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การเขียนสะกดคำ จำนวน 20 ข้อ 20

คะแนน และตอนที่ 2 การเขียนเรื่องจากภาพตามจินตนาการ จำนวน 1 ข้อ 16 คะแนน รวม 36 คะแนน

5.3) ขั้นหลังการทดลอง จากการทำการทดลองการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ครบตามระยะเวลาที่กำหนด จึงนำคะแนนที่ได้จากการทำแบบประเมินทักษะการอ่านและแบบประเมินทักษะการเขียน มาเปรียบเทียบความแตกต่างเพื่อดูพัฒนาการทักษะทางการอ่านและทักษะทางการเขียน และให้ผู้เรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้

1) วิเคราะห์ทักษะการอ่านของนักเรียนโดยใช้ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แล้วนำคะแนนหลังหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มาเปรียบเทียบกับคะแนนหลังเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้การทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม (One sample t-test) 2) วิเคราะห์ทักษะการเขียนของนักเรียนโดยใช้ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แล้วนำคะแนนหลังหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มาเปรียบเทียบกับคะแนนหลังเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้การทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม (One sample t-test) และ 3) วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และ แปลความหมายของระดับคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยโดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาทักษะด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีคะแนนเฉลี่ยสะสมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน (M) เท่ากับ 15.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 3.73 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 1 ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาทักษะด้านการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70

คะแนนของนักเรียน						
จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ (70%)	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ร้อยละ	p*
37	20	14	15.62	3.73	70%	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาทักษะด้านการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีคะแนนเฉลี่ยสะสมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยหลังเรียน (M) เท่ากับ 26.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 6.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 2 ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาทักษะด้านการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 70

คะแนนของนักเรียน						
จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ (70%)	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ร้อยละ (100%)	p*
37	36	25.20	26.43	6.20	71.5%	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังทดลองการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 2.79, SD = 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อันดับที่ 1 คือ ด้านความรู้ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (M = 2.89, SD = 0.32) รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (M = 2.82, SD = 0.38) และด้านบรรยากาศการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (M = 2.70, SD = 0.42) ตามลำดับ นักเรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในทุกข้อคำถาม ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

รายการ	(M)	(SD)	ระดับ	ลำดับที่
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
1. รูปภาพทำให้นักเรียนจดจำคำได้ง่าย	2.91	0.29	มาก	1
2. รูปภาพทำให้นักเรียนอ่านคำได้รวดเร็ว	2.73	0.46	มาก	2
3. รูปภาพทำให้นักเรียนเขียนคำได้รวดเร็ว	2.91	0.29	มาก	1
4. รูปภาพเหมาะสมกับเนื้อหาในการเรียน	2.73	0.46	มาก	2
รวม	2.82	0.38	มาก	(2)
ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้				
5. นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน	2.91	0.29	มาก	1
6. นักเรียนมีความสุขในการเรียน	2.45	0.51	มาก	3
7. นักเรียนมีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมในชั้นเรียน	2.73	0.46	มาก	2
รวม	2.70	0.42	มาก	(3)
ด้านความรู้ที่ได้รับ				
8. นักเรียนมีทักษะการอ่านเพิ่มมากขึ้น	2.91	0.29	มาก	1
9. นักเรียนมีทักษะการเขียนเพิ่มมากขึ้น	2.86	0.35	มาก	2
รวม	2.89	0.32	มาก	(1)
ภาพรวมของทุกด้าน	2.79	0.35	มาก	-

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้รูปแบบ PWIM ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการประเมินทักษะการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการหลังการจัดการเรียนรู้เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินทักษะการอ่านของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการจัดการเรียนรู้รูปแบบ PWIM และการจัดการ

เรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะการอ่าน แล้วยังทำให้ผู้เรียนพัฒนาคำศัพท์ได้มากขึ้นและช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ Calhoun ที่มุ่งเน้นทักษะการอ่าน เพื่อเป็นเครื่องมือในการสืบเสาะความรู้จากสถานการณ์ เหตุการณ์ ที่ปรากฏในรูปภาพ เมื่อได้ยินหลายๆ ครั้งจะช่วยให้จดจำการออกเสียงและการสะกดคำศัพท์ในแต่ละคำที่ถูกต้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการอ่านได้อย่างถูกต้อง (Calhoun, 1999) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของวิภาสินี คำแก้ว ที่การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการช่วยพัฒนาในการอ่านได้ ช่วยให้นักเรียนจดจำคำศัพท์ได้อย่างรวดเร็ว และช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความคิดรวบยอดในการอ่านได้ (วิภาสินี คำแก้ว, 2565) ผลการวิจัยสอดคล้องกับสุพัตรา ศรีธรรมมา ได้ทำการวิจัยโดยพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความสามารถการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM ร่วมกับแผนผังความคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (สุพัตรา ศรีธรรมมา, 2562) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียน เนื่องจากการใช้ภาพเป็นสื่อในการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงภาพกับคำศัพท์ ความหมาย และการออกเสียงได้อย่างเป็นลำดับ อีกทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้คำศัพท์ในบริบทที่หลากหลาย เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถจดจำคำศัพท์ได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ ที่พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนทักษะการอ่านหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หน่วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หลังการจัดการเรียนรู้เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินทักษะการเขียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ การเขียนสะกดคำและการเขียนเรื่องจากภาพตามจินตนาการ เป็นทักษะการสื่อสารที่สำคัญ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ ผ่านลายลักษณ์อักษร โดยการเขียนสะกดคำให้ถูกต้องจะช่วยให้การสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพ และการใช้ถ้อยคำที่สละสลวยจะช่วยให้เกิดภาพ จึงจะทำให้ข้อเขียนน่าอ่าน น่าสนใจชวนติดตาม เพราะการเขียนทุกคนมีโอกาสใช้ในชีวิตประจำวัน เพียงแต่ต้องหมั่นฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิมลพร พงษ์ประเสริฐ กล่าวไว้ว่า การเขียนสะกดคำทำให้ผู้เรียนสามารถออกเสียง เข้าใจความหมาย สื่อความหมาย และติดต่อสื่อสารได้ถูกต้อง (พิมลพร

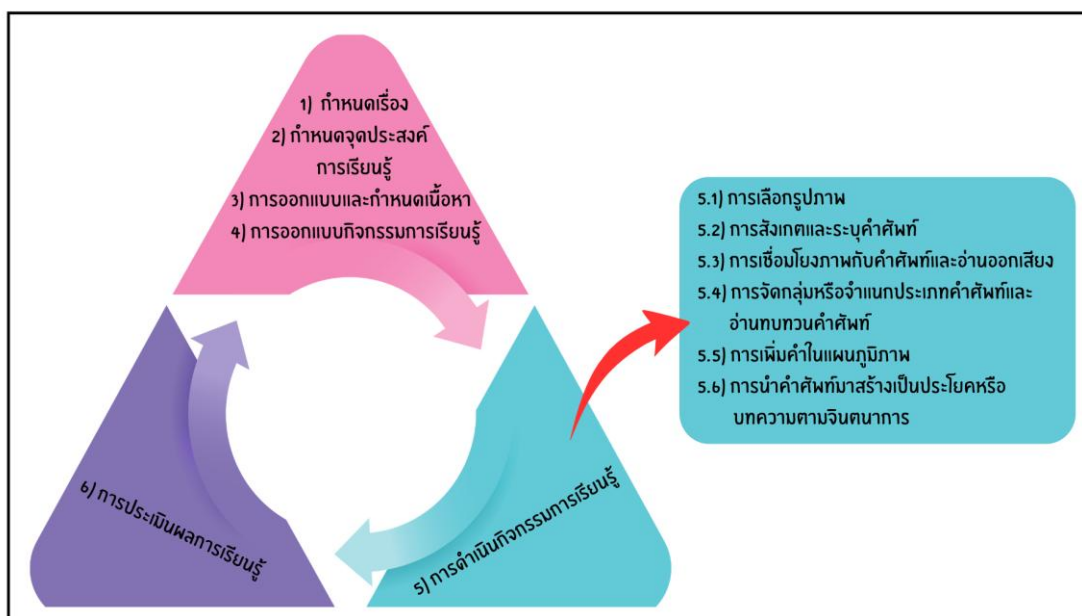
พงษ์ประเสริฐ, 2563) ผลการวิจัยสอดคล้องกับกนกพร จันทะกล ได้ทำการวิจัยโดยพัฒนาความสามารถด้านการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการเขียน เรื่อง มาตราสกะด แม่ กก กต กบ และมาตราตัวสะกดแม่ กน ร้อยละ 70.5 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ ร้อยละ 70 (กนกพร จันทะกล, 2564) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะการเขียนของผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างเป็นลำดับและต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการเรียนรู้คำศัพท์ การออกเสียง และการสะกดคำที่ถูกต้อง ก่อนนำคำศัพท์ไปใช้ในการเขียนเพื่อสื่อสารความคิดและจินตนาการของตนเอง การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเอื้อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คำศัพท์จากภาพ เชื่อมโยงคำศัพท์กับความหมาย และนำคำศัพท์ไปใช้ในการเขียนผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเขียนสะกดคำและเขียนเรื่องได้อย่างถูกต้องและสื่อความหมายได้ดีขึ้น โดยแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้ผลการประเมินทักษะการเขียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนเห็นด้วยมาก เรียงลำดับ คือ อันดับที่ 1 ด้านความรู้ที่ได้รับ รองลงมา คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสุดท้ายด้านบรรยากาศการเรียนรู้ เรียงตามลำดับ ด้านความรู้ที่ได้รับในการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ สอนเน้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่านและทักษะการเขียน ได้แก่ การอ่านสะกดคำ และการเขียนสะกดคำ ซึ่งการฝึกการอ่านสะกดคำ และการเขียนสะกดคำหลายครั้งจึงทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในการอ่านและการเขียนมากขึ้นด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยนักเรียนมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ในการใช้รูปภาพในการฝึกการอ่านและการเขียนสะกดคำซึ่งจะต้องเลือกรูปภาพให้มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เกิดความรู้สึกที่ดีและมีความสุขในการสังเกตรูปภาพ และส่วนประกอบของรูปภาพเป็นสิ่งของที่นักเรียน พบเห็นได้ในชีวิตประจำวันจึงทำให้นักเรียนอาศัยประสบการณ์เดิมในการเรียนรู้ โดยรูปภาพทำให้นักเรียนจดจำคำได้ง่าย อ่านคำได้รวดเร็ว เขียนคำได้รวดเร็ว ดังที่อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร กล่าวถึง ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปานกลางและกลุ่มเก่งมีความมั่นใจในการตอบมากขึ้นและ นักเรียนสามารถนำ

ประสบการณ์ที่พบเห็นในชีวิตประจำวันมาประยุกต์ใช้ในการตอบโต้ (อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร, 2557)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาการศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนและทักษะด้านภาษาไทยการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นนักเรียนได้ปฏิบัติจริงและลดความซับซ้อนของเนื้อหา ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

จากภาพอธิบายได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การกำหนดหัวข้อเรื่อง (Theme) 2) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ 3) การออกแบบและกำหนดเนื้อหาสาระ 4) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 5) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีประเด็นย่อย ได้แก่ 5.1) การเลือกรูปภาพเตรียมเข้าสู่บทเรียน 5.2) การสังเกตและระบุคำศัพท์ 5.3) การเชื่อมโยงภาพกับคำศัพท์และอ่านออกเสียง 5.4) การจัดกลุ่มหรือจำแนกประเภทคำศัพท์และอ่านทบทวนคำศัพท์ 5.5) การเพิ่มคำในแผนภูมิภาพ 5.6) การนำคำศัพท์มาสร้างเป็นประโยคหรือบทความตามจินตนาการและ 6) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยกระบวนการดังกล่าวมุ่งเน้นการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมการ

เรียนรู้อย่างมีความหมาย ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา และสร้างความคงทนในการเรียนรู้ผ่านการบูรณาการความรู้และทักษะอย่างเป็นระบบ

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถพัฒนาทักษะการอ่านและทักษะการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้จากภาพ เชื่อมโยงคำศัพท์กับความหมาย และนำความรู้ไปใช้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถอ่านและเขียนได้ดีขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีความเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทักษะทางภาษาไทยได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา สามารถนำการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นเครื่องมือทางการเรียนที่มุ่งเน้น ในการใช้รูปภาพในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นก่อนการจัดการเรียนรู้ครูจะต้องคัดเลือกรูปภาพให้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ เกี่ยวกับบทเรียนก่อนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ศึกษาหน่วยการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้า เพื่อให้การปฏิบัติกิจกรรมของ นักเรียนในแต่ละขั้นตอนให้มีความชัดเจน

2. ครูผู้สอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณี ของท้องถิ่นตนเอง เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายต่อนักเรียนและทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ท้องถิ่นของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ครูผู้สอนและสถานศึกษา ควรมีการนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PWIM และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไปศึกษาในบริบทเชิงพื้นที่หรือหลักสูตรท้องถิ่นอื่นๆ ของจังหวัดน่านที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อทดสอบความคงทนและประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนในการพัฒนาทักษะภาษาไทยร่วมกับการตระหนักรู้ในคุณค่าของท้องถิ่น

2. ครูผู้สอนและสถานศึกษา ควรมีการนำกระบวนการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนในระดับชั้นอื่นๆ เช่น ระดับปฐมวัยหรือระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยมีการปรับระดับความยากง่ายของคลังคำศัพท์และมิติความซับซ้อนของรูปภาพให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาและความสนใจของผู้เรียนตามช่วงวัย

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร จันทะกล. (2564). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการอ่านและการเขียนจากภาพ. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*.
- พิมลพร พงษ์ประเสริฐ. (2563). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบของอินเทอร์เน็ตร่วมกับแบบฝึกทักษะ. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- วิภาสินี คำแก้ว. (2565). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- สง่า วงศ์ไชย. (2562). Picture Word Inductive Model: รูปแบบการ สอนอ่านและเขียนส สำหรับเด็กไทย (Picture Word Inductive Model: Literacy Model for Thai Children). *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 12(2): 1113-1130*.
- สุพัตรา ศรีธรรมมา. (2562). การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ร่วมกับแผนผังความคิด. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร. (2557). *กลวิธีการสอนภาษาไทยให้สนุก*. กรุงเทพฯ: อิงค์ออนเปเปอร์.
- Calhoun, E. F. (1999). *Teaching beginning reading and writing with the picture word inductive model*. Virginia: ASCD.
- UNESCO Institute for Statistics & World Bank. (2019). *Being unable to read and understand a simple text by age 10*.
<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/06/23/70-of-10-year-olds-now-in-learning-poverty-unable-to-read-and-understand-a-simple-text?fbclid=IwY2xjawSy7->

JleHRuA2FlbQlxMABicmlkETFGcGxwdXlzckxhZk1hb2JWc3J0YwZhchBfaWQPNT
E0NzcxNTY5Mjl4MDYxAAEe8UJxWO9U8ah6TsPlYOC7C96Caf-
sBrTx65Fp2kfiEMB6ZLsyYTjSA_DjCXk_aem_E8U7cFG74leCINHt3vJN4w

อนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า
(พ.ศ. 2570-2579)

The Future Scenario of the Administration of the Parents-
Teachers Associations in Secondary Schools under the Office of
the Basic Education Commission in the Next Decade (2027-2036)

อนุพงศ์ สุวรรณโชติ Anupong Suwannachot

คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: mpong1920@gmail.com

Received June 12, 2026; Revised July 2, 2026; Accepted: September 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน 2) เสนอประเด็นอนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ EDR กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารระดับนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครู จำนวน 27 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ดำเนินการเก็บข้อมูล 3 รอบตามเทคนิค EDR วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IQR) ผลจากการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในปัจจุบันประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ (1) สภาพบริบทและการบริหารจัดการ (2) โครงสร้างและการบริหารจัดการ (3) บทบาทและหน้าที่ (4) การบริหารการเงินและทรัพยากร (5) การสื่อสารและการมี

ส่วนร่วมและ (6) ตัวชี้วัดความสำเร็จและผลลัพธ์ 2) อนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครู ในทศวรรษหน้า พบ 8 ด้าน รวม 89 ประเด็นย่อย ได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (2) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (3) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (4) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย การเมือง และกฎหมาย (5) ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสมาคม (6) โครงสร้างและระบบบริหารจัดการ (7) วัฒนธรรมองค์กรและการมีส่วนร่วมและ (8) ศักยภาพของสมาชิกและการพัฒนาองค์ความรู้ ผลการวิจัยให้ข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญในการปรับปรุงการบริหารงานของสมาคมผู้ปกครองและครู (PTA) เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพ ความโปร่งใส ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และการดำเนินงานที่ยั่งยืน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอนาคต

คำสำคัญ: การบริหารสมาคม; เทคนิค EDFR; โรงเรียนมัธยมศึกษา; อนาคตภาพ

Abstract

This research article aimed to: (1) investigate the current state of the administration of Parent-Teacher Associations (PTAs) in secondary schools under the Office of the Basic Education Commission (OBEC); and (2) propose future scenarios for the administration of PTAs in secondary schools under OBEC over the next decade. This study employed the EDFR research method. The sample consisted of 27 individuals, including policy-level administrators, school administrators, members of the Parent-Teacher Association (PTA) committee, stakeholders, and individuals with experience in PTA administration. The research instruments consisted of a semi-structured interview form and a 5-point rating scale questionnaire. Content validity was verified by five experts, yielding an Index of Item-Objective Congruence (IOC) of 0.50 or higher. Data collection was conducted in three rounds using the EDFR technique, and the data were analyzed using content analysis, the median, the mode, and the interquartile range (IQR). The findings revealed that: 1) The current state of PTA administration comprised six dimensions: (1) organizational context and administration, (2) organizational structure and management, (3) roles and responsibilities, (4) financial and resource management, (5) communication and stakeholder participation, and (6) performance indicators and outcomes. 2) The future scenarios for PTA administration over the next decade consisted of eight dimensions encompassing 89 sub-issues: (1) social change, (2) economic change, (3)

technological change, (4) policy, political, and legal change, (5) leadership of the PTA committee, (6) organizational structure and management systems, (7) organizational culture and stakeholder participation, and (8) members' competencies and knowledge development. The findings provide significant insights into enhancing PTA administration to ensure quality, transparency, adaptability to future changes, and sustainable operations, thereby benefiting schools, communities, and stakeholders in the future.

Keywords: Association Administration; Ethnographic Delphi Future Research; Secondary Schools; Future Scenarios

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และนโยบายการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้บทบาทของสมาคมผู้ปกครองและครูต้องปรับเปลี่ยนจากการเป็นเพียงองค์กรสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนไปสู่การเป็นภาคีเครือข่ายทางการศึกษาที่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม สมาคมผู้ปกครองและครูในหลายสถานศึกษายังคงเผชิญความท้าทายด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การสื่อสารในยุคดิจิทัล การบริหารจัดการทรัพยากร และการปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ขณะที่รายงานอนาคตของการเรียนรู้ในบริบทประเทศไทย พ.ศ. 2573 ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มสำคัญด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทและทิศทางการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในอนาคต (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564)

แนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) และการสร้างภาคีเครือข่ายทางการศึกษา (Educational Partnership) มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดทิศทางและพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลที่มุ่งเน้นความโปร่งใส การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยภัทรกร ปุยสุวรรณ (2565) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ

สถานศึกษา ขณะที่การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกทำให้องค์กรทางการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนารูปแบบการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

สำหรับบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สมาคมผู้ปกครองและครูยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การระดมทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกับชุมชน แต่ยังคงประสบปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และความคาดหวังที่หลากหลายของผู้ปกครองในยุคใหม่ นอกจากนี้ รายงานอนาคตของการเรียนรู้ในบริบทประเทศไทย พ.ศ. 2573 ยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มสำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษา ซึ่งล้วนส่งผลต่อการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในอนาคต (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2564)

จากสภาพการณ์และแนวโน้มดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งศึกษาสภาพการบริหารในปัจจุบันและเสนอประเด็นอนาคตภาพการบริหารในทศวรรษหน้า เพื่อให้ได้สารสนเทศเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการศึกษานั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา สมาคมผู้ปกครองและครู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ โปร่งใส และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน
2. เพื่อเสนอประเด็นอนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงอนาคต (Future Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Future Research) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเสนอประเด็นอนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570–2579) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **ขอบเขตการวิจัย** การวิจัยมุ่งศึกษาสภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประเด็นอนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570–2579)

2. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 27 คน โดยกำหนดคุณสมบัติว่าเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ด้านการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูหรือการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารระดับนโยบายของสภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย จำนวน 3 คน 2) ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 8 คน 3) คณะกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครู จำนวน 16 คน ประกอบด้วย นายกสมาคม ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับการวิจัยรอบที่ 1 และ (2) แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับการวิจัยรอบที่ 2 และรอบที่ 3 เครื่องมือทุกฉบับผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50–1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

4. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ดำเนินการ 3 รอบ ตามเทคนิค EDFR ได้แก่ รอบที่ 1 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเพื่อรวบรวมประเด็นอนาคตภาพ รอบที่ 2 สำนักรวความความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ และรอบที่ 3 ยืนยันความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ข้อมูลป้อนกลับทางสถิติจากรอบที่ 2 เพื่อหาฉันทามติร่วมกัน

5. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IQR) เพื่อพิจารณาระดับความเป็นไปได้และความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 เป็นเกณฑ์การพิจารณาฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องอนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570 – 2579) สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. **วัตถุประสงค์ข้อที่ 1** พบว่า สภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน ประกอบด้วย 6 ด้าน

ได้แก่ 1) ด้านสภาพบริบทและการบริหารจัดการ 2) ด้านโครงสร้างและการบริหารจัดการ 3) ด้านบทบาทและหน้าที่ 4) ด้านการบริหารการเงินและทรัพยากร 5) ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม และ 6) ด้านตัวชี้วัดความสำเร็จและผลลัพธ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสมาคมผู้ปกครองและครูในการสนับสนุนการจัดการศึกษาและสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในปัจจุบัน

ประเด็น	สภาพปัจจุบัน
1. สภาพบริบทและการบริหารจัดการ	ดำเนินงานในฐานะองค์กรสนับสนุนโรงเรียน เน้นกิจกรรมตามระเบียบ ขาดแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวและการใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ
2. โครงสร้างและการบริหารจัดการ	โครงสร้างแบบลำดับชั้น การตัดสินใจรวมศูนย์ ใช้ระบบเอกสารเป็นหลัก และการเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกยังจำกัด
3. บทบาทและหน้าที่	มุ่งสนับสนุนทรัพยากร ทุนการศึกษา และกิจกรรมของโรงเรียนเป็นหลัก
4. การบริหารการเงินและทรัพยากร	พึ่งพาค่าสมาชิกและการระดมทุน ระบบบัญชียังไม่เชื่อมโยง และการใช้ทรัพยากรยังไม่เน้นการลงทุนเชิงพัฒนา
5. การสื่อสารและการมีส่วนร่วม	ใช้หลายช่องทางแต่ขาดการบูรณาการ การมีส่วนร่วมส่วนใหญ่เป็นการรับทราบข้อมูลและเข้าร่วมกิจกรรม
6. ตัวชี้วัดความสำเร็จและผลลัพธ์	เน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น จำนวนกิจกรรมและยอดเงินสนับสนุน ขาดการวัดผลกระทบระยะยาว

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อนาคตสภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570–2579) ประกอบด้วย 8 ด้าน 89 ประเด็นย่อย ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม 2) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ 3) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี 4) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย การเมืองและกฎหมาย 5) ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครู 6) โครงสร้างและระบบบริหารจัดการ 7) วัฒนธรรมองค์กรและการมีส่วนร่วมและ 8) ศักยภาพของสมาชิกและการพัฒนาองค์ความรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าปัจจัยดังกล่าวจะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญต่อการพัฒนาการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในอนาคต ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปประเด็นอนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570-2579)

ด้าน	สาระสำคัญ
1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม	สมาคมฯ ต้องปรับตัวต่อสังคมดิจิทัล ความหลากหลายทางสังคม และจำนวนผู้เรียนที่ลดลง พร้อมส่งเสริมความเท่าเทียมและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในอนาคต
2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ	พัฒนาแหล่งทุนและรูปแบบการระดมทรัพยากรที่หลากหลาย ใช้เทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร และบริหารความเสี่ยงทางการเงินและไซเบอร์
3. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี	ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ในการบริหาร ส่งเสริมทักษะดิจิทัล และพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยข้อมูล
4. การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย การเมือง และกฎหมาย	ปรับบทบาทสู่การเป็นภาคีเชิงนโยบาย สนับสนุนการพัฒนาผู้เรียน และขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ
5. ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสมาคมฯ	พัฒนาภาวะผู้นำเชิงอนาคต ภาวะผู้นำดิจิทัล การบริหารการเปลี่ยนแปลง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ
6. โครงสร้างและระบบบริหารจัดการสมาคมฯ	พัฒนาโครงสร้างที่ยืดหยุ่น โปร่งใส ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนการตัดสินใจ พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
7. วัฒนธรรมองค์กรและการมีส่วนร่วม	สร้างวัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจ ความโปร่งใส การเรียนรู้ร่วมกัน และขยายเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน
8. ศักยภาพของสมาชิก และการพัฒนาองค์ความรู้	ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ ทักษะดิจิทัล การเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดทำระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

3. แนวโน้มการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในอนาคตควรมุ่งสู่การเป็นองค์กรที่มีความคล่องตัว โปร่งใส และขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเทคโนโลยีดิจิทัล ควบคู่กับการส่งเสริมภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สมาคมผู้ปกครองและครูสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบสภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันและอนาคต

ประเด็น	ปัจจุบัน	แนวโน้มอนาคต
1. สภาพบริบทและการบริหารจัดการ	ดำเนินงานตามระเบียบ เน้นสนับสนุนกิจกรรมโรงเรียน ขาดแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว	เป็นองค์กรเชิงนโยบาย ใช้ธรรมาภิบาลดิจิทัล มีแผนยุทธศาสตร์และใช้ AI สนับสนุนการบริหาร
2. โครงสร้างและการบริหารจัดการ	โครงสร้างแบบลำดับชั้น การตัดสินใจรวมศูนย์ ใช้เอกสารเป็นหลัก	โครงสร้างยืดหยุ่น ทำงานแบบเครือข่าย ใช้ Big Data, AI และระบบดิจิทัลในการบริหาร
3. บทบาทและหน้าที่	สนับสนุนทรัพยากร ทุนการศึกษา และกิจกรรมของโรงเรียน	เป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์ พัฒนาคุณภาพการศึกษาและขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับโรงเรียน
4. การบริหารการเงินและทรัพยากร	พึ่งพาค่าสมาชิกและการบริจาค ระบบการเงินยังไม่เชื่อมโยงและตรวจสอบได้จำกัด	ใช้ระบบการเงินดิจิทัล โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีแหล่งทุนที่หลากหลาย
5. การสื่อสารและการมีส่วนร่วม	ใช้หลายช่องทางแต่ขาดการบูรณาการ การมีส่วนร่วมยังอยู่ในระดับรับทราบข้อมูล	สื่อสารแบบบูรณาการ เปิดโอกาสให้สมาชิกร่วมเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจผ่านระบบดิจิทัล
6. ตัวชี้วัดความสำเร็จและผลลัพธ์	เน้นผลผลิตเชิงปริมาณ เช่น จำนวนกิจกรรมและยอดเงินสนับสนุน	มุ่งวัดผลลัพธ์และผลกระทบต่อผู้เรียน ใช้ระบบติดตามผลและตัวชี้วัดมาตรฐานสากล

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องอนาคตสภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570 – 2579) อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพบริบทและการบริหารจัดการ ด้านโครงสร้างและการบริหารจัดการ ด้านบทบาทและหน้าที่ ด้านการบริหารการเงินและทรัพยากร ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม และด้านตัวชี้วัดความสำเร็จและผลลัพธ์ ทั้งนี้เพราะสมาคมผู้ปกครองและครูเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่าง

โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมยังคงเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานสมาคมผู้ปกครองและครูในบริบทการศึกษายุคปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกภรณ์ ทองระย้า ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการสมาคมผู้ปกครองและครูในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่าการบริหารจัดการสมาคมผู้ปกครองและครูที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การสื่อสารที่ทั่วถึง และระบบบริหารจัดการที่ชัดเจน รวมทั้งสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งให้โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ (กนกภรณ์ ทองระย้า, 2565) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ วงศ์ชะเลา ได้วิจัยเรื่องธรรมาภิบาลกับการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครู พบว่า การบริหารจัดการองค์กรบนหลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใสต้องเน้นความโปร่งใสในการระดมทุนและการใช้จ่าย และมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสมาชิกและสังคม การยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลจะช่วยให้สามารถดำรงอยู่และมีบทบาทที่น่าเชื่อถือในระยะยาว (วราภรณ์ วงศ์ชะเลา, 2564) จากงานวิจัยและแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูให้เกิดประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ยึดหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า องค์ประกอบทั้ง 6 ด้านล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานของสมาคมผู้ปกครองและครูให้สามารถสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570–2579) ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย การเมือง และกฎหมาย ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสมาคม โครงสร้างและระบบบริหารจัดการ วัฒนธรรมองค์กรและการมีส่วนร่วม และศักยภาพของสมาชิกและการพัฒนาองค์ความรู้ ทั้งนี้เพราะบริบทการศึกษากำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร สภาพเศรษฐกิจ และนโยบายภาครัฐ ส่งผลให้สมาคมผู้ปกครองและครูจำเป็นต้องปรับบทบาทจากการเป็นองค์กรสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนไปสู่การเป็นภาคีเครือข่ายเชิงยุทธศาสตร์ที่ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับรายงานอนาคตของการเรียนรู้ในบริบทประเทศไทย พ.ศ. 2573 ที่ระบุว่าการศึกษาในอนาคตต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ วรรณแก้ว ได้วิจัยเรื่องแนวโน้มผู้นำในอนาคตของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พบว่าผู้นำทางการศึกษาในอนาคตจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำดิจิทัล และความสามารถในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (ทัศนีย์ วรรณแก้ว, 2563) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุกร ปันพุ่มโพธิ์ ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารต้องเน้นความโปร่งใสและความรับผิดชอบในทุกมิติ โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินและการดำเนินงานต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอการสร้างกลไกการประเมินผลการดำเนินงานที่เป็นระบบและเป็นอิสระ รวมถึงการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและทำให้สมาคมผู้ปกครองและครู สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและเป็นที่ยอมรับ (นุกร ปันพุ่มโพธิ์, 2560) จากงานวิจัยและแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในอนาคตจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม เทคโนโลยี และนโยบายการศึกษา โดยยึดหลักธรรมาภิบาล พัฒนาภาวะผู้นำ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า อนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูควรพัฒนาอย่างเป็นระบบในทั้ง 8 ด้าน เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยทั้งสองประการสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในอนาคตควรมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ที่ยึดหลักธรรมาภิบาล ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยนำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “อนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2570–2579)” ซึ่งประกอบด้วย 8 ด้าน 89 ประเด็นย่อย โดยสามารถจำแนกเป็น 2 กลุ่มปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยภายนอกองค์กร และปัจจัยภายในองค์กร ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและยกระดับการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในอนาคต

ปัจจัยภายนอกองค์กร ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม 2) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ 3) การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และ 4) การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายการเมืองและกฎหมาย ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้สมาคมผู้ปกครองและครูต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ และนโยบายการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยภายในองค์กร ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 5) ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสมาคม ผู้ปกครองและครู 6) โครงสร้างและระบบบริหารจัดการ 7) วัฒนธรรมองค์กรและการมีส่วนร่วม และ 8) ศักยภาพของสมาชิกและการพัฒนาองค์ความรู้ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงาน ให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โรงเรียน และ ชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภาพวงล้ออนาคตภาพการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2570-2579)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในอนาคตจะต้องเปลี่ยนบทบาทจาก “องค์กรสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน” ไปสู่ “องค์กรเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ทางการศึกษา” ที่สามารถบูรณาการปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียนและชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืนในอนาคต

บทสรุป

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และนโยบายการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทและแนวทางการดำเนินงานในอนาคต โดยองค์ประกอบสำคัญของการบริหารประกอบด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ สมาคมผู้ปกครองและครูควรปรับบทบาทจากองค์กรสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนไปสู่การเป็นเครือข่ายความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษา พัฒนาคุณภาพผู้เรียน และรองรับการเปลี่ยนแปลงในทศวรรษหน้าได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สมาคมผู้ปกครองและครูฯ ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม
2. การบริหารงานสมาคมผู้ปกครองและครูฯ ควรเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณและการสื่อสารกับผู้ปกครอง
3. สมาคมผู้ปกครองและครูฯ ควรมีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมมาตรฐานสำหรับคณะกรรมการสมาคมฯ ในด้านกฎหมายการศึกษา การบริหารความเสี่ยง และทักษะการเป็นผู้นำในยุคดิจิทัล
4. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรบูรณาการข้อมูลความต้องการของผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อให้สมาคมฯ สามารถจัดสวัสดิการและทุนการศึกษาได้ตรงจุดตามความจำเป็นรายบุคคล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาสมาคมผู้ปกครองและครูให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษา
2. สมาคมผู้ปกครองและครูสามารถประยุกต์ใช้ประเด็นอนาคตภาพทั้ง 8 ด้านในการกำหนดวิสัยทัศน์ แผนงาน และกิจกรรมของสมาคมให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง
3. โรงเรียนสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความร่วมมือทางวิชาการเพื่อให้การบริหารจัดการสมาคมผู้ปกครองและครู”
2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสมาคมผู้ปกครองและครูที่มีความเป็นเลิศและมีคุณภาพ”
3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสมาคมผู้ปกครองและครู”

เอกสารอ้างอิง

- กนกภรณ์ ทองระย้า. (2565). การบริหารจัดการสมาคมผู้ปกครองและครูในยุคดิจิทัล. *วารสารการศึกษาไทย*, 15(2): 45–60.
- ทัศนีย์ วรรณแก้ว. (2563). แนวโน้มผู้นำในอนาคตของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 10(2): 88–102.
- นฤกร ปั่นพุ่มโพธิ์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภัทรกร ปุยสุวรรณ. (2565). แนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาของสมาคมผู้ปกครองและครูที่เหมาะสมกับสังคมไทย. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วราภรณ์ วงศ์ชะเลา. (2564). ธรรมชาติกับการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครู. *วารสารการจัดการศึกษา*, 11(1): 30–45.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2564). *อนาคตของการเรียนรู้ในบริบทประเทศไทย พ.ศ. 2573*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียน
เจริญรัฐอุปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2
Participation Model in Developing Students' Moral Identity
Charoenrat Uppatham School Nonthaburi Primary Educational
Service Area District Office 2

รุ่งทิพย์ บุตตะจิน Rongthip Boottajeen

โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์

Jareonrat Uppatham School

Corresponding author, e-mail: tip.ted2@gmail.com

Received June 5, 2026; Revised July 7, 2026; Accepted: September 24, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ 2) สร้างและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ 3) ประเมินและรับรองรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ 4) สร้างคู่มือการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ และ 5) ทดลองใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้เทคนิคเดลฟาย และการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 399 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 196 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ค่า IOC = 1.00 ค่าความเชื่อมั่น = 0.985 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน มี 6 องค์ประกอบหลัก 30 องค์ประกอบย่อย 165 ตัวชี้วัด 2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน ประกอบด้วย การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การกำหนด

วิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง กระบวนการบริหาร
สร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL บทบาทของบุคคลที่เป็นแกนนำ และคุณธรรมอัตลักษณ์ 3. การ
ประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วม พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์
และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด 4. คู่มือการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม โดยรวมมีความเหมาะสม
อยู่ในระดับมากที่สุดและ 5. ผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกฝ่ายที่
เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; คุณธรรมอัตลักษณ์; โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์

Abstract

The purpose of this research article is to 1) To study the components of participation in developing moral values and identity among students at Charoenrat Uppatham School. 2) To create and develop a model for participation in developing moral values and identity among students at Charoenrat Uppatham School. 3) Evaluate and certify the participatory model for developing moral values and identity among students at Charoenrat Uppatham School. 4) Create a manual for using the participatory model for developing moral values and identity among students at Charoenrat Uppatham School. and 5) pilot-test the participatory model for developing the moral identity of students at Charoenrat Uppatham School., this research is a mixed-methods study using the Delphi technique and survey research. The population consisted of 399 individuals involved in the development of the moral identity of students at Charoenrat Uppatham School during the 2024 academic year, with a sample size of 196 individuals. The tools used included interviews and questionnaires. IOC value = 1.00; Reliability value = 0.985. The statistics used included the median and interquartile range, frequency, percentage, arithmetic mean, and standard deviation. The research findings revealed that: 1. The components of the participation model in developing students' moral identity consist of 6 main components, 30 sub-components, and 165 indicators. 2. The participatory models in developing students' moral identity include: participatory management, defining methods for achieving moral identity, implementing changes to achieve goals, the LOVELY MODEL creative management process, the roles of key individuals, and moral identity. 3. An evaluation of the participatory model that all aspects were

at the highest level of appropriateness, feasibility, usefulness, and accuracy. 4. The guidelines for using participatory models are overall, highly appropriate. 5. The overall results of using the participatory model were at the highest level, with all stakeholders expressing the highest level of satisfaction.

Keywords: Participation; Moral Identity; Charoenrat Uppatham School

บทนำ

รัฐบาลไทยได้เห็นความสำคัญต่อคุณธรรมจริยธรรมเพื่อสร้างเด็กเยาวชนให้เป็นคนดี จึงกำหนดนโยบายให้แต่ละหน่วยงานเน้นเรื่อง คุณธรรมจริยธรรม ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวันนี้ คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การเสพติดและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทยตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ซึ่งส่งผลไปสู่คุณภาพของครอบครัวและประเทศชาติ ทั้งนี้สำหรับวิถีชีวิตของสังคมไทยนั้นคุณธรรมจริยธรรมนับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนไทยในทุกช่วงวัย จึงควรได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่ในวัยเด็ก หรือเมื่อยังเป็นนักเรียนอยู่ ทั้งนี้เพราะในช่วงวัยเด็กนั้น สามารถจดจำ เรียนรู้ ได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ การปลูกฝังความคิดที่ถูกต้องจึงกระทำได้ง่าย ครูผู้ซึ่งมีภาระหน้าที่สำคัญในการอบรมสั่งสอน จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักเรียน ต้องหาแนวคิดและวิธีการที่เหมาะสม เพื่อที่จะสามารถหล่อหลอมนักเรียนให้เป็นผู้ที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการมีวิชาความรู้ และทักษะวิชาชีพ (พัชราภรณ์ ดวงขึ้น, 2563)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันนี้คนทั่วโลกต่างต้องปรับการใช้ชีวิตแบบวิถีปกติใหม่ เนื่องจากปัญหาการเกิดโรคระบาดทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ทั้งด้านปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาในการใช้ชีวิตในสังคม อาทิ ปัญหาการลักขโมย ปัญหาการโกง ปัญหาการทุจริต ปัญหาความเครียด ปัญหาด้านการศึกษา เด็กและเยาวชนต้องปรับวิธีการเรียนรู้ใหม่ เพราะระบบการศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมมีการให้ความสำคัญกับกระบวนการรวมถึงความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) ของนักเรียนแบบองค์รวม เกิดการพัฒนาการศึกษา โดยการรับฟังเสียงสะท้อนจากทุกระดับ ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชนร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา (พัชราภรณ์ ดวงขึ้น, 2563) แต่การนำคุณธรรมจริยธรรมมาใช้เป็นหลักเพื่อควบคุมในสถานศึกษาให้ทุกคนเป็นคนดี ปฏิบัติดี ประพฤติดี ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่เป็นพิษเป็นภัยต่อตัวเองและสังคม ช่วยให้เป็นคนมีความ پاکเพียร อดทน มีวินัย พบความสำเร็จในชีวิต ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงจะทำให้บรรลุตามเป้าหมายได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ดำเนินการขับเคลื่อน โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิเช่น แนวทางการจัดกิจกรรมโรงเรียนดีต้องมีที่ยืน เป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณธรรมจริยธรรม ต่อยอดให้นักเรียน ครู

ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนให้มีจิตสำนึกที่ดี ปฏิบัติตนบนพื้นฐานคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม สอดคล้องกับคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน นอกจากนี้ การดำเนินงานดังกล่าวยังเป็นการสร้างนักเรียนดีให้บ้านเมือง สร้างครูดีให้ห้องเรียน สร้างผู้บริหารดีให้โรงเรียน และสร้างโรงเรียนดีให้ชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) นอกจากนี้ เพื่อเป็นการสืบสานศาสตร์พระราชา และสนองพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ และพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงจัดทำโครงการโรงเรียนคุณธรรมสพฐ. ขึ้น เพื่อมุ่งปลูกฝังให้ ผู้บริหาร ครู นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการปลูกฝังคุณธรรม 5 ประการ คือ ความพอเพียง ความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และอุดมการณ์คุณธรรม (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, มปป.)

นับตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดนโยบายให้แต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. อย่างน้อย ร้อยละ 35 และปีงบประมาณ 2561 ให้โรงเรียนทุกแห่งเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 มีนโยบายในการพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งเป็นโรงเรียนคุณธรรม จากการดำเนินการของสถานศึกษาบางแห่งที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรมที่ผ่านมา ยังไม่สามารถบริหารจัดการให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดได้ อันเกิดผลที่ปรากฏกับผู้เรียนไม่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง และเพื่อให้สนองต่อพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน คือ การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม การมีงานทำ มีอาชีพ และการเป็นพลเมืองดี (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, มปป.) ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมดังกล่าว จึงควรนำรูปแบบการมีส่วนร่วมมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารโรงเรียนคุณธรรม ที่จะส่งผลให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนเกิดคุณธรรมจริยธรรมต่อไป

โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ได้สอดรับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จากรายงานผลการปฏิบัติงานในรอบปีที่ผ่านมา หลังจากปฏิบัติตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม ในเรื่องของพฤติกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งของผู้บริหาร ครู นักเรียน และสภาพแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อเทียบกับก่อนดำเนินโครงการ เช่น ผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในการดำเนินโครงการ มาทำงานตรงเวลา ไม่เบียดเบียนเวลาราชการ มีจิตอาสา ประหยัดการใช้ทรัพยากรของโรงเรียน ขณะที่นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น เช่น ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเข้าเรียนเพิ่มขึ้น ปัญหาการ

ทะเลาะเบาะแว้งของนักเรียนลดลง การเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาของนักเรียนโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ในด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความสะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษา สีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนวิถีพุทธ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับโรงเรียนคุณธรรม โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน ให้มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อชาติบ้านเมือง มีคุณธรรมจริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรมเป้าหมายที่นำไปสู่คุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ทำให้โรงเรียน เจริญรัฐอุปถัมภ์ผ่านการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานหน่วยงานภาครัฐ (Integrity & Transparency Assessment: ITA) ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านอารมณ์ จิตใจ ควบคุม และแสดงออกทางอารมณ์ได้ ผู้เรียนมีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนด จนทำให้ได้รับการประเมินจากทีมขับเคลื่อนคุณธรรมด่วนพิเศษ (Express Moral Service: EMS) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกาศให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.ระดับ 4 ดาว ประจำปี 2564 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2565 ดังนั้นทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงมีแนวคิดที่ตรงกันในการที่จะพัฒนาต่อยอดไปสู่โรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ระดับ 5 ดาว รวมทั้งพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน ให้มีความยั่งยืน ซึ่งภารกิจดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียน รวมทั้งชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ให้มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์
3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์
4. เพื่อสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์
5. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ที่ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Interview) การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์

2. ประชากร คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน 3) ครูผู้สอน จำนวน 17 คน 4) ผู้ปกครองชั้นอนุบาลปีที่ 2-3 จำนวน 55 คน 5) ผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 110 คน 6) ผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 100 คน และ 7) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 107 คน รวมทั้งสิ้น 399 คน (โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์, 2567) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 196 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) จำแนกกลุ่มตัวอย่างตามภาระหน้าที่ ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และนักเรียน แล้วกำหนดจำนวนผู้ตอบคำถามแต่ละกลุ่ม โดยการคำนวณเทียบบัญญัติไตรยางค์ ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 4 คน 2) ครูผู้สอน จำนวน 9 คน 3) ผู้ปกครองชั้นอนุบาลปีที่ 2-3 จำนวน 27 คน 4) ผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 54 คน 5) ผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 49 คน และ 6) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 53 คน รวมทั้งสิ้น 196 คน และใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จากการจับฉลากเพื่อเลือกผู้ตอบคำถาม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยแบบสัมภาษณ์ใช้ในการสัมภาษณ์โรงเรียนคุณธรรม 4 ดาว จำนวน 4 แห่ง (รวมทั้งโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) แบ่งออกเป็น 7 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2-6 เป็นความคิดเห็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน การกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง บทบาทของบุคคลที่เป็นแกนนำเกี่ยวกับพฤติกรรมคุณธรรมอัตลักษณ์ และตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ส่วนฉบับที่ใช้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ จะเพิ่มในเรื่องของกระบวนการบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL โดยแบบสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน แบบสัมภาษณ์ทุกข้อมีค่า IOC = 1.00 ส่วนแบบสอบถาม มี 5 ฉบับ ฉบับ

ที่ 1 ใช้ศึกษาการสร้างและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์โรงเรียนคุณธรรม 4 ดาว โดยขั้นตอนที่ 2 ใช้เทคนิคเดลฟายในการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน 3 รอบ แบบสอบถามรอบที่ 1 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาเป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ คือ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน แบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการนำข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 80 ขึ้นไป ในรอบที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) แบบสอบถามรอบที่ 3 ข้อคำถามมีลักษณะเดียวกันกับข้อคำถามในรอบที่ 2 แต่ในรอบนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ มัธยฐาน (Median) และพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile Range) และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบจากรอบที่ 2 มาบรรจุไว้ในข้อคำถามแต่ละข้อ นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเดลฟายรอบที่ 3 มาคำนวณหาค่ามัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน ในเชิงสถิติแล้วนำมาแปลผลตามหลักเกณฑ์ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินและรับรองรูปแบบ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง โดยผู้เชี่ยวชาญ 10 คน ขั้นตอนที่ 4 จัดทำคู่มือและขั้นตอนที่ 5 นำรูปแบบดังกล่าวไปทดลองใช้ในโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ 1 ปีการศึกษา เมื่อสิ้นสุดการทดลองใช้รูปแบบ จึงนำข้อคำถามเดลฟายรอบที่ 3 มาสร้างเป็นแบบสอบถามฉบับที่ 2 เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยตอนที่ 1 มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) ถามรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ตอนที่ 2 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert's Five Rating Scale) (Likert, 1961) ตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ส่วนแบบสอบถามฉบับที่ 3, 4 และ 5 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ก่อนนำไปใช้ทุกฉบับได้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน (ชุดเดิม) เพื่อประเมินหาความเที่ยงตรงรายข้อ (สมนึก ภัททิยธนี, 2562) ซึ่งได้ค่า IOC ทุกฉบับ = 1.00 ทุกข้อ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Tryout) กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ในโรงเรียนคุณธรรมที่มีบริบทใกล้เคียงกับโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ 3 โรงเรียน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient: α -coefficient) พบว่า ฉบับที่ 2 แบบสอบถามผลการดำเนินงานตามรูปแบบมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.985 ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.915 ฉบับที่ 4 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.901 และฉบับที่ 5 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.943 จากนั้นนำไปใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ ค่าความถี่ (frequency: f) และค่าร้อยละ (percentage: %) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (arithmetic mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเอกสาร วิเคราะห์

สังเคราะห์ข้อมูล (Documentary Analysis) และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Interview) แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 30 องค์ประกอบย่อย

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียน เจริญรัฐอุปถัมภ์ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มี 5 องค์ประกอบย่อย 25 ตัวชี้วัด 2) การกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ มี 5 องค์ประกอบย่อย 25 ตัวชี้วัด 3) การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลง มี 6 องค์ประกอบย่อย 40 ตัวชี้วัด 4) กระบวนการบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL มี 6 องค์ประกอบย่อย 30 ตัวชี้วัด 5) บทบาทของบุคคลที่เป็นแกนนำ มี 3 องค์ประกอบย่อย 15 ตัวชี้วัด และ 6) คุณธรรมอัตลักษณ์ มี 5 องค์ประกอบย่อย 30 ตัวชี้วัด

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประเมินรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความ ถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า คู่มือการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 1

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความชัดเจนของหลักการ	4.40	0.52	มาก
2. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์	4.60	0.52	มากที่สุด
3. ความชัดเจนขององค์ประกอบของรูปแบบ	4.80	0.42	มากที่สุด
4. ความชัดเจนของแนวทางการขับเคลื่อนรูปแบบ	4.60	0.32	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผลรูปแบบ	4.90	0.32	มากที่สุด
6. ความเหมาะสมของเงื่อนไขความสำเร็จ	4.40	0.52	มาก
7. ความสมบูรณ์และความทันสมัยของเนื้อหาที่นำเสนอในคู่มือการใช้รูปแบบ	4.70	0.48	มากที่สุด
8. ความถูกต้องของเนื้อหาที่นำเสนอในคู่มือการใช้รูปแบบ	4.60	0.52	มากที่สุด
9. ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้	4.70	0.48	มากที่สุด

10. ความเหมาะสมของการจัดรูปแบบการพิมพ์	4.60	0.32	มากที่สุด
โดยรวม	4.63	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า คู่มือในการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความเหมาะสมของการวัดและประเมินผลรูปแบบ ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความชัดเจนของหลักการ และความเหมาะสมของเงื่อนไขความสำเร็จ

5. วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 พบว่า ผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม อัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานนทบุรี เขต 2

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม	4.53	0.62	มากที่สุด
2. การกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์	4.61	0.60	มากที่สุด
3. การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง	4.59	0.64	มากที่สุด
4. กระบวนการบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL	4.60	0.49	มากที่สุด
5. บทบาทของบุคคลที่เป็นแกนนำ	4.62	0.51	มากที่สุด
6. คุณธรรมอัตลักษณ์	4.72	0.53	มากที่สุด
รวม	4.61	0.57	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คุณธรรมอัตลักษณ์ บทบาทของบุคคลที่เป็นแกนนำ การกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ กระบวนการบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลง และการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 มี 6 องค์ประกอบหลัก 30 องค์ประกอบย่อย เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้องค์ประกอบทั้งหมด เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่

เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งองค์ประกอบหลักของรูปแบบ นับได้ว่ามีความสอดคล้องกับกฎหมายที่ใช้กับการศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในหลายๆ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เป็นระบบที่เชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้คำตอบชัดเจนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ได้รับการพิสูจน์ทดสอบจนเป็นที่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้แบบแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ ทำให้มองเห็นเป็นรูปธรรมจากการใช้ข้อมูลอย่างมีเหตุผลมาประกอบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของธีระ ชันบุตร เรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมที่มีสัมฤทธิ์ผลโรงเรียนบ้านปากน้ำ (เผด็จจินนาทสงเคราะห์) อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ได้พบว่า องค์ประกอบของการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมที่มีสัมฤทธิ์ผล มี 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน 2) การบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนของครู 4) การเรียนรู้และคุณภาพนักเรียน และ 5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน (ธีระ ชันบุตร, 2562)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 30 องค์ประกอบย่อย และมี 165 ตัวบ่งชี้ ซึ่งองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ทุกข้อมีความเหมาะสม ค่าความสอดคล้องในระดับมากที่สุด เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย มีประเด็นอภิปรายแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เป็นการร่วมรับประโยชน์ ต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและชุมชน ถือเป็นแรงผลักดันที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน จึงได้ทำการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน สำหรับการมีส่วนร่วมด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าแนวทางกระบวนการในการค้นหาคุณธรรมอัตลักษณ์จากสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนทั้งพฤติกรรมด้านลบและด้านบวก โดยคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกที่ประกอบด้วยผู้บริหาร ครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ เมื่อแจ้งคุณธรรมอัตลักษณ์ดังกล่าวให้ผู้ปกครองรับทราบ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นมอบหน้าที่ในการตัดสินใจให้กับทางโรงเรียน โดยผู้ปกครองให้การสนับสนุนเต็มที่ มีความสอดคล้องกับวาลูมและยิทตัน ได้เสนอแนวทางในการที่กำหนดว่า เมื่อไรการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และควรจะมีส่วนร่วมมากน้อยอย่างไรในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนี้ควรจะขึ้นกับธรรมชาติของปัญหา และสถานการณ์ในการกำหนดรูปแบบและปริมาณของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น (Vroom & Yetton, 1973) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอำภา สมันพิช ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการบริหารกับความยึดมั่นผูกพันกับ

องค์การของครูในสถาบันการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และน้อยที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (อำภา สมันพิช, 2561)

องค์ประกอบที่ 2 การกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสร้างแกนนำ อยู่ในระดับมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดทำโครงการคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ ได้นำแนวทางมาจากมูลนิธิยุวสถิรคุณ และจากการสัมภาษณ์โรงเรียนคุณธรรมที่ผ่านการประเมินเป็นโรงเรียนคุณธรรม ระดับ 4 ดาว มาเป็นแนวทางในองค์ประกอบที่ 2 คือ การกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ ผู้บริหารโรงเรียนจึงให้ความสำคัญกับการคัดเลือกแกนนำ สอดคล้องกับการวิจัยของสุมาลี ผาสุก ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ของโรงเรียนบ้านตรอกสะเดา.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยคริสเตียน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ของโรงเรียนบ้านตรอกสะเดา มี 6 องค์ประกอบสำคัญ คือ การสร้างผู้นำ การทำทีมงาน การประสานกิจกรรม การนำพลังขับเคลื่อน การเตือนด้วยรัก และการประจักษ์การนิเทศ (สุมาลี ผาสุก, 2564)

องค์ประกอบที่ 3 การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยพบว่า ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ ด้านกำหนดการติดตามนิเทศงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การประเมินผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น โรงเรียนต้องทำการประเมินผล เพื่อให้ทราบผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนไปในทิศทางที่ดีขึ้นหรือไม่ โดยน้อมนำพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ว่า “ครูรักเด็ก เด็กรักครู” “ให้นักเรียนมีน้ำใจช่วยเหลือกัน” “นักเรียนมีความสามัคคีต่อกัน” ตามคู่มือที่ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติจิตสภาวะแวดล้อมทางกายภาพภายในโรงเรียน ผู้บริหารใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข และโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวและชุมชน จากนั้นสร้างความตระหนักให้ครูผู้สอน เห็นความสำคัญของการบูรณาการคุณธรรมในการจัดการเรียนรู้นอกจากการสอนเนื้อหาสาระวิชาแล้ว ครูผู้สอนทุกคนต้องอบรมสร้างนิสัยให้นักเรียนเป็นคนดีควบคู่กันไปด้วยเสมอ การเป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งกันและกัน จึงเป็นอีกวิธีการที่ช่วยให้บรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน การสร้างแรงจูงใจและการสร้างแรงกระตุ้น มีมิตรภาพที่ดีต่อกัน ความเป็นธรรมเท่าเทียมกัน มีการติดตามนิเทศภายใน ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน ติดตามเป็นกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2560) ซึ่งมีความสอดคล้องกับทิพย์ หาสาส์ศรี ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการศึกษา พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ด้านกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และด้าน

การกำหนดระเบียบปฏิบัติและควบคุมการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรม พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ทิพย์ หาสาสน์ศรี, 2553)

องค์ประกอบที่ 4 การบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL ผลการวิจัยพบว่า ด้านผลงานเชิงประจักษ์ อยู่ในระดับมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเพราะว่า การผลิตนวัตกรรม การบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL ผู้บริหาร ครู ต้องศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีและผลงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาผสมผสานกับประสบการณ์ของตนเองเพื่อผลิตนวัตกรรม สร้างสรรค์คนดีให้เหมาะสมกับโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาจนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และมีเจตคติที่ดีในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ สอดรับกับนวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี ที่เป็น 1 ใน 4 กิจกรรมของโครงการหลักสร้างคนดีให้บ้านเมือง ตามโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. เป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ใช้เป็นแนวทางในการผลิตนวัตกรรมของผู้บริหารและครู เพื่อใช้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ตามที่สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการ 1 ใน 10 เรื่องนั้น ก็คือ แนวทางการผลิตนวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี นั่นเอง

องค์ประกอบที่ 5 บทบาทของบุคคลที่เป็นแกนนำ ผลการวิจัยพบว่า ด้านครูแกนนำ อยู่ในระดับมากที่สุด และน้อยที่สุด คือ ด้านผู้บริหารต้นแบบ และด้านนักเรียนแกนนำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูแกนนำเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ และในการสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ ผู้บริหารโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับการคัดเลือกแกนนำ เมื่อแกนนำได้รับการอบรมเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมแล้ว จึงสามารถทำหน้าที่แกนนำได้เป็นอย่างดี โดยแกนนำจะเป็นทั้งครูวิทยากรของโรงเรียน เพื่อจัดอบรมเพื่อนครู และนักเรียนแกนนำ และเป็นที่ทีมงานของโรงเรียนที่ช่วยให้การดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมสำเร็จตามเป้าประสงค์ของโรงเรียนได้ เป็นไปตามที่พิรุทธิ์ สีตาบุตรกล่าวไว้ว่า ทั้งผู้บริหาร ครู ต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านคุณธรรม ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรด้านคุณธรรม ผ่านการประเมินที่เกี่ยวข้องกับด้านคุณธรรม มีผลงานทางวิชาการ นวัตกรรม หรือผลงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านคุณธรรม และเป็นผู้นำกิจกรรมด้านคุณธรรมในระดับต่างๆ มีการเผยแพร่โครงงานคุณธรรมสู่สาธารณชนในรูปแบบต่างๆ จนสามารถทำให้ได้รับการยอมรับจากสถานศึกษาต่างๆ มาศึกษาดูงาน และเป็นแบบอย่างให้กับโรงเรียนอื่นได้ รวมถึงมีการเผยแพร่สู่สาธารณชนในรูปแบบต่างๆ (พิรุทธิ์ สีตาบุตร, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของสายันต์ โพธิ์ทอง เรื่องอัตลักษณ์โรงเรียนคุณธรรม ผลการวิจัยในองค์ประกอบด้านครูเป็นแบบอย่างที่ดี ประกอบด้วย 9 ตัวแปร คือ 1) ครูสามารถเป็นวิทยากรคุณธรรม 2) ครูมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 3) ครูเป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมได้รับการยกยเชิดชู

เกียรติ 4) ครูพูดจาสุภาพ 5) ครูมีจรรยาบรรณวิชาชีพครู 6) ครูไม่สร้างความแตกแยกให้หมู่คณะ 7) ครูช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน 8) ครูไม่แสวงหาประโยชน์จากนักเรียนและโรงเรียนและ 9) ครูเสียสละเพื่อส่วนรวม (สายันต์ โพธิ์ทอง, 2563)

องค์ประกอบที่ 6 คุณธรรมอัตลักษณ์ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความกตัญญู รองลงมา คือ ด้านความพอเพียง ด้านมีจิตอาสา ด้านความซื่อสัตย์สุจริต และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความมีวินัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์นำการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน จนประสบผลสำเร็จ โดยพิจารณาจากการที่ผู้บริหารเจริญรัฐอุปถัมภ์ครู และนักเรียนมีพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกเป็นไปตามคุณธรรมเป้าหมายและบรรลุนคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน คือ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความรับผิดชอบ ด้านความพอเพียง ด้านความกตัญญู และด้านจิตอาสา โดยนำทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มาร่วมกันกำหนดวิธีการบรรลุนคุณธรรมอัตลักษณ์ นำมาสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง บนวิถีการบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL โดยให้ความสำคัญในบทบาทของบุคคลที่เป็นแกนนำ ส่งผลให้การดำเนินการประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประเมินและรับรองรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ โดยรวม มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และมีความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าสมมติฐานของการวิจัย ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ อย่างเป็นระบบตามหลักการสร้างและพัฒนารูปแบบ โดยผ่านกระบวนการ วิธีการและเทคนิคที่เป็นระบบและต่อเนื่อง

4. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สูงกว่าสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้ องค์ประกอบและเนื้อหาส่วนใหญ่ในคู่มือได้ผ่านการพัฒนาจากเสนอและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงส่งผลให้เนื้อหาและภาษาที่ใช้ในคู่มือมีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตามองค์ประกอบของคู่มือทุกองค์ประกอบ แสดงให้เห็นว่าคู่มือที่ผู้วิจัยจัดสร้างขึ้น มีคุณภาพที่สามารถนำไปประกอบการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศรวัส ศรี เรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมของคู่มืออยู่ในระดับมากที่สุด (ศรวัส ศรี, 2561)

5. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 พบว่าการศึกษาผลการดำเนินงานตามรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 พบว่า โดยรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 6 องค์ประกอบ สูงกว่าสมมติฐานของการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จของการนำรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ไปใช้ ทำให้การบริหารจัดการมีการพัฒนาที่ดีขึ้น ทั้งในด้านการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การกำหนดวิธีการบรรลुकคุณธรรมอัตลักษณ์การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง การบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL บทบาทของบุคคลที่เป็นแกนนำ และคุณธรรมอัตลักษณ์ทั้ง 5 ด้านของนักเรียน (โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์, 2564) โดยสอดคล้องกับปัญญเดช พันธุ์วัฒน์ ศึกษาวิจัย เรื่องการติดตามประเมินผล และสังเคราะห์ องค์ความรู้โครงการโรงเรียนคุณธรรม ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ในด้านผลผลิตนั้น ผู้บริหาร ครูแกนนำ นักเรียนแกนนำ ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษา ได้นำองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสู่การปฏิบัติ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกในชีวิตประจำวัน มีทักษะชีวิตที่ดีในสังคม และถ่ายทอด เผยแพร่องค์ความรู้ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่อยอดโครงการ และขยายผลสู่โรงเรียนอื่น โดยมีองค์ความรู้“คุณธรรมอัตลักษณ์”และแนวทางในการปฏิบัติ “โตไปไม่โกง” ที่ได้จากการถอด องค์ความรู้ของโครงการ (ปัญญเดช พันธุ์วัฒน์, 2560)

จากแนวคิดและงานวิจัยของนักการศึกษาที่กล่าวมา มีความสอดคล้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ ทั้งนี้เพราะมีข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่ยืนยันและแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จจนเกิดผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้นในทุกๆ ด้านของผู้เรียน จึงทำให้มีความเหมาะสมกับรางวัลต้นแบบของโรงเรียนคุณธรรมสพฐ.ระดับ 4 ดาว และได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ เป็นสถานศึกษาดีเด่นที่มีความโดดเด่นในการขับเคลื่อนและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม อย่างต่อเนื่อง ได้รับการยกย่อง เป็น “ศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนคุณธรรม สพฐ.” ที่สถานศึกษาต่างๆ สามารถเข้ามาศึกษาดูงาน หรือนำรูปแบบดังกล่าวไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนคุณธรรมต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนมีลักษณะเป็นห่วงลูกโซ่ที่เกี่ยวเนื่องกันทุกองค์ประกอบ องค์การใดที่นำการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหาร การเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมประเมิน ร่วมภาคภูมิใจ องค์การนั้นจะมีการพัฒนา และก้าวหน้ากว่าองค์กรอื่น ผลของความสำเร็จจะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของสมาชิกในทีม เกิดความรัก ความสามัคคี ความผูกพันของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ได้ร่วมกัน

ปฏิบัติ นำมาสู่การร่วมมือร่วมใจในการกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ มุ่งสู่การปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงคุณธรรมอัตลักษณ์ในตัวของผู้เรียน โดยนำการบริหารสร้างสรรค์คนดี LOVELY MODEL นำมาประยุกต์ใช้อย่างลงตัว ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจในบทบาทของตน เพื่อร่วมมือกันพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน ดังภาพองค์ความรู้ใหม่ที่ได้นำเสนอเป็นโมเดลในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลรูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน

บทสรุป

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนโรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์ จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้นั้น ผู้บริหารต้องนำแนวทางในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมาเป็นตัวนำทางในการกำหนดวิธีการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมมือร่วมใจกันหาแนวทางการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้น คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนให้ดีขึ้น มาบูรณาการร่วมกับการบริหารสร้างสรรค์ คนดี LOVELY MODEL ตามบริบทของโรงเรียนที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้บริหารเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดีในการสนับสนุนการทำงานของครูแกนนำและนักเรียนแกนนำในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนในทุกด้าน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นสิ่งสำคัญมากในการบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรม และการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน ฉะนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเลือกใช้กลยุทธ์ในการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนให้มีความต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนนั้นๆ

1.2 คุณธรรมอัตลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเน้นให้ครูมีความตระหนักในการปลูกฝังคุณธรรม อัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนควบคู่กับการให้ความรู้ทางด้านวิชาการ

1.3 การดำเนินงานผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาครูและนักเรียนให้เป็นแกนนำที่มีความรู้ความสามารถ มีความเป็นผู้นำ จึงจะทำให้การพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียนประสบผลสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ขอค้นพบองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมเพื่อคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม โดยควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทุกองค์ประกอบ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ 1) กลยุทธ์ในการสร้างแรงจูงใจบุคลากรในสถานศึกษาที่ผู้บริหารโรงเรียนนำมาใช้มีอะไรบ้าง เพื่อได้องค์ความรู้ให้นำไปปรับใช้ได้กับสถานศึกษาอื่นๆ 2) ควรมีวิธีการที่เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ปกครอง และผู้นำในชุมชนที่ส่งผลให้งานพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน มีความต่อเนื่องและยั่งยืน และ 3) ควรมีศึกษารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน ในระดับการศึกษาอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

เอกสารอ้างอิง

- ทิพย์ หาสน์ศรี. (2553). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีระ ชันบุตร. (2562). กลยุทธ์การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมที่มีสัมฤทธิ์ผลโรงเรียนบ้านปากน้ำ (เผด็จเงินนาวาสเกราะห์) อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 10(1): 955-956.
- ปัญญาเดช พันธุ์วัฒน์. (2560). การติดตามประเมินผล และสังเคราะห์องค์ความรู้โครงการโรงเรียนคุณธรรม ในสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 10(1): 119-165.

- พัชรภรณ์ ดวงชื่น. (2563). การบริหารจัดการศึกษาับความปกติใหม่หลังวิกฤตโควิด-19. *วารสาร ศิลปะการจัดการ*, 4(3): 783-795.
- พิรุทธิ์ สีตาบุตร. (2563). *คู่มือการนิเทศโดยใช้แนวทางการใช้กระบวนการนิเทศแบบชี้แนะเพื่อ ส่งเสริม การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.* ลำพูน: สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาลำปาง.
- โรงเรียนเจริญรัฐอุปถัมภ์. (2563). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.* ระดับ 3 ดาว. เอกสารอัดสำเนา.
- _____. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.* ระดับ 4 ดาว. เอกสารอัดสำเนา.
- _____. (2567). *แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2567.* เอกสารอัดสำเนา.
- ศรวัส ศิริ. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. *ปริญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2560). *กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมทำอย่างไรให้ ประสบความสำเร็จ.* กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2562). *การวัดผลการศึกษา.* กภาพสินธุ์: โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.
- สายันต์ โพธิ์ทอง. (2563). *อัตลักษณ์โรงเรียนคุณธรรม. ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (มปป.). *การผลิตนวัตกรรมสร้างสรรค์คนดี.* เอกสารอัด สำเนา.
- _____. (มปป.). *โรงเรียนคุณธรรมสพฐ. โครงการพัฒนาจริยคุณ.* เอกสารอัดสำเนา.
- สุมาลี ผาสุก. (2564). *การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. ของโรงเรียนบ้าน ตรอกสะเดา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยคริสเตียน.*
- อำภา สมั่นพีช. (2561). *การมีส่วนร่วมในการบริหารกับความยึดมั่นผูกพันกับองค์กรของครูใน สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาวะผู้นำและนวัตกรรมการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.*

- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3): 608-609.
- Likert, R. (1961). *New Pattern of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Vroom, V. H., & P. W. Yetton. (1973). *Leadership and Decision Making*. Pittsburgh: University of Pittsburgh.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1

Innovative Leadership of School Administrators under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1

^{1*}วรยุทธ์ อุเซ็ง Worrayut U-seng

^{2**}จรรณี เก้าเอี้ยน Jarunee Kao-ian

^{3***}พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3}Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793022@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th ***phumpanit.k@yru.ac.th

Received June 23, 2026; Revised July 9, 2026; Accepted: September 25, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1 (2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาและ (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1 จำนวน 334 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ และแบบสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.988 และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-Test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ผลการวิจัยพบว่า (1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (2) ผลการเปรียบเทียบพบว่า สถานภาพและประสบการณ์ในการทำงานโดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ ขณะที่ขนาด

สถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันและ (3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ควรมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ การกำหนดวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมผ่านเครือข่ายดิจิทัล ตลอดจนการสนับสนุนการสร้างและการใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา; ผู้บริหารสถานศึกษา; ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

Abstract

This research article is a quantitative study aimed to: (1) study the level of innovative leadership of school administrators under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1, (2) compare innovative leadership of school administrators, classified by status, work experience, and school size, and (3) examine guidelines for developing innovative leadership of school administrators. The sample consisted of 334 school administrators and teachers under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1, selected through a stratified random sampling technique and simple random sampling. The study instruments were a five-point rating scale questionnaire with 50 items and a reliability coefficient of 0.988 and a semi-structured interview form. Statistics used included percentage, mean, standard deviation, t-test F-test. The findings revealed that: (1) the overall and individual dimensions of innovative leadership of school administrators was at a high level, (2) comparative results found that overall, status and work experience showed statistically significant differences at the .05 and .01 levels, respectively, whereas overall, no significant difference was found according to school size, and (3) the guidelines for developing innovative leadership of school administrators should emphasize integrating digital technology into management, establishing an innovative vision, promoting teamwork through digital networks, as well as supporting the creation and utilization of educational innovations in order to enhance the quality of school administration.

Keywords: School Administration; School Administrators; Innovative Leadership

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยเป็นผู้กำหนดวิสัยทัศน์ วางแผน บริหารจัดการทรัพยากร และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงาน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบันส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้บริหารแบบเดิมไปสู่การเป็นผู้นำที่สามารถคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการบริหารจัดการ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สถานศึกษาปรับตัวและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (แพรวพรรณ เปรมลาภ, 2565)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดวิสัยทัศน์ ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนการทำงานเป็นทีม สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและนวัตกรรมภายในองค์กร (Rosing et al., 2011) รวมทั้งรายงานของ OECD (2024) ยังชี้ให้เห็นว่า ความเป็นผู้นำ การคิดสร้างสรรค์ และการประยุกต์ใช้นวัตกรรม เป็นสมรรถนะสำคัญที่ทุกองค์กรจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (OECD, 2024)

ในบริบทของจังหวัดนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายในการบริหารจัดการที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป ผลการศึกษาของรูสนา ฮามะ (2567) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1 ยังมีข้อจำกัดด้านการส่งเสริมนวัตกรรม การสนับสนุนการวิจัย การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการถ่ายทอดนวัตกรรมสู่บุคลากร ขณะเดียวกัน แผนบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ยังสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของบุคลากร การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และการขับเคลื่อนนวัตกรรมในระดับสถานศึกษา ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1, 2566)

จากความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามตัวแปรที่กำหนด และนำผลการวิจัยไปใช้เป็นสารสนเทศสำหรับการกำหนดแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาและการยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,024 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 334 คน โดยคำนวณจากสูตรยามาเน (Yamane, 1973) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับเป็นขั้นตอนสุดท้าย (Sampling Without Replacement) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 ท่าน โดยกำหนดคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี มีความรู้ ความเข้าใจ และคุณลักษณะด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษา และเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลผู้บริหารดีเด่น หรือมีผลงานเชิงประจักษ์ด้านการพัฒนานวัตกรรมและการบริหารจัดการสถานศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท ดังนี้

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย สถานภาพ ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหา 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์

การเปลี่ยนแปลง 2) การมีส่วนร่วม 3) การทำงานเป็นทีม 4) การคิดสร้างสรรค์ 5) การสร้างบรรยากาศในองค์กร 6) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย สถานภาพ ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .988

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ การหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) โดยใช้สูตรของโรวินสกีและแฮมเบลตัน และการหาคุณภาพความเชื่อมั่น (Reliability) เครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990)

2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 2.1 สถิติเชิงบรรยาย ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2.2 สถิติเชิงอ้างอิง การทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-Test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มี 2 กลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เปรียบเทียบระหว่างพหุคูณ เมื่อพบว่าค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 จากนั้นดำเนินการส่งแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างด้วยแอปพลิเคชัน Google Form ผ่านช่องทาง Line, G-mail และ Facebook Messenger ของสถานศึกษาไปยังผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 334 คน เมื่อได้รับ

แบบสอบถามกลับคืนครบถ้วน จำนวน 334 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ประกอบผลการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ พร้อมทั้งสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ทำการวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรที่ศึกษาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำผลการวิเคราะห์เสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายได้ตาราง

แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ทำการวิเคราะห์ ดังนี้

1) วิธีการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) รูปของตารางประกอบ ความเรียง และแปลผลการวิเคราะห์ โดยใช้เกณฑ์ของเบส (Best, 1977)

2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-Test) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทดสอบค่าเอฟ (F-Test) เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ทำการทดสอบรายคู่ด้วย วิธีเชฟเฟ (Scheffe's Method)

4) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สรุปเป็นประเด็นในแต่ละด้าน และนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ	ลำดับ
1	การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง	4.05	0.57	มาก	3
2	การมีส่วนร่วม	4.20	0.48	มาก	1
3	การทำงานเป็นทีม	4.16	0.51	มาก	2
4	การคิดสร้างสรรค์	4.04	0.57	มาก	4
5	การสร้างบรรยากาศในองค์กร	4.03	0.58	มาก	5
6	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	4.02	0.58	มาก	6
รวม		4.08	0.50	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ทั้ง 6 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, $SD = 0.50$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.20$, $SD = 0.48$) รองลงมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.16$, $SD = 0.51$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.02$, $SD = 0.58$)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-Test) สำหรับขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน วิเคราะห์โดยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามตัวแปรสถานภาพ พบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง และด้านการมีส่วนร่วม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการสร้างบรรยากาศในองค์กร และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ไม่แตกต่างกัน

2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามตัวแปรขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการคิดสร้างสรรค์ ด้านการสร้างบรรยากาศในองค์กร และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการมีส่วนร่วม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 สรุปทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และนโยบายทางการศึกษา เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน โดยควรใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เช่น การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) รวมทั้งการนำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมาประกอบการวิเคราะห์ นอกจากนี้ ผู้บริหารควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและสามารถนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

2) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยใช้แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management : SBM) และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารงานตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล นอกจากนี้ควรใช้กระบวนการบริหารงานอย่างเป็นระบบ เช่น วงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA) เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งควรจัดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษาร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พร้อมทั้งนำผลการประเมินไปใช้

ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของชุมชน

3) ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมายเดียวกัน ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุมเชิงวิชาการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอน และการดำเนินงานตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) นอกจากนี้ ผู้บริหารควรมีบทบาทในการบริหารจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดกว้าง เคารพความแตกต่างของแต่ละบุคคล และทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประสานความร่วมมือ เพื่อให้การทำงานร่วมกันเกิดประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมในการจัดการศึกษา

4) ด้านการคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยสนับสนุนให้มีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถคิดริเริ่มแนวทางใหม่ในการพัฒนาการจัดการศึกษา นอกจากนี้ควรสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและเอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ครูสามารถเสนอแนวคิดหรือทดลองดำเนินกิจกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างอิสระ ภายใต้การสนับสนุนของผู้บริหาร ทั้งนี้ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครูและบุคลากรในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่และนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

5) ด้านการสร้างบรรยากาศในองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรม โดยสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เปิดกว้าง เป็นกันเอง และส่งเสริมให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความไว้วางใจระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของผู้เรียน

6) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม โดยสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีผ่านการอบรม การศึกษาดูงาน หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ครูนำสื่อ

ดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ และเครื่องมือเทคโนโลยีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษาและส่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และนโยบายทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษายุคดิจิทัล โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร พงษ์เนตร ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ศิริพร พงษ์เนตร, 2564) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยครั้งนี้มีผลสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาการบริหารที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีในการบริหาร ส่งผลให้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

2.1 จำแนกตามสถานภาพ ผลการวิจัย ครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่กำหนดนโยบาย วางแผน และขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษา ขณะที่ครูผู้สอนเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายและรับรู้ภาวะผู้นำผ่านการสนับสนุนและการบริหารงานของผู้บริหาร จึงอาจทำให้ทั้งสองกลุ่มมีมุมมองและการรับรู้ต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ

ผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันตามบทบาทและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาคิน เกษณา ที่พบว่า บุคลากรที่มีสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันในหลายด้าน (ภาคิน เกษณา, 2564)

2.2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1 อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน จึงมีนโยบาย แนวทางการบริหาร และมาตรฐานการดำเนินงานที่ใกล้เคียงกัน ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการบริหารที่คล้ายคลึงกัน และครูผู้สอนในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันมีการรับรู้ต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริฉัตร นวนทอง ที่พบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (ปาริฉัตร นวนทอง, 2565)

2.3 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องมาจากครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน ย่อมมีการรับรู้และความเข้าใจต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน จึงส่งผลให้ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญภา แสงแก้ว ที่พบว่า บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เพ็ญภา แสงแก้ว, 2565) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยที่สถานภาพและประสบการณ์ในการทำงานเป็นปัจจัยที่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน เนื่องจากความแตกต่างด้านบทบาท หน้าที่ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของบุคลากร ขณะที่ขนาดของสถานศึกษาไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นดังกล่าว เพราะสถานศึกษาในสังกัดเดียวกัน มีแนวทางการบริหารและนโยบายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1

1) ด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และนโยบายทางการศึกษา เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน โดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เช่น การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส

และอุปสรรค (SWOT Analysis) รวมทั้งนำข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนมาประกอบการวิเคราะห์ นอกจากนี้ผู้บริหารควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนจะช่วยให้บุคลากรในสถานศึกษามีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาองค์กรและสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีทิศทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา ออกกิจวัตร ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาควรมีองค์ประกอบด้านการมีวิสัยทัศน์และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ปรีชา ออกกิจวัตร, 2564)

2) ด้านการมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนในทุกขั้นตอนของการบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยใช้กระบวนการบริหารที่เป็นระบบ เช่น PDCA เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและชุมชนจะช่วยให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานและทำให้การพัฒนาสถานศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาคิน เกษณา ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการบริหารจัดการสถานศึกษาจะช่วยให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานและส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ภาคิน เกษณา, 2564)

3) ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมายเดียวกัน รวมทั้งเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาสถานศึกษา ตลอดจนสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชุมเชิงวิชาการหรือการดำเนินงานตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการทำงานเป็นทีมจะช่วยให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และแนวคิดในการพัฒนาการจัดการศึกษา ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร พงษ์เนตร ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมของบุคลากรเพื่อพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษา (ศิริพร พงษ์เนตร, 2564)

4) ด้านการคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยสนับสนุนให้มีการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถคิดริเริ่มแนวทางใหม่ในการพัฒนาการจัดการศึกษา รวมทั้งควรสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและเอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการส่งเสริมความคิด

สร้างสรรค์ของบุคลากรจะช่วยให้เกิดแนวคิดใหม่และนำไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพิชญ์ สรรพศรี ที่พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรเพื่อให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษา (กนกพิชญ์ สรรพศรี, 2564)

5) ด้านการสร้างบรรยากาศในองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรและบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และนวัตกรรม โดยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบรรยากาศการทำงานที่ดีจะช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานและส่งเสริมให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาวัตกรรมการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกรวิ โพธิ์ทอง และคณะ ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนาวัตกรรมการในสถานศึกษา (กรวิ โพธิ์ทอง และคณะ, 2565)

6) ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม โดยสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีผ่านการอบรม การศึกษาดูงาน รวมทั้งส่งเสริมให้ครูนำสื่อดิจิทัลและเครื่องมือเทคโนโลยีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร พงษ์เนตร ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ศิริพร พงษ์เนตร, 2564)

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสะท้อนให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม ครอบคลุมทั้งด้านการมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การคิดสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศในองค์กร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวมีความเชื่อมโยงและส่งเสริมซึ่งกันและกัน อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเสริมสร้างศักยภาพของสถานศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เป็น “กรอบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา” ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา

จากภาพ ที่ 1 อธิบายได้ว่า กรอบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ (1) การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง (2) การมีส่วนร่วม (3) การทำงานเป็นทีม (4) การคิดสร้างสรรค์ (5) การสร้างบรรยากาศในองค์กร และ (6) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยองค์ประกอบทั้ง 6 ด้านมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาและยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วม รองลงมา ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม การมีวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง การคิดสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศในองค์กร และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบ พบว่า สถานภาพและประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนขนาดของสถานศึกษาไม่

แตกต่างกัน นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่ กรอบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ การเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การคิดสร้างสรรค์ การสร้างบรรยากาศในองค์กร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด โดยส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของผู้บริหาร สนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาระบบสารสนเทศของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อนำกรอบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาไปประยุกต์ใช้และประเมินผลในสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อพัฒนาและยืนยันความเหมาะสมของกรอบแนวทางให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กนกพิชญ์ สรรพศรี. (2564). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรรวิ โพธิ์ทอง และคณะ. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 7(3): 1012-1026.
- ปรีชา ออกกิจวัตร. (2564). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษา 5.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

- ปาริฉัตร นวนทอง. (2565). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- เพ็ญภา แสงแก้ว. (2565). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาเถิน 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2. *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. วิทยาลัยการศึกษา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- แพรวพรรณ เปรมลาภ. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2. *การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภาคิน เกษณา. (2564). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. วิทยาลัยการศึกษา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- รุสนา ฮามะ. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในอำเภอเมืองนราธิวาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 9(3): 839–848.
- ศิริพร พงษ์เนตร. (2564). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570*. นราธิวาส: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1.
- Best, J. W. (1977). *Research in education*. New York: Prentice-Hall.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper & Row.
- OECD Observatory of Public Sector Innovation. (2024). *Global trends in government innovation 2024*. Paris: OECD Publishing.

- Rosing, K., et al. (2011). Explaining the heterogeneity of the leadership–innovation relationship: Ambidextrous leadership. *The Leadership Quarterly*, 22(5): 956–974.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

การนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1
Internal Supervision to Enhance the Administrative
Effectiveness of School Administrators under the Yala Primary
Educational Service Area Office 1

^{1*}กิตติ มาเอ๊ะ Kitti Ma-ea

^{2**}จรรณี แก้วเอียน Jarunee Kao-ian

^{3***}พุมพิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3}Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793007@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th ***phumpanit.k@yru.ac.th

Received June 24, 2026; Revised July 8, 2026; Accepted: September 25, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษาและ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำนวน 313 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 50 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.974 และเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-Test) ทดสอบค่าเอฟ (F-test) และทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหาร

สถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ในภาพรวม พบว่าควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องเป็นฐานในการวางแผน 2) วางแผนการนิเทศอย่างมีส่วนร่วม กำหนดเป้าหมาย ขั้นตอน และแนวทางดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา 3) พัฒนาสื่อและเครื่องมือนิเทศให้ทันสมัย เหมาะสม และสามารถใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) ปฏิบัติการนิเทศโดยเน้นความร่วมมือ การเป็นพี่เลี้ยง การโค้ช และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาครู และ 5) ประเมินผลและรายงานผลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การนิเทศภายใน; จังหวัดยะลา; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research article aimed to 1) investigate the level of internal supervision conducted by school administrators 2) compare internal supervision conducted by school administrators classified by position, work experience, and school size and 3) examine guidelines for developing internal supervision of school administrators under the Yala Primary Educational Service Area Office 1. This study employed a survey research design. The sample consisted of 313 school administrators and teachers under the Yala Primary Educational Service Area Office 1. The research instruments included a 50-item rating scale questionnaire with Index of Item-Objective Congruence (IOC) values ranging from 0.67 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.974, as well as a semi-structured interview. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Scheffe's method. The research findings revealed that 1) the level of internal supervision conducted by school administrators was rated at a high level both overall and in each aspect 2) the comparison of internal supervision conducted by school administrators classified by position, work experience, and school size showed that respondents with different positions, work experiences, and school sizes had no significant differences in their opinions regarding internal supervision overall and 3) the guidelines for developing internal supervision

of school administrators should be systematically and continuously implemented in five areas 1) studying current conditions, problems, and needs by using information systems and stakeholder participation as a basis for planning 2) planning supervision collaboratively by defining goals, procedures, and implementation guidelines consistent with the school context 3) developing modern and appropriate supervision media and tools with effective use of technology to support supervision processes 4) implementing supervision with an emphasis on collaboration, mentoring, coaching, and knowledge sharing for teacher development; and 5) conducting systematic evaluation and reporting to utilize information for continuous improvement and development of teaching and learning processes.

Keywords: Internal Supervision; Yala Province; School Administrators

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยสถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการนิเทศภายในเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาครูให้จัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ที่กำหนดให้สถานศึกษามีระบบติดตาม ตรวจสอบ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การนิเทศภายในยังมีข้อจำกัดด้านภาระงาน เวลา บุคลากร และทัศนคติของครูบางส่วนที่มองว่าเป็นการตรวจสอบมากกว่าการพัฒนา ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้กำหนดองค์ประกอบการนิเทศภายใน 5 ด้าน ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนการนิเทศ การสร้างสื่อและเครื่องมือ นิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินรายงานผล

การนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและเน้นการมีส่วนร่วม โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการ ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ปาจริย์ หงษ์แก้ว (2563) กล่าวว่า การนิเทศภายในมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมความสามารถของครูด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน รวมถึงสร้างความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และร่วมวางแผน สนับสนุนทรัพยากร และสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อให้การนิเทศภายในบรรลุเป้าหมาย

สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความหลากหลายด้านสังคม วัฒนธรรม และขนาดสถานศึกษา โดยส่วน

ใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง จึงมีข้อจำกัดด้านบุคลากร เวลา และทรัพยากร ส่งผลให้การนิเทศภายในบางแห่งดำเนินการได้ไม่ครบถ้วนและไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งครูบางส่วนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายใน ทำให้มองว่าเป็นการประเมินมากกว่ากระบวนการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 (2566) ได้ส่งเสริมให้สถานศึกษาดำเนินงานนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในพื้นที่

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 เพื่อศึกษาระดับการนิเทศภายใน เปรียบเทียบการนิเทศภายในจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา รวมทั้งศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบนิเทศภายใน ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 ปีการศึกษา 2568 โดยจำแนกเป็นผู้บริหารจำนวน 126 คน ครูผู้สอน จำนวน 1,303 คน รวม 1,429 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 110 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 313 คน โดยคำนวณจากการใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973) จากนั้นสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาด

สถานศึกษา และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีจับสลากแบบไม่คืนกลับ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2562) เป็นขั้นตอนสุดท้าย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน โดยกำหนดคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี มีผลงานด้านการส่งเสริมและพัฒนาระบบนิเทศภายในสถานศึกษา และเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายใน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษานิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในสถานศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 50 ข้อ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของหน่วยนิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ซึ่งได้กำหนดงานนิเทศภายในสถานศึกษาออกเป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ 2) ด้านการวางแผนการนิเทศ 3) ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ 4) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ 5) ด้านการประเมินและรายงานผล

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

3. การตรวจสอบเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.974

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) ค่าดัชนีความสอดคล้อง เพื่อหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Index of Item Objective Congruence: IOC) 2) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) ความถี่ (Frequency) 2) ร้อยละ (Percentage) 3) ค่าเฉลี่ย (Mean) 4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 5) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ การทดสอบค่าที (Independent t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างให้มีการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือเพื่อความอนุเคราะห์และแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ยะลา เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และชี้แจงวัตถุประสงค์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องของแต่ละโรงเรียน โดยทำการส่งแบบสอบถาม จำนวน 313 ชุด ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้สอนของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

6.1 แบบสอบถาม แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบ แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ทำการวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรที่ศึกษาหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำผลการวิเคราะห์เสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายได้ตาราง แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทั้งนี้ การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์การแปลผลคะแนนของมาตรฐานค่า 5 ระดับ 2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าที (Independent t-test เพื่อเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย 3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบการนิเทศ

ภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา หากมีความแตกต่างให้ใช้การเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการแบบเชฟเฟ (Scheffe's Method)

6.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

ด้านที่	การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ	ลำดับ
1	การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ	4.14	0.61	มาก	3
2	การวางแผนการนิเทศ	4.23	0.61	มาก	1
3	การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ	4.03	0.65	มาก	5
4	การปฏิบัติการนิเทศ	4.15	0.58	มาก	2
5	การประเมินและรายงานผล	4.11	0.62	มาก	4
รวม		4.13	0.57	มาก	

จากตารางที่ 1 ระดับการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ทั้ง 5 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, $SD = 0.57$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการวางแผนการนิเทศ ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.61$) รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ($\bar{X} = 4.15$, $SD = 0.58$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ($\bar{X} = 4.03$, $SD = 0.65$)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ดังตารางที่ 2-4

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา	ตำแหน่ง				t	Sig.
	ผู้บริหารสถานศึกษา		ครูผู้สอน			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
1. ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ	4.20	0.57	4.13	0.62	0.763	0.446
2. ด้านการวางแผนการนิเทศ	4.25	0.50	4.22	0.62	0.327	0.744
3. ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ	4.07	0.61	4.01	0.66	0.566	0.572
4. ด้านการปฏิบัติการนิเทศ	4.09	0.54	4.17	0.59	-0.901	0.368
5. ด้านการประเมินและรายงานผล	4.09	0.53	4.12	0.63	-0.290	0.772
รวม	4.14	0.50	4.13	0.58	0.117	0.907

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

การนิเทศภายในของ ผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์การทำงาน						F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
	น้อยกว่า 5 ปี		5 - 10 ปี		มากกว่า 10 ปีขึ้นไป				
	5 ปี				ไป				
	(1)		(2)		(3)				
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD			
1. ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ	4.15	0.59	4.12	0.66	4.15	0.57	0.054	0.947	-
2. ด้านการวางแผนการนิเทศ	4.19	0.60	4.16	0.62	4.33	0.58	2.726	0.067	-
3. ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ	3.95	0.69	4.06	0.63	4.03	0.66	0.544	0.581	-
4. ด้านการปฏิบัติการนิเทศ	4.14	0.61	4.13	0.58	4.19	0.57	0.285	0.752	-
5. ด้านการประเมินและ	4.11	0.64	4.01	0.64	4.13	0.57	0.129	0.879	-

การนิเทศภายในของ ผู้บริหารสถานศึกษา	ประสบการณ์การทำงาน						F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
	น้อยกว่า 5 ปี		5 - 10 ปี		มากกว่า 10 ปีขึ้นไป				
	(1)		(2)		(3)				
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD			
	รายงานผล								
รวม	4.11	0.58	4.11	0.59	4.16	0.54	0.308	0.735	-

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

การนิเทศ ภายในของ ผู้บริหาร สถานศึกษา	ขนาดของสถานศึกษา								F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
	สถานศึกษา ขนาดเล็ก		สถานศึกษา ขนาดกลาง		สถานศึกษา ขนาดใหญ่		สถานศึกษา ขนาดใหญ่ พิเศษ				
	(1)		(2)		(3)		(4)				
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD			
1. ด้าน การศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและ ความต้องการ	4.26	0.56	4.11	0.59	4.09	0.59	4.05	0.81	1.302	0.274	-
2. ด้านการวาง แผนการนิเทศ	4.40	0.55	4.13	0.61	4.46	0.48	4.31	0.64	4.99*	0.02	(1,2), (2,3)
3. ด้านการ สร้างสื่อและ เครื่องมือ นิเทศ	4.09	0.60	4.00	0.68	3.90	0.72	4.10	0.56	0.717	0.542	-
4. ด้านการ ปฏิบัติการ นิเทศ	4.25	0.54	4.10	0.61	4.31	0.50	4.18	0.53	1.766	0.154	-
5. ด้านการ ประเมินและ	4.21	0.60	4.06	0.65	4.18	0.39	4.20	0.55	1.356	0.256	-

การนิเทศ ภายในของ ผู้บริหาร สถานศึกษา	ขนาดของสถานศึกษา								F	Sig.	คู่ที่แตกต่าง
	สถานศึกษา ขนาดเล็ก		สถานศึกษา ขนาดกลาง		สถานศึกษา ขนาดใหญ่		สถานศึกษา ขนาดใหญ่ พิเศษ				
	(1)		(2)		(3)		(4)				
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD			
	รายงานผล										
รวม	4.24	0.51	4.08	0.59	4.19	0.46	4.17	0.57	1.510	0.212	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การเปรียบเทียบการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดกลาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ และ ด้านการประเมินและรายงานผล ไม่แตกต่างกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 สามารถสรุปได้ 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ครู ผู้เรียน และชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ จัดลำดับปัญหาและความต้องการ รวมทั้งกำหนดแนวทางการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนและพัฒนาการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษา

2) ด้านการวางแผนการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรร่วมกำหนดเป้าหมาย แนวทาง และรูปแบบการนิเทศให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา พร้อมกำหนดวัตถุประสงค์ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และปฏิทินการนิเทศอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรใช้รูปแบบการนิเทศที่หลากหลายและ

ยืดหยุ่น เช่น การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การโค้ช และการเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสื่อและเครื่องมือนิเทศให้มีความทันสมัย มีมาตรฐาน และสอดคล้องกับบริบทการจัดการเรียนรู้ โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบออนไลน์ แอปพลิเคชัน และสื่อวิดีโอ เพื่อเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการนิเทศ ทั้งนี้ เครื่องมือนิเทศควรมีความชัดเจน ครอบคลุม และสะท้อนสภาพจริงของการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ พัฒนา และวางแผนการนิเทศอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา

4) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการนิเทศโดยเน้นการมีส่วนร่วม ความยืดหยุ่น และการพัฒนาครูอย่างแท้จริง ผ่านรูปแบบการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน การโค้ช (Coaching) และการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสะท้อนคิดของครู นอกจากนี้ ควรผสมผสานการนิเทศทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การเยี่ยมชั้นเรียนและการพูดคุยแลกเปลี่ยน เพื่อให้ได้ข้อมูลจากสภาพจริง ลดความกดดัน และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

5) ด้านการประเมินและรายงานผล ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการประเมินผลและรายงานผลการนิเทศอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดเกณฑ์ ตัวชี้วัด และเครื่องมือที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งกระบวนการจัดการเรียนการสอนและผลลัพธ์ของผู้เรียน พร้อมใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อสะท้อนผลการพัฒนาอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการสะท้อนผลผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และพัฒนาระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นพัฒนาการของครูและนำข้อมูลไปใช้วางแผนพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับครู สายชั้น และสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิผลทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับการนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิผลทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำนวน 5 ด้าน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับกระบวนการนิเทศภายในในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและยกระดับประสิทธิผลทางการบริหารสถานศึกษา โดยมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของนนท์รัตน์ คงคะชาติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า สภาพการณ์เทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก (นันทรัตน์ คงคะชาติ, 2564)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบการนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเยลา เขต 1 โดยจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ 2.1) จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่างมีบทบาทร่วมกันในการดำเนินงานนิเทศภายในภายใต้นโยบายและแนวทางเดียวกันของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเยลา เขต 1 จึงทำให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจต่อกระบวนการนิเทศภายในไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของวนิดา มะดีเยาะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคพลิกผัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเยลา เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารในยุคพลิกผันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเยลา เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน (วนิดา มะดีเยาะ, 2567) 2.2) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะการนิเทศภายในในปัจจุบันมุ่งเน้นการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคลากรทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และแนวทางการปฏิบัติงานได้อย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องงานการวิจัยของจุฑาดี มงคลฤกษ์ฤทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการนิเทศภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาทับทิมสยาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาทับทิมสยาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (จุฑาดี มงคลฤกษ์ฤทธิ์, 2565) 2.3) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาทุกขนาดในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเยลา เขต 1 ต่างดำเนินงานภายใต้นโยบาย มาตรฐาน และแนวทางการนิเทศภายในเดียวกัน จึงทำให้ผู้บริหารและครูมีการรับรู้และปฏิบัติงานด้านการนิเทศภายในไปในทิศทางเดียวกัน แม้ว่าสถานศึกษาจะมีขนาดแตกต่างกันก็ตาม สอดคล้องกับผลการวิจัยของวันสุไลมาน แวสุหลง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการกับการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการกับการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี จำแนกตามขนาดโรงเรียน ภาพรวมไม่แตกต่างกัน (วันสุไลมาน แวสุหลง, 2564) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ไม่ใช่ปัจจัยที่ส่งผลให้การนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหารแตกต่างกัน เนื่องจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินงานภายใต้นโยบาย มาตรฐาน และแนวทางการนิเทศเดียวกัน อีกทั้งการนิเทศภายในมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ผู้บริหารและครูมีความเข้าใจและปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้การดำเนินงานนิเทศภายในมีประสิทธิภาพไม่แตกต่างกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ 3.1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเน้นการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษาอย่างรอบด้านและเป็นระบบ เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา ครู ผู้เรียน และชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เนื่องมาจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของกระบวนการนิเทศภายใน หากผู้บริหารสามารถวิเคราะห์สภาพจริงของสถานศึกษาได้อย่างถูกต้องย่อมทำให้การวางแผนกำหนดกิจกรรมและดำเนินงานนิเทศเป็นไปอย่างมีทิศทาง สอดคล้องกับแนวคิดของวัชร เล่าเรียนดี ที่กล่าวว่า ก่อนดำเนินการนิเทศควรมีการศึกษาความต้องการจำเป็นและปัญหาอย่างรอบด้าน เพื่อจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพจริงของโรงเรียน (วัชร เล่าเรียนดี, 2550) 3.2) ด้านการวางแผนการนิเทศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสถานศึกษา โดยผู้บริหารควรดำเนินการวางแผนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการนิเทศร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการวางแผนการนิเทศเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทางของกระบวนการนิเทศภายในให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และสามารถติดตามผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับข้อเสนอของสภาพร สมอูทัย ที่ชี้ว่า การวางแผนการนิเทศควรครอบคลุมตั้งแต่การจัดทำโครงการ ออกแบบแผนงาน สร้างเครื่องมือ ไปจนถึงการกำหนดปฏิทินนิเทศอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานสามารถกำกับ ติดตาม และประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง (สภาพร สมอูทัย, 2565) 3.3) ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเน้นการพัฒนาเครื่องมือที่มีความทันสมัย สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของบริบททางการศึกษา และตอบสนองต่อการใช้งานจริงในสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะการนิเทศภายในในปัจจุบันไม่สามารถอาศัยเพียงการสังเกตหรือการสื่อสารแบบดั้งเดิมได้อีกต่อไป เนื่องจากบริบททางการศึกษามีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และความคาดหวังต่อคุณภาพผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของอภิเชษฐ ปานภูมิ และคณะ ที่กล่าวว่า การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศเป็นกระบวนการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนการนิเทศภายในให้มีความเป็นระบบ สามารถติดตามและสะท้อนข้อมูลตามสภาพจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยให้ผู้บริหารนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการ

พัฒนาครูและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม (อภิเชษฐ ปานภูมิ และคณะ, 2568) 3.4) ด้านการปฏิบัตินิเทศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการดำเนินงานเชิงร่วมมือที่ยืดหยุ่น และส่งเสริมการเรียนรู้ของครูอย่างแท้จริง โดยผู้บริหารควรสนับสนุนการใช้รูปแบบการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนและการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้เพราะการปฏิบัตินิเทศเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการนิเทศภายใน เพราะเป็นขั้นตอนที่นำแผนงานไปสู่การปฏิบัติจริง หากดำเนินการในลักษณะที่เน้นการควบคุม ตรวจสอบ หรือจับผิด อาจทำให้เกิดความกังวล ไม่เปิดเผยปัญหาที่แท้จริง และไม่ยอมรับข้อเสนอแนะจากผู้นิเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของธีระ รุญเจริญ ที่กล่าวว่า งานนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียนและสถานศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2556) 3.5) ด้านการประเมินและรายงานผล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความเป็นระบบ ครอบคลุม และสามารถนำไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง โดยสถานศึกษาควรกำหนดเกณฑ์ ตัวชี้วัด และเครื่องมือประเมินที่มีความชัดเจนและหลากหลาย ทั้งนี้เพราะการประเมินผลและรายงานผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยสะท้อนความสำเร็จของกระบวนการนิเทศภายใน หากไม่มีระบบการประเมินที่ชัดเจน การนิเทศอาจเป็นเพียงกิจกรรมที่ดำเนินการแล้วสิ้นสุดลงโดยไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าครูมีพัฒนาการมากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับงานของจริยา ศรีชนะ ที่ระบุว่า การกำหนดเกณฑ์และเครื่องมือที่ชัดเจนช่วยสะท้อนคุณภาพการดำเนินงานได้อย่างแม่นยำ และช่วยให้การปรับปรุงการสอนเกิดประสิทธิภาพ (จริยา ศรีชนะ, 2563) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาการนิเทศภายในควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทุกขั้นตอน และอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคลากร การใช้สื่อและเครื่องมือที่เหมาะสม การนิเทศเชิงพัฒนา และการประเมินผลที่นำไปสู่การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพครูคุณภาพผู้เรียน และประสิทธิผลทางการบริหารของสถานศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ 4) การปฏิบัตินิเทศ และ 5) การประเมินและรายงานผล ซึ่งทั้ง 5 ด้านมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ ทำให้การนิเทศภายในมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาครู ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และเพิ่มประสิทธิผลทางการบริหารสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การนิเทศภายในเพื่อเพิ่มประสิทธิผลทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

บทสรุป

การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 อยู่ในระดับมากทุกด้าน สะท้อนถึงความสำคัญของการบริหารจัดการนิเทศอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการวางแผน การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐาน การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร การพัฒนาสื่อและเครื่องมือนิเทศที่ทันสมัย และการนิเทศในลักษณะกลียาณมิตรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน เมื่อผู้บริหารมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการและขับเคลื่อนกระบวนการนิเทศอย่างต่อเนื่อง จะช่วยพัฒนาศักยภาพครู ยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ และเพิ่มประสิทธิผลทางการบริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2) ควรพัฒนาระบบสนับสนุนการนิเทศภายในด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลและเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีมาตรฐาน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในจากผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา

2) สถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการดำเนินงานนิเทศภายใน

เอกสารอ้างอิง

- จริยา ศรีชนะ. (2563). การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 27. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุฑาทวี มงคลฤกษ์ฤทธิ์. (2565). การนิเทศภายในสถานศึกษาของศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาทับทิมสยาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. สารนิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2562). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- ธีระ รุญเจริญ. (2556). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- นันทรัตน์ คงคะชาติ. (2564). การศึกษาสภาพการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1. การค้นคว้าอิสระระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ปจรรย์ หงษ์แก้ว. (2563). การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วนิดา มะดีเยาะ. (2567). กระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคพลิกผัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3. การค้นคว้าอิสระปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2550). การนิเทศการสอน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วันสุไลมาน แวสุหลง. (2564). ภาวะผู้นำทางวิชาการกับการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สถาพร สมอุทัย. (2565). การนิเทศการศึกษาหนึ่งตัวช่วยในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3): 275-288.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570*. ยะลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การนิเทศภายในโรงเรียนโดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อภิเชษฐ ปานภูมิ และคณะ. (2568). การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษากลุ่มศรีธาตุ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดุรธานีเขต 2. *วารสารการบริหารการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 3(2): 419-430.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York, NY: Harper & Row.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1
Strategic Leadership of School Administrators and the Schools
Effectiveness under Narathiwat Primary Educational Service Area
Office 1

^{1*}อายูชะห์ ยูโซะมายู Ayusan Yusohmayu

^{2**}จรรณี เก้าเอี้ยน Jarunee Kao-ian

^{3***}พิมพ์วิณ์ สุวรรณโณ Phimpawee Suwanno

^{4****}พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3,4}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3,4}Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793018@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th *** phimpawee.s@yru.ac.th

**** phumpanit.k@yru.ac.th

Received June 30, 2026; Revised July 9, 2026; Accepted: September 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา และ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสถานศึกษา จำนวน 334 คนและใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ และการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับอยู่ที่ระดับ 0.986 และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ ทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเซฟเฟ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการบริหาร สถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) กลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดของ สถานศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่จำแนกตาม ประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 4) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผล ของสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับ บริบทของสถานศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนในการบริหาร จัดการ มีการบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครู และสร้างวัฒนธรรมองค์กร ที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม ควบคู่กับการยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และความโปร่งใสในการ บริหารงาน

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา; ประสิทธิผลของสถานศึกษา; ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

Abstract

This research article aimed to 1) study the levels of strategic leadership of school administrators and schools effectiveness, 2) compare the levels of strategic leadership of school administrators and schools effectiveness, classified by gender, position, work experience, and school size, 3) examine the relationship between strategic leadership of school administrators and schools effectiveness, and 4) investigate guidelines for developing strategic leadership of school administrators and schools effectiveness. This study employed a survey research design. The sample consisted of 334 school administrators and government teachers under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 1. The participants were selected using stratified random sampling followed by simple random sampling. The research instruments included a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.986 and a semi-structured interview. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, independent samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), Scheffé's post hoc test, and Pearson's product-moment correlation coefficient. The findings revealed that: (1) The strategic leadership of

school administrators and schools' effectiveness, overall, were at a high level. (2) The samples classified by gender, position, and school size showed significantly different opinions at the .05 level, while classification by work experience, overall, showed no significant difference. (3) strategic leadership of school administrators had a strong positive relationship with school effectiveness at the .01 level of statistical significance; and (4) Guidelines for developing strategic leadership of school administrators and schools' effectiveness found that administrators prioritized establishing a clear vision and strategic direction aligned with the school context. They promoted the participation of teachers, personnel, parents, and the community in school management, ensured the efficient and cost-effective utilization of resources, supported teachers' professional development, and fostered an organizational culture encouraging teamwork, together with adherence to ethics, morality, and transparency in administration.

Keywords: School Administrators; Schools Effectiveness; Strategic Leadership

บทนำ

การศึกษานับเป็นกลไกหลักที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม การพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคม จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของระบบ การศึกษาไทย รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาเสมอมา โดยกำหนดให้การศึกษาเป็นยุทธศาสตร์ หลักของประเทศ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มอบหมายให้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 เพื่อเป็นกรอบ เป้าหมาย และทิศทางในการจัดการศึกษาของประเทศ โดยเน้นการจัดการศึกษาให้ประชาชนทุกคน สามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และพัฒนาระบบ การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะตรงกับความต้องการของ ตลาดแรงงานและทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต (สำนักงานสภาการศึกษา, 2560) นอกจากนี้ อาแดร์ (Adair) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารและการนำองค์กรไปสู่ ความสำเร็จว่า ผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงขององค์กร โดยทำหน้าที่กำหนดวิสัยทัศน์ วางแผนกลยุทธ์ และนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงเป็นทั้งผู้กำหนดทิศทางและผู้ขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมาย (Adair, 2002)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) เป็นแนวคิดที่เน้นการมองภาพอนาคต การวางวิสัยทัศน์ การกำหนดเป้าหมายระยะยาว ตลอดจนการตัดสินใจอย่างมียุทธศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ (Hitt et al., 2017) ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในองค์กรได้อย่างมีทิศทาง สอดคล้องกับแนวคิดของ Boal & Hooijberg (2001) ที่ระบุว่าผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสามารถในการประเมินสภาพแวดล้อมรอบตัว คาดการณ์อนาคต และบริหารความรู้ภายในองค์กรเพื่อบรรลุผลตามเป้าหมาย ในบริบทของประเทศไทย ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นรากฐานของระบบการศึกษา จากการศึกษาแนวคิดของ Dubrin (2007) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จ และความเจริญก้าวหน้าของสถานศึกษา ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีลักษณะการคิดเชิงมโนภาพ สามารถรับรู้แนวโน้มสิ่งต่างๆอย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงปัจจัยต่างๆ เพื่อมากำหนดกลยุทธ์ในอนาคตได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อการเปลี่ยนแปลงระบบ โดยกำหนดเป้าหมายความต้องการในอนาคต แสดงออกถึงการใช้อิทธิพล อำนาจ ศิลปะ กระตุ้น จูงใจ สมาชิกในองค์กรให้ไปในทิศทางที่ต้องการ

จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐานของนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2567 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยทั้งในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับประเทศในทุกรายวิชา สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาในพื้นที่ยังประสบปัญหาด้านคุณภาพผู้เรียนและประสิทธิผลของสถานศึกษาในระดับที่น่าเป็นห่วง บริบทของพื้นที่ชายแดนภาคใต้ซึ่งยังคงเผชิญสถานการณ์ความไม่สงบอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนมีข้อจำกัด ทั้งด้านความปลอดภัย ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครู ประกอบกับการโยกย้ายครูออกนอกพื้นที่อย่างต่อเนื่องทำให้สถานศึกษาขาดแคลนครูและบุคลากรที่มีคุณภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้ ทักษะ และภาษา อันกระทบโดยตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1, 2568) นอกจากนี้ จากการศึกษาบริบทของพื้นที่ตามแผนปฏิบัติการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่าปัญหาการจัดการศึกษาปรากฏในหลายด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียนซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดเรียนบ่อยจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและการย้ายถิ่นฐาน รวมทั้งเผชิญความเสี่ยงทางสังคมและความแตกต่างด้านภาษาและวัฒนธรรม ด้านครูผู้สอนซึ่งมีอัตราค่าจ้างต่ำกว่าเกณฑ์ มีภาระงานนอกเหนือจากการสอนจำนวนมาก และขาดโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และด้านการบริหารจัดการซึ่งผู้บริหารบางรายยังขาดทักษะในการสร้างแรงจูงใจและการขับเคลื่อนนโยบายสู่

การปฏิบัติให้เกิดความเป็นเอกภาพ ภายใต้ข้อจำกัดจากสถานการณ์ในพื้นที่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1, 2565)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นและความสำคัญในการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 เนื่องจากบริบทของพื้นที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความท้าทายด้านความมั่นคง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง การศึกษาครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลของสถานศึกษา ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั้งสอง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำทางการศึกษา ส่งเสริมให้สถานศึกษามีศักยภาพในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถยกระดับคุณภาพทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ 1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,024 คน 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 จำนวน 334 คน โดยคำนวณจากสูตรทาร์เยอมาเน่ (Yamane, 1973) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified

Sampling) โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับเป็นขั้นตอนสุดท้าย (Sampling Without Replacement) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 ท่าน โดยกำหนดคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและมีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีผลงานที่ได้รับรางวัล หรือมีชื่อเสียงจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานอื่น

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท ดังนี้ 2.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 1 ตามกรอบแนวคิดของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 5 ด้าน จำนวน 33 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา ตามกรอบแนวคิดประสิทธิผลของสถานศึกษา 4 ด้าน โดยมีจำนวน 29 ข้อ 2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1) ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม และสร้างแบบสอบถามการประเมินค่าตามแนวคิดของ Likert เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา

3.2) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุมและให้คำแนะนำเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.3) นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญในที่นี้ใช้ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (IOC) ซึ่งผลการหาค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ทุกข้อ

3.4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

3.5) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผู้วิจัยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.986

3.6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

3.7) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) นำผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามมาจัดทำประเด็นในแบบสัมภาษณ์ โดยพิจารณารายด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ และบรรลุนิติบุคคลวิจัย แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบ การใช้ภาษา และความครอบคลุมในเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และนำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่สมบูรณ์แล้ว ไปใช้ในการสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม และขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ ส่งแบบสอบถามทางถึงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 334 ฉบับ กำหนดส่งคืนภายใน 14 วันและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน พบว่าการตอบแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ 2) ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้การสัมภาษณ์ ดำเนินการนัดวัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ และทำการการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามแบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1 โดยการนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยภาพรวมเป็นรายข้อและรายด้าน และนำเสนอเป็นตารางประกอบการแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ผลการประเมินความคิดเห็นตามแนวคิดของเบสต์ 3) วิเคราะห์ข้อมูลค่าเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

นราธิวาส เขต 1 จำแนกตาม เพศ และตำแหน่ง โดยใช้สถิติ t-Test จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษา โดยใช้สถิติ F-Test 4) วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Coefficient of Correlation) ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และแปลความหมายสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใช้เกณฑ์ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560) 5) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะและแบบสัมภาษณ์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์	$\bar{X}$	SD	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ขององค์กร	4.20	0.62	มาก	4
2. ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร	4.14	0.64	มาก	5
3. ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิผล	4.21	0.62	มาก	3
4. ด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม	4.26	0.63	มาก	1
5. ด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล	4.24	0.62	มาก	2
รวม	4.21	0.59	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21$, $SD=0.59$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม ($\bar{X}=4.26$, $SD=0.63$) รองลงมา คือ ด้านการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล ($\bar{X}=4.24$, $SD=0.62$) ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมองค์กรที่มีประสิทธิผล ($\bar{X}=4.21$, $SD=0.62$) และด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ขององค์กร ($\bar{X}=4.20$, $SD=0.62$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร ($\bar{X}=4.14$, $SD=0.64$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 1 ภาพรวมและรายด้าน

ประสิทธิผลของสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์	4.28	0.56	มาก	3

ทางการเรียนสูง					
2.	ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก	4.37	0.66	มาก	1
3.	ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา	4.33	0.64	มาก	2
4.	ด้านการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา	4.26	0.53	มาก	4
รวม		4.31	0.56		

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.31$, $SD=0.56$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ($\bar{X}=4.37$, $SD=0.66$) รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ($\bar{X}=4.33$, $SD=0.64$) และด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ($\bar{X}=4.28$, $SD=0.56$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ($\bar{X}=4.26$, $SD=0.53$)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับสูง ($r = .764$) โดยด้านที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุด คือ ด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม (X_4) กับด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา (Y_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ($r = .748$) ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร (X_2) กับด้านการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา (Y_4) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ($r = .561$)

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษามีความสัมพันธ์และสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และความต้องการของชุมชน อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ พร้อมเปิดโอกาสให้ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและขับเคลื่อนการดำเนินงาน ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคล มีการบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ตลอดจนกำหนดโครงสร้างการบริหารและระบบกำกับติดตามที่ชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษา ผู้บริหารควรมุ่งยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาทักษะของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการส่งเสริมให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ พัฒนาความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของนโยบาย เทคโนโลยี และบริบทของสังคม รวมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สามารถขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้องบริหารองค์กรภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านนโยบาย เทคโนโลยี คุณภาพการศึกษา และความคาดหวังของสังคม จึงต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการกำหนดทิศทางการสื่อสารนโยบาย ขับเคลื่อนงาน และกำกับติดตามผลอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัฒนสิทธิ์ โสภารัตน์ และกิจพิณฐ์ อุสาโห ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนจำปีศรีธาตุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก (พัฒนสิทธิ์

โสภารัตน์ และกิจพิณัฐ อุสาโห, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชชานา เชื้ออนันต์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 4 อยู่ในระดับมากทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน (รัชชานา เชื้ออนันต์, 2565) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยณัฐ อินทรดิบ และพรศักดิ์ สุจริตรักษ์ ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ปิยณัฐ อินทรดิบ และพรศักดิ์ สุจริตรักษ์, 2566) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถกำหนดทิศทางการบริหารได้อย่างชัดเจน ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการขับเคลื่อนองค์กร ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถในการกำหนดกรอบทิศทางและนโยบายของสถานศึกษาในระดับดี แต่ยังคงพัฒนาเรื่องการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์และเครื่องมือวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์อย่างเป็นระบบให้มากขึ้นและการกำหนดทิศทางขององค์กรต้องตั้งอยู่บนฐานของวิสัยทัศน์ ความสามารถในการมองการณ์ไกล และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของกัปพจันนันทน์ จารุเลิศพิศุทธิ์ และสงวน อินทร์รักษ์ ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายลาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ว่า ผู้บริหารควรวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และใช้ข้อมูลเป็นฐานในการกำหนดทิศทางขององค์กร (กัปพจันนันทน์ จารุเลิศพิศุทธิ์ และสงวน อินทร์รักษ์, 2562) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของวุฒิชัย เนียมเทศ และทราภรณ์ บุญชู ได้กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูสามารถดำเนินงานโดยมีการวางแผนที่ดี มีการกำหนดวัตถุประสงค์ กลยุทธ์ โครงสร้างการบริหารงาน กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงาน ตลอดจนมีเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลให้สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษาไปในทิศทางที่ดีขึ้น (วุฒิชัย เนียมเทศ และทราภรณ์ บุญชู, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของอนิชา มาลี และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 พบว่า การจำแนกตามเพศ

มีความแตกต่างกันในบางด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (อณิชา มาลี และคณะ, 2568) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอายนา จินตรา ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีพบว่า การเปรียบเทียบตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างในบางมิติของภาวะผู้นำและประสิทธิผลของสถานศึกษา (อายนา จินตรา, 2566) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการรับรู้ต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษาอาจแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลและบริบทของสถานศึกษา เช่น เพศ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา ซึ่งส่งผลต่อมุมมองและบทบาทในการปฏิบัติงาน ขณะที่ประสบการณ์ในการทำงานเพียงอย่างเดียวไม่ได้เป็นปัจจัยที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เพราะความแตกต่างทางสังคมและจิตวิทยาระหว่างเพศที่ส่งผลต่อรูปแบบการรับรู้และการตีความพฤติกรรมผู้นำ กล่าวคือ เพศหญิงให้ความสำคัญกับมิติความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนทางอารมณ์ ในขณะที่เพศชายมักให้ความสำคัญกับโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และผลสัมฤทธิ์ของงาน จึงทำให้การประเมินภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความแตกต่างกัน และผู้บริหารสถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถบริหารงานได้อย่างยืดหยุ่น และมีทักษะในการทำงานร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีการกำหนดแนวปฏิบัติงานร่วมกันที่เป็นที่ยอมรับและสามารถยึดถือปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้บุคลากรในสถานศึกษามีความเข้าใจและรับรู้แนวทางการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันและการรับรู้ภาวะผู้นำของผู้บริหารไม่ได้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาการทำงานเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับ การเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วม และรูปแบบการบริหารที่ผู้บริหารแสดงออกอย่างสม่ำเสมอในองค์กรด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ Badura et al. ผลการวิจัยพบว่า ความแตกต่างทางเพศมีอิทธิพลต่อรูปแบบการรับรู้ภาวะผู้นำ (Badura et al., 2018) รวมถึงสอดคล้องแนวคิดของกับ Hoy & Miskel ที่อธิบายว่าการรับรู้ต่อภาวะผู้นำในองค์กรทางการศึกษาขึ้นอยู่กับทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและบริบทองค์การร่วมกัน (Hoy & Miskel, 2017) และยังสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ควบคู่กับการบริหารแบบมีส่วนร่วม และการคำนึงถึงความหลากหลายของบุคลากร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) รวมถึงสอดคล้องนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เน้นการบริหารสถานศึกษาเชิงคุณภาพ โดยให้ผู้บริหารสามารถปรับรูปแบบภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับบริบทของบุคลากรที่มีความแตกต่าง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมประสิทธิผลของสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารที่สามารถกำหนดทิศทาง บริหารทรัพยากร และสร้าง

การมีส่วนร่วมของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างเป็นระบบ

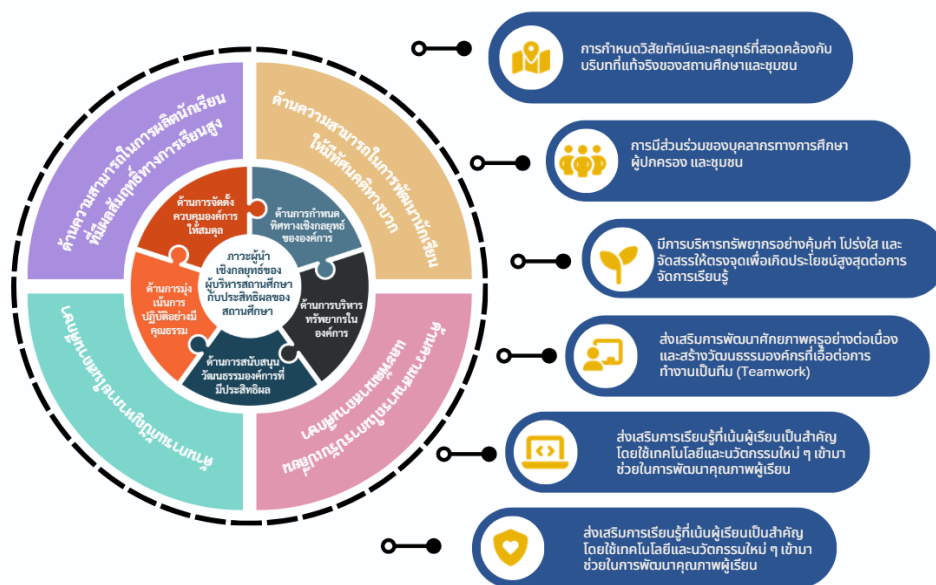
4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1 พบว่า ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 1 พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่ายในการบริหารสถานศึกษา การบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนการบริหารงานภายใต้หลักคุณธรรม ความโปร่งใส และธรรมาภิบาล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเกิดประสิทธิผลในทุกด้าน ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Hitt et al. ที่อธิบายว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ในการกำหนดทิศทางการขององค์กร จัดสรรทรัพยากร พัฒนาศักยภาพของบุคลากร และสร้างความยืดหยุ่นขององค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Hitt et al., 2017) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Boal & Hooijberg ที่เสนอว่า ผู้บริหารควรสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และพัฒนาความสามารถของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารองค์กร (Boal & Hooijberg, 2001) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นการกำหนดทิศทางที่ชัดเจน การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาให้สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลง

จากผลการศึกษาครั้งนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการกำหนดทิศทางหรือการวางแผนเชิงกลยุทธ์เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการบริหารทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการ

บริหารและยกระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนภายใต้บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา

จากภาพอธิบายได้ว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ทั้งด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์การบริหารทรัพยากร การสนับสนุนวัฒนธรรมองค์การ การมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม และการจัดตั้งควบคุมองค์การให้สมดุล ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพของสถานศึกษา ทั้งในด้านการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การพัฒนาทัศนคติทางบวก การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการแก้ปัญหาภายในสถานศึกษา ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน การเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูและการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดจนการยึดหลักคุณธรรม ความโปร่งใส และธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ซึ่งแนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับการ

ยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา และประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .764$) นอกจากนี้ แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพครู การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง และการยึดหลักคุณธรรมและความโปร่งใสในการบริหาร ซึ่งจะช่วยยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยจัดหลักสูตรอบรมหรือโครงการพัฒนาศักยภาพที่ครอบคลุมทั้งด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากร การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การบริหารงานด้วยคุณธรรม และการจัดระบบควบคุมองค์การให้สมดุล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในทุกด้าน

2. หน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนา การกำหนดนโยบาย และการจัดทำแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่และระดับสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
2. ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลของสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงลึกมากยิ่งขึ้น
3. ควรมีการศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทพื้นที่พิเศษ เช่น พื้นที่ชายแดนภาคใต้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). เทคนิคการสร้างเครื่องมือวิจัย: แนวทางการนำไปใช้อย่างมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- ปิยนุช อินทรดิบ และพรศักดิ์ สุจริตรักษ์. (2566). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. วารสารวิชาการสรีนธรปริทรรศน์, 24(1): 319–330.
- พจนันท์ จารุเลิศพิศุทธิ์ และสงวน อินทร์รักษ์. (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายลาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2): 258–269.
- พัฒนสิทธิ์ โสภารัตน์ และกิจพิณฐ์ อุสาโห. (2567). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนจำปีศรีธาตุ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2. วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2(1): 315–329.
- รัฐชนา เชื้ออนันต์. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา
- วุฒิชัย เนียมเทศ และภัทราภรณ์ บุญชู. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ในช่วงภาวะวิกฤติ COVID-19. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(9): 258–269.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. ปทุมธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. (2568). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2567*. ปทุมธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานสภการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- อนิชา มาลี และคณะ. (2568). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(3): 183–204.
- อายนา จินตรา. (2566). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- Adair, J. (2002). *Effective strategic leadership*. London: Pan Macmillan.
- Badura, K. L., et al. (2018). Gender and leadership emergence: A meta-analysis and explanatory model. *Personnel Psychology*, 71(3): 335–367.
- Boal, K. B., & Hooijberg, R. (2001). Strategic leadership research: Moving on. *The Leadership Quarterly*, 11(4): 515–549.
- Dubrin, A. J. (2007). *Leadership: Research findings, practice, and skills*. (4th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Hitt, M. A., et al. (2017). *Strategic management: Competitiveness and globalization* (12th ed.). Boston, MA: Cengage Learning.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2017). *Educational administration: Theory, research, and practice*. (10th ed.). McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York, NY: Harper & Row.

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1

The Administrative Skills of School Administrators in the 21st Century under Yala Primary Educational Service Area Office 1

^{1*} นูรามิรา กาซอ Nuramira Kasor

^{2**} จรุณี เก้าเอี้ยน Jarunee Kao-ian

^{3***} พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3} คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3} Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793008@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th ***phumpanit.k@yru.ac.th

Received June 24, 2026; Revised July 8, 2026; Accepted: September 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 2) เปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง อายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษาและ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 313 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิและแบบสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.993 และ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-Test) การทดสอบค่าเอฟ (F-Test) และการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหาร พบว่า เพศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทั้งในภาพรวมและด้านการสื่อสาร ขณะที่ตำแหน่งและขนาดสถานศึกษาภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุไม่แตกต่างกันในภาพรวมแต่แตกต่างกันในด้านการสื่อสาร และประสบการณ์การทำงานไม่แตกต่างกันในภาพรวมแต่แตกต่างในด้านการใช้เทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลและ 3) แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารให้ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบท การส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์และการบริหารความขัดแย้ง การพัฒนาความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และระบบสารสนเทศในการบริหารงาน ตลอดจนการเสริมสร้างทักษะการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ วางแผน และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร; ผู้บริหารสถานศึกษา; ศตวรรษที่ 21

Abstract

This research article aimed to 1) examine the level of administrative skills of school administrators in the 21st century under Yala Primary Educational Service Area Office 1, 2) to compare administrative skills of school administrators in the 21st century under Yala Primary Educational Service Area Office 1, classified by gender, position, age, work experience, and school size, and 3) to study guidelines for developing administrative skills of school administrators in the 21st century under Yala Primary Educational Service Area Office 1. This study employed a survey research design. The sample consisted of 313 school administrators and teachers selected through stratified random sampling and simple random sampling. The research instruments included: 1) a five-point rating scale questionnaire consisting of 40 items with a reliability coefficient of 0.993 and 2) a semi-structured interview form. The statistics used included percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Scheffe's method for post-hoc comparison. The findings of the research revealed that: 1) The level of administrative skills of school administrators, overall and each individual aspect, were at a high level 2) the comparison of administrative skills showed that gender differences were statistically significant at the .05 level in both the overall score and the communication skill dimension, whereas position and school size showed no significant differences in either the overall score or individual dimensions. Age showed no significant difference in the overall score but differed significantly in the communication skill dimension. Work experience showed no

significant difference in the overall score but differed significantly in the technology and digital literacy dimension and 3) the guidelines for developing 21st century administrative skills of school administrators should focus on enhancing communication skills to ensure clarity and appropriateness in different contexts, promoting human relations and conflict management skills, improving knowledge and competencies in digital technology, applying Artificial Intelligence (AI) and information systems in school administration, and strengthening conceptual and creative thinking skills to enable effective analysis, planning, and adaptation to changing circumstances.

Keywords: Administrative Skills; School Administrators; 21st Century

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไทยให้พร้อมต่อการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ที่ไม่เพียงแต่มุ่งเน้นคุณภาพทางวิชาการ แต่ยังต้องสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนสถานศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจำเป็นต้องพัฒนาความเป็นผู้นำ รวมถึงเทคนิคในการบริหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและความท้าทายในอนาคต อีกทั้งต้องเปิดรับแนวคิดและวิธีการใหม่ๆ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พัฒน์พงษ์ แสงพันธ์, 2566; ศศิประภา ฤไกรศรี, 2568)

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการสถานศึกษา เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดทิศทาง นโยบาย และเป้าหมายของสถานศึกษา รวมทั้งการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารงานที่หลากหลาย ทั้งด้านการวางแผน การจัดองค์กร และการควบคุม ตลอดจนการใช้กลยุทธ์ การสื่อสาร การสร้างความร่วมมือ และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งต้องมีภาวะผู้นำในการพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอน และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงการ

ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเหมาะสม (ณัฐพงษ์ ปรีชานนทกุล, 2563; ศรีธัญญา น้อยพิมาย, 2562)

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 เป็นบริบทที่มีความท้าทายเฉพาะด้าน ทั้งด้านทรัพยากรบุคคล เทคโนโลยี และความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยงานวิจัยของ นิสา แป้นเชียร และเอกรินทร์ สังข์ทอง (2564) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินผล และตัดสินใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา และงานวิจัยของอารีสา ดวงเนตร์ (2564) พบว่า ทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดยะลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจิตรจรรยา ทรงวิทยา (2561) ที่เห็นว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทักษะการบริหารและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความร่วมมือภายในองค์กร รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล พันธุ์ตัน (2562) ที่เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีความพร้อมในการขับเคลื่อนสถานศึกษาและรองรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน

จากความสำคัญของทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 เพื่อศึกษาระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา และเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามตัวแปรที่กำหนด และนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและกำหนดนโยบายในการพัฒนาคุณภาพของผู้บริหารให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง อายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำนวน 1,429 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำนวน 313 คน โดยคำนวณจากสูตรของยามาเน (Yamane, 1973) จากนั้นทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิตามสัดส่วนขนาดของสถานศึกษา และทำการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับในขั้นตอนสุดท้าย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 ท่าน โดยกำหนดคุณลักษณะต้องเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 1 ปี

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ 1) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ ตำแหน่ง อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert Scale) สอบถามเกี่ยวกับระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 5 ระดับ จำนวนข้อ 40 ข้อ สอดคล้องกับเนื้อหาทักษะ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ทักษะด้านการสื่อสาร 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 3) ทักษะด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล และ 4) ทักษะการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์

2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ ตำแหน่ง อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยเกี่ยวข้องกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

3. **การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ** โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) แต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha Coefficient) ซึ่งผลการหาความเชื่อมั่นดังกล่าวมีค่าเท่ากับ 0.993

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ (1) การหาคุณภาพความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ตามแนวคิดของโรวิลเนลลีและแฮมเบิลตัน (Rovinelli & Hambleton, 1977) (2) การหาคุณภาพความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, 1990)

2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ (1) สถิติเชิงบรรยาย ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (2) สถิติเชิงอ้างอิง การทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-Test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มี 2 กลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เมื่อพบว่าค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทำการทดสอบรายคู่โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างด้วยแอปพลิเคชัน Google Forms ผ่านช่องทาง Line, Messenger, Facebook และ e-mail ของสถานศึกษา เพื่อเผยแพร่ให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 313 คน เมื่อได้รับข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล และดำเนินการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สรุปผล และประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ รวมถึงสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

6.1 แบบสอบถาม คือ แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ทำการวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรที่ศึกษาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) จากนั้นนำผลการวิเคราะห์เสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายได้ตาราง และแบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) วิธีการหาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ทั้งนี้ ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของระดับทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4.51-5.00	หมายถึง	อยู่ในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง	อยู่ในระดับมาก
2.51-3.50	หมายถึง	อยู่ในระดับปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อย
1.00-1.50	หมายถึง	อยู่ในระดับน้อยสุด

2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-Test) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามเพศ และตำแหน่ง แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทดสอบค่าเอฟ (F-Test) เป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามอายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทำการทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการเชฟเฟ (Scheffe's Method)

6.2 แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สรุปเป็นประเด็นในแต่ละด้าน และนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา	M	SD	ระดับ	ลำดับ
1	ทักษะด้านการสื่อสาร	4.13	0.55	มาก	1
2	ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	4.13	0.56	มาก	2
3	ทักษะด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล	3.74	0.51	มาก	4
4	ทักษะการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์	4.10	0.59	มาก	3
รวม		4.03	0.55	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.03$, $SD = 0.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ทักษะด้านการสื่อสาร ($M = 4.13$, $SD = 0.55$) รองลงมา คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($M = 4.13$, $SD = 0.56$) ทักษะการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์ ($M = 4.10$, $SD = 0.59$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ทักษะด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ($M = 3.74$, $SD = 0.51$)

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง อายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการสื่อสาร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามอายุ พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านทักษะการสื่อสาร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านทักษะด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่

ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 สรุปทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการสื่อสาร ผู้บริหารควรสื่อสารอย่างชัดเจน กระชับ และตรงตามวัตถุประสงค์ โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมกับครู ผู้ปกครอง และชุมชน รวมถึงคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ การสื่อสารเชิงบวก การโน้มน้าวใจ และการสร้างแรงจูงใจ จะช่วยส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจที่ดีระหว่างทุกภาคส่วน

2) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็น เข้าใจความแตกต่างของบุคลากร และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเป็นธรรม เพื่อสร้างความไว้วางใจและบรรยากาศการทำงานที่ดี ควรมีทักษะในการจัดการความขัดแย้ง สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถบริหารอารมณ์และความเครียดได้อย่างเหมาะสม

3) ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ผู้บริหารควรมีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถใช้ระบบดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและการจัดการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากรทางเทคโนโลยีและส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารควรมองภาพรวมขององค์กร วิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ และเชื่อมโยงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา ควรมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรม ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และมีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากบริบทการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องมีทักษะการคิดเชิงรวบยอด สามารถมองภาพรวมขององค์กร วิเคราะห์ปัญหา กำหนดวิสัยทัศน์ วางแผนเชิงกลยุทธ์ และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑาทิพย์ นามนุ ที่พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (มณฑาทิพย์ นามนุ, 2561) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะที่หลากหลาย เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง อายุ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

2.1 จำแนกตามเพศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการสื่อสาร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากบริบทของการทำงานในองค์กรที่แตกต่างกัน อาจมีรูปแบบการสื่อสาร การแสดงออก และการรับรู้ต่อการบริหารที่แตกต่างกันออกไป จึงส่งผลให้การรับรู้และการประเมินทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณ ไตรรัตน์ ที่พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามเพศ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน ยกเว้นด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (สุพรรณ ไตรรัตน์, 2562) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เพศมีผลต่อการรับรู้ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเฉพาะบางด้าน โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร ขณะที่ภาพรวมไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถบริหารจัดการและปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ขึ้นอยู่กับความแตกต่างทางเพศ

2.2 จำแนกตามตำแหน่ง ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งที่ต่างกัน แต่ปฏิบัติงานอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหาร นโยบาย และแนวทางการดำเนินงานที่กำหนดมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้บุคลากรในแต่ละตำแหน่งมีการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในลักษณะใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ชินนะ และคณะ ที่พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน (ศิริพร ชินนะ และคณะ, 2567) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ตำแหน่งของบุคลากรไม่ส่งผลต่อการรับรู้ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารและครูผู้สอนปฏิบัติงานภายใต้แนวทางและเป้าหมายการบริหารเดียวกัน จึงมีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารในระดับใกล้เคียงกัน

2.3 จำแนกตามอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะการสื่อสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในแต่ละช่วงอายุปฏิบัติงานอยู่ภายใต้บริบทของสถานศึกษาที่มีแนวทางการบริหารจัดการในทิศทางเดียวกัน ทำให้

ได้รับข้อมูล ข่าวสาร และแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษาอย่างใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณา ไตรรัตน์ ที่พบว่า การเปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามอายุ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (สุพรรณา ไตรรัตน์, 2562) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อายุมีผลต่อการรับรู้ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในบางด้าน โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร เนื่องจากประสบการณ์และมุมมองของบุคลากรแต่ละช่วงวัยอาจส่งผลต่อการรับรู้และการประเมินรูปแบบการบริหารที่แตกต่างกัน

2.4 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีระดับความเข้าใจ การรับรู้ และมุมมองต่อการบริหารงานของผู้บริหารที่แตกต่างกัน โดยบุคลากรที่มีประสบการณ์มากมักมีโอกาสดูเห็นพัฒนาการของการบริหาร การเปลี่ยนแปลงของนโยบายในระยะยาว จึงอาจมีมุมมองที่ลึกซึ้งและหลากหลายมากกว่าบุคลากรที่มีประสบการณ์น้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของอับดุลอาซิส ประสิทธิหิมะ ที่พบว่า ครูที่อยู่ในโรงเรียนที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานต่างกัน มีทัศนคติต่อการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (อับดุลอาซิส ประสิทธิหิมะ, 2566) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์การทำงานมีผลต่อการรับรู้ต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในบางด้าน โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล เนื่องจากบุคลากรที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมีมุมมองและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน

2.5 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน แม้ว่าสถานศึกษาจะมีขนาดแตกต่างกัน แต่ผู้บริหารยังคงต้องปฏิบัติตามมาตรฐานและแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของไกรศร เจียมทอง ที่พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ และขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน (ไกรศร เจียมทอง, 2561) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ขนาดของสถานศึกษาไม่ส่งผลต่อการรับรู้ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากผู้บริหารทุกแห่งปฏิบัติงานภายใต้มาตรฐานนโยบาย และแนวทางการบริหารเดียวกัน จึงทำให้บุคลากรมีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารในระดับใกล้เคียงกัน

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1

1) ทักษะด้านการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรสื่อสารอย่างชัดเจน กระชับ และตรงตามวัตถุประสงค์ โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมกับครู ผู้ปกครอง และชุมชน รวมถึงคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ การสื่อสารเชิงบวก การโน้มน้าวใจ และการสร้างแรงจูงใจ จะช่วยส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจที่ดีระหว่างทุกภาคส่วน ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารเป็นกลไกสำคัญในการบริหารองค์กร ช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกัน ลดความคลาดเคลื่อน และส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิมล ทองจำรัส และสัจจวรรณ ทรพพสุ ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีทักษะด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และสามารถใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารในองค์กร (สุวิมล ทองจำรัส และสัจจวรรณ ทรพพสุ, 2563) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทักษะด้านการสื่อสารเป็นทักษะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคลากร ส่งเสริมการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา

2) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรรับฟังความคิดเห็น เข้าใจความแตกต่างของบุคลากร และปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเป็นธรรม เพื่อสร้างความไว้วางใจและบรรยากาศการทำงานที่ดี ควรมีทักษะในการจัดการความขัดแย้ง สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถบริหารอารมณ์และความเครียดได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารสถานศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้บริหารที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยลดความขัดแย้ง และขับเคลื่อนองค์กรสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไกรสร เจียมทอง กล่าวว่า ผู้บริหารต้องทำให้องค์กรเป็นองค์กรเชิงบวก ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีการสร้างขวัญกำลังใจ เอาทั้งคนและงานให้มีกิจกรรมร่วมกัน (ไกรสร เจียมทอง, 2561) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างความไว้วางใจ ส่งเสริมความร่วมมือ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ส่งผลให้บุคลากรปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จของสถานศึกษา

3) ด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรมีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถใช้ระบบดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและการจัดการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากรทางเทคโนโลยีและส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเพิ่มความคล่องตัว ลดขั้นตอนการดำเนินงาน และส่งเสริมให้สถานศึกษาปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนวัฒน์ สุวรรณเหล่า ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา (ธนวัฒน์ สุวรรณเหล่า, 2564) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทักษะด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัลเป็นทักษะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากช่วยเพิ่มประสิทธิภาพใน

การบริหารจัดการ การสื่อสาร และการตัดสินใจ รวมทั้งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัล

4) ด้านการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรมองภาพรวมขององค์กร วิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ และเชื่อมโยงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา ควรมีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรม ใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และมีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากทักษะการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัฟซารี และคณะ (Afshari et al.) ได้ทำการศึกษากิจการลำดับความสำคัญของทักษะการบริหารจากทฤษฎีของ แคทซ์ (Katz) สำหรับผู้บริหารด้านพลศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศอิหร่าน พบว่า ทักษะด้านมนุษย มีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Afshari et al., 2012) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ทักษะด้านการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวม วิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ และพัฒนาแนวทางหรือนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

จากภาพอธิบายได้ว่า กรอบแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การ

สร้างมนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกัน 3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อการบริหาร และ 4) การคิดรวบยอดควบคู่กับการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม โดยทั้ง 4 องค์ประกอบจะมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ให้สามารถบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21 และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

บทสรุป

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ทักษะด้านการสื่อสาร รองลงมา คือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการคิดรวบยอดและคิดสร้างสรรค์ และทักษะด้านเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะบางด้าน ขณะที่ตำแหน่งและขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนำไปสู่แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหาร 4 ด้าน ได้แก่ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างมนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อการบริหาร และการคิดรวบยอดควบคู่กับการคิดสร้างสรรค์เชิงพัฒนานวัตกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาและรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการสื่อสาร การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการคิดรวบยอดควบคู่กับการคิดสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาตัวแปรอื่นเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กร หรือสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น
- 2) ควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ หรือในระดับประเทศ เพื่อเปรียบเทียบและยืนยันผลการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

3) ควรศึกษาผลของการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารที่มีต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หรือประสิทธิภาพของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ไกรศร เจียมทอง. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ การศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จิตรจรรณู ทรงวิทยา. (2561). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 3(1), 41–57.
- ณัฐพงษ์ ปรีชานนทกุล. (2563). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการ บริหารงานวิชาการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ธนวัฒน์ สุวรรณเหล่า. (2564). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- นฤมล พันธุ์ตัน. (2562). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการ เป็นประชาคมอาเซียน. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 12(3): 333–342.
- นิสา แป้นเชียร และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2564). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1. *วารสาร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 21(1): 135–151.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พัฒน์พงษ์ แสงพันธ์. (2566). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ บริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศรัญญา น้อยพิมาย. (2562). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีเขต 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- ศศิประภา ฤทธิกรศรี. (2568). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในยุค 5.0 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศิริพร ชินนะ และคณะ. (2567). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดอุดรธานี. *Journal of Integration Social Sciences and Development*, 4(1): 23-30.
- สุพรรณ ไตรรัตน์. (2562). การศึกษาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนใน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สุวิมล ทองจำรัส และสจิวรรณ ทรรพสุ. (2563). ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(3): 168-178.
- อับดุลอาซิส ประสิทธิหิมะ. (2566). ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี. *การวิจัยปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- อาริสา ดวงเนตร์. (2564). ทักษะของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดยะลา. *วารสารครูพิบูล*, 8(2): 157-169
- Afshari, M., et al. (2012). Prioritizing managerial skills based on Katz's theory in physical education offices of universities in Iran. *World Applied Sciences Journal*, 20(3): 388-394.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York, NY: Harper & Row.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijs research*, 2(2): 49-60.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York, NY: Harper & Row.

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผันสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

Digital Leadership of School Administrators in the Era of
Disruptive Education under Pattani Primary Educational Service
Area Office 2

^{1*}นุรมา บือราเฮง Nurma Bueraheng

^{2**}จรรณี เก้าเอี้ยน Jarunee Kao-ian

^{3***}พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3}บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3}Graduate School, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793003@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th ***phumpanit.k@yru.ac.th

Received June 25, 2026; Revised July 7, 2026; Accepted: September 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำนวน 321 คนโดยคำนวณจากการใช้สูตรของ Taro Yamane และผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 7 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา แบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 50 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.974 และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหาร

สถานศึกษา สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่ ทดสอบค่าเอฟ และทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีของเซฟเฟ ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ตามตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน ส่วนประสบการณ์การทำงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เฉพาะด้านวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ระดับการศึกษา ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 โดยด้านวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ด้านทักษะผู้นำเชิงดิจิทัลและการสื่อสารเชิงดิจิทัล ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน บุคลากร และข้อมูลส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อ เน้นทักษะการสื่อสาร สร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนผ่านระบบดิจิทัล มุ่งพัฒนาศักยภาพครูด้านเทคโนโลยี

คำสำคัญ: การศึกษาที่พลิกผัน; ผู้บริหารสถานศึกษา; ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล

Abstract

This research article aimed to: (1) examine the level of digital leadership of school administrators in the era of disruptive education; (2) compare the digital leadership of school administrators in the era of disruptive education as classified by position, educational level, school size, and work experience; and (3) identify guidelines for developing the digital leadership of school administrators in the era of disruptive education under Pattani Primary Educational Service Area Office 2. This study employed a survey research design. The population consisted of school administrators and teachers under the Pattani Primary Educational Service Area Office 2. The sample comprised 321 participants, determined using Taro Yamane's formula. In addition, seven school administrators participated as key informants in the interviews. The research instruments included a 50-item rating-scale questionnaire on the digital leadership of school administrators, with an Item-Objective Congruence (IOC) index ranging from 0.67 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.974, as well as a semi-structured interview form on guidelines for developing the digital leadership of school administrators. The statistical methods used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, independent samples *t*-test, one-way analysis of variance (ANOVA), and Scheffé's post hoc test. The findings revealed that: (1) the

overall level of digital leadership among school administrators was high in all dimensions; (2) there were no statistically significant differences in digital leadership based on position or school size. However, work experience showed a statistically significant difference at the .05 level only in the dimension of digital vision. Digital leadership differed significantly according to educational level at the .01 level overall. Specifically, the dimensions of digital vision and digital networking differed significantly at the .01 level, whereas the dimensions of digital leadership skills and digital communication differed significantly at the .05 level; and (3) the guidelines for developing the digital leadership of school administrators included establishing a clear digital vision, improving digital infrastructure, developing personnel and data management systems, promoting media and digital literacy, enhancing digital communication skills, fostering collaborative networks through digital platforms, and strengthening teachers' technological competencies.

Keywords: Disruptive Education; School Administrators; Digital Leadership

บทนำ

ปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ โดยเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลที่ส่งผลต่อชีวิต การเปลี่ยนผ่านจากยุคอุตสาหกรรมสู่ยุคดิจิทัล ทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามามีบทบาทสำคัญ ส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้ จึงเกิดนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2562) นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยังระบุถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลก่อให้เกิดความผันผวนและความไม่แน่นอนที่ส่งผลต่อสังคมและการดำเนินชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาครูและสถานศึกษาให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง โดยผู้บริหารจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ และการใช้เทคโนโลยีในการจัดการศึกษา

ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มุ่งให้บุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะด้านดิจิทัลควบคู่กับทักษะทางวิชาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) การ

พัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา โดยควรมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า สามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสาร และการบริหารจัดการสถานศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและนักเรียน ตลอดจนร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมและพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (สุชนา โกมลวนิช และคณะ, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 สถานศึกษามีการกระจายตัวในหลายพื้นที่และมีความแตกต่างด้านทรัพยากร เทคโนโลยี และบุคลากร ส่งผลให้การเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีความเหลื่อมล้ำ สถานศึกษาบางแห่งยังประสบปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานและความพร้อมของอุปกรณ์ดิจิทัล ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ได้กำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งส่งเสริมผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีสมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และการรู้เท่าทันดิจิทัลจากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2568 พบว่าสถานศึกษายังคงประสบปัญหาในการพัฒนาศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ส่งผลให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ยังไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร อีกทั้งบุคลากรบางส่วนยังขาดความรู้และทักษะในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2, 2568) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำด้านเทคโนโลยี

จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนสถานศึกษาในยุคที่การศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ซึ่งมีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการจัดการศึกษาที่มีความเฉพาะตัว การวิจัยครั้งนี้จึงมีความจำเป็นเพื่อสะท้อนสภาพภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ที่จะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถของผู้บริหารในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการ พัฒนาศักยภาพ การสื่อสาร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม และศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาแนวทางของภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ 1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำนวน 115 โรงเรียน รวมประชากรทั้งสิ้น 1,621 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2, 2568) 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้มี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 321 คน โดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิตามขนาดของสถานศึกษา และการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลากแบบไม่คืนกลับ ตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้การเลือกแบบเจาะจงจำนวน 7 ท่าน ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล และมีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ 2) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่

พหุคูณ ลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ระดับการศึกษา ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับประเด็นการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พหุคูณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

3. วิธีการสร้างเครื่องมือ มี 2 วิธี คือ 1) วิธีการสร้างแบบสอบถามและ 2) วิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วิธีการสร้างแบบสอบถาม ประกอบด้วย (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พหุคูณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 (2) พัฒนาแบบสอบถามจากงานวิจัยของอาภาภรณ์ ภูศรี (2565); อาณัฐฐ นพกุลวงศ์ (2566) แล้วนำมาปรับให้เหมาะสมกับงานวิจัยนี้และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย (3) นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) (4) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้ กับกลุ่มทดลองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.974 มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง (5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้วมาปรับปรุงแก้ไข แล้วจัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

2) วิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ (1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พหุคูณ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการกำหนดประเด็นคำถามสัมภาษณ์ (2) กำหนดประเด็นและขอบเขตของการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย (3) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยกำหนดคำถามที่ครอบคลุมประเด็นตามองค์ประกอบที่ต้องการศึกษา (4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของภาษา และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ (5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของประเด็นคำถาม และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (6) จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ขอหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยและขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อส่งไปยังสถานศึกษาให้กับผู้บริหารและครูผู้สอน เพื่อขอความอนุเคราะห์สถานศึกษาที่เป็น

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยส่งหนังสือและแบบสอบถามไปยังผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ส่งแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างโดยแอปพลิเคชัน Google Form ผ่านช่องทาง Smart Area ของสถานศึกษา จำนวน 321 คน 3) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน ทั้งนี้ได้ดำเนินการนัดหมายล่วงหน้า และขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล และบันทึกข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหา 4) ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาและตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ผู้วิจัยกำหนดรายละเอียดการวิเคราะห์และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ทำการวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรที่ศึกษาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำผลการวิเคราะห์เสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายได้ตาราง แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ทำการวิเคราะห์ ดังนี้ 1) วิธีการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รูปของตารางประกอบ ความเรียง และแปลผลการวิเคราะห์ 2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-test) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง และระดับการศึกษา แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย 3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทดสอบค่าเอฟ (F-Test) เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ ผู้วิจัยเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการเชฟเฟ (Scheffe's Method)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1) การถอดความข้อมูล ผู้วิจัยถอดเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เป็นลายลักษณ์อักษร 2) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบกับบันทึกภาคสนาม และทบทวนเนื้อหาหลายรอบ 3) จำแนกข้อมูลตามประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล 4) การจัดหมวดหมู่และสร้างประเด็นหลัก เพื่อสะท้อนแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน 5) การตีความและสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำประเด็นหลักที่

ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 6) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล ทบทวนข้อมูลซ้ำ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ด้านที่	ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1	วิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล	4.09	0.48	มาก	5
2	ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล	4.13	0.47	มาก	4
3	การสื่อสารเชิงดิจิทัล	4.14	0.49	มาก	3
4	การสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล	4.16	0.48	มาก	2
5	การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัล	4.17	0.48	มาก	1
รวม		4.14	0.48	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัล ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ การสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.48) การสื่อสารเชิงดิจิทัล ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.49) ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.47) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ วิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ($\bar{x} = 4.09$, S.D. = 0.48)

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 โดยจำแนกตามตำแหน่ง จำแนกตามระดับการศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยในที่นี้จะขอแสดงตารางสถิติเพียงการจำแนกตามตำแหน่ง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง

ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหาร สถานศึกษา	ตำแหน่ง				t	Sig.
	ผู้บริหาร สถานศึกษา		ครูผู้สอน			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1.วิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล	4.12	0.55	4.08	0.47	0.445	0.376
2.ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล	4.18	0.48	4.12	0.47	0.795	0.667
3.การสื่อสารเชิงดิจิทัล	4.19	0.55	4.13	0.48	0.684	0.352
4.การสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล	4.20	0.47	4.16	0.49	0.482	0.587
5.การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิง ดิจิทัล	4.18	0.51	4.17	0.47	0.123	0.758
รวม	4.15	0.52	4.13	0.43	0.317	0.261

จากตารางที่ 2 พบว่า เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 สามารถ สรุปได้ 5 ด้าน ดังนี้

1. วิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล สังเคราะห์ได้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจน ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบท 2) การพัฒนาวิสัยทัศน์แบบมีส่วนร่วมจากครู บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วม 3) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เปิดรับนวัตกรรมและปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและ 4) การพัฒนาระบบสนับสนุนและโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลให้เพียงพอและเหมาะสม

2. ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล สังเคราะห์ได้ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาทักษะการใช้ข้อมูลและการตัดสินใจบนฐานข้อมูล รวมถึงการใช้ AI 2) การส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อ และความปลอดภัยข้อมูล 3) การพัฒนาทักษะการสื่อสารดิจิทัลและการบริหารการเปลี่ยนแปลง 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง และ 5) การสร้างระบบการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเครือข่ายวิชาชีพและ PLC

3. การสื่อสารเชิงดิจิทัล สังเคราะห์ได้ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรเพื่อการสื่อสาร 2) การเลือกใช้แพลตฟอร์มให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย 3) การพัฒนา

ระบบสื่อสารที่เป็นมาตรฐานและตรวจสอบได้ 4) การส่งเสริมการสื่อสารสองทางและการมีส่วนร่วม และ 5) การใช้สื่อและภาษาที่เหมาะสม ชัดเจน

4. การสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล สังเคราะห์ได้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้นำการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเชิงรุก 2) การสร้างแพลตฟอร์มกลางเพื่อการสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การส่งเสริม PLC Online เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และ 4) การสร้างเครือข่ายบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

5. การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัล สังเคราะห์ได้ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ศักยภาพรายบุคคลเพื่อพัฒนาอย่างตรงจุด 2) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในโรงเรียน 3) การพัฒนารูปแบบการอบรมที่กระชับและใช้ได้จริง 4) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 5) การพัฒนาและสนับสนุนระบบนิเวศดิจิทัลที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาได้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคการศึกษาที่พลิกผัน โดยให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ รวมทั้งส่งเสริมให้ครูและบุคลากรพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารจัดการสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของมิเกลน่า (Miglena) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลเป็นการบูรณาการระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ความเป็นผู้ประกอบการ และเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างการทำงานร่วมกันในสภาพแวดล้อมดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้นำจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการบริหารจัดการทีมงาน การสร้างเครือข่าย และการปรับองค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Miglena, 2018) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชญา โกมลวานิช และคณะ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (สุชญา โกมลวานิช และคณะ, 2563) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน โดยการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับการบริหารเชิงกลยุทธ์และการพัฒนาบุคลากร ส่งผลให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน มีรายละเอียดดังนี้

1) จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่างมีโอกาสรับรู้ต่อบทบาทการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในด้านดิจิทัลอย่างใกล้ชิด ทั้งในด้านการสื่อสาร การบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิทย์ ไชยสัตย์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล จำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน (วรวิทย์ ไชยสัตย์, 2566) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีโอกาสรับรู้งานด้านดิจิทัลในทิศทางเดียวกัน จึงส่งผลให้ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลไม่แตกต่างกัน

2) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลและการสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านทักษะผู้นำเชิงดิจิทัลและการสื่อสารเชิงดิจิทัลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัลไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ทางวิชาการ และมุมมองต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารและการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การรับรู้การประเมินภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลมีความแตกต่างกัน

3) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ สถานศึกษาทุกขนาดต่างได้รับนโยบายและแนวทางการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีดิจิทัลจากหน่วยงานต้นสังกัดในลักษณะเดียวกัน ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษา มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาณัฐธ นพกุลวงศ์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน (อาณัฐธ นพกุลวงศ์, 2566) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ขนาดของสถานศึกษาไม่ได้ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาทุกขนาดได้รับนโยบายด้านดิจิทัลในทิศทางเดียวกัน

4) จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสูงกว่าประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 5 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล ด้านการสื่อสารเชิงดิจิทัล ด้านการสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล และด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัล พบว่า ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน ต่างมีโอกาสรับรู้ต่อการบริหารงานด้านดิจิทัลในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากสถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับแนวคิดของพิมพิลา อำนาจ กล่าวไว้ว่า สถานศึกษามีความสามารถในการเป็นผู้นำ สร้างความศรัทธา ทำให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานเกิด ความรัก นับถือครูผู้สอน และประพฤติกรรมเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ หน้าที่และมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงาน ครูผู้สอนปฏิบัติหน้าที่โดยใช้ความรู้ ความสามารถ เต็มตามศักยภาพ (พิมพิลา อำนาจ, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรากร เจริญเชื้อ ได้ทำการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ผลการวิจัยพบว่าประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลในภาพรวมไม่แตกต่างกัน (วิรากร เจริญเชื้อ, 2565) จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์การทำงานไม่ได้ส่งผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล เนื่องจากได้รับการบริหารงานและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในบริบทเดียวกัน แต่ผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่ามีความเข้าใจและมองเห็นวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลของผู้บริหารได้ชัดเจน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 สรุปได้ 5 ด้านดังนี้ 1) วิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจน ยึดหยุ่น และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษารวมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สอดคล้องกับแนวคิดของแม็กคาร์ธี (McCarthy) ที่กล่าวว่า วิสัยทัศน์เชิงดิจิทัลเป็นการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงขององค์กรผ่านการบูรณาการเทคโนโลยีและกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพ (McCarthy, 2022) 2) ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะด้านการจัดการข้อมูล การตัดสินใจบนฐานข้อมูล และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน และส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันสื่อ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์ ที่กล่าวว่า ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัลเป็นความสามารถในการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับการคิดเชิงกลยุทธ์เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย (ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์, 2564) 3) การสื่อสารเชิงดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาทักษะการสื่อสารดิจิทัลและเลือกใช้แพลตฟอร์มที่

เหมาะสมกับบริบท และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ สุขญา โกลมวานิช และคณะ ที่กล่าวว่า การสื่อสารเชิงดิจิทัลเป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร (สุขญา โกลมวานิช และคณะ, 2563) 4) การสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานภายนอกผ่านเทคโนโลยี พัฒนาแพลตฟอร์มกลางและชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์ สอดคล้องกับแนวคิดของซุติรัตน์ กาญจนธนชัย กล่าวว่า การสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัลช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกัน และการขับเคลื่อนองค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (ซุติรัตน์ กาญจนธนชัย, 2562) 5) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรตามความต้องการเฉพาะบุคคล ควบคู่กับการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันผ่าน PLC ระบบพี่เลี้ยง และการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของเพช และคณะ (Pace et al.) ที่กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการสำคัญในการยกระดับศักยภาพบุคคลและประสิทธิภาพขององค์กร (Pace et al., 1991)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จากผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

จากภาพอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล การสื่อสารเชิงดิจิทัล การสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางทางการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเริ่มจากการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา การมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหาร การสื่อสารและสร้างความร่วมมือผ่านช่องทางดิจิทัล ตลอดจนการพัฒนา ศักยภาพบุคลากรให้มีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ต้องขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การมีภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ การส่งเสริมนวัตกรรม และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรได้

บทสรุป

จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเชิงดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการสร้างเครือข่ายเชิงดิจิทัล การสื่อสารเชิงดิจิทัล ทักษะผู้นำเชิงดิจิทัล และวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล ตามลำดับ การเปรียบเทียบตามตำแหน่งและขนาดสถานศึกษา พบว่าไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษาพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันเฉพาะด้านวิสัยทัศน์เชิงดิจิทัล แนวทางการพัฒนาประกอบด้วยกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลที่ชัดเจน การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและ AI การส่งเสริมการสื่อสารดิจิทัล การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาและรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคการศึกษาที่พลิกผันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานทางการศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายและพัฒนา ศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการและการตัดสินใจ

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังพื้นที่หรือสังกัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาในบริบทที่แตกต่าง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). ว4/2563 กรอบแนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. สำนักงาน ก.ค.ศ. <https://otepc.go.th>
- ชุตีรัตน์ กาญจนธนะชัย. (2562). ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พิมพ์ิลา อำนาง. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วรวิทย์ ไซสตัย. (2566). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). การเรียนรู้ในโลก VUCA สู่ Social Quotient. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- วิรากร เจริญเชื้อ. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ศิริพงษ์ กลั่นไพฑูรย์. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- สุชนา โกมลวานิช, และคณะ. (2563). องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. ใน *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 21* (น. 700-708). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2. (2568). รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาตามแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2. <https://pattani2.go.th/web/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อภาภรณ์ ภูศรี. (2565). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อานัฐฐ นพกุลวงศ์. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1. *การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- McCarthy, P., et al. (2022). Digital transformation leadership characteristics: A literature analysis. *Journal of Decision Systems*, 32(1): 79-109.
- Miglena, T. (2018). Skills for digital leadership: Prerequisite for developing high-tech economy. *International Journal of Advanced Research in Management and Social Sciences*, 7(12): 50-74.
- Pace, W. R., et al. (1991). *Human Resource Development: The Field*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis (3rd ed.)*. New York: Harper & Row.

กระบวนการคิดเชิงออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ:
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนหัตถกรรมชาวเขาในบริบทการพัฒนาสังคม
เชิงสร้างสรรค์

Design Thinking and Four-P Creativity Framework: Highland Craft
Community Product Development in a Creative Social
Development Context

เพราพงศ์พันธุ์ จันทรปาน Praopongpan Juntraparn

คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: amusicarpet789@gmail.com

Received June 9, 2026; Revised July 11, 2026; Accepted: September 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษากระบวนการคิดเชิงออกแบบในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟของชุมชนชาวเขาภายใต้โครงการพระธรรมจาริก วัดพระธรรมจาริกบ้านย่านำ ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย (2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างกระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางกับการสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนชาวเขาดอยลาวีและ (3) เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับกรอบแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติ เพื่อส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืนในบริบทชุมชนหัตถกรรมชาวเขา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ บูรณาการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ณ วัดพระธรรมจาริกบ้านย่านำ ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ พระสงฆ์นักพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน เกษตรกรผู้แปรรูปกาแฟ นักออกแบบ และผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมทางสังคม เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบในบริบทชุมชนชาวเขาดำเนินการเป็นวัฏจักร 5 ขั้นตอน ได้แก่ การเข้าถึงเข้าใจผู้ใช้งาน

การนิยามปัญหา การระดมแนวคิด การสร้างต้นแบบ และการทดสอบ โดยขั้นตอนแรกต้องอาศัยการสร้างควมไว้วางใจและทุนทางสังคมเป็นพื้นฐาน การบูรณาการกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ บุคคล กระบวนการ บริบทแวดล้อม และผลผลิต ช่วยให้ชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟที่สมดุลทั้งด้านการใช้งาน คุณค่าทางสุนทรีย์ และความเหมาะสมทางสังคมวัฒนธรรม ผลลัพธ์ก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมในมิติทักษะการแปรรูปและออกแบบบรรจุภัณฑ์ การสร้างรายได้ที่มั่นคง และการอนุรักษ์อัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชนชาวเขาตอยาวี ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในนาม “JARIKANO Model” อันเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ 4 ระดับ ที่แสดงพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างรากฐานชุมชน กลไกขับเคลื่อน กระบวนการคิดเชิงออกแบบ และกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 องค์ประกอบ สู่นวัตกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กระบวนการคิดเชิงออกแบบ; ความคิดสร้างสรรค์; ชุมชนชาวเขาตอยาวี; นวัตกรรมทางสังคม

Abstract

This research article pursues three objectives: (1) to examine the design thinking process as a strategic instrument for coffee product development within highland communities under the Phra Dhammajarik Project at Wat Phra Dhammajarik Ban Ya Nam, Wawi Subdistrict, Mae Suai District, Chiang Rai Province; (2) to analyze the structural relationships between human-centered design and the creation of social and economic value within the Doi Wawi highland community; and (3) to propose integrative guidelines combining design thinking with a four-component creativity framework to advance sustainable social innovation in the context of highland craft communities. A qualitative methodology was employed, integrating participatory action research and ethnographic approaches at the same research site. Key informants, selected through purposive sampling, comprised monk-developers, community leaders, coffee-processing artisans, designers, and social innovation specialists. Data were collected via in-depth interviews, participant observation, and content analysis, with credibility verified through triangulation. The findings reveal that the design thinking process within highland community contexts operates as an iterative five-stage cycle: empathizing, defining, ideating, prototyping, and testing. The empathizing stage requires prior establishment of trust and social capital as its foundation. Integrating the four-component creativity framework-person, process,

contextual environment, and product-strengthens community capacity to develop coffee products balancing functional utility, aesthetic value, and cultural appropriateness. The outcomes generate tangible social value across packaging and processing skill development, sustainable income generation, and preservation of the Doi Wawi highland community's cultural identity. As a key contribution, this study proposes a new conceptual framework designated the “JARIKANO Model” - a four-level integrative model articulating the dynamic interrelationships among community foundation, driving mechanisms, design thinking process, and the four-component creativity framework, culminating in sustainable social innovation within highland craft community contexts.

Keywords: Design Thinking; Creativity Framework; Doi Wawi Highland Community; Social Innovation

บทนำ

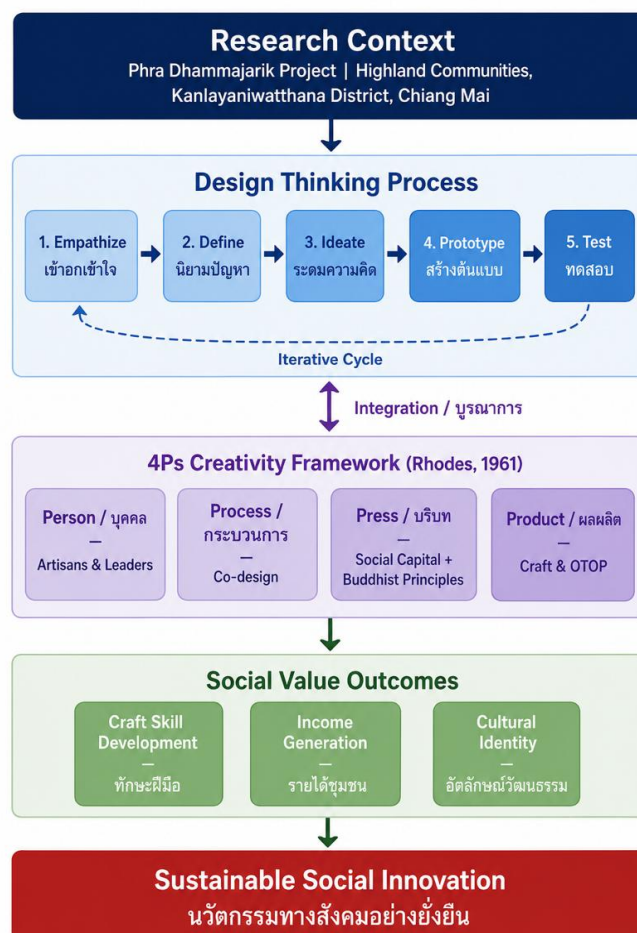
ผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรพื้นถิ่นของชุมชนชาวเขาบนพื้นที่สูงของประเทศไทยเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนและสืบเนื่องยาวนาน ทั้งในด้านคุณภาพผลผลิตที่ขาดความสม่ำเสมอ การขาดอัตลักษณ์ทางการตลาดและตราสินค้าที่ชัดเจน วงจรหนี้สินในระบบเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนปัญหาการขาดทายาทสืบทอดภูมิปัญญาและกระบวนการผลิต ความท้าทายเหล่านี้สะท้อนความไม่สมดุลระหว่างศักยภาพของทรัพยากรพื้นถิ่นกับความสามารถในการแปลงทรัพยากรดังกล่าวให้เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืน ในบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่ ทรัพยากรพื้นถิ่นที่มีคุณค่าจึงต้องการกระบวนการออกแบบที่มีประสิทธิภาพเพื่อยกระดับให้แข่งขันได้ในตลาดร่วมสมัย

พื้นที่ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย เป็นหนึ่งในพื้นที่สูงที่มีศักยภาพด้านการเกษตรสูง โดยเฉพาะกาแฟดอยลาวีที่มีลักษณะเฉพาะตัวทางภูมิศาสตร์และสภาพภูมิอากาศเอื้อต่อการผลิตกาแฟคุณภาพสูง อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการชุมชนยังขาดการพัฒนากระบวนการแปรรูป การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการสร้างตราสินค้าที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ทำให้เสียเปรียบในอำนาจการต่อรองทางการตลาดและไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างเต็มศักยภาพ

โครงการพระธรรมจาริก ซึ่งดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนชาวเขาผ่านพระสงฆ์ในฐานะผู้แทนแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่ทำงานบนพื้นฐานของทุนทางสังคมและความไว้วางใจที่สั่งสมมายาวนาน วัดพระธรรมจาริกบ้านย่านำ ตำบลลาวี จึง

เป็นพื้นที่ที่มีบริบทเฉพาะซึ่งเอื้อต่อการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาประยุกต์ใช้ร่วมกับทุนทางสังคมที่มีอยู่ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์กาแฟสู่ตลาดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะแนวทางแก้ปัญหาที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ดำเนินการผ่านวัฏจักร 5 ขั้นตอน ได้แก่ การเข้าอกเข้าใจ การนิยามปัญหา การระดมแนวคิด การสร้างต้นแบบ และการทดสอบ เมื่อบูรณาการร่วมกับกรอบแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติ (The Four P's of Creativity) ของ Rhodes (1961) ซึ่งประกอบด้วย บุคคล (Person) กระบวนการ (Process) บริบทแวดล้อม (Press) และผลผลิต (Product) จะยิ่งเสริมสร้างพลังทางสังคมของชุมชนในการขับเคลื่อนนวัตกรรมได้อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการทั้งหมดดำเนินการผ่านกรอบการวิจัย (Research Process) ที่บูรณาการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่จากบริบทชุมชนอย่างรอบด้าน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework diagram)

จากภาพอธิบายได้ว่า แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยในบริบทชุมชนชาวเขา วัดพระธรรมจาริกบ้านย่านำ ตำบลลาวี อำเภอมะสอย จังหวัดเชียงราย โดยบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอนแบบวัฏจักรกับกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติของ Rhodes (1961) เพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมด้านทักษะฝีมือ รายได้ชุมชน และอัตลักษณ์วัฒนธรรม นำไปสู่นวัตกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน

แม้งานวิจัยด้านกระบวนการคิดเชิงออกแบบในบริบทองค์กรและภาคอุตสาหกรรมมีอยู่อย่างหลากหลาย (Brown, 2008; Liedtka, 2018) แต่การประยุกต์ใช้ในชุมชนชาวเขาไทยที่มีพระสงฆ์เป็นสื่อกลางและเชื่อมโยงกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ยังปรากฏในวรรณกรรมอย่างจำกัด บทความวิจัยนี้จึงมุ่งบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟ JARIKANO สู่การสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และนำไปสู่การสังเคราะห์ "JARIKANO Model" ในฐานะองค์ความรู้ใหม่ที่มีศักยภาพในการนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนในบริบทที่คล้ายคลึงกันต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการคิดเชิงออกแบบในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟของชุมชนชาวเขาภายใต้โครงการพระธรรมจาริก วัดพระธรรมจาริกบ้านย่านำ ตำบลลาวี อำเภอมะสอย จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างกระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางกับการสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนชาวเขาโดยาวี
3. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับกรอบแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืนในบริบทชุมชนหัตถกรรมชาวเขา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยบูรณาการระเบียบวิธีวิจัยสองแนวทางหลัก ได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) และการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic Research) เพื่อศึกษากระบวนการคิดเชิงออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟในชุมชนชาวเขาอบวัดพระธรรมจาริกบ้านย่านำ ตำบลลาวี อำเภอมะสอย จังหวัดเชียงราย การผสมผสานระเบียบวิธีดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงทั้งมิติการปฏิบัติการร่วมกับชุมชนและมิติการทำความเข้าใจบริบทวัฒนธรรมเชิงลึก อันเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ (1) กระบวนการคิดเชิงออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางในบริบทชุมชนชาวเขา (2) ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการออกแบบกับการสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนและ (3) การบูรณาการกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติเข้ากับกระบวนการคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟ JARIKANO ขอบเขตด้านพื้นที่ครอบคลุมชุมชนชาวเขารอบวัดพระธรรมจาริกบ้านย่านำ ตำบลลาวี อำเภอมะรือชา จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นชุมชนที่มีวิถีการผลิตกาแฟบนพื้นที่สูงดอยาวีที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วงปีการศึกษา 2566–2567

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 คน คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงในประเด็นที่ศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 จำนวน 5 คน ได้แก่ พระสงฆ์ในโครงการพระธรรมจาริกและผู้นำชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการพัฒนาชุมชน (Change Agent) ซึ่งมีบทบาทในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ภายนอกกับบริบทและทุนทางสังคมของชุมชน กลุ่มที่ 2 จำนวน 5 คน ได้แก่ นักออกแบบที่มีประสบการณ์ด้านการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการออกแบบเพื่อสังคม และกลุ่มที่ 3 จำนวน 15 คน ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟช่วงฝีมือท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมทางสังคมและการพัฒนาชุมชนในพื้นที่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ประเภท ได้แก่ (1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview Guide) สร้างขึ้นโดยอิงกรอบแนวคิดการวิจัยและผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบและการพัฒนาชุมชน ครอบคลุมประเด็นกระบวนการผลิตกาแฟ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการสร้างตราสินค้า (2) แบบบันทึกการสังเกตการณ์ภาคสนาม (Field Observation Form) ประกอบด้วยบันทึกเชิงพรรณนา (Descriptive Notes) และบันทึกสะท้อนคิด (Reflective Notes) สำหรับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) และ (3) แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร สำหรับรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รายงานโครงการพระธรรมจาริก แผนพัฒนาชุมชน ข้อมูลผลิตภัณฑ์ OTOP และสื่อที่บันทึกภูมิปัญญาการผลิตกาแฟของชุมชนชาวเขาตอยาวี

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูล 3 วิธีควบคู่กัน ได้แก่ (1) การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม โดยบันทึกเสียงและจดบันทึกเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ใช้เวลาสัมภาษณ์เฉลี่ย 45–90 นาทีต่อคน (2) การสังเกตการณ์ภาคสนามในพื้นที่ชุมชนชาวเขา ทั้งแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการแปรรูปกาแฟ กระบวนการชิมและประเมินคุณภาพกาแฟ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาการนำเสนอเรื่องราวของแบรนด์สินค้า รวมทั้งแบบไม่มีส่วนร่วม

เพื่อสังเกตปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะสื่อกลางการพัฒนา และ (3) การวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนพัฒนาชุมชน รายงานโครงการพระธรรมจาริก ข้อมูลผลิตภัณฑ์กาแฟ JARIKANO และเอกสารที่บันทึกกระบวนการผลิตกาแฟมาตรฐานการผลิตที่ดีของชุมชน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดำเนินการเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การกำหนดรหัสเปิด (Open Coding) เพื่อระบุประเด็นที่ปรากฏในข้อมูล การกำหนดรหัสแกน (Axial Coding) เพื่อจัดหมวดหมู่และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็น และการกำหนดรหัสคัดสรร (Selective Coding) เพื่อสกัดรูปแบบและทฤษฎีที่มีนัยสำคัญ จากนั้นนำเสนอในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงข้อค้นพบกับกรอบแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติและกระบวนการคิดเชิงออกแบบในบริบทเฉพาะของชุมชนชาวเขาตอยาวี รวมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนประกอบการอภิปรายผล

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า (Triangulation) 2 รูปแบบ ได้แก่ การสามเส้าข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งข้อมูล วิธีการ และช่วงเวลาที่แตกต่างกัน และการสามเส้าผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยให้ผู้วิจัยหลายคนร่วมตีความข้อมูลอย่างเป็นอิสระแล้วจึงสังเคราะห์ร่วมกัน ทั้งนี้ การวิจัยดำเนินการภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด ทั้งการขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล (Informed Consent) การคุ้มครองสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้เข้าร่วมวิจัย และการรักษาความถูกต้องและความซื่อสัตย์ของข้อมูล

ภาพที่ 2 ผู้วิจัยขณะลงพื้นที่ปฏิบัติการวิจัยและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนชาวเขา
วัดพระธรรมจาริกบ้านย่านำ ตำบลลาวี อำเภอมะสรวย จังหวัดเชียงราย

ภาพที่ 3 ทรัพยากรพื้นถิ่นบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะต้นกาแฟและผลผลิตเมล็ดกาแฟ ยังขาดการพัฒนา
ด้านมาตรฐานและคุณภาพที่เป็นระบบ ส่งผลให้ชุมชนเสียเปรียบในอำนาจการต่อรองทางการตลาด

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือการศึกษากระบวนการคิดเชิงออกแบบในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟของชุมชนชาวเขา โดยพบว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบที่มีประสิทธิภาพในบริบทชุมชนชาวเขาดอยวาวีประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลักที่ทำงานในลักษณะวนซ้ำ (Iterative Cycle) โดยแต่ละขั้นตอนมีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมและทุนทางสังคมของชุมชน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเข้าอกเข้าใจผู้ใช้งาน (Empathize) พบว่า ในบริบทชุมชนชาวเขา ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยระยะเวลาในการสร้างความไว้วางใจ (Trust Building) ก่อนเข้าสู่กระบวนการออกแบบ โดยพระสงฆ์ในโครงการพระธรรมจาริกทำหน้าที่เป็นสื่อกลางสำคัญในการเปิดพื้นที่สนทนาระหว่างนักออกแบบกับเกษตรกร ผู้วิจัยพบว่าช่างฝีมือและเกษตรกรมีองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ (Tacit Knowledge) เกี่ยวกับกระบวนการผลิตกาแฟที่สั่งสมมาหลายชั่วอายุคน แต่ยังขาดกระบวนการถ่ายทอดและแปลงองค์ความรู้ดังกล่าวสู่มูลค่าเชิงพาณิชย์ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเผยให้เห็นว่าชุมชนมีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์กาแฟดอยวาวีอย่างลึกซึ้ง แต่ยังขาดเครื่องมือในการสื่อสารคุณค่าดังกล่าวสู่ตลาดภายนอก

ขั้นตอนที่ 2 การนิยามปัญหา (Define) พบว่า ปัญหาหลักของชุมชนไม่ได้อยู่ที่คุณภาพของกาแฟ ซึ่งผ่านการผลิตที่ดีของชุมชนแล้ว แต่อยู่ที่การขาดอัตลักษณ์ทางการตลาด การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ไม่สะท้อนเรื่องราวของชุมชน และการขาดกลยุทธ์การสร้างตราสินค้า (Branding Strategy) ที่เชื่อมโยงกับบริบทวัฒนธรรมชาวเขาและบทบาทของโครงการพระธรรมจาริกอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 3 การระดมแนวคิด (Ideate) พบว่า กระบวนการระดมความคิดที่มีประสิทธิภาพในบริบทชุมชนต้องใช้รูปแบบปฏิบัติการสร้างสรรค์ร่วมกัน (Co-creation Workshop) ที่ผสมผสานภาษาท้องถิ่นและสื่อสารภาพ (Visual Tools) เพื่อให้สมาชิกชุมชนทุกกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียม (Sanders & Stappers, 2008) โดยแนวคิดสำคัญที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้ ได้แก่ การนำชื่อ "JARIKANO" ซึ่งมาจากคำว่า "พระธรรมจาริก" มาใช้เป็นชื่อตราสินค้า สะท้อนอัตลักษณ์และที่มาของผลิตภัณฑ์อย่างมีความหมาย (Buchanan, 1992)

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างต้นแบบ (Prototype) พบว่า ชุมชนสามารถพัฒนาต้นแบบบรรจุภัณฑ์กาแฟ JARIKANO ที่บูรณาการลวดลายอัตลักษณ์ภูมิทัศน์ สัญลักษณ์พระพุทธศาสนา และข้อมูลแหล่งกำเนิดสินค้า (Origin Story) เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน ต้นแบบดังกล่าวผ่านการทบทวนร่วมกันระหว่างนักออกแบบ ชุมชน และพระสงฆ์ถึง 3 รอบ ก่อนได้รูปแบบที่ชุมชนยอมรับและภาคภูมิใจ

ขั้นตอนที่ 5 การทดสอบและปรับปรุง (Test) พบว่า การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ JARIKANO ออกทดสอบตลาดในงาน OTOP และตลาดกาแฟพิเศษ (Specialty Coffee Market) ได้รับการตอบรับเชิงบวกจากผู้บริโภค โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องราวของแบรนด์ และความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวเขาและปรัชญาการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างกระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางกับการสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน โดยพบว่า กระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจในชุมชนชาวเขาด้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัดใน 4 มิติที่เชื่อมโยงกัน

มิติที่ 1 การเสริมสร้างทักษะฝีมือและองค์ความรู้ (Craft Skill Development) พบว่า การเข้าร่วมกระบวนการออกแบบทำให้สมาชิกชุมชนพัฒนาทักษะใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการประเมินคุณภาพกาแฟ (Cupping Skills) ทักษะการออกแบบบรรจุภัณฑ์เบื้องต้น และทักษะการเล่าเรื่อง (Storytelling) เพื่อการตลาด โดยทักษะเหล่านี้ถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติเกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยเอง

มิติที่ 2 การสร้างรายได้และมูลค่าเพิ่ม (Economic Value Creation) พบว่า การมีตราสินค้า JARIKANO ที่ชัดเจนและบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนทำให้ผลิตภัณฑ์กาแฟได้รับการตอบรับในราคาที่สูงกว่ากาแฟทั่วไปในตลาด OTOP สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มูลค่าของสินค้าผูกโยงกับเรื่องราวและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

มิติที่ 3 การอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity Preservation) พบว่า กระบวนการออกแบบที่เริ่มต้นด้วยการสำรวจและบันทึกทุนวัฒนธรรมของชุมชนอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดการตระหนักรู้และให้คุณค่ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่คนรุ่นใหม่ของชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสืบสานวัฒนธรรมที่ยั่งยืนกว่าการอนุรักษ์แบบเชิงรับ

มิติที่ 4 การเสริมสร้างพลังชุมชน (Community Empowerment) พบว่า กระบวนการออกแบบแบบมีส่วนร่วมก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) ในผลิตภัณฑ์และกระบวนการพัฒนา ส่งผลให้ชุมชนมีความมั่นใจในการนำเสนอผลิตภัณฑ์และเจรจาธุรกิจกับภาคภายนอกมากขึ้น ทั้งนี้ บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะ ผู้แทนแห่งการเปลี่ยนแปลง ปรากฏความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาเชิงพาณิชย์กับการคงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของชุมชน ข้อค้นพบดังกล่าวได้มาจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับสมาชิกชุมชนและพระสงฆ์ผู้นำโครงการ

3. ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนวทางการบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับกรอบแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติ เพื่อส่งเสริมนวัตกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน โดยพบว่า การบูรณาการกรอบแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติของ Rhodes (1961) เข้ากับกระบวนการคิดเชิงออกแบบในบริบทชุมชนชาวเขา ก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมที่มีเอกลักษณ์และยั่งยืน โดยมีรายละเอียดในแต่ละมิติ ดังนี้

มิติที่ 1 บุคคล (Person) พบว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบช่วยปลดปล่อยศักยภาพความคิดสร้างสรรค์ของสมาชิกชุมชนที่มีอยู่แล้วแต่ขาดพื้นที่แสดงออก โดยเฉพาะกลุ่มช่างฝีมือและเกษตรกรรุ่นกลางที่มีองค์ความรู้เชิงปฏิบัติสูงแต่ขาดความมั่นใจในการนำเสนอแนวคิดในเวทีสาธารณะ การออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่เปิดพื้นที่ให้ทุกเสียงมีคุณค่าเท่าเทียมกันจึงเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ

มิติที่ 2 กระบวนการ (Process) พบว่า การผสมผสานวิถีการออกแบบแบบวนซ้ำเข้ากับวิถีการทำงานของชุมชนที่มีความยืดหยุ่นตามฤดูกาลและปฏิทินวัฒนธรรม ทำให้กระบวนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับจังหวะชีวิตของชุมชน โดยไม่สร้างภาระหรือแรงกดดันที่นำไปสู่การต่อต้าน

มิติที่ 3 บริบทแวดล้อม (Press/Environment) พบว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพของดอยวาวี ได้แก่ ระดับความสูง สภาพอากาศ และระบบนิเวศที่โดดเด่น ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลาง ล้วนเป็นปัจจัยเชิงบวกที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยเฉพาะการสร้าง ความแตกต่างของแบรนด์ (Brand Differentiation) บนฐานอัตลักษณ์ทางภูมิศาสตร์ที่ผลิตภัณฑ์กาแฟของชุมชนอื่นไม่สามารถเลียนแบบได้

มิติที่ 4 ผลผลิต (Product) พบว่า ผลิตภัณฑ์กาแฟ JARIKANO ที่เกิดจากกระบวนการบูรณาการดังกล่าวมีคุณลักษณะที่สมดุลใน 3 ด้าน ได้แก่ ความสามารถใช้งานได้จริง (Functionality) โดยผ่านมาตรฐานการผลิตและรสชาติที่ผู้บริโภคยอมรับ คุณค่าทางสุนทรียะ (Aesthetic Value) ผ่านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สื่อสารอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาวเขาอย่างมีศิลปะ และความเหมาะสมทาง

สังคมวัฒนธรรม (Cultural Appropriateness) ที่คำนึงถึงความสะดวกในการใช้งานและการจัดเก็บในบริบทของตลาดร่วมสมัย

โดยรวม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติในบริบทชุมชนชาวเขาที่มีพระสงฆ์เป็นสื่อกลาง เป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงในการสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่ยั่งยืน เนื่องจากไม่เพียงแต่พัฒนาผลิตภัณฑ์และรายได้ แต่ยังเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และสร้างการพึ่งพาตนเองของชุมชนในระยะยาวได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 4 ผลิตภัณฑ์กาแฟ JARIKANO

จากภาพอธิบายได้ว่า ผลิตภัณฑ์กาแฟ JARIKANO ที่ได้รับการพัฒนาอัตลักษณ์และออกแบบบรรจุภัณฑ์ผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมกับชุมชนชาวเขาดอยวาวี ภายใต้โครงการพระธรรมจาริก ตำบลวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยบรรจุภัณฑ์สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวอาข่า ผสานกับมาตรฐานการออกแบบเพื่อการตลาดเชิงพาณิชย์ ซึ่งเป็นผลลัพธ์รูปธรรมที่เกิดจากการบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบและกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติ (Person, Process, Press, Product) ในบริบทการพัฒนาสังคมเชิงสร้างสรรค์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการคิดเชิงออกแบบที่มีประสิทธิภาพในบริบทชุมชนชาวเขาดอยวาวีต้องเริ่มต้นจากการสร้างความไว้วางใจและการรับฟังอย่างลึกซึ้งก่อนเข้าสู่กระบวนการออกแบบ โดยมีพระสงฆ์ในโครงการพระธรรมจาริกเป็นสื่อกลางสำคัญ และดำเนินการ

ผ่านวัฏจักร 5 ขั้นตอนแบบวนซ้ำจนนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟ JARIKANO ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะชุมชนชาวเขามีโครงสร้างทางสังคมที่ยึดโยงกับความเชื่อใจและความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นพื้นฐาน การเข้าถึงองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ (Tacit Knowledge) ของช่างฝีมือและเกษตรกรจึงเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อนักออกแบบและนักวิจัยได้รับการยอมรับจากชุมชนผ่านตัวกลางที่น่าเชื่อถือ ซึ่งในกรณีนี้คือพระสงฆ์ที่อยู่ร่วมกับชุมชนมาอย่างยาวนาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Brown ที่ระบุว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบต้องเริ่มต้นจากการสร้างความเข้าใจ (Empathy) ที่แท้จริงต่อผู้ใช้งาน ไม่ใช่เพียงการรวบรวมข้อมูลเชิงผิวเผิน (Brown, 2008) ตลอดจนสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centered Design) ของ IDEO.org ที่เน้นว่าการแก้ปัญหาในบริบทชุมชนต้องเริ่มจากการฟังอย่างลึกซึ้งและการร่วมสร้างความรู้กับชุมชน มิใช่การนำโซลูชันสำเร็จรูปจากภายนอกมาใช้ (IDEO.org, 2015)

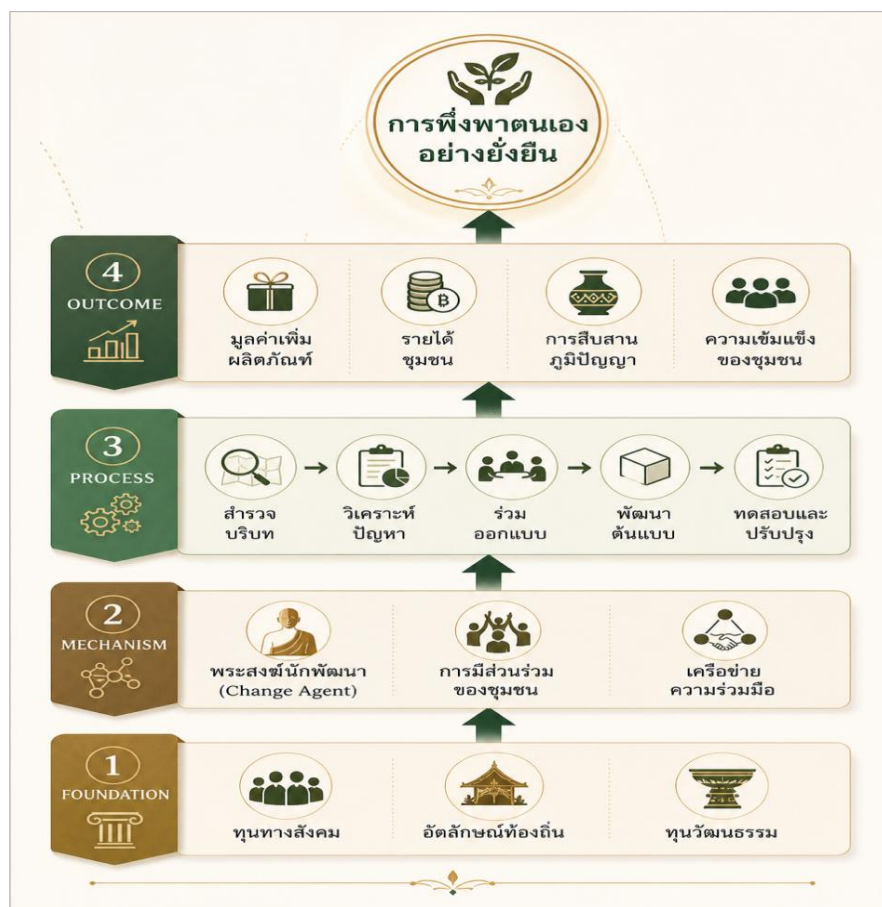
2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางก่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรมใน 4 มิติ ได้แก่ การเสริมสร้างทักษะฝีมือ การสร้างรายได้และมูลค่าเพิ่ม การอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเสริมสร้างพลังชุมชน โดยมูลค่าทั้ง 4 มิตินี้เชื่อมโยงและเสริมซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพราะกระบวนการออกแบบที่让群众เป็นเจ้าของและผู้ร่วมสร้าง (Co-creator) ทำให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) ซึ่งพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ที่ฝังแน่นในชุมชนอย่างยั่งยืน ต่างจากการฝึกอบรมแบบดั้งเดิมที่ความรู้มักสูญหายหลังสิ้นสุดโครงการ อีกทั้งการมีตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นทำให้ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างทางการแข่งขัน (Competitive Differentiation) ที่ยากต่อการเลียนแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Manzini ที่ระบุว่ากระบวนการออกแบบเพื่อสังคม (Design for Social Innovation) ที่ประสบความสำเร็จต้องสร้างคุณค่าทั้งในมิติเชิงวัตถุและมิติเชิงสังคมพร้อมกัน มิใช่มุ่งเน้นเพียงมิติใดมิติหนึ่ง (Manzini, 2015) สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ชี้ว่ามูลค่าของผลิตภัณฑ์ในยุคปัจจุบันผูกโยงอย่างแน่นแฟ้นกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างคุณค่าร่วม (Co-creation of Value) ที่เสนอว่ากระบวนการร่วมสร้างระหว่างผู้ผลิตและชุมชนเสริมสร้างทั้งความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจและความเข้มแข็งทางสังคมพร้อมกัน (Prahalad & Ramaswamy, 2004)

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบกับกรอบแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติของ Rhodes ในบริบทชุมชนชาวเขาที่มีพระสงฆ์เป็นสื่อกลางก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมที่มีความยั่งยืนสูง เนื่องจากครอบคลุมทั้งมิติบุคคล กระบวนการ บริบทแวดล้อม และผลผลิตอย่างครบถ้วน ทั้งนี้เพราะการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมที่ยั่งยืนไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพียงอย่างเดียว แต่ต้องพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน กระบวนการทำงานร่วมกัน และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อมกัน

การบูรณาการทั้ง 4 มิติจึงสร้างเงื่อนไขที่ชุมชนสามารถพัฒนานวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องพึ่งพาแรงกระตุ้นจากภายนอก สอดคล้องกับกรอบแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ 4P ของ Rhodes ที่ยืนยันว่าความคิดสร้างสรรค์ที่แท้จริงและยั่งยืนต้องเกิดจากการพัฒนาปัจจัยทั้ง 4 มิติอย่างบูรณาการ (Rhodes, 1961) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mulgan ที่ระบุว่านวัตกรรมทางสังคมที่มีความยั่งยืนต้องมีรากฐานจากการเสริมพลัง (Empowerment) ของชุมชนและการสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ (Mulgan, 2007) และสอดคล้องกับแนวคิด Sustainable Development Goals ขององค์การสหประชาชาติที่เน้นว่าความยั่งยืนต้องเกิดจากการสร้างความสามารถภายในชุมชน (Capacity Building) มิใช่การพึ่งพาทรัพยากรและความเชี่ยวชาญจากภายนอกในระยะยาว (United Nations, 2015)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แผนภาพองค์ความรู้ใหม่ “JARIKANO Model” เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย และจัดทำภาพด้วย Perplexity AI (2567)

จากภาพอธิบายได้ว่า ผู้วิจัยสังเคราะห์โมเดลและตั้งชื่อว่า “JARIKANO Model” ซึ่งมาจากคำว่า "จาริกาโน" (Jarikano) อันเป็นชื่อผลิตภัณฑ์กาแฟของชุมชนชาวเขาตอยาวีที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัยนี้ โมเดลดังกล่าวเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่นำเสนอในรูปแบบกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ 4 ระดับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงพลวัตและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างองค์ประกอบสำคัญ 4 ระดับ โดยดำเนินจากฐานรากสู่ผลลัพธ์ทางสังคมอย่างเป็นลำดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ฐานรากชุมชน (Foundation) ถือเป็นจุดเริ่มต้นและเงื่อนไขเบื้องต้นที่ขาดไม่ได้ของกระบวนการทั้งหมด ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ทุนทางสังคม (Social Capital) อัตลักษณ์ท้องถิ่น (Local Identity) และทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนานวัตกรรมในชุมชนชาวเขาที่ยั่งยืนได้นั้น นักออกแบบและนักวิจัยจำเป็นต้องทำความเข้าใจและให้ความเคารพต่อรากฐานดังกล่าวเป็นลำดับแรก เนื่องจากทุนทางสังคมที่ประกอบด้วยเครือข่ายความสัมพันธ์ บรรทัดฐาน และความไว้วางใจภายในชุมชน เป็นทรัพยากรที่ทรงพลังที่สุดในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Murray et al., 2010) ขณะที่อัตลักษณ์ท้องถิ่นและทุนวัฒนธรรมเป็นแหล่งแรงบันดาลใจและกรอบความหมายที่ทำให้ผลผลิตจากกระบวนการออกแบบมีคุณค่าเฉพาะตัวซึ่งไม่สามารถทดแทนได้

ระดับที่ 2 กลไกขับเคลื่อน (Mechanism) ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างฐานรากชุมชนกับกระบวนการออกแบบ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ พระสงฆ์นักพัฒนาในฐานะตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) และเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network) ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ในโครงการพระธรรมจาริกามีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางที่ได้รับความไว้วางใจจากทั้งชุมชนและหน่วยงานภายนอก ทำให้ชุมชนเปิดเผยองค์ความรู้เชิงปฏิบัติ (Tacit Knowledge) และแบ่งปันประสบการณ์อันเป็นวัตถุดิบสำคัญของกระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Nonaka & Takeuchi, 1995)

ระดับที่ 3 กระบวนการ (Design Thinking Process) หรือกระบวนการคิดเชิงออกแบบเป็นแกนกลางเชิงปฏิบัติการของโมเดล ดำเนินการผ่าน 5 ขั้นตอนแบบวนซ้ำ (Iterative Cycle) ได้แก่ การสำรวจบริบทและเข้าใจผู้ใช้งาน (Empathize) การนิยามปัญหา (Define) การระดมแนวคิดสร้างสรรค์ (Ideate) การพัฒนาต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบและปรับปรุง (Test) ตามลำดับ ทั้งนี้ ลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากการนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบไปใช้ในบริบทองค์กรทั่วไป คือในบริบทชุมชนชาวเขา วัฏจักรการวนซ้ำจะเคารพจังหวะชีวิตและฤดูกาลของชุมชนสอดคล้องกับแนวคิดของ Liedtka ที่ระบุว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบสำหรับนวัตกรรมทางสังคมต้องเปิดพื้นที่ให้แนวทางการแก้ปัญหาผุดขึ้นจากภายในชุมชนเอง มิใช่การนำโซลูชันสำเร็จรูปจากภายนอกมาสวมใส่ให้ (Liedtka, 2018)

ระดับที่ 4 ผลลัพธ์ (Outcome) เป็นปลายทางของกระบวนการทั้งหมด ซึ่งผู้วิจัยนิยามว่าเป็นนวัตกรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน (Sustainable Social Innovation) โดยการประเมินผลลัพธ์ผ่านกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติ (Rhodes, 1961) พบว่าไม่ได้หมายถึงเพียงนวัตกรรมผลิตภัณฑ์เท่านั้น หากแต่ครอบคลุมคุณค่าที่เกิดขึ้นพร้อมกัน 4 มิติ ได้แก่ (1) มูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ การยกระดับคุณภาพและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน (2) รายได้ชุมชน การสร้างรายได้ที่เป็นธรรมและกระจายตัวสู่สมาชิกอย่างทั่วถึง (3) การสืบสานภูมิปัญญา การอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้ดั้งเดิมสู่คนรุ่นใหม่ผ่านกระบวนการออกแบบ และ (4) ความเข้มแข็งชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพและความเชื่อมั่นในตนเองของสมาชิกชุมชนในการจัดการการพัฒนาด้วยตนเอง คุณค่าทั้ง 4 มิตินี้ก่อตัวเป็น วัฏจักรเสริมพลัง (Virtuous Cycle) ที่หมุนย้อนกลับไปเสริมรากฐานชุมชนในระดับที่ 1 อย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาและต่อยอดได้ด้วยตนเองโดยไม่พึ่งพาการกระตุ้นจากภายนอก อันเป็นลักษณะสำคัญที่แยกแยะ "นวัตกรรมทางสังคมที่ยั่งยืน" ออกจากโครงการพัฒนาชุมชนระยะสั้นทั่วไปได้อย่างชัดเจน

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ากระบวนการคิดเชิงออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมเชิงสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพในบริบทชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือต้องวางรากฐานบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน และใช้กลไกตัวกลางที่ได้รับความไว้วางใจเพื่อเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง การบูรณาการกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอนแบบวนซ้ำเข้ากับกรอบความคิดสร้างสรรค์ 4 มิติ (4P) ก่อให้เกิด JARIKANO Model ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีศักยภาพในการนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนในบริบทที่คล้ายคลึงกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน หากยังก่อให้เกิดการเสริมสร้างทักษะฝีมือ การสร้างรายได้ และการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนไปพร้อมกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและหน่วยงานพัฒนาชุมชนระดับจังหวัดควรนำ JARIKANO Model ไปเป็นกรอบแนวทางในการออกแบบโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยกำหนดให้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้ตัวกลางที่ได้รับความไว้วางใจเป็นเงื่อนไขบังคับในทุกโครงการ

2. กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ควรสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรระยะสั้นด้านการคิดเชิงออกแบบสำหรับชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่น โดยบูรณาการเนื้อหาการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเข้ากับการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์อย่างเป็นระบบ

3. คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรส่งเสริมและพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ นักพัฒนาในโครงการพระธรรมจาริกให้มีทักษะด้านการออกแบบเชิงสร้างสรรค์และการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเป็นผู้แทนแห่งความเปลี่ยนแปลงในชุมชนพื้นที่ห่างไกล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. นักออกแบบและนักวิจัยที่ทำงานกับชุมชนชาวเขาหรือชุมชนพื้นที่ห่างไกลควรนำขั้นตอนการเข้าอกเข้าใจผู้ใช้งาน (Empathize) ของ JARIKANO Model ไปเป็นแนวปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความไว้วางใจและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมก่อนเริ่มกระบวนการออกแบบทุกครั้ง

2. สถาบันการศึกษาด้านการออกแบบสามารถนำ JARIKANO Model ไปพัฒนาเป็นกรณีศึกษา (Case Study) ในรายวิชาการออกแบบเพื่อสังคม (Design for Social Impact) และการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centered Design) เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจบริบทการทำงานกับชุมชนในโลกความเป็นจริง

3. วิสาหกิจชุมชนและกลุ่มผู้ผลิตในพื้นที่ดอยวาวีสามารถนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 5 ขั้นตอนไปประยุกต์ใช้ต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ในกลุ่มเครื่องดื่ม อาหารแปรรูป หรือสินค้าหัตถกรรมประเภทอื่น โดยใช้ JARIKANO Model เป็นแนวทางเพื่อรักษาสมดุลระหว่างความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสามารถในการแข่งขันเชิงพาณิชย์

เอกสารอ้างอิง

- Brown, T. (2008). Design thinking. *Harvard Business Review*, 86(6): 84–92.
- Buchanan, R. (1992). Wicked problems in design thinking. *Design Issues*, 8(2): 5-21.
- IDEO.org. (2015). *The field guide to human-centered design*. IDEO.org.
- Liedtka, J. (2018). Why design thinking works. *Harvard Business Review*, 96(5): 72–79.
- Manzini, E. (2015). *Design, when everybody designs: An introduction to design for social innovation*. MIT Press.
- Mulgan, G. (2007). *Social innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated*. Skoll Centre for Social Entrepreneurship: Oxford University.

- Murray, R., et al. (2010). *The open book of social innovation*. London: NESTA.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.
- Prahalad, C. K., & Ramaswamy, V. (2004). Co-creation experiences: The next practice in value creation. *Journal of Interactive Marketing*, 18(3): 5-14.
- Rhodes, M. (1961). An analysis of creativity. *Phi Delta Kappan*, 42(7): 305-310.
- Sanders, E. B.-N., & Stappers, P. J. (2008). Co-creation and the new landscapes of design. *CoDesign*, 4(1): 5-18.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development (A/RES/70/1)*. United Nations.

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การ
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
The Influence of School Administrators' Ethical Leadership on
Organizational Climate in Schools under the Samut Sakhon
Primary Educational Service Area Office

^{1*}กนิษฐา ภารกุล Kanista Parakoon

^{2**}ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ ออยุธยา Pathomporn Indrangkura Na Ayudhya

^{3***}วิเชียร อินทรสมพันธ์ Wichian Intarasompun

^{1,2,3}บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธนบุรี

^{1,2,3}Graduate School, Thonburi University

*First author, e-mail: Kanista2008@gmail.com

**Corresponding author, e-mail: **dr.pathomporn@thonburi-u.ac.th

***i_wichian@hotmail.com

Received July 2, 2026; Revised July 10, 2026; Accepted: September 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 2) ศึกษาระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2568 ได้จำนวน 333 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านความยุติธรรม ส่วนด้านการให้บริการผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) บรรยากาศองค์การในสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความร่วมมือระหว่างครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ส่วนด้านความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3) ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายตามลำดับมากที่สุด ด้านความยุติธรรม (X_3) ด้านการสร้างชุมชน (X_5) ด้านความเคารพผู้อื่น (X_1) ด้านความซื่อสัตย์ (X_4) และด้านการให้บริการผู้อื่น (X_2) สามารถพยากรณ์บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ได้ร้อยละ 78.90 ($R^2 = .789$)
คำสำคัญ: บรรยากาศองค์การ; ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม; สถานศึกษา

Abstract

This objectives of this research were (1) to study the level of ethical leadership among school administrators in schools under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office; (2) to study the level of organizational climate in schools under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office; and (3) determine the influence of school administrators' ethical leadership on organizational climate. The research employed a predictive research design. The sample consisted of 333 school administrators and teachers from schools under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office during the 2025 academic year. Participants were selected using stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. The findings revealed that: (1) School administrators' ethical leadership was rated at a high level overall. Among the dimensions, integrity received the highest mean score, followed by fairness, whereas service to others received the lowest mean score. (2) Organizational climate in schools was rated at a high level overall. Among the dimensions, teacher collaboration received the highest mean score, followed by teacher and staff participation, while performance expectations received the lowest mean score. (3) School administrators' ethical leadership significantly influenced organizational climate at the .05 significance level. The strongest predictors, in

descending order of influence, were: fairness (X_3), community building (X_5), respect for others (X_1), integrity (X_4), and service to others (X_2). Together, these variables explained 78.9% of the variance in organizational climate ($R^2 = 0.789$).

Keywords: Organizational Climate; Ethical Leadership; Schools

บทนำ

การจัดการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนและยกระดับคุณภาพของประเทศ เนื่องจากการศึกษาไม่ได้มีหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเปิดโอกาสให้สถานศึกษา ครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาสอดคล้องกับบริบทของสังคม และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ช่วยเสริมสร้างการบริหารงานอย่างโปร่งใส เป็นธรรม และน่าเชื่อถือ โดยผู้บริหารต้องยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การเคารพผู้อื่น และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน Northouse (2019) กล่าวถึงแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ได้อธิบายองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น การให้บริการผู้อื่น ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ และการสร้างชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือภายในสถานศึกษา บรรยาการองค์การในสถานศึกษาเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมและจิตวิทยาที่ครูและบุคลากรรับรู้ร่วมกัน ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจ ความพึงพอใจ ความร่วมมือ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู นอกจากนี้ Hoy & Miskel (2013) อธิบายว่าทฤษฎีบรรยาการองค์การ (Organizational Climate Theory) บรรยาการองค์การในสถานศึกษาประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างครู การสนับสนุนจากผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร และความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่รับผิดชอบการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีสถานศึกษาในสังกัดที่ต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ครู บุคลากร และชุมชนในพื้นที่ ความหลากหลายของบริบทดังกล่าว ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความสามารถในการปรับตัว บริหารงานอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อให้เกิดบรรยาการองค์การที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของครูและ

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนั้น การศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จึงมีความสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, 2565)

จากสภาพปัญหาความจำเป็นและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อให้ทราบถึง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับใด บรรยากาศองค์การในโรงเรียนอยู่ในระดับใด และภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านใดที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพหุภาคี มีการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชาชนกรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2568 ประกอบด้วย ผู้บริหาร 150 คน ครูจำนวน 1,840 คน รวม 1,990 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมาจากประชากรด้วยการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ให้ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 333 คน แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้อำเภอที่สถานศึกษาดังอยู่เป็นชั้น แล้วสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาและครู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความเคารพผู้อื่น 2) ด้านการให้บริการผู้อื่น 3) ด้านความยุติธรรม 4) ด้านความซื่อสัตย์ 5) ด้านการสร้างชุมชน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความร่วมมือระหว่างครู 2) ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร 3) ด้านการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร 4) ด้านความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงาน

3. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการ ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาร่างแบบสอบถามตามลักษณะของตัวแปรที่ต้องการศึกษาแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ต่อมานำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด เพื่อมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.949 แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กับสถานศึกษาผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครโดยแบบสอบถามแต่ละชุดมี QR Code ของแบบสอบถามที่จัดทำใน Google Form ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง รวมทั้งตรวจสอบการตอบกลับจากแบบสอบถามที่จัดทำใน Google Form เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืน จึงตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอด้วยความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา วิเคราะห์ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2556) ที่แบ่งระดับค่าเฉลี่ยออกเป็น 5

ระดับตั้งแต่น้อยที่สุดถึงมากที่สุด สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาผลของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.62) รองลงมาได้แก่ ด้านความยุติธรรม ($\bar{x} = 4.45$, S.D. = 0.66) ส่วนด้านการให้บริการผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.66) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านความเคารพผู้อื่น	4.44	0.67	มาก	4
2. ด้านการให้บริการผู้อื่น	4.42	0.66	มาก	5
3. ด้านความยุติธรรม	4.45	0.66	มาก	2
4. ด้านความซื่อสัตย์	4.47	0.62	มาก	1
5. ด้านการสร้างชุมชน	4.44	0.63	มาก	3
รวม	4.44	0.65	มาก	-

2. ระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความร่วมมือระหว่างครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.63) รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.64) ส่วนด้านความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 4.44$, S.D. = 0.65) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวม

บรรยากาศองค์การในสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านความร่วมมือระหว่างครู	4.50	0.63	มากที่สุด	1
2. ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร	4.45	0.63	มาก	3
3. ด้านการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร	4.46	0.64	มาก	2
4. ด้านความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงาน	4.44	0.65	มาก	4
รวม	4.46	0.64	มาก	-

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดของงานวิจัย ด้านความยุติธรรม ด้านการสร้างชุมชน ด้านความเคารพผู้อื่น ด้านความซื่อสัตย์ และด้านการให้บริการผู้อื่น สามารถร่วมกันทำนายตัวแปรบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาได้ร้อยละ 79.20 ($R^2 = 0.792$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ที่ระดับ .05 เมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ที่มีค่าเท่ากับ 3.408 ($SE_{est} = 3.408$) พบว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา ได้ถึงร้อยละ 78.90 ($R^2_{adj} = 0.789$) ส่วนอีกร้อยละ 21.10 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่นำมาเป็นตัวแปรอิสระ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อำนาจทำนายของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตัวแปรทำนาย	b	β	t	p
1. ด้านความยุติธรรม (X_3)	0.813	0.294	6.149**	0.000
2. ด้านการสร้างชุมชน (X_5)	1.000	0.252	6.044**	0.000
3. ด้านความเคารพผู้อื่น (X_1)	0.604	0.186	4.097**	0.000
4. ด้านความซื่อสัตย์ (X_4)	0.432	0.129	2.918**	0.004
5. ด้านการให้บริการผู้อื่น (X_2)	0.431	0.136	2.881**	0.004
6. ค่าคงที่ (Constant)	8.190	-	3.965**	0.000

$R = 0.890$ $R^2 = 0.792$ $R^2_{adj} = 0.789$, $F = 8.297$,
 $df1 = 1$, $df2 = 327$, Sig. 0.004, $SE_{est.} = 3.408$, $a = 8.190$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อมีการพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านความซื่อสัตย์ รองลงมาคือ ด้านความยุติธรรม ส่วนด้านการให้บริการผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร มีการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีความตรงไปตรงมา โปร่งใส รักษาคำพูด และปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษาได้ ส่งผลให้ครูและบุคลากรเกิดความเชื่อมั่นและยอมรับในตัวผู้บริหาร นอกจากนี้ ด้านความยุติธรรมซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับรองลงมา อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานโดยยึดหลักความเสมอภาค รับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน และปฏิบัติต่อครูและบุคลากรอย่างเหมาะสม ไม่เลือกปฏิบัติ ทำให้บุคลากรรับรู้ถึงความเป็นธรรมในการบริหารงาน ส่วนด้านการให้บริการผู้อื่นมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แม้ว่าจะอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษามีภาระงานจำนวนมาก จึงอาจทำให้มีข้อจำกัดด้านเวลาในการให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ หรือสนับสนุนครูและบุคลากรได้อย่างทั่วถึงในบางโอกาส อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือและความเชื่อมั่นภายในสถานศึกษา ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์พิรุณ มหาหิงค์ ที่ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้ง 5 ข้อ พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก (จันทร์พิรุณ มหาหิงค์, 2566) จากงานวิจัยดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทของสถานศึกษามีแนวโน้มอยู่ในระดับมากอย่างสอดคล้องกัน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการประพฤติปฏิบัติตามหลักคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความรับผิดชอบในการบริหารงาน ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน การยึดมั่นในหลักจริยธรรมดังกล่าวเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้บริหารได้รับความเชื่อมั่นและการยอมรับจากครูและบุคลากรในสถานศึกษา ตลอดจนสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านความร่วมมือระหว่างครู รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ส่วนด้านความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครมีการทำงานร่วมกันระหว่างครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีการช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกันแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ด้านความร่วมมือระหว่างครูมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร เนื่องจากสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ส่วนด้านความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจเป็นเพราะภาระงานของครูมีจำนวนมากและหลากหลาย ทำให้การกำหนดเป้าหมายหรือความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานอาจยังไม่ชัดเจนหรือไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของพนิดา เกษะบุตร ได้ทำการวิจัยเรื่องบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าบรรยากาศองค์การในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (พนิดา เกษะบุตร, 2566) ยังสอดคล้องกับงานวิจัยนันทศิริ แก้วแจ้ง ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานบุคคลเชิงบูรณาการหลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อ บรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรีเขต 2 ผลการวิจัยพบว่า บรรยากาศองค์การของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรีเขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (นันทศิริ แก้วแจ้ง, 2564) จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าบรรยากาศองค์การของสถานศึกษาในบริบทของโรงเรียนระดับประถมศึกษามีแนวโน้มอยู่ในระดับมากอย่างสอดคล้องกัน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร โดยส่งเสริมความร่วมมือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การสื่อสารที่ดี และการทำงานเป็นทีม ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ครูและบุคลากรสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้บรรยากาศองค์การของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับผลการวิจัยของผู้วิจัย

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าพบว่าภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งได้แก่ ด้านความยุติธรรม ด้านการสร้างชุมชน ด้านความเคารพผู้อื่น ด้านความซื่อสัตย์ และด้านการให้บริการผู้อื่น สามารถพยากรณ์ บรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ได้ร้อยละ 78.90 เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความรู้สึก ทศนคติ และ

พฤติกรรมการทำงานของครูและบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้บริหารที่มีความยุติธรรม ย่อมทำให้ครูและบุคลากรรู้สึกว่าได้มีการปฏิบัติอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ และได้รับโอกาสในการทำงานอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจ ความมั่นใจ และความพึงพอใจในการปฏิบัติงานร่วมกันภายในสถานศึกษา นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารส่งเสริมการสร้างชุมชนภายในโรงเรียน เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบต่อเป้าหมายของสถานศึกษา ย่อมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความสามัคคี และความร่วมมือในการทำงาน อีกทั้งผู้บริหารที่แสดงออกถึงความเคารพผู้อื่น ให้เกียรติ รับฟังความคิดเห็น และเห็นคุณค่าของครูและบุคลากร ย่อมทำให้บุคลากรรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนสำคัญขององค์กร เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และพร้อมที่จะร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา ขณะเดียวกัน ความซื่อสัตย์ของผู้บริหารซึ่งแสดงออกผ่านการปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส ตรงไปตรงมา รักษาคำพูด และเป็นแบบอย่างที่ดี ย่อมทำให้ครูและบุคลากรเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร ส่งผลให้บรรยากาศในการทำงานมีความไว้วางใจและลดความขัดแย้งภายในองค์กร ส่วนด้านการให้บริการผู้อื่นสะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกแก่ครูและบุคลากรในการปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรรู้สึกได้รับการดูแลและสนับสนุนจากผู้บริหาร

ดังนั้นเมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมในด้านต่างๆ ดังกล่าว จึงส่งผลให้บรรยากาศองค์กรในสถานศึกษามีลักษณะที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน เกิดความร่วมมือระหว่างครู การมีส่วนร่วมของบุคลากร การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ตลอดจนความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น กล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่น ความร่วมมือ และความสัมพันธ์เชิงบวกภายในสถานศึกษา อันนำไปสู่บรรยากาศองค์กรที่ดีและเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับจุฑามาศ บุญเสถียร ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์กรในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งความสัมพันธ์แบบลักษณะการเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารในแต่ละด้านกับบรรยากาศองค์กรในสถานศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางจิตที่ระดับ .01 ทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 3 ลำดับแรก ได้แก่ การแสดงถึงความยุติธรรม กับด้านมิติด้านการยอมรับ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง การสร้างร่วมมือในกลุ่ม กับด้านมิติด้านการยอมรับ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง และการสร้างร่วมมือในกลุ่ม กับด้านมิติด้านโครงสร้างองค์กร มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ การเคารพผู้อื่น กับด้านมิติด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (จุฑามาศ บุญเสถียร, 2567) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา อุทัยกลาง พบว่า การ

วิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่นำมาวิเคราะห์ จำนวน 6 องค์ประกอบ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ มีอำนาจมีอำนาจพยากรณ์ บรรยากาศองค์การในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเป็นพลเมืองดี ด้านความยุติธรรม และด้านความน่าเคารพ ตัวแปรทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ สามารถร่วมกันพยากรณ์บรรยากาศองค์การในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยมีประสิทธิภาพในการทำนายร้อยละ 58.40 ($R^2 = 0.584$) (จินตนา อุทัยกลาง, 2567) จากงานวิจัยดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ยึดหลักความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ การเคารพผู้อื่น การสร้างความร่วมมือ และการให้บริการผู้อื่น สามารถสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับครูและบุคลากร ส่งผลให้เกิดบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาบนพื้นฐานของหลักจริยธรรมเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการทำงานร่วมกันและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

จากภาพอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความยุติธรรม ด้านการสร้างชุมชน ด้านความเคารพผู้อื่น ด้านการให้บริการผู้อื่น และด้านความซื่อสัตย์ เมื่อผู้บริหารนำหลักดังกล่าวไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา จะส่งผลให้เกิดบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ประกอบด้วย ด้านความร่วมมือระหว่างครู ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร ด้านการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร และด้านความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานอันนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ

บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด บรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านความร่วมมือระหว่างครู มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาคร เรียงตามลำดับอิทธิพลจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านความยุติธรรม ด้านการสร้างชุมชน ด้านความเคารพผู้อื่น ด้านความซื่อสัตย์ และด้านการให้บริการผู้อื่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกแก่ครูและบุคลากรในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น เช่น การให้คำปรึกษา การรับฟังปัญหา การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น และการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน เพื่อให้ครูและบุคลากรรู้สึกที่ได้รับการดูแลและสนับสนุนจากผู้บริหาร

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานของครูอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่ชัดเจน เหมาะสม และสร้างสรรค์ เพื่อให้ครูสามารถนำไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการสะท้อนผลการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครู เพื่อสร้างความเข้าใจในเป้าหมายของสถานศึกษา และกระตุ้นให้ครูพัฒนาผลการปฏิบัติงานให้บรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด

3. ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรกำหนดเกณฑ์การมอบหมายงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพิจารณาความดีความชอบ และการจัดสรรโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพอย่างชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรรับรู้หลักเกณฑ์ แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อสร้างความไว้วางใจ ลดความรู้สึกไม่เป็นธรรม และส่งเสริมบรรยากาศองค์การที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ หรือในระดับการศึกษาอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและเพิ่มความครอบคลุมขององค์ความรู้

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นที่อาจส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หรือความผูกพันต่อองค์การ เพื่อให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณเช่นการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและแนวทางการเสริมสร้างบรรยากาศองค์การที่เหมาะสมในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *แนวนโยบายและจุดเน้นการจัดการศึกษา พ.ศ. 2563-2565*.

กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.

จันทร์พิรุณ มหาหิงค์. (2566). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

จินตนา อุทัยกลาง. (2567). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

จุฑามาศ บุญเสถียร. (2567). “ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 2”. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- นันทศิริ แก้วแจ้ง. (2564). การบริหารงานบุคคลเชิงบูรณาการหลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรีเขต 2. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พัฒนา เถาะะบุตร. (2566). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2". *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. (2565). *รายงานสภาพบริบททางการศึกษา ปีงบประมาณ 2565*. สมุทรสาคร: กลุ่มนโยบายและแผน.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice* (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Northouse, P. G. (2019). *Leadership: Theory and practice*. (8th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ยะลา เขต 3

The Characteristics of School Administrators and the
Management of Student Support Systems in Schools under the
Yala Primary Educational Service Area Office 3

^{1*}มุฮัมมัดคอยรี สะมะแอ Muhammadkoyree Samaair

^{2**}จรรณี แก้วเอียน Jarunee Kao-ian

^{3***}ซูฮัยรี บืองาฉา Suhairee Buengacha

^{4****}พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3}Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793013@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th ***suhairee.b@yru.ac.th

****phumpanit.k@yru.ac.th

Received July 6, 2026; Revised August 25, 2026; Accepted: September 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ 4) ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประณศศึกษายะลา เขต 3 จำนวน 243 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ และการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.995 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านภาวะผู้นำทางวิชาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านตามระดับการศึกษา พบว่า ด้านการส่งต่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงและ 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลดิจิทัลมาใช้ในการติดตามและคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นระบบ จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งต่อ และส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อร่วมกันพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เข้มแข็งและยั่งยืน

คำสำคัญ: คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา; การบริหารจัดการ; ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the levels of school administrators' characteristics and the management of the student care and support system, 2) compare school administrators' characteristics and the management of the student care and support system as classified by gender, educational level, work experience, and school size, 3) investigate the relationship between school administrators' characteristics and the management of the student care and support system, and 4) compile recommendations concerning school administrators' characteristics and the management of the student care and support system. This study employed a survey research design. The sample consisted of 243 teachers from schools under the Yala Primary Educational Service Area Office 3. The participants were selected through stratified random sampling and simple random sampling. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.995. The statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and

Pearson's product-moment correlation coefficient. The findings revealed that: 1) the overall level of school administrators' characteristics was high, with academic leadership obtaining the highest mean score. The overall level of student care and support system management was also high, with individual student recognition obtaining the highest mean score, 2) the overall comparison of school administrators' characteristics and student care and support system management, classified by gender, educational level, work experience, and school size, showed no significant differences. However, when individual aspects were considered according to educational level, the referral aspect differed significantly at the .05 level, 3) school administrators' characteristics were positively correlated with the management of the student care and support system at a high level, and 4) school administrators should utilize information technology and digital databases to systematically monitor and screen students, establish memoranda of understanding with external agencies to enhance the effectiveness of student referrals, and promote professional learning communities to collaboratively strengthen and sustain the student care and support system.

Keywords: School Administrators' Characteristics; Management; Student Care and Support System

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทาง วางวิสัยทัศน์ และขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดสรรทรัพยากร สร้างวัฒนธรรมองค์กร และประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีความซับซ้อนและรวดเร็วทั้งมิติด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและพลวัตทางสังคม ส่งผลให้ผู้บริหารต้องปรับบทบาทจากการบริหารจัดการแบบดั้งเดิม ไปสู่การเป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะโดดเด่นในการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ตัดสินใจ และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัยเพื่อสนับสนุนผู้เรียนรอบด้าน ดังนั้น คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยหลักที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการและผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ (Leithwood & Jantzi, 2005; Marzano et al., 2005)

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จตามแนวคิดของ Marzano et al. (2005) ครอบคลุมสมรรถนะ 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำด้านวิชาการ

การเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และทักษะการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการขับเคลื่อนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อันเป็นกลไกเชิงระบบในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและทันที่ รายงานของ OECD (2019) ที่ระบุว่าบรรยากาศของโรงเรียนและชั้นเรียนที่ปลอดภัย ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับบุคลากรในโรงเรียน และการดำเนินงานที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนา และความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียน และการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญที่ทุกสถานศึกษาต้องพัฒนาเพื่อรองรับความเสี่ยงใหม่ๆ ในอนาคต

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่อำเภอเบตงและอำเภอธารโต เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา ซึ่งมีความซับซ้อนในการบริหารจัดการที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ทั้งด้านความมั่นคงและปัญหาทางสังคม โดยเฉพาะประเด็นนักเรียนขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวเนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ขณะเดียวกัน แผนบริหารจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ยังสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การขาดระบบติดตามที่เป็นรูปธรรม งบประมาณและทรัพยากรที่จำกัด รวมถึงการขาดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในการบริหารจัดการข้อมูลนักเรียน ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับมาตรฐานการดูแลนักเรียนให้เป็นระบบและต่อเนื่อง

จากความสำคัญของคุณลักษณะผู้บริหารและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะผู้บริหารและระดับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เปรียบเทียบตามตัวแปรที่กำหนด และตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศและแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารและการยกระดับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3

4. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 จำนวน 613 คน 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 จำนวน 243 คน โดยคำนวณจากสูตรยามานะ (Yamane, 1973) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับเป็นขั้นตอนสุดท้าย (Sampling Without Replacement)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านการมีภาวะผู้นำด้านวิชาการ 3) ด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ 4) ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และ 5) ด้านทักษะการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมนักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และ 5) การส่งต่อ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 3 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม และสร้างแบบสอบถามการประเมินค่าตามแนวคิดของ Likert เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 3

3.2 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุมและให้คำแนะนำเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.3 นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (IOC) ซึ่งผลการหาค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ทุกข้อ

3.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

3.5 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผู้วิจัยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.995

3.6 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม โดยส่งแบบสอบถามทางถึงกลุ่มตัวอย่างจำนวน 243 ฉบับ กำหนดส่งคืนภายใน 14 วันและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน พบว่า การตอบแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามแบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 โดยการนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยภาพรวมเป็นรายข้อและรายด้าน และนำเสนอเป็นตารางประกอบการแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ผลการประเมินความคิดเห็นตามแนวคิดของเบสต์

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลค่าเปรียบเทียบระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 จำแนกตาม เพศ และระดับการศึกษา โดยใช้สถิติ t-Test จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษา โดยใช้สถิติ F-Test

5.4 วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และแปลความหมายสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใช้เกณฑ์ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560)

5.5 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 3 ปรากฏในตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 ระดับคุณลักษณะของผู้บริหารและการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ภาพรวมและรายด้าน

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	SD	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านวิสัยทัศน์	4.27	.68	มาก	3
2. ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ	4.33	.64	มาก	1
3. ด้านเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้	4.17	.81	มาก	5
4. ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ	4.25	.71	มาก	4
5. ด้านการมีทักษะการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์	4.32	.65	มาก	2

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	SD	ระดับ	ลำดับ
รวม	4.27	.66	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.27$, SD = .66) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.33$, SD = .64) รองลงมาคือด้านทักษะการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.32$, SD = .65) ด้านวิสัยทัศน์ ($\bar{x} = 4.27$, SD = .68) ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = 4.25$, SD = .71) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.17$, SD = .81)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ภาพรวมและรายด้าน

การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	$\bar{x}$	SD	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.35	.63	มาก	1
2. ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.31	.68	มาก	3
3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนา	4.34	.66	มาก	2
4. ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	4.29	.72	มาก	4
5. ด้านการส่งต่อ	4.27	.69	มาก	5
รวม	4.31	.64	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.31$, SD = .64) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.35$, SD = .63) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและพัฒนา ($\bar{x} = 4.34$, SD = .66) ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{x} = 4.31$, SD = .68) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ($\bar{x} = 4.29$, SD = .72) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการส่งต่อ ($\bar{x} = 4.27$, SD = .69)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ขณะที่เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดย

ภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านวิสัยทัศน์ และการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารจัดการ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 โดยภาพรวมมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .941 โดยด้านที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือด้านคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับด้านการส่งต่อ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .928 ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด คือ ด้านคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับด้านการส่งเสริมและพัฒนา มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .855

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ข้อเสนอแนะคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลดิจิทัลมาใช้ในการวางแผนดูแลช่วยเหลือนักเรียน บูรณาการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้ากับงานวิชาการ ส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และพัฒนาการสื่อสารร่วมกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรจัดเก็บข้อมูลนักเรียนให้ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน ใช้ข้อมูลในการคัดกรองอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมนักเรียนตามความถนัด สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการสะท้อนปัญหา รวมทั้งพัฒนากระบวนการส่งต่อให้ชัดเจน รวดเร็ว และเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก เพื่อให้นักเรียนได้รับความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.27$) และการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.31$) เช่นกัน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3 มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำด้านวิชาการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการกำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้และสนับสนุนครูอย่างต่อเนื่อง สำหรับระบบ

ดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นลำดับแรก โดยส่งเสริมให้ครูจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานและเยี่ยมบ้านนักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลมาวางแผน ดูแลช่วยเหลือได้ตรงตามสภาพปัญหาของผู้เรียนในบริบทพื้นที่ที่มีความหลากหลาย สอดคล้องกับ งานวิจัยของนุรมาน พัทธ์สุขสันต์ ที่พบว่าคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (นุรมาน พัทธ์สุขสันต์, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของนพดล พิศณุ ที่พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดย ภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล (นพดล พิศณุ, 2566)

2. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหาร สถานศึกษาและการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ครูผู้สอนที่มีเพศ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา พบว่า ครูที่สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรีมีทัศนคติต่อการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อสูงกว่าครูที่ สำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เพราะสถานศึกษาทุก แห่งในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ดำเนินงานภายใต้นโยบายและ มาตรฐานเดียวกัน จึงทำให้ครูรับรู้บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็นเพศ หรือประสบการณ์ที่ต่างกัน ส่วนความแตกต่างในด้านการส่งต่อตามระดับการศึกษานั้น อาจเนื่องมาจากผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีประสบการณ์หรือกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและการ ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่ซับซ้อนกว่า จึงอาจมีมุมมองต่อประสิทธิภาพของระบบการส่งต่อ ที่แตกต่างออกไป สอดคล้องกับงานวิจัยของนาซีฮะห์ ลาเตะ ที่พบว่าครูที่มีเพศและประสบการณ์ ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานศึกษาและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (นาซีฮะห์ ลาเตะ, 2564)

3. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของ ผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ตัวแปรทั้งสองมี ความสัมพันธ์กันเชิงบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .941 ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการ ขับเคลื่อนระบบสนับสนุนต่างๆ ภายในโรงเรียน ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีภาวะผู้นำทาง วิชาการ และมีทักษะการสื่อสารที่ดี ย่อมสามารถจัดสรรทรัพยากรและสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับด้านการส่งต่อ ($r = .899$) เนื่องจากกระบวนการส่งต่อนักเรียนต้องอาศัย การวางระบบข้อมูลที่ชัดเจน การสร้างข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งเป็นผลมาจากสมรรถนะในการบริหารจัดการของผู้บริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของนครินทร์ นิ้มมา และจิรวัดน์ วรณโรจน์ ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งพบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำและคุณลักษณะที่เหมาะสมของผู้บริหารมีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (นครินทร์ นิ้มมา และจิรวัดน์ วรณโรจน์, 2564)

4. ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อประมวลข้อเสนอแนะคุณลักษณะของ ผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลดิจิทัล (Big Data) มาใช้ในการติดตามและคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้รวดเร็วและตรงจุด นอกจากนี้ควรจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับหน่วยงานภายนอกเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งต่อ และส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในโรงเรียนเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ยั่งยืน เพราะในปัจจุบันสภาพปัญหาของนักเรียนมีความซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและปัจจัยเชิงพื้นที่ การมีระบบฐานข้อมูลที่แม่นยำและเป็นปัจจุบันจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างถูกต้อง ขณะที่การแก้ปัญหาที่เกินขีดความสามารถของโรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยการประสานงานที่มีประสิทธิภาพกับเครือข่ายภายนอก และผู้นำชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือที่ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านการเรียนและสุขภาวะทางจิต สอดคล้องกับงานวิจัยของมธุรส ผุดผ่อง ที่ได้เสนอแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สำหรับครูเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (มธุรส ผุดผ่อง, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกาญจน์ ญาณแขก และธดา สิทธิธาดา ที่เสนอว่า การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อควรอาศัยการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อส่งต่อให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลือหรือการรักษาที่เหมาะสม รวมทั้งควรสร้างความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารที่ดีกับเครือข่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ (ณัฐกาญจน์ ญาณแขก และธดา สิทธิธาดา, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้ คือ กรอบแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ จากภาพแสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการดำเนินงานหรือขั้นตอนการปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์การทางการศึกษาที่มีบทบาทในการกำหนดทิศทาง ขับเคลื่อน ประสานงาน กำกับติดตาม และพัฒนาระบบให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จากโมเดลดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพควรมีคุณลักษณะสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านภาวะผู้นำด้านวิชาการ ด้านเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และด้านทักษะการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 5 ด้านนี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นวงจร เนื่องจากแต่ละด้านต่างส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ภาวะผู้นำด้านวิชาการจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม วิสัยทัศน์ช่วยให้มองเห็นเป้าหมายและทิศทางของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระยะยาว การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้การดำเนินงานมีขั้นตอน ชัดเจน ตรวจสอบได้ และเกิดความต่อเนื่อง การเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ช่วยให้ครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันเรียนรู้และพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ส่วนทักษะการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์จะช่วยให้ผู้บริหาร

สามารถบริหารงานด้วยความเป็นธรรม เข้าใจครู เข้าใจผู้เรียน และสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ซึ่งแกนกลางขององค์ความรู้นี้ คือ ผู้บริหารคุณภาพ ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนสำคัญในการทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารต้องสามารถนำคุณลักษณะทั้ง 5 ด้านมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ตั้งแต่การวางแผน การจัดระบบข้อมูลนักเรียน การคัดกรอง การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อ ตลอดจนการติดตามประเมินผล เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างครอบคลุม ทั้งถึง และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน โดยเป้าหมายปลายทางของโมเดลนี้ คือ คุณภาพชีวิตและความสำเร็จของนักเรียน กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารมีคุณลักษณะที่เหมาะสมและสามารถบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้นักเรียนได้รับการดูแล ส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม ทั้งด้านการเรียน พฤติกรรม อารมณ์ สังคม และการดำเนินชีวิต ส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และประสบความสำเร็จในการเรียนและการใช้ชีวิต ดังนั้นองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้จึงเป็นการสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา กับ การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ออกมาเป็นโมเดลเชิงแนวทางที่สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ทศนคติ และคุณธรรมในการบริหารงาน เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืน

บทสรุป

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาและการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยคุณลักษณะของผู้บริหารด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านภาวะผู้นำด้านวิชาการ รองลงมา ได้แก่ ด้านทักษะการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และด้านเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ สำหรับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการส่งต่อผลการเปรียบเทียบ พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของผู้บริหารด้านวิสัยทัศน์ และการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการส่งต่อ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านเพศ ประสิทธิภาพในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสัมพันธ์กันในทางบวกในระดับสูงมาก ($r = .941$) โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุดคือ ด้าน

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพกับด้านการส่งต่อ ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะเชิงบริหารจัดการของผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนระบบการส่งต่อนักเรียนและการดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลดิจิทัลในการบริหารจัดการข้อมูลนักเรียน เพื่อให้สถานศึกษาสามารถติดตาม คัดกรอง และดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างเป็นระบบ รวดเร็ว ถูกต้อง และปลอดภัย รวมทั้งสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ หรือ MOU กับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานด้านสาธารณสุข หน่วยงานด้านสังคมสงเคราะห์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานเฉพาะทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งต่อนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเฉพาะด้านให้ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

3. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ การบริหารจัดการเชิงระบบ และการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการตัดสินใจ เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการดำเนินงานด้านการส่งต่อ เนื่องจากเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นในการวิจัยครั้งนี้ โดยควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และพัฒนาระบบการส่งต่อนักเรียนให้มีความชัดเจน เป็นระบบและสามารถปฏิบัติได้จริง

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ PLC ภายในโรงเรียน เพื่อเป็นเวทีให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ปัญหา สะท้อนผลการดำเนินงาน และกำหนดแนวทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูจัดทำฐานข้อมูลนักเรียนรายบุคคลอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการจำแนกกลุ่มนักเรียน เช่น กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา เพื่อให้สามารถวางแผนติดตาม ป้องกัน แก้ไข และช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างตรงจุดและทันทั่วถึง

4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการในการกำกับ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา ตลอดจนการส่งต่อ เพื่อให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเข้มแข็งและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนในเขตเมืองกับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล หรือโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละประเภท

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม หรือการศึกษาเป็นรายกรณีในสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดีด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบ กระบวนการ และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การสนับสนุนจากชุมชน ภาวะผู้นำของครู ความเครียดในการปฏิบัติงานของครู หรือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เห็นภาพรวมของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2560). เทคนิคการสร้างเครื่องมือวิจัย: แนวทางการนำไปใช้อย่างมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- ณัฐกาญจน์ ญาณแขก และธดา สิทธิธาดา. (2567). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(4): 221–236.
- นกรินทร์ นิมมา และจิรวัดน์ วรุณโรจน์. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *ลิกขา วารสารศึกษาศาสตร์*, 8(2): 181–192.

- นาชีฮะห์ ลาเตะ. (2564). การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดนราธิวาส. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- นพดล พิศณุ. (2566). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นุรมาน พิทักษ์สุสันต์. (2561). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- มธุรส ผุดผ่อง. (2563). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2005). A review of transformational school leadership research 1996–2005. *Leadership and Policy in Schools*, 4(3): 177–199.
- Marzano, R. J., et al. (2005). *School leadership that works: From research to results*. ASCD.
- OECD. (2019). *TALIS 2018 results (Volume I): Teachers and school leaders as lifelong learners*. OECD Publishing.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York, NY: Harper & Row.

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา ยะลา เขต 2

Digital Competencies of School Administrators under the Yala
Primary Educational Service Area Office 2

^{1*} สุไพบะห์ อิตเตแล Suwaibah Itaelae

^{2**} จรุณี เก้าเอี้ยน Jarunee Kao-ian

^{3***} พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3} คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3} Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793027@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: ** jarunee.k@yru.ac.th *** phumpanit.k@yru.ac.th

Received July 7, 2026; Revised July 15, 2026; Accepted: September 28, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ยะลา เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2 บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 280 คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ จากนั้นทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิและวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 40 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น .970 และ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่ ทดสอบค่าเอฟ และทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีของเชฟเฟ ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัล

ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 พบว่า (1) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ผู้บริหารควรเปลี่ยนมุมมองโดยการทดลองใช้แพลตฟอร์มใหม่ๆ (2) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารด้วยฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และการยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์ 3) ด้านความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาและเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่ใช้งานง่าย (4) ด้านการส่งเสริมแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรส่งเสริมแรงจูงใจด้วยการลดภาระงาน โดยประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์และสื่อไอซีที (ICT) เพื่อลดความซับซ้อนของงาน

คำสำคัญ: จังหวัดยะลา; ผู้บริหารสถานศึกษา; สมรรถนะดิจิทัล

Abstract

This research article aimed to: 1) study the levels of digital competencies of school administrators, 2) compare digital competencies of school administrators under the Yala Primary Educational Service Area Office 2, classified by gender, position, school size, and work experience, and 3) examine guidelines for developing digital competencies of school administrators under the Yala Primary Educational Service Area Office 2. This study employed a survey research design. The sample were 280 school administrators and teachers, with the sample size calculated using Taro Yamane's formula. The participants were selected through proportionate stratified random sampling based on school size, followed by simple random sampling. The instrument used for data collection included 1) a 40-item rating-scale questionnaire with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranging from 0.67 to 1.00 and a reliability coefficient of .970, and 2) a semi-structured interview. Data was analyzed using statistical software. The statistics were percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and Scheffé's method for multiple comparisons. The findings indicated that: 1) Digital competencies of school administrators, overall and each aspect were at a high level, 2) the comparison of digital competencies of school administrators under the Yala Primary Educational Service Area Office 2, classified by gender, position, school size, and work experience revealed no significant differences in either the overall level or any individual aspects, and 3) the guidelines for

developing digital competencies of school administrators under the Yala Primary Educational Service Area Office 2 were found that (1) digital literacy and understanding: school administrators should shift mindset by experimenting with new digital platforms, (2) digital technology usage skills: school administrators should manage using evidence-based data and strategic flexibility, (3) confidence in using digital platforms: school administrators should promote the development and selection of digital tools that are user-friendly, (4) promoting motivation to use digital technology: school administrators should promote motivation by reducing workload, through the application of online systems and ICT media in management, thereby reducing the complexity of documentation.

Keywords: Yala Province; School Administrator; Digital Competency

บทนำ

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและระบบการศึกษาอย่างรวดเร็ว ทำให้การจัดการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคดิจิทัล โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 และนโยบายประเทศไทย 4.0 ได้มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ขณะเดียวกันพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติยังสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากสมรรถนะของผู้บริหารมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การพัฒนาครู และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัล เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารและพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559)

จากบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารจัดการศึกษา ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล เพื่อให้สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมปลอดภัย และมีจริยธรรม อย่างไรก็ตาม สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ยังมีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและอุปกรณ์ดิจิทัลต่างๆ ส่งผลให้การนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการบริหารและ

การจัดการเรียนรู้ไม่เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนยังขาดความพร้อมด้านสมรรถนะดิจิทัล ทั้งการรู้เท่าทันดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ ความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการบริหารและการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการสร้างแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (วรารุณี มุขกระโทก และกุลจิรา รักชนกร, 2566) ตลอดจนปัญหาเชิงบริบทในระดับปฏิบัติการ เช่น ความไม่คุ้นเคยด้านเทคโนโลยีและข้อจำกัดทางภาษาของผู้บริหารสถานศึกษาในบางชุมชน ซึ่งส่งผลให้การสื่อสาร การมีส่วนร่วมทางการศึกษา และการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการศึกษาผ่านระบบดิจิทัลยังคงเผชิญกับอุปสรรคอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษายะลา เขต 2, 2568)

ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 จึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะดิจิทัลที่ครอบคลุมทั้งด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการ การสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยของนุรฮายาตี ดือราแม และจรูณี แก้วเอียน (2568) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งมีการวางแผนด้านเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล ขณะที่ภัทรวดี พงษ์ภู (2564) พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ยังมีทักษะด้านเทคโนโลยีในระดับพื้นฐาน และขาดความสามารถในการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การติดตามผลการดำเนินงาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ ส่งผลให้การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ยังไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ สถานศึกษาหลายแห่งยังประสบปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจดิจิทัล ทักษะการใช้เทคโนโลยี ความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการส่งเสริมแรงจูงใจให้บุคลากรนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาให้ครอบคลุมทุกมิติ

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการและคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ซึ่งมีข้อจำกัดและความท้าทายเฉพาะด้าน แม้ว่าจะมีการศึกษาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในหลายพื้นที่ แต่ยังขาดการศึกษาที่สะท้อนบริบทของพื้นที่ดังกล่าวอย่างครอบคลุม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะ เปรียบเทียบสมรรถนะตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ผลการวิจัยจะเป็นสารสนเทศสำคัญสำหรับการกำหนดนโยบาย การวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา และการ

ส่งเสริมการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลาเขต 2 ทั้งหมด 68 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา 110 คน ครูผู้สอน 820 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 930 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2, 2568) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 จำนวน 280 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรยามาเน (Yamane, 1973) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษา และใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับเป็นขั้นตอนสุดท้าย (Sampling Without Replacement) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 2) มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี 3) เป็นผู้ที่มีผลงานเชิงประจักษ์ หรือ Best Practice ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 3 ผลงานขึ้นไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ โดยให้น้ำหนักค่าคะแนน ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติมาก
ระดับ 3	หมายถึง	มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุด

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล 2) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) ด้านความสามารถในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล และ 4) ด้านการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

3. การตรวจสอบเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) เท่ากับ .970

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ 1) ค่าดัชนีความสอดคล้อง เพื่อหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) 2) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) ความถี่ (Frequency) 2) ร้อยละ (Percentage) 3) ค่าเฉลี่ย (Mean) 4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 5) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ ทดสอบความแตกต่างของค่าที (t-Test) การทดสอบค่าเอฟ (F-Test)

ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างให้มีการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

5.1 ขออนุญาตแนะนำตัวเพื่อขออนุญาตตอบแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนและแบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อส่งไปยังผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2 ด้วยตนเอง เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะดำเนินการชี้แจง วัตถุประสงค์และขอความร่วมมือผ่านช่องทางสื่อสารออนไลน์ หรือประสานงานโดยตรงกับ อาสาสมัคร เพื่อรักษาความเป็นอิสระในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ และหลีกเลี่ยงการผ่านระบบสั่ง การที่อาจทำให้เกิดความอึดอัดใจ

5.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างโดยแอปพลิเคชัน Google Forms ผ่านช่องทาง LINE Messenger และ Facebook เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2 จำนวน 280 คน

5.3 ผู้วิจัยรับคำตอบจากการส่งแบบสอบถามออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน Google Forms และรวบรวมกลับคืนมา จำนวน 280 คน จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5.4 ผู้วิจัยประสานนัดผู้บริหารสถานศึกษาโดยตรง เพื่อให้ข้อมูลในการใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อ ขอสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

5.5 ดำเนินการวิเคราะห์ สรุปผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดำเนินการตาม ขั้นตอนต่อไปนี้

6.1 แบบสอบถาม ประกอบด้วย 2 ตอน แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ทำการวิเคราะห์ โดยใช้ตัวแปรที่ศึกษาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำผลการ วิเคราะห์เสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายได้ตาราง แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็น แบบสอบถามเกี่ยวกับการสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2 ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทั้งนี้ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนตามเกณฑ์ 2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบความแตกต่างของค่าที (t-Test) เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2 ตามความ คิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ ในการปฏิบัติงาน แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย 3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่า

เอฟ (F-Test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน หากมีความแตกต่างให้ใช้การเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการแบบเชฟเฟ (Scheffe's Method)

6.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) จากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 7 คน เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ภาพรวมและรายด้าน

ด้าน ที่	สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับการปฏิบัติ			
		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1	ด้านความรู้และเข้าใจดิจิทัล	4.42	0.35	มาก	3
2	ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.46	0.45	มาก	1
3	ด้านความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล	4.39	0.52	มาก	4
4	ด้านการส่งเสริมแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.43	0.43	มาก	2
รวม		4.43	0.44	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.43$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.46$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมแรงจูงใจใน

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.43, S.D. = 0.43) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.42, S.D. = 0.35) และด้านความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล ($\bar{x}$ = 4.39, S.D. = 0.52) ตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 จำแนกตามเพศ

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	เพศ				t	Sig.
	ชาย		หญิง			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล	4.36	0.58	4.31	0.61	0.600	0.549
2. ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.43	0.59	4.36	0.55	0.850	0.396
3. ด้านความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล	4.40	0.58	4.37	0.54	0.370	0.712
4. ด้านการส่งเสริมแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.57	0.54	4.55	0.52	0.260	0.795
รวม	4.44	0.57	4.40	0.56	0.500	0.618

จากตารางที่ 2 เปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 สามารถสรุปได้ 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปลี่ยนมุมมอง โดยการทดลองใช้แพลตฟอร์มใหม่ๆ เป็นแบบอย่างให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน เพื่อสร้างความมั่นใจและนำพาครูกับนักเรียนให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง ก้าวข้ามการกรอกข้อมูลทั่วไป สู่สมรรถนะการนำฐานข้อมูลการศึกษาและระบบสารสนเทศดิจิทัลมาวิเคราะห์พัฒนาเป็นระบบติดตาม

2) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารด้วยฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และการยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์ โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนระบบบริหารจัดการจากการพึ่งพาประสบการณ์ส่วนบุคคลไปสู่การใช้สารสนเทศเชิงลึกร่วมกับการบริหารที่ยืดหยุ่นตามบริบทสถานศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการจัดการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีการใช้แพลตฟอร์มการประชุมทางไกล และแอปพลิเคชันระบบเครือข่ายกลุ่มในการขับเคลื่อนชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อเป็นช่องทางในการกระจายนโยบายเชิงลึก และเปิดพื้นที่ให้ครูนำแพลตฟอร์มที่ประสบความสำเร็จมาถอดบทเรียนร่วมกัน เกิดเป็นแรงเสริมทางบวกในกลุ่มภาคีเครือข่าย การลดความเหลื่อมล้ำดิจิทัลด้วยทรัพยากรระบบเปิดและการมีส่วนร่วม มีการจัดสรรทรัพยากรการเรียนรู้ระบบเปิดที่ไม่มีค่าใช้จ่าย

3) ด้านความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาเครื่องมือสื่อ ICT และระบบออนไลน์ที่มีลักษณะใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน และสามารถตอบสนองต่อภารกิจงานจริงได้ เช่น ระบบบันทึกเอกสารต่างๆ โดยต้องคำนึงถึงความพร้อมของบุคลากรและทรัพยากรที่มีอยู่เป็นสำคัญ ใช้กระบวนการบริหารจัดการและระบบสนับสนุนการเรียนรู้ ผู้บริหารควรมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการชี้แนะและสาธิตเป็นแบบอย่างเพื่อให้ครูเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต จากนั้นจึงปล่อยให้ฝึกปฏิบัติบ่อยๆ ควบคู่ไปกับการสอนวิธีการใช้งานแต่ละขั้นตอน เพื่อไม่ให้เกิดความกระวนกระวาย นอกจากนี้ ยังมีการนำกระบวนการจัดการความรู้ (KM) ผ่านสื่อวิดีโอแพลตฟอร์มออนไลน์ รวมถึงการใช้ระบบพี่เลี้ยง (Digital Buddy) ในลักษณะการจับคู่ครูรุ่นใหม่และครูอาวุโสแบบประกบตัว เพื่อลดความเขินอายและสร้างกลไกการช่วยเหลือกันภายในองค์กร และสร้างแรงจูงใจและสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในการทำงานในมิติทางจิตวิทยา

4) ด้านการส่งเสริมแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมแรงจูงใจด้วยการลดภาระงาน โดยการประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์และสื่อไอซีที (ICT) ในการบริหารจัดการ ช่วยเพิ่มความรวดเร็วและลดความซับซ้อนของเอกสาร มีการเสริมสร้างแรงจูงใจภายในผ่านวัฒนธรรมความโปร่งใส การใช้ค่านวัตกรรมและสื่อดิจิทัลระบบเปิด เช่น Google Drive เป็นพื้นที่กลางในการแบ่งปันแผนการสอนเสรี ช่วยสร้างความรู้สึกมีส่วนร่วม ได้รับการยอมรับและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างไร้รอยต่อ และสร้างแรงขับเคลื่อนให้ครูอยากพัฒนา Best Practice เพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

สอดคล้องกับงานวิจัยของกณิชา ศิริศักดิ์ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ ได้ทำการศึกษาวเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครู พบว่า ความเชื่อมั่นในตนเองและการมีทัศนคติเชิงบวกต่อเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับและการใช้งานแพลตฟอร์มดิจิทัลในสถานศึกษา (กณิชา ศิริศักดิ์ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2563) และยังสอดคล้องกับพรพรรณ สุระภักดิ์ และคณะ ได้ทำการศึกษสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า ผู้บริหารที่มีสมรรถนะสูงในดิจิทัลจะต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างคล่องตัว มีทักษะในการสื่อสารการบริหารจัดการข้อมูล และความพร้อมในการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา (พรพรรณ สุระภักดิ์ และคณะ, 2567) จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าสมรรถนะดิจิทัลเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารจำเป็นต้องมีทั้งความรู้ ทักษะ ความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล และการส่งเสริมแรงจูงใจให้บุคลากร สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพการจัดการศึกษาต่อไป

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 โดยจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ 2.1) จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผกาดี แนวเงินดี ที่ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 2.2) จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ไม่แตกต่างกัน (ผกาดี แนวเงินดี, 2568) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฮาसानะ ดอเลาะ ได้ทำการศึกษสมรรถนะกับการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานีภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) เปรียบเทียบสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี จำแนกตามตำแหน่งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน (ฮาसानะ ดอเลาะ, 2565)

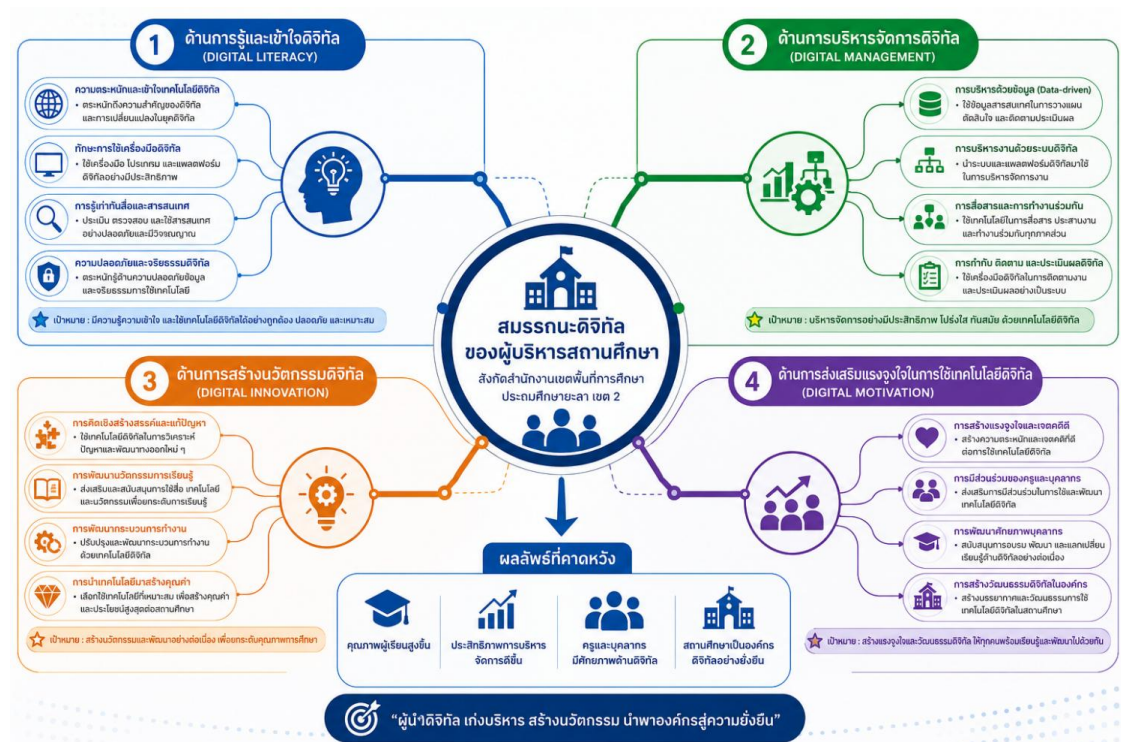
2.3) จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผกาดี แนวเงินดี ที่ได้ศึกษาเรื่องสมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากอนแก่น เขต 3 พบว่า ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศระดับ ตำแหน่ง และประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ผกาดี แนวเงินดี, 2568) จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าขนาดของสถานศึกษาไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา แต่การได้รับนโยบาย การพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล และการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกบริบทของสถานศึกษา

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ 3.1) ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรเปลี่ยนมุมมอง โดยการทดลองใช้แพลตฟอร์มใหม่ๆ เป็นแบบอย่างให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน เพื่อสร้างความมั่นใจและนำพาครูกับนักเรียนให้พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงาน ก.พ. ที่กล่าวว่าความเข้าใจเป็นทักษะด้านดิจิทัลพื้นฐานที่จะเป็นตัวช่วยสำคัญ สำหรับข้าราชการในการปฏิบัติงาน การสื่อสาร และการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นในลักษณะทำน้อยได้มาก และช่วยส่วนราชการสร้างคุณค่าและความคุ้มค่าในการดำเนินงานเพื่อการก้าวไปสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 3.2) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารด้วยฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และการยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์ โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนระบบบริหารจัดการจากการพึ่งพาประสบการณ์ส่วนบุคคลไปสู่การใช้สารสนเทศเชิงลึก ร่วมกับการบริหารที่ยืดหยุ่นตามบริบทสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสงบ อินทรมณี ได้กล่าวถึง แนวทางการบริหารด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมการใช้และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการให้ครอบคลุมภารกิจของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมาย 3.3) ด้านความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาและเลือกใช้เครื่องมือดิจิทัลที่ใช้งานง่าย สอดคล้องกับภารกิจงานและความพร้อมของบุคลากร ควบคู่กับการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบเป็นขั้นตอน การใช้ระบบพี่เลี้ยง (Digital Buddy) และการจัดการความรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อช่วยเสริมสร้างทักษะและความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (สงบ อินทรมณี, 2562) 3.4) ด้านการส่งเสริมแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจด้วยการลดภาระงาน โดยการประยุกต์ใช้ระบบออนไลน์และสื่อ ICT ใน

การบริหารจัดการ ช่วยเพิ่มความเร็วและลดความซับซ้อนของเอกสาร และสร้างแรงขับเคลื่อนให้ครูอยากพัฒนา Best Practice ของตนเอง จากข้อความดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) เนื่องจากผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงภายในสถานศึกษา การมีความรู้และความเข้าใจด้านดิจิทัล ทักษะในการใช้เทคโนโลยี ความมั่นใจในการประยุกต์ใช้เครื่องมือดิจิทัล และความสามารถในการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร จะส่งผลให้เกิดการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพทั่วทั้งองค์กร อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และผลลัพธ์ทางการศึกษาของผู้เรียน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 2 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา ยะลา เขต 2

ที่มา: สร้างภาพมาจากปัญญาประดิษฐ์

จากภาพอธิบายได้ว่า ผลการวิจัยครั้งนี้นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ที่เรียกว่า Integrated Digital Competency Model (IDC Model) ซึ่งอธิบายว่าสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็น

กระบวนการเชิงบูรณาการที่ประกอบด้วย 4 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) การรู้และเข้าใจดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อสร้างพื้นฐานความรู้และความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยี (2) การบริหารจัดการดิจิทัล (Digital Management) เพื่อประยุกต์ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการตัดสินใจและบริหารงาน (3) การสร้างนวัตกรรมดิจิทัล (Digital Innovation) เพื่อพัฒนารูปแบบการทำงานและการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและ (4) การส่งเสริมแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Motivation) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล ทั้ง 4 มิติมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันและหลอมรวมเป็น วัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล (Digital School Culture) ซึ่งนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาและคุณภาพผู้เรียน

บทสรุป

สมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการรู้และเข้าใจดิจิทัล ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ด้านความมั่นใจในการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล และด้านการส่งเสริมแรงจูงใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษายังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาองค์กร พร้อมทั้งส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคการศึกษาที่พลิกผัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) ควรเสนอให้หน่วยงานทางการศึกษา สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจร่วมกันเมื่อนำแพลตฟอร์มใหม่ ๆ มาใช้ในสถานศึกษา
- 2) ควรเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษานำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการเสริมแรงทางบวก เช่น การมอบเกียรติบัตรออนไลน์ หรือการยกย่องชมเชยบุคลากรผ่านแพลตฟอร์มของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาความผูกพันของครูในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อสมรรถนะดิจิทัล เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หรือการสนับสนุนจากส่วนกลาง ว่าปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อความมั่นใจของผู้บริหารมากที่สุด

2. ควรมีวิจัยการพัฒนาารูปแบบสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 เพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). *Digital Thailand*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- กณิชา ศิริศักดิ์ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะดิจิทัล. *วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา*. คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุรฮายาตี ดือราแม และจรูณี แก้วเอียน. (2568). การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(3): 1237-1256.
- ผกาวดี แนวจินต. (2568). สมรรถนะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. *วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พรพรรณ สุระภักดิ์ และคณะ. (2567). สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 4. *วารสารมณีเชษฐารามวัดจอมมณี*, 7(5): 574-593.
- ภัทรวดี พงษ์ภู. (2564). ทักษะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วรารุณ มุขกระโทก และกุลจิรา รักชนคร. (2566). สมรรถนะด้านดิจิทัลสถานศึกษาส่งผลต่อผู้บริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 6(17): 68-79.
- สงบ อินทรมณี. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 16(1): 353-360.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. ยะลา: กลุ่มนโยบายและแผน.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2561). *ทักษะด้านดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล*. มปท.

ฮาसान๊ะ ดอเลาะ. (2565). สมรรถนะกับการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. *วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3
Creative Leadership and the Promotion of Professional Teacher
Competencies of School Administrators under Pattani Primary
Educational Service Area Office 3

^{1*}อานัน วิรัชทรัพย์ Anan Wiraphatsadakon

^{2**}จรรณี เก้าเอี้ยน Jarunee Kao-ian

^{3***}ซูฮัยรี บือองฉา Suhairee Beungacha

^{4****}พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3,4}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3,4}Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793005@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th *** suhairee.b@yru.ac.th

**** phumpanit.k@yru.ac.th

Received July 3, 2026; Revised July 22, 2026; Accepted: September 28, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตัวแปรเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา 4) ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา รูปแบบวิจัยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 จำนวน 281 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5

ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-Test) ทดสอบค่าเอฟ (F-Test) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการเปรียบเทียบระดับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 ขณะที่เมื่อจำแนกตามเพศไม่แตกต่างกัน 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพมีความสัมพันธ์ทางบวก ($r = .726$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ประมวลข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารและแก้ปัญหา

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา; ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; สมรรถนะครูมืออาชีพ

Abstract

The purposes of this research were to: (1) investigate the levels of creative leadership and the promotion of professional teacher competencies by school administrators (2) compare the levels of creative leadership and the promotion of professional teacher competencies based on gender, position, work experience, and school size (3) examine the relationship between creative leadership and the promotion of professional teacher competencies by school administrators and (4) synthesize recommendations regarding creative leadership and the promotion of professional teacher competencies by school administrators. The research employed a survey research design. The sample consisted of 281 teachers under the jurisdiction of the Pattani Primary Educational Service Area Office 3. The sample size was determined using Taro Yamane's formula. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire. The statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, independent samples t-test, one-way analysis of variance (F-test), and Pearson's product-moment correlation coefficient. The research findings revealed that: (1) the overall level and each dimension of school administrators' creative leadership were at the highest level; the overall level and each dimension

of the promotion of professional teacher competencies by school administrators were also at the highest level (2) comparisons of school administrators' creative leadership showed statistically significant differences at the .01 level in both the overall aspect and individual dimensions comparisons of the promotion of professional teacher competencies classified by position, work experience, and school size revealed statistically significant differences at the .01 level, whereas no significant difference was found when classified by gender (3) creative leadership was positively correlated with the promotion of professional teacher competencies ($r = .726$), with statistical significance at the .01 level; and (4) The findings suggest that school administrators should promote creative leadership by encouraging teachers to actively participate in school administration, decision-making, and problem-solving processes.

Keywords: School Administrators; Creative Leadership; Professional Teacher Competencies

บทนำ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่กับทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิต ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัว และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) การบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการศึกษา ถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติและสนับสนุนให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (Hallinger & Murphy, 1985) ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยตรง เนื่องจากผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมต้องมีการสื่อสาร การสร้างมนุษยสัมพันธ์ และการจูงใจบุคลากร ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำทางการศึกษาที่ช่วยขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน (จตุณี แก้วเอี่ยม, 2556)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับสมรรถนะของครูและคุณภาพการจัดการศึกษา เนื่องจากภาวะผู้นำลักษณะนี้มุ่งส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การคิดค้นแนวทางใหม่และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยผู้บริหารทำหน้าที่สนับสนุน สร้างแรงจูงใจ

จัดบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษานอกจากนี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ยังเป็นกระบวนการแบบองค์รวมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของผู้นำทุกระดับ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น และความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร (Parker & Begnaud, 2004) ดังนั้นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน ช่วยให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ และนำไปสู่การสร้างผลผลิตทางการศึกษาที่มีคุณค่าและสร้างสรรค์ และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในระยะยาว เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้และสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสถานศึกษา (ทิตินา แคมมณี, 2560)

การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความหลากหลายทางภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีความซับซ้อน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่สามารถปรับตัวและขับเคลื่อนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เข้าใจความแตกต่างด้านความเชื่อ ทศนคติ และวัฒนธรรมของครูและผู้เรียน การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิด การแก้ปัญหา และการปรับตัวของผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสมัยใหม่และส่งเสริมการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม แต่การบริหารสถานศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีข้อจำกัด ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริง (UNESCO, 2017) ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปาราธิวาส เขต 3 ที่ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังขาดการกำกับ ติดตาม และการขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาอย่างบูรณาการ โดยเฉพาะการนำผลจากการพัฒนาครู การใช้เทคโนโลยีและการนิเทศติดตามไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปาราธิวาส เขต 3, 2567)

สมรรถนะครูมืออาชีพถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในสังคมพหุวัฒนธรรมที่ครูจำเป็นต้องสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความหลากหลายทางภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2564) สมรรถนะดังกล่าวครอบคลุมทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาตนเอง การทำงานร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมวิชาชีพ ล้วนเป็นทักษะสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ทั้งความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการสื่อสาร และการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนข้อจำกัดด้านทรัพยากรที่กระทบต่อคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

ปัญหาขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนจำนวนมากมีครูไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ส่งผลให้ครูต้องสอนหลายวิชาและรับผิดชอบหลายชั้นเรียน ซึ่งกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนโดยตรง และจากข้อมูลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3 พบว่า ครูมีภาระงานอื่นๆ นอกเหนือจากงานสอน เช่น การเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานต่างๆ และการจัดทำรายงาน ทำให้การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนทำได้ไม่เต็มเวลา ครูยังขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผล การจัดการเรียนรู้ไม่น่าสนใจ ไม่ส่งเสริมนักเรียนในการแก้ปัญหา และคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอนที่ไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และขาดสื่อช่วยสอน การนิเทศภายในของสถานศึกษายังไม่เป็นระบบและดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ประกอบกับการขาดงบประมาณในการจัดหาสื่อและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย เนื่องจากอุปกรณ์เดิมไม่สามารถรองรับโปรแกรมใหม่ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3, 2567)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 เพื่อให้ได้ข้อมูลตามสภาพที่แท้จริง และนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะของครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 โดยตรง ดังนั้น ผลการวิจัยที่ได้จึงสามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับบริบท และสามารถขับเคลื่อนสมรรถนะของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3
4. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประกอบด้วย

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** คือ 1.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 จำนวนทั้งสิ้น 943 คน 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 3 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของยามาเน (Yamane, 1973) ทำการสุ่มแบบชั้นภูมิตามขนาดสถานศึกษา (Stratified Random sampling) และทำการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับสลากแบบไม่ใส่คืน (Without Replacement) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 281 คน

2. **เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย** ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ตำแหน่งประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหา 3 ด้าน รวมทั้งหมด 30 ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 3 สอดคล้องกับเนื้อหา 6 ด้าน รวมทั้งสิ้น 36 ข้อ ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3

3. **การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ** ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3

3.2 ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับตัวแปรที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3

3.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

3.4 นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้อง

เหมาะสม ความครอบคลุม และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วนำผลการพิจารณาไปวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามในแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์หรือลักษณะที่ต้องการจะวัด (IOC)

3.5 บันทึกผลการพิจารณาถึงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแต่ละข้อ แล้วหาผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เป็นรายข้อและแทนค่าในสูตร IOC (Index of Item Objective Congruence) พร้อมทั้งขอคำแนะนำในการใช้สำนวนภาษาในข้อคำถามเพื่อปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์และชัดเจน ง่ายต่อการทำความเข้าใจของผู้ตอบแบบสอบถามมากขึ้น โดยการพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องกัน หากข้อคำถามมีค่าระหว่าง 0.67–1.00 ถือว่าเครื่องมือมีความเที่ยงตรง แต่ถ้าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.67 ข้อคำถามนั้นต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งการหาค่า IOC ครั้งนี้มีค่าระหว่าง 0.67–1.00 สามารถนำไปใช้ได้

3.6 นำแบบสอบถามมาหาค่าความเชื่อมั่นไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรนอกกลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ คือ .908 ซึ่งถือว่าเป็นแบบสอบถามที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

3.7 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วมาตรวจสอบปรับปรุงอีกครั้งหนึ่งแล้วนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แบบไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม ส่งแบบสอบถามทางถึงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 281 ฉบับ กำหนดส่งคืนภายใน 14 วันและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน พบว่า การตอบแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ 2) ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้การสัมภาษณ์ดำเนินการนัดวัน เวลา สถานที่สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ และทำการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามแบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 โดยการนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย (M) และส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยภาพรวมเป็นรายข้อและรายด้าน และนำเสนอเป็นตารางประกอบการแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ผลการประเมินความคิดเห็นตามแนวคิดของเบสต์ 3) วิเคราะห์ข้อมูลค่าเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 จำแนกตาม เพศ และขนาดสถานศึกษา โดยใช้สถิติ t-Test จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้สถิติ F-Test 4) วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Coefficient of Correlation) ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และแปลความหมายสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใช้เกณฑ์ 5) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 โดยการประมวลความคิดในแต่ละด้าน แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียงตามหัวข้อที่กำหนด

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษา	M	SD	ระดับ	อันดับ
1. ด้านวิสัยทัศน์	4.60	0.59	มากที่สุด	2
2. ด้านความยืดหยุ่น	4.61	0.51	มากที่สุด	1
3. ด้านความสามารถในการแก้ปัญหา	4.58	0.51	มากที่สุด	3
รวม	4.60	0.54	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.60, SD=0.54)) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความยืดหยุ่น (M = 4.61, SD=0.51) รองลงมา คือ ด้านวิสัยทัศน์ (M = 4.60, SD=0.59) และด้านความสามารถในการแก้ปัญหา คือ (M = 4.58, SD=0.51)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของ
ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ภาพรวมและราย
ด้าน

การส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพ ของผู้บริหารสถานศึกษา		M	SD	ระดับ	อันดับ
1.	ด้านสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและ การจัดการเรียนรู้	4.67	0.49	มากที่สุด	3
2.	ด้านสมรรถนะการพัฒนาผู้เรียน	4.67	0.51	มากที่สุด	4
3.	ด้านสมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียน	4.74	0.48	มากที่สุด	1
4.	ด้านสมรรถนะการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน	4.56	0.51	มากที่สุด	6
5.	ด้านสมรรถนะภาวะผู้นำ	4.68	0.46	มากที่สุด	2
6.	ด้านสมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชน	4.58	0.54	มากที่สุด	5
รวม		4.65	0.50	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.65$,
 $SD = 0.50$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านสมรรถนะการบริหาร
จัดการชั้นเรียน ($M = 4.74$, $SD = 0.48$) รองลงมา คือ ด้านสมรรถนะภาวะผู้นำ ($M = 4.68$, $SD = 0.46$)
และด้านสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.67$, $SD = 0.49$) ตามลำดับ ส่วน
ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านสมรรถนะการวิเคราะห์ สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน (M
 $= 4.56$, $SD = 0.51$)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมือ
อาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3
จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษา

ผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 จำแนกตามเพศ พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิสัยทัศน์แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านความยืดหยุ่น พบว่าไม่แตกต่างกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 พบว่าผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ในระดับสูง ($r = .726$) โดยด้านที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านความยืดหยุ่น กับด้านการวิจัยในชั้นเรียนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ($r = .850$) ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์กับด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ($r = .323$) ทั้งนี้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3

ตารางที่ 4 ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพ	ข้อเสนอแนะ
วิสัยทัศน์	ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องบริบท และทันต่อการเปลี่ยนแปลง สื่อสารให้บุคลากรเข้าใจตรงกันและแปลงสู่แผนปฏิบัติการที่สามารถวัดผลและติดตามได้
ความยืดหยุ่น	ผู้บริหารควรปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและเทคโนโลยี เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมและทดลองแนวทางใหม่
ความสามารถในการแก้ปัญหา	บริหารควรใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวิเคราะห์ปัญหา ส่งเสริมการคิดเชิงระบบและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ทำงานเป็นทีมเพื่อหาแนวทางแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ
สมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	ผู้บริหารพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องมาตรฐานและผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

สมรรถนะการพัฒนาผู้เรียน	ผู้บริหารควรพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ส่งเสริมตามความถนัดและความสนใจ ควรใช้ระบบ ดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึง
สมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียน	ผู้บริหารควรส่งเสริมบรรยากาศชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้การจัดการชั้นเรียนเชิงบวก สนับสนุนสื่อและนวัตกรรม
สมรรถนะภาวะผู้นำ	ผู้บริหารควรเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมและโปร่งใส สร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร ควรกระจายอำนาจและส่งเสริมผู้นำร่วม
สมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนรวม	ผู้บริหารควรสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และระดับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันตระหนักถึงบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงให้ความสำคัญกับการใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กร มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ มีความยืดหยุ่นในการบริหารงาน และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ ควบคู่กับการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน ส่งผลให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นมืออาชีพ และสามารถจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนและบริบทของพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวว่า สมรรถนะประจำสายงานของครูประกอบด้วยสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์ สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำครู และการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาครูให้มีความเป็นมืออาชีพและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฏฐกิตติ์ บุญเก่ง ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านวิสัยทัศน์และความยืดหยุ่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการศึกษา (ณัฐกิตติ์ บุญเก่ง, 2565) งานวิจัยทั้งสองเรื่องดังกล่าวมีความสอดคล้องและสนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากต่างชี้ให้เห็นว่า การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการมีวิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม และการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับสมรรถนะครูมืออาชีพ ส่งผลให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารและการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งสองด้าน แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพครูและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปัตตานี เขต 3

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา พบว่า บุคลากรที่มีเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพแตกต่างกันในบางประเด็น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลากรแต่ละกลุ่มมีบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ตลอดจนโอกาสในการติดต่อประสานงานและการมีส่วนร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้เกิดการรับรู้และการประเมินพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารแตกต่างกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มักบริหารงานด้วยความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพของครูอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้บุคลากรแต่ละกลุ่มรับรู้ถึงการบริหารและการส่งเสริมสมรรถนะของผู้บริหารแตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่และบริบทของการปฏิบัติงานทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Sternberg ที่กล่าวว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพควรมีความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ การคิดและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การตัดสินใจอย่างเหมาะสม และการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งลักษณะดังกล่าวส่งผลให้บุคลากรที่มีประสบการณ์และบทบาทแตกต่างกันอาจรับรู้พฤติกรรมการบริหารของผู้นำแตกต่างกันได้ (Sternberg, 2006) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะครูตามมาตรฐานวิชาชีพอย่างทั่วถึง คำนึงถึงศักยภาพ ความแตกต่างของ

บุคลากร และบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) งานวิจัยดังกล่าวสนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากต่างสะท้อนให้เห็นว่า ความแตกต่างด้านเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ส่งผลต่อการรับรู้ของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการส่งเสริมสมรรถนะครู ทั้งนี้เพราะบุคลากรแต่ละกลุ่มมีโอกาสในการทำงานร่วมกับผู้บริหาร และได้รับการสนับสนุนแตกต่างกัน จึงทำให้มีมุมมองต่อการบริหารสถานศึกษาแตกต่างกันในบางประเด็น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบความแตกต่างของความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคล และบริบทของสถานศึกษาในบางด้าน

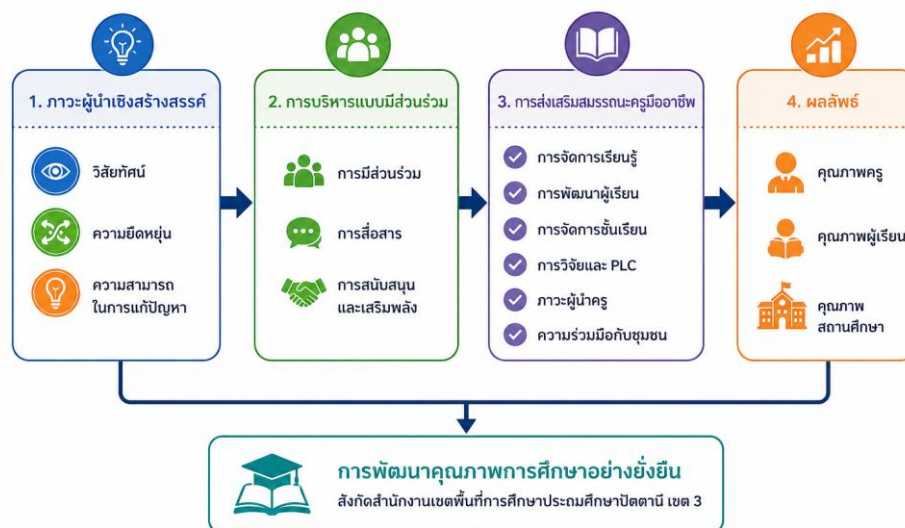
3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่นในการบริหาร เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้ครูเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง พัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพ และสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำครู ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน และด้านการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งล้วนต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้บริหารในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Stoll & Temperley ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นภาวะผู้นำที่มุ่งส่งเสริมการคิดเชิงไตร่ตรอง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพร่วมกัน และการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างยั่งยืน (Stoll & Temperley, 2009) งานวิจัยดังกล่าวสนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากต่างยืนยันว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของครู ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาวิชาชีพ และการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน เมื่อผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนา ย่อมส่งผลให้ครูเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 จากผลการวิจัย ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา โดยกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มี

ความยืดหยุ่นในการบริหาร เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Parker & Begnaud ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น และความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาและบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Parker & Begnaud, 2004) นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์ สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน การเสริมสร้างภาวะผู้นำครู และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวว่า สมรรถนะประจำสายงานของครูเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพ

จากภาพอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ทัศนคติ ความยืดหยุ่น และความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารนำคุณลักษณะดังกล่าวไปสู่การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผ่านการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสนับสนุนการปฏิบัติงานของครู ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพในด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การวิจัย การพัฒนาภาวะผู้นำ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนา ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม การบริหารที่ยืดหยุ่น การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนทรัพยากรและการพัฒนาครูผ่านกระบวนการ PLC และการวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพสถานศึกษาอย่างยั่งยืนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3

บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .726$) นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะที่สำคัญในการพัฒนา ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา การบริหารงานอย่างยืดหยุ่นและพร้อมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนและสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียนและชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การเสริมสร้างภาวะผู้นำครู การบริหารงานด้วยคุณธรรมและความโปร่งใส ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งจะช่วยยกระดับสมรรถนะครูมืออาชีพ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งพัฒนาด้านทัศนคติ ความยืดหยุ่น และความสามารถในการแก้ปัญหา ผ่านการอบรม การนิเทศ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะครูมืออาชีพอย่างเป็นระบบโดยสนับสนุนให้ผู้บริหารพัฒนาครูผ่านการจัดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การวิจัยในชั้นเรียน การใช้เทคโนโลยี และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และผลลัพธ์ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดวิสัยทัศน์ เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม และส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพ โดยสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการใช้วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษา โดยส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำของครูและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่ายในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการบริหารสถานศึกษาในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม
2. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสมรรถนะครูมืออาชีพ เช่น วัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างครอบคลุม
3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน คุณภาพสถานศึกษา และประสิทธิผลในการบริหารงานของสถานศึกษาในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จรูณี แก้วเอียน. (2556). *เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา: กลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ณัฐกิตต์ บุญเก่ง. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. นราธิวาส: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563, 6 สิงหาคม). คู่มือการพัฒนาตนเองผ่านระบบออนไลน์ เสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วยสู่การเป็นครูมืออาชีพ. สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ. <https://personnel.obec.go.th/web/archives/48476>

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2564, 26 สิงหาคม). มาตรฐานความรู้และสมรรถนะวิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2564. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. <https://www.ksp.or.th>:

Hallinger, P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *The Elementary School Journal*, 86(2): 217–247.

Parker, J. P., & Begnaud, L. G. (2004). *Developing creative leadership*. Westport, CT: Teacher Ideas Press.

Sternberg, R. J. (2006). *Cognitive psychology*. Belmont, CA: Thomson Wadsworth.

Stoll, L., & Temperley, J. (2009). *Creative leadership: A challenge of our times*. Nottingham, England: National College for School Leadership.

UNESCO. (2017). *A guide for ensuring inclusion and equity in education*. Paris: UNESCO.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (2nd ed.). New York, NY: Harper and Row.

บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับการสร้างแรงจูงใจ
ในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา

The Role of School Administrators' Internal Supervision in
Enhancing Teachers' Work Motivation in the 21st Century under
Local Administrative Organizations in Yala Province

^{1*}ฟิรดาว เจะแม Firdaus Chema

^{2**}จรูณี แก้วเอียน Jarunee Kao-ian

^{3***}ซูฮัยรี บือองฉา Suhairee Buengacha

^{4****}พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3,4}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3,4}Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793013@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th ***suhairee.b@yru.ac.th

****phumpanit.k@yru.ac.th

Received July 6, 2026; Revised July 22, 2026; Accepted: September 29, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา 2) เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูและ 4) ประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา จำนวน 186 คน

ได้มาจากการสุ่มแบบชั้นภูมิตามขนาดของสถานศึกษา โดยวิธีจับฉลากแบบไม่คืนกลับ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .924 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู 4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการนิเทศเชิงสนับสนุน การให้คำปรึกษา และการให้ข้อมูลป้อนกลับเชิงสร้างสรรค์ แนวทางปฏิบัติเหล่านี้คาดว่าจะช่วยสร้างขวัญกำลังใจ ความภาคภูมิใจในวิชาชีพ และแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การนิเทศภายในสถานศึกษา; ผู้บริหารสถานศึกษา; แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

Abstract

This research article aimed to: 1) study the levels of internal supervision roles of school administrators and teachers' work motivation in the 21st century under local administrative organizations in Yala Province; 2) compare the internal supervision roles of school administrators and teachers' work motivation classified by gender, educational level, work experience, and school size; 3) examine the relationship between the internal supervision roles of school administrators and teachers' work motivation; and 4) compile recommendations concerning the internal supervision roles of school administrators and teachers' work motivation in the 21st century. This study employed a survey research design. The sample consisted of 186 teachers from schools under local administrative organizations in Yala Province, selected through stratified random sampling based on school size and simple random sampling using a lottery method without replacement. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability coefficient of .924. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test (One-way ANOVA), and Pearson's product-moment correlation coefficient. The research findings revealed that: 1) the overall level of internal supervision roles of

school administrators and all five aspects were at a high level; 2) the comparison of internal supervision roles of school administrators and teachers' work motivation classified by gender, educational level, work experience, and school size showed no significant differences overall; 3) the internal supervision roles of school administrators were positively correlated with teachers' work motivation; 4) school administrators should continuously develop internal supervision processes by emphasizing supportive supervision, counseling, and constructive feedback. These practices are expected to build morale, professional pride, and work motivation, leading to the sustainable improvement of teacher quality, learner quality, and school quality.

Keywords: Internal Supervision in Schools; School Administrators; Teachers' Work Motivation

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และการสื่อสาร ประเทศต่างๆจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพประชากรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การจัดการศึกษาจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ ควบคู่กับการมีกลไกควบคุมรักษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สอดคล้องกับกรณีศึกษาของ ชินวงษ์ (2566) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ และพัฒนามาตรฐานการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนิเทศภายในเป็นกระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพครูและการจัดการเรียนรู้ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูบนพื้นฐานของความเป็นกัลยาณมิตร การช่วยเหลือเกื้อกูล การยอมรับซึ่งกันและกัน และการร่วมกันแก้ไขปัญหา กระบวนการดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ พัฒนาความสามารถทางวิชาชีพและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ขณะที่ Glickman (2004) เห็นว่า การนิเทศเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง การเตรียมความพร้อม และการพัฒนาครูเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องแสดงบทบาทในการกำกับ ติดตาม ให้คำปรึกษา ประสานความร่วมมือ และส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของครูอย่างเหมาะสม

โดย Farren & Kaye (1996) แบ่งบทบาทของผู้บริหารออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ บทบาทผู้อำนวยการ สอดคล้อง ผู้ประเมิน ผู้คาดการณ์ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ส่งเสริมสนับสนุน

นอกจากการพัฒนาความรู้และทักษะของครูแล้ว การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ครูเกิดความมุ่งมั่น ความกระตือรือร้น และความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ ให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา แรงจูงใจมีความสัมพันธ์กับระดับความพยายาม ความพึงพอใจ ความก้าวหน้า การได้รับการยอมรับ และประสิทธิภาพในการทำงาน การบริหารจัดการที่ให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจจึงช่วยให้ครูตระหนักถึงคุณค่าในบทบาทของตนเองและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ (จิราภรณ์ บุญสุรีย์, 2567) สอดคล้องกับแนวคิดของงานวิจัยของ กฤษณา มาลานนท์ และคณะ (2567) ที่พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่ควรได้รับการส่งเสริม ได้แก่ ความสำเร็จในการทำงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่ การได้รับการยอมรับ ผลตอบแทน และลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารที่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม ให้คำปรึกษา สนับสนุนทรัพยากร และยอมรับผลงานของครู ย่อมมีส่วนช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา มีบริบทเฉพาะด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความหลากหลายของผู้เรียน ซึ่งส่งผลให้ครูและผู้บริหารต้องเผชิญกับเงื่อนไขและความท้าทายในการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป การนิเทศภายในที่มีคุณภาพจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน ลดความกังวล และเสริมสร้างแรงจูงใจของครู ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา เพื่อศึกษาระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู เปรียบเทียบตามตัวแปรที่กำหนด และตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลสารสนเทศและแนวทางสำคัญสำหรับผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัดในการกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาการนิเทศภายใน และสร้างระบบการสร้างขวัญกำลังใจ ที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของพื้นที่ อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับระดับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา

2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา

4. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา จำนวน 347 คน จากทั้งหมด 16 สถานศึกษา 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 186 คน โดยคำนวณจากสูตรยามานะ (Yamane, 1973) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับเป็นขั้นตอนสุดท้าย (Sampling Without Replacement)

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งออกเป็น 4 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา 5 ด้าน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้ประเมิน ผู้คาดการณ์ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้ส่งเสริมสนับสนุน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าในงาน ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดยะลา

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1) ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม และสร้างแบบสอบถามการประเมินค่าตามแนวคิดของ Likert เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

3.2) นำแบบสอบถามที่สร้างเรียบร้อยแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนและให้คำแนะนำเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.3) นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (IOC) ซึ่งผลการหาค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ทุกข้อ

3.4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

3.5) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผู้วิจัยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.924

3.6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 ฉบับกำหนดส่งคืนภายใน 14 วันและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน พบว่า การตอบแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดเตรียมข้อมูลแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามแบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา โดยการนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยภาพรวมทั้งรายด้านและ

รายชื่อ และนำเสนอเป็นตารางประกอบการแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ผลการประเมินความคิดเห็นตามแนวคิดของเบสต์

5.3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับระดับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ และระดับการศึกษา โดยใช้สถิติ t-Test จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา โดยใช้สถิติ F-Test

5.4 วิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และแปลความหมายสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใช้เกณฑ์ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560)

5.5 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา ดังตารางที่ 1-2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา ภาพรวมและรายด้าน

	บทบาทการนิเทศภายใน ของผู้บริหารสถานศึกษา	M	SD	ระดับ	ลำดับ
1.	ด้านผู้อำนวยการความสะดวก	4.26	0.68	มาก	1
2.	ด้านผู้ประเมิน	4.25	0.74	มาก	2
3.	ด้านผู้คาดการณ์	4.22	0.62	มาก	4
4.	ด้านผู้ให้คำปรึกษา	4.20	0.69	มาก	5
5.	ด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุน	4.23	0.68	มาก	3
	รวม	4.23	0.68	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.23$, $SD = 0.68$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านผู้อำนวยการความสะดวก ($M = 4.26$, SD

= 0.68) รองลงมา คือ ด้านผู้ประเมิน ($M = 4.25$, $SD = 0.74$) ด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุน ($M = 4.23$, $SD = 0.68$) และด้านผู้คาดการณ์ ($M = 4.22$, $SD = 0.62$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านผู้ให้คำปรึกษา ($M = 4.20$, $SD = 0.69$) สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในการอำนวยความสะดวกแก่ครูอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพของการนิเทศภายในและเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา ภาพรวมและรายข้อ

	แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู	M	SD	ระดับ	ลำดับ
1.	ด้านความสำเร็จของงาน	4.46	0.56	มาก	2
2.	ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ	4.13	0.83	มาก	5
3.	ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ	4.31	0.67	มาก	3
4.	ด้านความรับผิดชอบ	4.47	0.61	มาก	1
5.	ด้านความก้าวหน้าในงาน	4.23	0.65	มาก	4
	รวม	4.32	0.66	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.32$, $SD = 0.66$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ($M = 4.47$, $SD = 0.61$) รองลงมาคือด้านความสำเร็จของงาน ($M = 4.46$, $SD = 0.56$) ด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ($M = 4.31$, $SD = 0.67$) และด้านความก้าวหน้าในงาน ($M = 4.23$, $SD = 0.65$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ($M = 4.13$, $SD = 0.83$)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ผลการเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน ในภาพรวมมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูทุกคนปฏิบัติงานภายใต้มาตรฐานวิชาชีพ นโยบาย และระบบการนิเทศภายในที่เป็นแนวทางเดียวกันจากหน่วยงานต้นสังกัด จึงทำให้ความคิดเห็นของครูแต่ละกลุ่มเป็นไปในทิศทางที่ใกล้เคียงกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของตัวแปรบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวก ($r = .614$)

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุนกับการได้รับการยอมรับนับถือ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระดับสูงโดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ($r = .851$) ส่วนด้านที่มีความสัมพันธ์กันน้อยที่สุด คือ ด้านผู้อำนวยการความสะดวกกับการความรับผิดชอบ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ ($r = .255$)

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ข้อเสนอแนะบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา

จากผลการประมวลข้อเสนอแนะ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนากระบวนการนิเทศภายในอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นบทบาทการเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่สนับสนุนทรัพยากร สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาที่จำเป็นอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานในลักษณะการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation) ที่มีความโปร่งใสและสร้างสรรค์ ตลอดจนส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างยั่งยืน

สำหรับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู ควรให้ความสำคัญกับการลดภาระงานที่ไม่จำเป็นเพื่อให้ครูมีเวลาในการมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารควรทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ที่ให้คำปรึกษาและรับฟังความคิดเห็นของครูด้วยบรรยากาศแบบกัลยาณมิตร มีระบบการยกย่องเชิดชูเกียรติ มอบรางวัล และเสริมแรงเชิงบวกเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและขวัญกำลังใจในการทำงาน รวมทั้งควรสร้างเส้นทางการพัฒนาวิชาชีพและความก้าวหน้าในงานที่ชัดเจน เพื่อให้ครูเกิดความมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงานภายใต้บริบทพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา อภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการที่ขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ขณะที่ครูผู้สอนมีความตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อศิษย์สูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกลิตแมน (Glickman) ที่ระบุว่า การนิเทศภายในเป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูผ่านการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพการ

สอน (Glickman, 2004) และสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พรัดขำ ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารต้องพัฒนาระบบการนิเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา (กาญจนา พรัดขำ, 2565) ในส่วนของแรงจูงใจสอดคล้องกับแนวคิดของเฮิร์ซเบิร์ก และคณะ (Herzberg et al.) ที่อธิบายว่าปัจจัยด้านความรับผิดชอบและความสำเร็จของงานเป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ทำให้บุคคลทุ่มเททำงาน (Herzberg et al., 1959) และสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎากร มาลานนท์ และคณะ ซึ่งได้วิจัยเรื่องแนวทางการสร้างเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก (กฤษฎากร มาลานนท์ และคณะ, 2567)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ครูที่มีเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในและระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ ครูทุกคนปฏิบัติงานภายใต้มาตรฐานวิชาชีพ นโยบาย และระบบการนิเทศภายในที่เป็นแนวทางเดียวกันจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา สอดคล้องกับแนวคิดของฮอยและมิสเกล (Hoy & Miskel) ที่ระบุว่า การรับรู้ของบุคลากรขึ้นอยู่กับบริบทและระบบการบริหารขององค์กรมากกว่าปัจจัยส่วนบุคคล (Hoy & Miskel, 2013) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ แสงทอง ได้วิจัยเรื่องบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันไม่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทผู้บริหารและแรงจูงใจในการทำงาน (วราภรณ์ แสงทอง, 2564) และงานสอดคล้องกับวิจัยของณัฐวุฒิ อินทร์แก้ว ได้ศึกษางานวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดเทศบาล พบว่ามีผลการวิจัยในทิศทางเดียวกันว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันไม่ส่งผลต่อการรับรู้บทบาทผู้บริหารและแรงจูงใจในการทำงาน (ณัฐวุฒิ อินทร์แก้ว, 2565)

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับปานกลาง ($r = .614$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เพราะ การนิเทศที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ครูเกิดความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตนเอง โดยเฉพาะบทบาทด้านการส่งเสริมสนับสนุนที่มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับการได้รับการยอมรับนับถือของครู ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) ที่กล่าวว่า การได้รับการยอมรับนับถือส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานที่สูงขึ้น (Maslow, 1943)

4. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเน้นบทบาทผู้อำนวยการความสะดวก สนับสนุนสื่อเทคโนโลยี และลดภาระงานที่ไม่จำเป็นเพื่อให้ครูมีเวลาพัฒนาผู้เรียนได้เต็มที่ ทั้งนี้เพราะ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และระบบการประเมินเพื่อพัฒนาจะช่วยสร้างแรงจูงใจที่ยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของเซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni) ที่เน้นให้ผู้บริหารสร้างความไว้วางใจและสนับสนุนการพัฒนาครูอย่างใกล้ชิด (Sergiovanni, 2009) และสอดคล้องกับงานวิจัยของศุกลักษณ์ นาคทอง ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาครูในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งพบว่าการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน (ศุกลักษณ์ นาคทอง, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาบทบาทการนิเทศภายในกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

จากภาพอธิบายได้ว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งด้านผู้ประเมิน ด้านผู้คาดการณ์ ด้านผู้ให้คำปรึกษา ด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุน และด้านผู้อำนวยการความสะดวก ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูทั้งสิ้น ทั้งในด้านความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบ และความก้าวหน้าในงาน ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้สามารถสังเคราะห์กรอบแนวทางการพัฒนาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การใช้การประเมินเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครู การวางแผนและคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากร สื่อ และเทคโนโลยีที่

จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการอำนวยความสะดวกและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งแนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษา การพัฒนาครู และการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสม

บทสรุป

บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในยุคศตวรรษที่ 21 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดยะลา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านผู้อำนวยความสะดวก ส่วนแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ นอกจากนี้ บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาควรมุ่งเน้นบทบาทด้านผู้ส่งเสริมสนับสนุนและด้านผู้ให้คำปรึกษา เพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ความภาคภูมิใจ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยมุ่งเน้นการอำนวยความสะดวกด้านสื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษาให้เพียงพอ พร้อมทั้งลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ครูสามารถมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเต็มศักยภาพ
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Evaluation) ที่มีความโปร่งใสและเป็นธรรม โดยเน้นการให้ข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) ที่สร้างสรรค์ เพื่อลดความกังวลและเพิ่มความเชื่อมั่นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู
3. สถานศึกษาควรสร้างระบบการยกย่องเชิดชูเกียรติและให้รางวัลแก่ครูที่มีผลงานดีเด่น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าด้านการได้รับการยอมรับนับถือเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด การได้รับการยกย่องจะช่วยเสริมสร้างขวัญกำลังใจและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ

4. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูร่วมกันสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ภายในสถานศึกษา โดยจัดให้มีการประชุม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ สะท้อนผลการปฏิบัติงาน และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความก้าวหน้าในการทำงาน และศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศภายในและปัจจัยที่กระทบต่อแรงจูงใจของครูในพื้นที่จริง

2. ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ระหว่างบทบาทการนิเทศภายในกับแรงจูงใจ โดยใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อให้เห็นอิทธิพลของตัวแปรต่างๆอย่างเป็นระบบ

3. ควรมีการศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในบริบทพื้นที่พิเศษ เช่น พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม วัฒนธรรม และความหลากหลายของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การนิเทศและการสร้างแรงจูงใจเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

4. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่อาจส่งผลต่อแรงจูงใจเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม หรือภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กรณาธิป ชินวงษ์. (2566). บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูยุคไทยแลนด์ 4.0 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรีระยอง. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.*

กฤษฎากร มาลานนท์ และคณะ. (2567). แนวทางการสร้างเสริมแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 8(2): 173-186.

กาญจนา พรัดขำ. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.*

จิราภรณ์ บุญสุนีย์. (2567). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. *วิทยานิพนธ์*

- ครูศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). *เทคนิคการสร้างเครื่องมือวิจัย: แนวทางการนำไปใช้อย่างมืออาชีพ*.
กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- ณัฐภูมิ อินทร์แก้ว. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดเทศบาล.
วิทยานิพนธ์ครูศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วรารณ แสงทอง. (2564). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู
ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ครูศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ศุภลักษณ์ นาคทอง. (2565). การพัฒนาครูในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.
วิทยานิพนธ์ครูศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Farren, C., & Kaye, B. L. (1996). *New skills for new leadership: Roles of the learning
leader*. Amherst: Human Resource Development Press (HRD Press).
- Glickman, C. D. (2004). *Supervision and instructional leadership: A developmental
approach*. (6th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Herzberg, F., et al. (1959). *The motivation to work*. (2nd ed.). Hoboken: John Wiley &
Sons.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and
practice*. (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4):
370-396.
- Sergiovanni, T. J. (2009). *The Principship: A Reflective Practice Perspective*. London:
Pearson.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York, NY: Harper
& Row.

ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3
Administrative Factors Affecting the Effectiveness of Academic
Administration of Administrators under the Narathiwat Primary
Educational Service Area Office 3

^{1*}กามิเราะห์ วาเต๊ะ Kameeroh Wateh

^{2**}จรรณี แก้วเอียน Jarunee Kao-ian

^{3***}ซูฮัยรี บือองฉา Suhairee Beungacha

^{4****}พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3}Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793030@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th *** suhairee.b@yru.ac.th

**** phumpanit.k@yru.ac.th

Received July 4, 2026; Revised July 21, 2026; Accepted: September 29, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการและ 4) สร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 3 การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ครู จำนวน 288 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับ เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม 3 ฉบับมีค่า IOC เท่ากับ 0.74 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ระดับประสิทธิผลการ

บริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดโดยด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) ปัจจัยด้านการบริหารงานวิชาการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการ 4) ตัวแปรพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 มี 5 ตัวแปร ได้แก่ภาวะผู้นำงบประมาณ ผู้ปกครองและชุมชน ครูผู้สอน และบทบาทของผู้บริหาร ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพครูและการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใสและคุ้มค่า รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาผู้ปกครองและชุมชนเพื่อยกระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการและคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมาย

คำสำคัญ: ปัจจัยการบริหาร; ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research article aimed to 1) examine the level of academic administration factors 2) investigate the level of effectiveness of academic administration 3) examine the relationship between academic administration factors and the effectiveness of academic administration and 4) develop a predictive equation for factors affecting the effectiveness of academic administration among school administrators under the Narathiwat Primary Educational Service Area Office 3. A correlational research design was employed. The sample consisted of 288 teachers selected through a lottery sampling method without replacement. Three questionnaires with an Item-Objective Congruence (IOC) index of 0.74 were used for data collection. The data were analyzed using mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis. The findings revealed that: 1) the overall level of academic administration factors was high, with the administrator's aspect showing the highest mean score, 2) The overall level of effectiveness in academic administration was at the highest level, with the development of learning processes recording the highest mean score, 3) Academic administration factors were positively correlated with the effectiveness of academic administration. 4) Five variables significantly predicted the effectiveness of academic administration at the .05 level: leadership, budget, parents and community, teachers, and the role of school administrators. The findings suggest that strengthening instructional leadership, promoting stakeholder participation,

supporting teacher development, ensuring effective budget management, and enhancing school–community collaboration could improve the effectiveness of academic administration and educational quality.

Keywords: Management Factors; Effectiveness of Academic Administration; School Administrators

บทนำ

ในยุคศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยเผชิญความท้าทายทั้งจากแรงกดดัน ภายนอกอาทิการปฏิวัติดิจิทัลอุตสาหกรรม 4.0 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และแรงกดดันภายในเช่นการเข้าสู่สังคมสูงวัย กับดักรายได้ปานกลางและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรขณะที่ระบบการศึกษาไทยยังติดหล่มปัญหาด้านคุณภาพมาตรฐานความเหลื่อมล้ำและการบริหารจัดการที่ไม่คล่องตัวรัฐจึงกำหนดให้การปฏิรูปการศึกษาเป็นกลไกหลักภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีซึ่งมิใช่เพียงการปรับปรุงเชิงระบบแต่คือการปรับโครงสร้างทุนมนุษย์เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีทักษะการปรับตัวและจิตสำนึกสาธารณะอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ความสำเร็จของการปฏิรูปดังกล่าวต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงบทบาทผู้นำทางวิชาการสามารถบูรณาการความรู้กับการบริหารงานอย่างเป็น วิชาชีพทั้งการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพการส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมรวมถึงการนิเทศและประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง (ธีระ รุญเจริญ, 2550) โดยงานบริหารวิชาการมีขอบข่ายครอบคลุม 12 ด้านตามกฎกระทรวงตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้อาจารย์และการวัดและประเมินผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปจนถึงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) ซึ่งผู้บริหารต้องตระหนักและมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิดเพราะงานวิชาการถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน

ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 3 ซึ่งกำกับดูแลสถานศึกษา 75 แห่งผลการทดสอบ O-NET ปีการศึกษา 2566 สะท้อนว่าแม้มีพัฒนาการเพิ่มขึ้นในทุกกลุ่มสาระ (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 29.99) แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ส่วนกลางกำหนดอันเป็นผลจากปัญหาเชิงโครงสร้างทั้ง ภาระงานนอกเหนือการสอนการขาดแคลนสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสภาพเศรษฐกิจในพื้นที่เปราะบางอย่างอำเภอระแงจะแนะและเจาะไอร้องซึ่งไม่เอื้อต่อการระดมทรัพยากรทางการศึกษาปัญหาผลสัมฤทธิ์ที่ต่ำกว่าเกณฑ์นี้จึงมิใช่เพียงผลจากตัวผู้เรียนแต่สะท้อนประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ

ความท้าทายดังกล่าวเรียกร้องให้ผู้บริหารสถานศึกษาก้าวข้ามรูปแบบการบริหารวิชาการแบบเดิมสู่การเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งโดยให้ความสำคัญกับ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1)

การบริหารจัดการโครงสร้างเวลาเรียนและ ภาระงานอื่นเพื่อคืนครูสู่ห้องเรียนและเปิดพื้นที่ให้จัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) อย่างเต็มที่ (2) การยกระดับวิชาชีพด้วยเทคโนโลยีภายใต้ข้อ จำกัดด้านงบประมาณและ (3) การสนับสนุนให้ครูใช้การวิจัยในชั้นเรียนแก้ปัญหาการเรียนรู้เป็นรายบุคคล หากผู้บริหารขาดความตระหนักรู้หรือการบริหารจัดการที่เป็นระบบการเพิ่มขึ้นของคะแนนผลสัมฤทธิ์ในแต่ละปีอาจเป็นเพียง ความคืบหน้าเชิงสถิติที่เปรียบบางมิใช่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน (สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีราธิวาสเขต 3, 2567)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นและความสำคัญในการศึกษาปัจจัยการบริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีราธิวาสเขต 3 เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีความเปราะบางและมีลักษณะเฉพาะ ทั้งด้านสังคมพหุวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ ผู้เรียนที่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศอย่างต่อเนื่องการศึกษาครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่ ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อเป็น แนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วน เกี่ยวข้องนำไปใช้พัฒนาการบริหารงานวิชาการให้ เกิดประสิทธิผลสอดคล้องตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีราธิวาส เขต 3
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีราธิวาส เขต 3
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลการบริหาร วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีราธิวาส เขต 3
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีราธิวาส เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlation Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนใน สถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานีราธิวาส เขต 3 จำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,025 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ศึกษานราธิวาส เขต 3 จำนวน 288 คน โดยคำนวณจากสูตรของยามาเน่ (Yamane, 1973) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับเป็นขั้นตอนสุดท้าย (Sampling Without Replacement)

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามจำนวน 3 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามกรอบแนวคิดของปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 38 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามกรอบแนวคิดประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 42 ข้อ

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1) ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม และสร้างแบบสอบถามการประเมินค่าตามแนวคิดของ Likert เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

3.2) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ครอบคลุมและให้คำแนะนำเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.3) นำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญในที่นี้ใช้ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (IOC) ซึ่งผลการหาค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ทุกข้อ

3.4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน

3.5) หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผู้วิจัยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับในการวิจัยครั้งนี้ คือ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.766

3.6) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม ส่งแบบสอบถามทางถึงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 289 ฉบับ กำหนดส่งคืนภายใน 14 วันและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน พบว่า การตอบแบบสอบถามมีความสมบูรณ์ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลแล้วจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่างๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

5.1 วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3 โดยการนำคะแนนมาหาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยภาพรวมเป็นรายข้อและรายด้าน และนำเสนอเป็นตารางประกอบการแปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การวิเคราะห์ผล (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

5.3 วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product – Moment Correlation Coefficient) โดยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3 และแปลความหมายสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใช้เกณฑ์ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560)

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3 สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3 ภาพรวมและรายด้าน

ปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา	M	SD	ระดับ	อันดับ
1. ด้านบทบาทของผู้บริหาร	4.31	0.34	มาก	1
2. ด้านครูผู้สอน	4.28	0.34	มาก	2
3. ด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.26	0.31	มาก	4
4. ด้านงบประมาณ	4.26	0.40	มาก	6
5. ด้านผู้ปกครองและชุมชน	4.28	0.44	มาก	3
6. ด้านภาวะผู้นำ	4.26	0.37	มาก	5
ภาพรวม	4.28	0.22	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.28$, $SD = 0.22$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือด้านบทบาทของผู้บริหาร ($M = 4.31$, $SD = 0.34$) รองลงมา คือด้านครูผู้สอน ($M = 4.28$, $SD = 0.34$) ด้านผู้ปกครองและชุมชน ($M = 4.28$, $SD = 0.44$) ด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ($M = 4.26$, $SD = 0.31$) และด้านภาวะผู้นำ ($M = 4.26$, $SD = 0.37$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ ด้านงบประมาณ ($M = 4.26$, $SD = 0.40$)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ภาพรวมและรายด้าน

ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ	M	SD	ระดับ	อันดับ
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.49	0.32	มาก	2
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	4.50	0.33	มากที่สุด	1
3. ด้านการวัดและประเมินผล	4.43	0.28	มาก	3
4. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	4.36	0.40	มาก	5
5. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.33	0.40	มาก	7
6. ด้านการนิเทศการศึกษา	4.33	0.37	มาก	6

7. ด้านการพัฒนาาระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา	4.38	0.34	มาก	4
ภาพรวม	4.40	0.19	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.40$, $SD = 0.19$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ($M = 4.50$, $SD = 0.33$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($M = 4.49$, $SD = 0.32$) และด้านการวัดและประเมินผล ($M = 4.43$, $SD = 0.28$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ($M = 4.33$, $SD = 0.37$)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับ

ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3

ปัจจัยการ บริหารงานวิชาการ	ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ							
	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	$Y_{รวม}$
X_1	1	.259**	.358**	.201**	.259**	.212**	.602**	.323**
X_2	.259**	1	.233**	.72	.227**	.194**	.524**	.304**
X_3	.358**	.233**	1	.345**	.300**	.303**	.662**	.465**
X_4	.201**	.72	.345**	1	.219**	.283**	.592**	.357**
X_5	.259**	.227**	.300**	.300**	1	.273**	.659**	.303**
X_6	.212**	.194**	.303**	.283**	.273**	1	.623**	.386**
$X_{รวม}$	.602**	.524**	.662**	.592**	.659**	.623**	1	.577**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 6 ด้านได้แก่ ด้านบทบาทของผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านงบประมาณ ด้านผู้ปกครองและชุมชน และด้านภาวะผู้นำ โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 288 คน พบว่า มีความสัมพันธ์กันในทางบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง

ปัจจัยการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษามีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านอื่นในระดับปานกลางหลายปัจจัย ได้แก่ ด้านงบประมาณ ($r_{xy} = .345$) ด้านผู้ปกครองและชุมชน ($r_{xy} = .300$) และด้านภาวะผู้นำ ($r_{xy} = .303$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ด้านครูผู้สอนไม่มีความสัมพันธ์กับด้านงบประมาณอย่างมีนัยสำคัญ ($r_{xy} = .072$) และปัจจัยการบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3 ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดคือ ด้านสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา (X_3) อยู่ในระดับสูงมากไปในทิศทางบวก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r_{xy}=.465$) รองลงมา คือ ด้านภาวะผู้นำ (X_6) ($r_{xy}=.386$) ด้านงบประมาณ (X_4) ($r_{xy}=.357$) ด้านบทบาทของผู้บริหาร (X_1) ($r_{xy}=.323$) ด้านครูผู้สอน (X_2) ($r_{xy}=.304$) และด้านที่ต่ำที่สุดคือ ด้านผู้ปกครองและชุมชน (X_5) ($r_{xy}=.303$)

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3

ตาราง 4 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ชื่อตัวแปร	b	SE _b	β	t	Sig.
ค่าคงที่	2.218	.183	-	12.134	.000*

R = .590 $R^2 = .348$ Adjusted $R^2 = .337$ S.E._{est} = .159 F = 30.161*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยการบริหารที่ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่สมการพยากรณ์จำนวน 5 ตัวแปร สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาได้ร้อยละ 34.80 ($R^2 = .348$) และสมการพยากรณ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 30.161$, $p < .001$) สามารถสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบและมาตรฐาน ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 2.218 + .169X_6 + .104X_4 + .091X_5 + .085X_2 + .062X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .267Z_6 + .201Z_4 + .163Z_5 + .174Z_2 + .108Z_1$$

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบริหารงานวิชาการในทุกด้าน ได้แก่ บทบาทของผู้บริหาร ครูผู้สอน สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา งบประมาณ ผู้ปกครองและชุมชน และภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการดำเนินงานด้านวิชาการให้บรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิษรา พรสุริวงศ์ และคณะ ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก (นิษรา พรสุริวงศ์ และคณะ, 2568) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชัย ระเกด และคณะ ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก (พิชัย ระเกด และคณะ, 2568) จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าสถานศึกษาจะอยู่ในบริบทของพื้นที่ใด ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษายังคงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการ โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหาร ภาวะผู้นำ ครูผู้สอน งบประมาณ สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งล้วนส่งผลให้การดำเนินงานด้านวิชาการมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา จึงทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เนื่องจากพบว่าปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การนิเทศ การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนการประกันคุณภาพภายในอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การดำเนินงานด้านวิชาการมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของทักษพร อรัญญา ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในอำเภอเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน (ทักษพร อรัญญา, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชัย ระเกด และคณะ ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาพิชญโลก เขต 3 พบว่าประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน (พิชัย ระเกตุ และคณะ, 2568) จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการเป็นผลลัพธ์ของการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการวางแผนและพัฒนางานวิชาการในทุกด้าน การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การกำกับติดตามและนิเทศอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและการมีส่วนร่วมของบุคลากร จะสามารถขับเคลื่อน การบริหารงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ผลการวิจัยครั้งนี้มีความสัมพันธ์กับงานวิจัยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นที่พบว่าประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

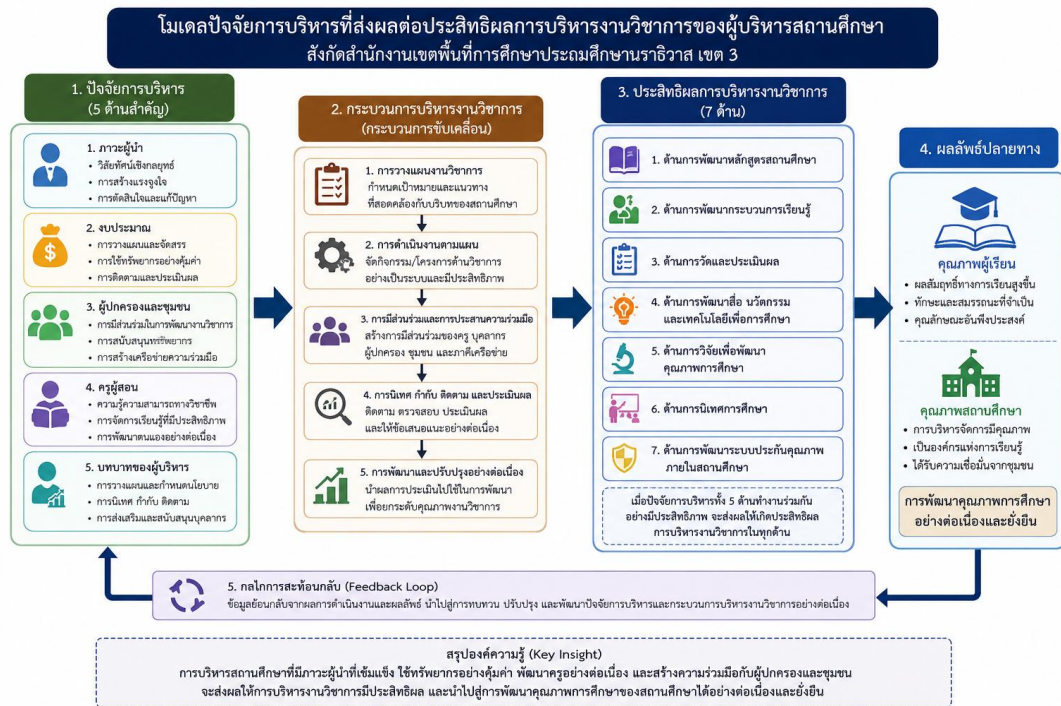
3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เพราะผู้บริหารมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพส่งผลให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการประกันคุณภาพภายใน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาทิจญา โชคดีวัฒนา ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด พบว่า ปัจจัยการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา (อาทิจญา โชคดีวัฒนา, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy & Miskel ได้อธิบายไว้ในหนังสือ Educational Administration: Theory, Research, and Practice มีข้อความว่าผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ส่งผลให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานด้านวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Hoy & Miskel, 2008) จากงานวิจัยดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการบริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา กล่าวคือ เมื่อผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม สามารถบริหารจัดการบุคลากร งบประมาณ สื่อและเทคโนโลยี รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้การดำเนินงานด้านวิชาการเป็นไปอย่างมีระบบ เกิดการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ตลอดจนการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการ ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงยืนยันว่า เมื่อปัจจัยการบริหารได้รับการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามไปด้วย จึงพบว่ามีผลสอดคล้องกับผลการวิจัยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในเรื่องของการให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้บริหารในการขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษาผ่านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การสร้างสมการพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ภาวะผู้นำ งบประมาณ ผู้ปกครองและชุมชน ครูผู้สอน และบทบาทของผู้บริหาร ทั้งนี้เพราะปัจจัยดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา โดยเฉพาะภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทาง สร้างแรงจูงใจ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชัย ระเกตุ และคณะ ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า ปัจจัยการบริหารสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผล การบริหารงานวิชาการได้อย่างมีนัยสำคัญ (พิชัย ระเกตุ และคณะ, 2568) สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass ได้อธิบายในหนังสือ Leadership and Performance Beyond Expectations ตั้งข้อความว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างวิสัยทัศน์กระตุ้นให้บุคลากรเกิดความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครูและนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งส่งผลให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น (Bass, 1985) จากงานวิจัยดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการบริหารเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถใช้พยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาได้ โดยเฉพาะภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดวิสัยทัศน์ สร้างแรงจูงใจ และขับเคลื่อนการดำเนินงานของบุคลากรให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ขณะเดียวกัน การจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน และการปฏิบัติบทบาทของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ล้วนเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้การบริหารงานวิชาการดำเนินไปอย่างเป็นระบบและเกิดประสิทธิผล ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงยืนยันว่าปัจจัยการบริหารทั้งห้าด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำให้พบว่ามีผลสอดคล้องกับผลการวิจัยดังกล่าวที่มองว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากร สร้างความร่วมมือและนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จส่งผลให้การบริหารงานวิชาการมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

จากผลการศึกษาครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำ การบริหารงบประมาณ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การพัฒนาครูผู้สอน และบทบาทของผู้บริหาร จะเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ ช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานด้านวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทและเป้าหมายของสถานศึกษาในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ
ของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่มา: ภาพโมเดลนี้ได้สร้างมาจากปัญหาประดิษฐ์

จากภาพอธิบายได้ว่า การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เกิดจากการบูรณาการปัจจัยการบริหารที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำ งบประมาณ ผู้ปกครองและชุมชน ครูผู้สอน และบทบาทของผู้บริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การวางแผน การดำเนินงาน การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการทั้ง 7 ด้าน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพสถานศึกษา นอกจากนี้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นยังสามารถสะท้อนกลับ (Feedback) เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยการบริหารและกระบวนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 3

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 3

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน และประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการทั้ง 7 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ ปัจจัยการบริหารงานวิชาการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลได้ 5 ด้าน ได้แก่ ภาวะผู้นำ งบประมาณ ผู้ปกครองและชุมชน ครูผู้สอน และบทบาทของผู้บริหาร โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 34.80 ซึ่งภาวะผู้นำมีอำนาจพยากรณ์สูงสุด ผลการวิจัยสะท้อนว่าการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ควบคู่กับการบริหารงบประมาณ การพัฒนาครู การส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน และการสนับสนุนสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา จะช่วยยกระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรม การนิเทศและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อยกระดับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาให้เพียงพอ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการพัฒนางานวิชาการและคุณภาพผู้เรียน
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3 ควรส่งเสริมนโยบายการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการบริหารงานวิชาการอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ และส่งเสริมบทบาทของตนในการกำกับ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานด้านวิชาการของครูอย่างเป็นระบบ
2. สถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ
3. สถานศึกษาควรสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการวางแผน พัฒนา และติดตาม การดำเนินงานด้านวิชาการ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น หรือเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถอ้างอิงและประยุกต์ใช้ได้ ในวงกว้าง
2. ควรศึกษาวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) หรือ การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน วิชาการ และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษพร อรัญญา. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาใน อำเภอเชียงดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา
- ธีระ รุณเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ธนาเพลส.
- นิขรา พรสุริวงษ์ และคณะ. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. *วารสารเสียงธรรมจาก มหายน*, 11(3): 260–277.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พิชัย ระเกตุ และคณะ. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 20(1): 83–96.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 3. (2567). *รายงานการประชุมประจำปี การศึกษา 2567*. นราธิวาส: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- อาทิตยา โชคดีวัฒนา. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน
ประถมศึกษาจังหวัดตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance Beyond Expectations*. New York: Free
Press.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2008). *Educational Administration: Theory, Research and
Practice*. (8th ed.). New York: McGraw Hill.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. (3rd ed.). New York: Harper &
Row.

การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอ
โคกโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2
The Administration of the Student Care and Support System by
School Administrators in Khok Pho District under the Pattani
Primary Educational Service Area Office 2

^{1*}โรสนานี พิทักษ์สุขสันต์ Rosnanee Pitaksuksan

^{2**}จรรุณี แก้วเอียน Jarunee Kao-ian

^{3***}พุมพนิต คงแสง Phumpanit Kongsang

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

^{1,2,3} Faculty of Education, Yala Rajabhat University

*First author, e-mail: 736793014@yru.ac.th

Corresponding author, e-mail: **jarunee.k@yru.ac.th ***phumpanit.k@yru.ac.th

Received July 11, 2026; Revised July 23, 2026; Accepted: September 29, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน 3) หาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 201 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.988 และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-Test) ทดสอบค่าเอฟ (F-Test) และทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีของเชฟเฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ พบว่า ภาพรวมและรายด้านไม่

แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคลอย่างเป็นระบบ สนับสนุนการคัดกรองและติดตามนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพัฒนาระบบการส่งต่อนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพ

คำสำคัญ: การบริหาร; ผู้บริหารสถานศึกษา; ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

This research article is a quantitative study aimed to: (1) examine the administration level of the student care and support system by school administrators, (2) compare the administration of the student care and support system categorized by gender, position, school size, and work experience, and (3) identify guidelines for developing the administration of the student care and support system by school administrators. This study employed a survey research design. The sample were 201 school administrators and teachers, selected through a simple random sampling technique. The instruments used for data collection were a five-point rating scale questionnaire and a reliability coefficient of 0.988 and a semi-structured interview form. Statistics employed for data analysis included percentage, mean, standard deviation, t-Test, F-Test, and Scheffe's method for post-hoc comparison. The findings of the independent study showed that: 1) The administration levels of the student care and support system by school administrators overall and individual aspects were high. 2) The comparison of the administration of the student care and support system by school administrators showed that no differences were found in the overall and individual aspects based on gender. Also, no differences were found based on position. When categorized by school size, statistically significant differences were found in both the overall and individual aspects at the .05 level. Additionally, no differences were found in the overall and individual aspects based on work experience. 3) Guidelines for

developing the administration of the student care and support system by school administrators should focus on promoting systematic individual student data collection, supporting continuous student screening and follow-up, fostering collaboration among teachers, parents, community, and relevant agencies, as well as improving the student referral system to be more efficient and appropriate to school context. These efforts aim to ensure that all students receive comprehensive care and support and are able to develop according to their potential.

Keywords: Administration; School Administrators; Student Support System

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การบริหารจัดการระบบดูแลและช่วยเหลือผู้เรียนจึงเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งดำเนินงานระบบดูแลและช่วยเหลือผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ที่เท่าเทียมแก่ผู้เรียนทุกคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567)

การบริหารจัดการระบบดูแลและช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดประสิทธิผลจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย วางแผน จัดสรรทรัพยากร ส่งเสริมการปฏิบัติงาน นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล ตลอดจนสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานครอบคลุมกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน (บุญชม ศรีสะอาด, 2555)

จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ สังเกตสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 พบว่า การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังมีข้อจำกัดหลายประการ ทั้งด้านการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ การกำกับติดตามและประเมินผล รวมถึงการนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจเชิงบริหาร แม้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะมีการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการดูแลและช่วยเหลือผู้เรียนแล้วก็ตาม นอกจากนี้ งานวิจัยในพื้นที่ยัง

สะท้อนว่าการคัดกรอง การป้องกันและแก้ไขปัญหา ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานภายนอก ยังเป็นประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2, 2568; นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์, 2564)

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้ค้นคว้าอิสระจึงสนใจศึกษาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 เพื่อศึกษาระดับการบริหารงาน เปรียบเทียบการบริหารงานตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา รวมทั้งเสนอแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ผลการศึกษาที่ได้คาดว่าจะ成为ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ครู และหน่วยงานทางการศึกษาในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนให้ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและเต็มตามศักยภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอโคกโพธิ์ จำนวนประชากร ทั้งสิ้น 403 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษา อำเภอโคกโพธิ์ จำนวน 201 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงในชูศรี วงศ์รัตน์, 2564) โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนั้นทำการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับเป็นขั้นตอนสุดท้าย (Sampling Without Replacement) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 ท่าน โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี และมีความรู้ความเข้าใจ และคุณลักษณะในด้านการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ประเภท ดังนี้

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ ตำแหน่ง ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ

2.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ตอนที่ 1 ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย ลำดับที่ ตำแหน่ง ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาได้

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .988

4. สถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ คือ การหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) โดยใช้สูตรของโรวินสกีและแฮมเบิลตัน ส่วนการหาคุณภาพความเชื่อมั่น (Reliability) เครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990)

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ (1) สถิติเชิงบรรยาย ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard

Deviation) (2) สถิติเชิงอ้างอิง การทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-Test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มี 2 กลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว เปรียบเทียบระหว่างพหุคูณ เมื่อพบว่าค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษา จากนั้นดำเนินการส่งแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างด้วยแอปพลิเคชัน Google Form ผ่านช่องทาง Line, G-mail และ Facebook Messenger ของสถานศึกษาไปยังผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 201 คน เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบถ้วน จำนวน 201 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูล ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 คน ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ประกอบผลการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ พร้อมทั้งสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

6.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ทำการวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรที่ศึกษาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำผลการวิเคราะห์เสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยายได้ตาราง

6.2 แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ ทำการวิเคราะห์ ดังนี้ 1) วิธีการหาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) รูปของตารางประกอบ ความเรียง และแปลผลการวิเคราะห์ โดยใช้เกณฑ์ของเบส (Best, 1977) 2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-Test) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย 3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทดสอบค่าเอฟ (F-Test) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ ผู้วิจัยเปรียบเทียบพหุคูณด้วยวิธีการเชฟเฟ (Scheffe's Method) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน มีจำนวนที่แตกต่างกัน

กัน 4) แบบสอบถามสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สรุปเป็นประเด็นในแต่ละด้าน และนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ ภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ	ลำดับ
1	การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.29	0.38	มาก	1
2	การคัดกรองนักเรียน	4.23	0.34	มาก	2
3	การส่งเสริมและพัฒนาการเรียน	4.19	0.30	มาก	3
4	การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน	3.99	0.17	มาก	4
5	การส่งต่อนักเรียน	3.95	0.20	มาก	5
รวม		4.13	0.25	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, $SD = 0.25$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 0.38$) รองลงมา คือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 0.34$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{X} = 3.95$, $SD = 0.20$)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าทีอิสระ (Independent t-Test) สำหรับประสบการณ์ในการทำงาน วิเคราะห์โดยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

โดยพบว่า ผลการวิจัยในภาพรวม การเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ใน

การทำงาน พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนการจำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบรายด้าน ดังนี้ 1) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ จำแนกตามตัวแปรเพศ พบว่า ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 2) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ จำแนกตามตัวแปรตำแหน่ง พบว่า ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ จำแนกตามตัวแปรขนาดสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านการรู้จักนักเรียนรายบุคคลและด้านการส่งต่อนักเรียน ไม่แตกต่างกัน 4) ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ จำแนกตามตัวแปรประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ สรุปทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูประจำชั้นมีบทบาทสำคัญในการรวบรวม ติดตาม และจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง โดยดำเนินการเก็บข้อมูลอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรม สุขภาพ สภาพครอบครัว อารมณ์ จิตใจ และความสัมพันธ์ทางสังคมของนักเรียน ผ่านวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์หรือพูดคุยกับนักเรียน การสอบถามผู้ปกครอง และการเยี่ยมบ้าน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการแลกเปลี่ยนข้อมูล เพื่อให้การดูแลและช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ สถานศึกษาควรนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และใช้ประกอบการวางแผนดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนส่งเสริมให้ครูนำข้อมูลนักเรียนรายบุคคลไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมและกำหนดแนวทางการพัฒนานักเรียนอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความไว้วางใจและความรู้สึกปลอดภัยของนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรม การมาเรียน สภาพอารมณ์ สภาพครอบครัว รวมถึงข้อมูลจากครูประจำชั้นและผู้ปกครอง เพื่อวิเคราะห์และจำแนกนักเรียนตามระดับความต้องการในการดูแลและช่วยเหลือ อันจะนำไปสู่การวางแผนช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ควรพิจารณาทั้งด้านพฤติกรรม อารมณ์ และการดำเนินชีวิตควบคู่กับผลการเรียน พร้อมส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนข้อมูลและร่วมกันวิเคราะห์นักเรียนกลุ่มเสี่ยง รวมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผลการ

ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยนำผลการคัดกรองมาใช้วางแผนการดูแลและช่วยเหลือรายบุคคล ผ่านความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และสถานศึกษา เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างทันทั่วทั้งที่มีประสิทธิภาพ

3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่พัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณธรรม จริยธรรม ทักษะชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม คิดวิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริง พร้อมบูรณาการคุณธรรมและทักษะชีวิตในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกับผู้อื่น จิตอาสา และการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยคำนึงถึงบริบทของนักเรียน สนับสนุนทรัพยากรและการพัฒนาครู ตลอดจนประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนานักเรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการเฝ้าระวัง ติดตาม และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านพฤติกรรม อารมณ์ การมาเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้สามารถค้นพบและช่วยเหลือผู้เรียนได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ควบคู่กับการจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก คุณธรรม จริยธรรม และทักษะการปรับตัว รวมทั้งสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อความไว้วางใจและความปลอดภัย เพื่อให้นักเรียนกล้าปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา ครูควรใช้การพูดคุยและให้คำปรึกษาโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มากกว่าการตำหนิหรือการลงโทษ พร้อมทั้งประสานความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้เชี่ยวชาญในกรณีปัญหาซับซ้อน เพื่อให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลือที่เหมาะสมและต่อเนื่อง

5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางการส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยดำเนินการส่งต่อในกรณีที่ปัญหาของนักเรียนมีความซับซ้อนหรือเกินขอบเขตที่สถานศึกษาจะสามารถดูแลช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางในการช่วยเหลือผู้เรียนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนได้รับการดูแลและช่วยเหลือที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละบุคคล โดยคำนึงถึงสภาพจิตใจ ความรู้สึก และสิทธิของนักเรียน เพื่อป้องกันไม่ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกถูกตีตราหรือแตกต่างจากผู้อื่น อีกทั้งภายหลังการส่งต่อ ควรมีการติดตามผลการช่วยเหลือผู้เรียนอย่างต่อเนื่องร่วมกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมนำข้อมูลและข้อเสนอแนะที่ได้รับกลับมาปรับใช้ในการวางแผนดูแลช่วยเหลือผู้เรียน

เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถปรับตัว ใช้ชีวิต และเรียนร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข ตลอดจนสะท้อนถึงการดูแลและช่วยเหลือผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ระดับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญกับการบริหารงานระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถดูแล ช่วยเหลือ และตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกิงกาญจน์ ประสม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา อำเภอพาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา อำเภอพาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก (กิงกาญจน์ ประสม, 2566) จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานที่เกี่ยวข้องเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ และมีผลการประเมินโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอโคกโพธิ์ จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

2.1 ผลการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศ ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ทั้งเพศชายและเพศหญิง ต่างปฏิบัติงานภายใต้แนวทาง นโยบาย และระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนเดียวกัน พร้อมทั้งประสานความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน โดยมุ่งร่วมกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนให้ได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของนิษฐา กลิ่นเอี่ยม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนวัดป่าจิว สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี พบว่า การเปรียบเทียบความ

คิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (นิษฐา กลิ่นเอี่ยม, 2561)

2.2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากแม้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกัน แต่ต่างปฏิบัติงานภายใต้แนวทาง นโยบาย และเป้าหมายเดียวกันของสถานศึกษา จึงมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนไม่แตกต่างกัน อีกทั้งระบบดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นผู้ดำเนินงานหลักในการส่งเสริม พัฒนา และช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแดนไพร สีมาคาม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่กล่าวว่า การดำเนินงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา (แดนไพร สีมาคาม, 2564)

2.3 ผลการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันมีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร และการบริหารจัดการไม่เท่ากัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีบุคลากรเพียงพอ มีการแบ่งหน้าที่ชัดเจน และมีระบบสารสนเทศรวมถึงการติดตามดูแลนักเรียนที่เป็นระบบมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิงกาญจน์ ประสม ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาอำเภอพาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (กิงกาญจน์ ประสม, 2566)

2.4 ผลการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากบุคลากรทางการศึกษาทุกคนปฏิบัติงานตามระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนที่สถานศึกษากำหนดไว้อย่างชัดเจน และได้รับการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้มีความเข้าใจและดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน แม้จะมีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน อีกทั้งระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนยังมีกระบวนการและเครื่องมือที่ชัดเจน พร้อมทั้งส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของกิงกาญจน์ ประสม ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา อำเภอพาน สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 พบว่า การดำเนินงานด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาอำเภอพาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน (กิ่งกาญจน์ ประสม, 2566)

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเมื่อจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่าไม่แตกต่างกัน เนื่องจากบุคลากรทุกฝ่ายปฏิบัติงานภายใต้นโยบาย แนวทาง และกระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเดียวกัน มีการประสานความร่วมมือและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ขณะที่การจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละขนาดมีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร และระบบการบริหารจัดการแตกต่างกัน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงทำให้ผลการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียนสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน และส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูประจำชั้น รวบรวมและติดตามข้อมูลนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน และการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพชรกมล คำไวย์ ที่ศึกษารูปแบบการบริหารระบบการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน โดยสถานศึกษาควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ ศึกษาข้อมูลด้านการเรียน พฤติกรรม สภาพครอบครัว และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสมและตรงตามความต้องการของผู้เรียน ส่งผลให้การดำเนินงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (พชรกมล คำไวย์, 2567)

2) ด้านการคัดกรองนักเรียน แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูใช้ข้อมูลของนักเรียนในการคัดกรอง

อย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงข้อมูลด้านการเรียน พฤติกรรม สุขภาพ และสภาพครอบครัวของนักเรียน รวมทั้งประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการติดตามและช่วยเหลือ นักเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การคัดกรองนักเรียนอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ สถานศึกษาสามารถจำแนกนักเรียนตามสภาพปัญหาและความต้องการได้อย่างเหมาะสม ทำให้ครู และผู้เกี่ยวข้องสามารถวางแผนช่วยเหลือ ป้องกัน และพัฒนานักเรียนได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัย ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของนุรมาน พิทักษ์สุขสันต์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสายบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ที่พบว่า ผู้บริหารควรดำเนินการให้มีระบบการคัดกรอง นักเรียนตามเกณฑ์ที่เหมาะสม โดยใช้ข้อมูลนักเรียนประกอบการพิจารณา (นุรมาน พิทักษ์สุขสันต์, 2564)

3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลและ ช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรม พัฒนานักเรียนอย่างหลากหลาย ทั้งกิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมพิเศษที่สอดคล้อง กับความสามารถและความสนใจของนักเรียน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และ ชุมชนในการร่วมพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านวิชาการ อารมณ์ สังคม และคุณธรรม อีกทั้ง การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับศักยภาพของนักเรียน จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียน สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยนุรมาน พิทักษ์สุขสันต์ ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหาร สถานศึกษา ในอำเภอสายบุรี พบว่า ผู้บริหารควรดำเนินการให้มีการประชุมผู้ปกครองและจัด กิจกรรมโฮมรูมให้กับผู้เรียนอย่างเหมาะสม (นุรมาน พิทักษ์สุขสันต์, 2564)

4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลและ ช่วยเหลือนักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูวิเคราะห์สาเหตุและ ปัจจัยของปัญหานักเรียนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต การให้คำปรึกษา และการติดตามช่วยเหลือให้นักเรียนอย่างใกล้ชิด รวมถึงประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของแดนไพร สีมามาก ได้ทำการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนเป็นด้านที่มีความจำเป็นต่อการ ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมากที่สุด (แดนไพร สีมามาก, 2564)

5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ด้านการส่งต่อนักเรียน สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูประเมินและวิเคราะห์ปัญหาของนักเรียนก่อนการส่งต่ออย่างรอบคอบ มีการบันทึกและสรุปผลการส่งต่ออย่างเป็นระบบ รวมทั้งติดตามผลการช่วยเหลือของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการส่งต่อนักเรียนเป็นกระบวนการสำคัญในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาซับซ้อนหรือเกินขอบเขตที่สถานศึกษาจะดูแลได้เพียงลำพัง ดังนั้นหากมีการประสานความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ผู้เชี่ยวชาญ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอสายบุรี พบว่า ผู้บริหารควรดำเนินการชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ของครู (นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์, 2564)

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัย เนื่องจากการพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนควรดำเนินการอย่างเป็นระบบในทุกด้าน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนที่ถูกต้อง การมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างเหมาะสม ตรงตามความต้องการ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่เป็น “การพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา” ซึ่งผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยนำไปสู่การพัฒนาการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ (5) การส่งต่อนักเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา
ที่มา: สร้างภาพโมเดลมาจากปัญญาประดิษฐ์

บทสรุป

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือ นักเรียนที่มีประสิทธิภาพควรดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่าน 5 องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ การบริหารการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การบริหารการคัดกรองนักเรียน การบริหารการส่งเสริม และพัฒนานักเรียน การบริหารการป้องกันและแก้ไขปัญหา และการบริหารการส่งต่อนักเรียน โดย ผู้บริหารสถานศึกษาควรบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถวางแผน ติดตาม ป้องกัน แก้ไข และให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้อย่าง เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพพระบุดูแลและช่วยเหลือ นักเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านตามศักยภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรดำเนินการด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยจัดทำและปรับปรุงข้อมูลนักเรียน ให้เป็นปัจจุบัน เพื่อใช้ในการวางแผนช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

2. ควรดำเนินการด้านการคัดกรองนักเรียน โดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ เพื่อค้นหาและช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างทันทั่วทั้งที่
3. ควรดำเนินการด้านการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน
4. ควรดำเนินการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยสร้างระบบติดตามและให้ความช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ควรดำเนินการด้านการส่งต่อ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ นักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสมและทันทั่วทั้งที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการนำแนวทางการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียนไปทดลองใช้ ในสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือ นักเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ควรพัฒนารูปแบบหรือแนวปฏิบัติในการบริหารงานระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้สถานศึกษาทุกขนาด

เอกสารอ้างอิง

- กิงกาญจน์ ประสม. (2566). การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา อำเภอบ้าน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. *การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. วิทยาลัยการศึกษา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2564). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรรณการพิมพ์.
- แดนไพร สีมาคม. (2564). กลยุทธ์การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนา การศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นิษฐา กลิ่นเอี่ยม. (2561). สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนวัดป่าจั่ว สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- นุรมาน พิทักษ์สุขสันต์. (2564). การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอสายบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3. *การค้นคว้า*

อิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2555). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พชรกมล คำไวย. (2567). รูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาเขตภาคเหนือตอนล่าง. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยนเรศวร.*

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2. (2568). *ข้อมูลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปัตตานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2.*

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). *คู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

Best, J. W. (1977). *Research in education*. New York: Prentice-Hall.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper & Row.

การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ)

An Analytical Study of An Influence of Vipassana Meditation According to the Four Foundation of Mindfulness of Phra Sobhanamahathera (Mahasi Sayadaw)

นภนาท วิไลลักษณ์ Napanart Vlailuck

คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author e-mail: 6701201071@mcu.ac.th

Received June 25, 2026; Revised July 27, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ในพระพุทธานุสาเถรราช (2) เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) และ (3) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ในประเทศไทย รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ เอกสารและงานวิจัย ตลอดจนงานนิพนธ์ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 นี้ ในพระพุทธานุสาเถรราช พบว่า ผู้ปฏิบัติจะบรรลุถึงเป้าหมายได้ต้องปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นทางสายเดียว และมีองค์คุณของการปฏิบัติ 3 อย่าง คือ (1) อาตปปี มีความพากเพียรในการปฏิบัติเพื่อเป็นเครื่องเผากิเลสให้ร้อนทั่ว (2) สติมา คือ ระลึกร่างกายจดจ่อต่อเนื่อง ระลึกรู้อยู่กับรูปนาม ทนอารมณ์ปัจจุบัน (3) สัมปชานโน มีสัมปชัญญะ คือ กำหนดรู้รูปนามอยู่ทุกขณะจิตในทางกาย เวทนา จิต ธรรม การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) พบว่า ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ เป็นวิปัสสนาที่ถูกต้องตรงตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎก ซึ่งรู้จักในชื่อ “พองหนอ-ยุบหนอ” มีประวัติการสอนวิปัสสนา

กรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ต่อเนื่องยาวนานนับตั้งแต่อดีตสืบสายมา โดยการเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระโสณะและพระอุตตระในดินแดนสุวรรณภูมิ ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ในประเทศไทย พบว่า หลักการและคำสอนของท่านมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการเผยแผ่วิปัสสนาธุระในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: พระมหาเถระ; วิปัสสนากรรมฐาน; สติปัฏฐาน 4; อิทธิพล

Abstract

This research article aims to: (1) study the practice of Vipassanā meditation based on the Four Foundations of Mindfulness (Satipaṭṭhāna) in Theravāda Buddhism; (2) examine the Satipaṭṭhāna-based Vipassanā meditation method of Venerable Sobhana Mahathera (Mahasi Sayadaw); and (3) investigate the influence of his meditation tradition on the development and dissemination of Vipassanā practice in Thailand. This study is based on documentary research, drawing on the Pāli Canon, commentaries, books, academic publications, and related research. The findings show that, in Theravāda Buddhism, the practice of Vipassanā meditation according to the Four Foundations of Mindfulness is regarded as the direct path to liberation. Its practice is grounded in three essential qualities: ātāpī (ardent effort), the persistent effort to overcome mental defilements; satimā (mindfulness), the continuous awareness of mind and body in the present moment; and sampajāno (clear comprehension), the clear understanding of bodily phenomena, feelings, states of mind, and mental objects as they arise. The study also found that the Satipaṭṭhāna-based meditation tradition of Venerable Sobhana Mahathera (Mahasi Sayadaw) has received wide international recognition as an authentic approach to Vipassanā meditation based on the Mahāsatipaṭṭhāna Sutta in the Pāli Canon. Widely known as the "Rising-Falling" method, this tradition has been transmitted through a continuous lineage of meditation teachers since the Third Buddhist Council and the mission of Venerables Soṇa and Uttara to Suvaṇṇabhūmi. The study further revealed that the principles and teachings of Venerable Sobhana Mahathera (Mahasi Sayadaw) have had a profound influence on the spread of Vipassanā meditation in Thailand from the past to the present.

Keywords: Phra Mahathera; Vipassana Meditation; The Four Foundations of Mindfulness; Influence

บทนำ

พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นพระศาสดาในพระพุทธศาสนา พระองค์ได้ตรัสรู้อนุตรสัมโพธิญาณ คำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมีความเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่ปริยัติสัทธรรม คือ เรื่องชั้นธ ธาตุ อายตนะ และธรรมะข้ออื่นๆ สรุปรวมใน 84,000 พระธรรมชั้น และปฏิบัติสัทธรรม คือ ไตรสิกขาหรือการเจริญวิปัสสนาภาวนาเป็นการปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้ถึงความสิ้นไปแห่งปัญหาความทุกข์ทั้งมวล การแสดงพระสูตรที่แคว้นกุรุของพระพุทธเจ้าเป็นการประกาศแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 อย่างสมบูรณ์เป็นครั้งแรก ดังนั้น หลักสติปัฏฐาน 4 จึงเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องสรรเสริญสติปัฏฐาน 4 ไว้ดังต่อไปนี้ว่า

“เอกายโน อโย ภิกขเว มคโค สุตตานัง วิสุทฺธิยา โสกะปริเทวานัง สมติกกมยา ทุกขโทมนสฺसानัง อตถกฺกมยา ฌายสส อธิคฺคมา นิพพานสส สจฺฉิกิริยา ยทฺธิ จตฺตารอ สติปัฏฐานา”. ดังนี้ แปลเป็นใจความว่า ดูกรท่านผู้เห็นภัยในวัฏสงสารทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางสายเอก เป็นไปพร้อมด้วยความบริสุทธิ์หมดจดของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความเศร้าโศกปริเทวนาการ เพื่อดับทุกข์ทางกาย ดับทุกข์ทางใจของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อบรรลุมรรค เพื่อกะทำให้แจ้งพระนิพพาน ทางนั้นคือ สติปัฏฐาน 4 ดังนี้ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 373 หน้าที่ 248, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในพระพุทธดำรัสตรัสสรรเสริญสติปัฏฐานสูตรข้างต้นนี้ ฟังทราบว่าเป็นพระพุทธรูปทรงแสดงสติปัฏฐานภาวนาไว้ว่า สติปัฏฐานภาวนานี้ เป็นเส้นทางเดียวที่จะนำสัตว์โลกให้บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสและเห็นพระนิพพาน หมายความว่า ทางสำหรับใจเดินนั้นมีหลายเส้น คือ ทางไปอบายภูมิ 4 ก็มี ทางไปมนุษยภูมิ ทางไปสวรรค์ก็มี ทางไปนิพพานก็มี เฉพาะทางที่จะไปสู่พระนิพพานนั้นมีเส้นเดียวเท่านั้น คือ สติปัฏฐาน 4 หรือ วิปัสสนา จะไปเดินเส้นทางอื่นไม่ได้ และผู้ที่เดินทางออกจากวัฏสงสาร ต้องลงมือเดินทาง ลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองเท่านั้น (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), 2562)

พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิตเป็นผู้มีความรู้ความแตกฉาน เชี่ยวชาญในปริยัติและปฏิบัติเป็นพิเศษ ทั้งจากตำราและประสบการณ์ตรง สำนักมหาสิขของท่าน สืบทอดแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาวงศ์นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานในสุวรรณภูมิ เป็นสำนักที่มีสาขาทั้งในและนอกประเทศมากที่สุด และได้รับการยกย่องว่า เป็นหนึ่งในบุคคลสำคัญระดับโลก ชีวประวัติโดยย่อของท่านได้รับการบันทึกไว้ในหนังสือ Who's Who in the World ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับ

นานาชาติ มีศิษย์ต่างชาตินานาชาติจำนวนมาก และมีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำให้วิปัสสนาธุระในประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองอยู่ในปัจจุบัน (ภัททันตะ อาสภมหาเถร อัครมหาคัมภีร์ฐานาจริยะ, 2536)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า สาเหตุสำคัญที่พุทธศาสนิกชนไม่สามารถบรรลุผลของการปฏิบัติธรรมทั้งที่พระพุทธรูปเป็นที่ยึดเหนี่ยวในสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะการศึกษาธรรมะตั้งแต่สมัยพุทธกาลผู้เรียนต้องศึกษาธรรมะทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติควบคู่กันซึ่งในปัจจุบัน การเรียนการสอนส่วนใหญ่เน้นการเรียนธรรมะเพื่อรู้ โดยการอ่าน เขียน และฟังเท่านั้น ทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงธรรมะของพระพุทธรูป เพราะธรรมะของพระพุทธรูปเป็นสิ่งที่มีความลึกซึ้ง การศึกษาปริยัติเป็นการศึกษาเนื้อหาคำสอนในพระไตรปิฎกจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ ซึ่งสาระสำคัญส่วนใหญ่เน้นเรื่องการดับทุกข์ ซึ่งสามารถสัมผัสได้ด้วยการปฏิบัติธรรม ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ความรู้ปริยัติไม่สามารถนำหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มาเป็นเครื่องมือในการชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ดังนั้นการศึกษาธรรมะไม่ใช่เพียงเพื่อรู้ธรรมะเท่านั้น แต่เพื่อละกิเลสตามพุทธประสงค์ ถ้าบุคคลใดได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ก็จะเข้าถึงธรรมะของพระพุทธรูปได้อย่างแท้จริง

ปัจจุบันนี้ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นที่ยึดเหนี่ยวในสังคมไทยมีการสอนหลายรูปแบบและหลายสำนัก สิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ บางอาจารย์มีแนวการปฏิบัติเป็นอัตโนมัตินำหรือแนวทางของตนเอง จนเกิดเป็นวิปัสสนาปฏิรูป ไม่นับวัดตามแนวคำสอนของพระพุทธรูปอย่างเคร่งครัด โดยยึดตามพระไตรปิฎกและอรรถกถา จึงเป็นมูลเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถร (มหาสีสยาตอ) ซึ่งปัจจุบัน มีพุทธศาสนิกชนให้การยอมรับและสนใจปฏิบัติวิปัสสนากันเป็นจำนวนมาก ความสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระโสภณมหาเถร (มหาสีสยาตอ) สามารถทำการเผยแผ่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยถึงปัจจุบันได้เพราะคุณูปการของสมเด็จพระพุทธาจารย์อติตพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ที่มีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการปฏิบัติแก่พุทธบริษัท คือ วิปัสสนาที่ถูกต้องตรงตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรในพระไตรปิฎก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ในพระพุทธรูปเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถร (มหาสีสยาตอ)
3. วิเคราะห์อิทธิพลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถร (มหาสีสยาตอ) ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary research) โดยเน้นเนื้อหาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือ ตำรา และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ มาวิเคราะห์ผลของการเผยแผ่การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 แบบพองหนอ-ยุบหนอนำข้อมูลในเชิงลึกมาเป็นฐานในการนำเสนอและอ้างอิง เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นจริง โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนตามลำดับ

2. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล โดยเริ่มต้นเก็บข้อมูลจากเอกสารหลักฐานทั้งที่เป็นชั้นปฐมภูมิ (Primary source) และชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย ตลอดจนธรรมเนียมพิธีของพระโสณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การอ่านวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เป็นชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย ตลอดจนธรรมเนียมพิธีของพระโสณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) และคัมภีร์อื่นๆ

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ ความตั้งมั่นในการระลึกรู้อารมณ์ที่เป็นฝ่ายดี ยับยั้งมิให้จิตตกไปในทางชั่ว หรือความระลึกได้ที่รู้ทันอารมณ์อันเป็นฝ่ายดี พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนาเถรวาทมีรากฐานอยู่บนหลักสติปัฏฐาน 4 โดยเฉพาะอารมณ์อันเป็นที่ตั้งมั่นแห่งสติ 4 ประการ ประกอบด้วย กาย เวทนา จิต ธรรม โดยมุ่งเน้นการกำหนดรู้ตามความเป็นจริงในปัจจุบันขณะ

วิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน คือ หลักการใช้สติและปัญญา กำหนดรู้ สภาวธรรมทางกาย เวทนา จิต ธรรม ตามความเป็นจริง จนหยั่งรู้ถึงความเปลี่ยนแปลง แปรปรวนไปของสภาวธรรมทั้งหลายว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ตัวตน เราเขา จนเกิดปัญญาเป็นขั้นๆ เริ่มตั้งแต่วิปัสสนาญาณที่ 1 นามรูปปริจเฉทญาณไปจนถึงวิปัสสนาญาณที่ 16 ปัจจเวกขณะญาณ หมายถึง ปัญญารู้เห็นในมรรคจิต ผลจิต นิพพาน รวมถึงกิเลสที่ละแล้ว และกิเลสที่ยังคงเหลืออยู่

พระไตรปิฎก ได้ให้ความหมายของสติไว้ว่า “สติเป็นโณ สติ ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความระลึกความทรงจำ ความไม่เลือนลอย ความไม่หลงลืม สติ สตินทรีย์ สติพละ สัมมาสติ นี้เรียกว่า สติ” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 35 ข้อที่ 524 หน้าที่ 393, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สติปัฏฐานแยกออกเป็น 2 คำ คือ (1) คำว่า สติ คือ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอการ
คุมใจไว้กับกิจ (อันเป็นปัจจุบัน) หรือกมฺจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำ คำที่พูดได้ แม้นานแล้ว (2)
คำว่า ปฏฺฐาน ซึ่งแปลว่า เข้าไปตั้งไว้ จึงแปลรวมกันว่า สติปัฏฐาน คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ การ
ปรากฏของสติ ข้อปฏิบัติที่มีสติเป็นประธาน การตั้งสติกำหนดพิจารณาเห็นสิ่งทั้งหลาย ให้รู้เห็นเท่า
ทันตามความเป็นจริง การมีสติกำกับดูสิ่งต่างๆ และความเป็นไปทั้งหลาย ให้รู้เห็นเท่าทันตามสภาวะ
ของมัน ไม่ถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้าย ที่ทำให้มองเห็นเพี้ยนตามอำนาจกิเลส (สมเด็จพระพุทธ
โฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2546), สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2545)

พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักการเจริญสติปัฏฐาน 4 ไว้หลายแห่งในพระสูตรต้นตปิฎก เช่น
มหาสติปัฏฐานสูตร ที่นิกาย มหาวรรค เล่ม 10, สติปัฏฐานสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก เล่ม
12, สติปัฏฐานสังยุตต์ ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค เล่ม 19, สติปัฏฐานกถา ขุททกนิกาย ปฏิสัสมิทา
มรรค เล่ม 31, สติปัฏฐานวิภังค์ ในพระอภิธรรมปิฎก คัมภีร์วิภังค์ เล่ม 35 เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมี
คัมภีร์อรรถกถาขยายความในเรื่องนี้อีกหลายคัมภีร์ เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์มัชฌิมนิกาย ปปัญจ
สุทนี มูลปณณาสกอรรถกถา เป็นต้น แต่พระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้เต็มรูปแบบ เรียกว่า มหา
สติปัฏฐานสูตร

การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนานั้น ผู้ปฏิบัติจะบรรลุถึงเป้าหมายได้จะต้องปฏิบัติตามหลักสติปั
ฐาน 4 และมืองค์คุณของการปฏิบัติ 3 อย่าง คือ (1) อาตปปี มีความพากเพียรในการปฏิบัติ เพื่อเป็น
เครื่องเผากิเลสให้ร้อนทั่ว (2) สติมา คือ ระลึกร้อยอย่างจดจ่อต่อเนื่อง ระลึกรู้อยู่กับรูปนาม ทันอารมณ์
ปัจจุบัน (3) สัมปชาโน มีสัมปชัญญะ คือ กำหนดรู้รูปนามอยู่ทุกขณะจิต ในทางกาย เวทนา จิต ธรรม
และการเจริญวิปัสสนาภาวนา ย่อมทำให้ผู้ตั้งใจในการปฏิบัติประสบความสุขในชีวิต และทำให้เป็นผู้
ที่มีสติมั่นคง ไม่หลงมรณกาลกิริยา (ไม่หลงตาย) ทำให้ไปเกิดในสุคติภพ คือ โลกมนุษย์และโลก
สวรรค์ ถ้าปฏิบัติได้ตามหลักดังที่กล่าวมา ย่อมละความยินดียินร้ายในโลก ก้าวล่วงออกจากทุกข์
บรรลุซึ่งวิมุตติ เข้าถึงความบริสุทธิ์ หมดจดปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวงได้ นี่คือ ผลและ
วิธีการปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานอย่างถูกต้อง (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 373
หน้าที่ 301; เล่มที่ 12 ข้อที่ 106 หน้าที่ 101, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นวิธี
ปฏิบัติที่ได้รับความนิยมทั้งในอดีตและปัจจุบัน ประวัติความเป็นมาของการสืบทอดสายการปฏิบัติ
วิปัสสนากรรมฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ ตั้งแต่สมัยพระโสณะและพระอุตตระ (หลังสังคายนาครั้งที่ 3)
โดยเน้นสายปฏิบัติภาวนาเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ ในพม่ามีพระภิกษุหลายรูปทำหน้าที่
สืบทอดวิปัสสนาวงศ์ เช่น พระนโมรหันต์ พระมิงกุลโตญ พระนารทะ โดยเฉพาะพระนารทะเป็น
พระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียงมาก เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พระมิงกุลเซตะวันสะยาตอ มีศิษยานุศิษย์

จำนวนมาก ศิษย์บรรพชิตที่มีชื่อเสียงมาก เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบัน คือ พระโสภณมหาเถระ อัครมหาบัณฑิต หรือท่านมหาสิริสาธอ

พระโสภณมหาเถระ (มหาสิริสาธอ) คนพบวิธีเจริญวิปัสสนาแบบพองยุบ ตามหลักฐานที่ปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตร คือ กายานุปัสสนา หมวดธาตุมนสิการปพพะ วาดวยวโยธาตุปปพะ คือ การพิจารณาธาตุลม เปนลมในท้องที่ดันลมให้พองออกและยุบลง โดยความเป็นรูปและนามพิจารณารูปนามโดยความเป็นพระไตรลักษณ์ การกำหนดอาการพอง อาการยุบที่ท้อง จัดเป็นธาตุกรรมฐาน เพราะสภาวะพองยุบ เป็นลักษณะตั้งหย่อนของลมในท้องนอกไล่ที่เรียกว่า กุจฉิสวโย ความจริงลมหายใจที่สูดเข้าไปในปอดมิได้เคลื่อนไปในท้องดังที่เข้าใจกันโดยทั่วไป การหายใจนั้นเป็นกระบวนการที่เกิดจากการทำงานของกล้ามเนื้อกะบังลม ทรวงอก และกระดูกซี่โครงกะบังลมกั้นอยู่ระหว่างช่องอกและช่องท้องโดยอยู่ด้านล่างของปอด ตามปกติเมื่อเราหายใจเข้ากะบังลมจะหดตัว กดอวัยวะในช่องท้อง ส่งผลให้ลมในท้องพองออกมา และเมื่อหายใจออกกะบังลมจะยืดขึ้น ส่งผลให้ลมในท้องยุบลง พร้อมกับดันลมออกจากปอด ดังนั้น สภาวะพองยุบจึงเป็นลมในท้องที่มีอยู่เดิม และเป็นอารมณ์กรรมฐานอย่างหนึ่งตามหลักกายานุปัสสนาซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำวิปัสสนาธุระเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายในปัจจุบัน (พระโสภณมหาเถระ (มหาสิริสาธอ), 2557)

การปฏิบัติวิปัสสนาตามพุทธประสงค์ คือ การกำหนดรูปรูปนามเป็นอารมณ์ การกำหนด รูปรูปนามซึ่งเป็นอารมณ์ของวิปัสสนานั้น เฉพาะการกำหนดรูป ถ้ากำหนดรูปหยาก็ไม่ได้ผลหรือได้ผลน้อยที่สุด ฉะนั้นท่านจึงสอนให้กำหนดรูปที่ละเอียด รูปที่ละเอียดก็ได้อารมณ์ที่ลมหายใจถูกต้อง คือ ลมหายใจเข้าออกไปถูกที่ไหน ให้กำหนดที่นั่น ซึ่งสถานที่ๆ ลมหายใจของเราถูกต้องอยู่เสมออยู่นั้นมีอยู่ 2 ที่ คือ จมูกและบริเวณท้อง สำหรับที่จมูกจะกำหนดได้ชัดเจนก็เพียงแต่ในระยะเริ่มแรกเท่านั้นครั้นนานเข้า เมื่อลมละเอียดลงก็ปรากฏไม่ชัดเจน ส่วนที่บริเวณท้องที่มีอาการพองยุบนั่น กำหนดได้ชัดเจนสม่ำเสมอ ถึงจะนานเท่าใดก็กำหนดได้ และแสดงสภาวะได้แจ่มชัดกว่าที่จมูก ในเรื่องนี้ผู้ที่ผ่านการปฏิบัติไปแล้ว ย่อมจะทราบได้ดีทุกคน ฉะนั้นรูปที่ลมถูกต้องที่บริเวณท้อง คือ อาการพองขึ้นและยุบลง จึงเหมาะสมอย่างยิ่งแก่การตั้งสติกำหนดเพื่อปฏิบัติวิปัสสนา โดยต้องอาศัยการกำหนดรูปรูปนามเป็นสำคัญ (ภิกขุทันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหาภิกษุญาณจริยะ, 2536)

ในการปฏิบัติวิปัสสนานั้นจะต้องอาศัยบัญญัติเป็นเบื้องต้นแรกก่อน ถ้าไม่อาศัยอารมณ์บัญญัติแล้ว จะเข้าถึงอารมณ์ที่เป็นปรมาตมไม่ได้เลย ในการปฏิบัติวิปัสสนาแบบพองยุบนั้น เมื่อแรกปฏิบัติใหม่ๆ ก็มากด้วยอารมณ์บัญญัติ เช่น ในขณะที่กำหนดอาการพองยุบของท้องอยู่นั้น ยังคงมีรูปร่างลักษณะของท้องอยู่อย่างชัดเจน แต่เมื่อกำหนดไปเรื่อยๆ วิปัสสนาปัญญาแก่กล้าแล้ว รูปร่างลักษณะของท้องก็หายไป คงมีอยู่แต่อาการตึงๆ หย่อนๆ เท่านั้น อาการตึงๆ หย่อนๆ นี้เอง เรียกว่า “วโยธาตุ” ท่านอาจารย์ที่ชำนาญการกำหนดลมหายใจ ท่านอธิบายว่า การกำหนดลมหายใจโดยตั้งสติกำหนดที่พื้นท้องนั้น เป็นวิธีที่กำหนดง่ายที่สุด อย่างไรก็ดี การกำหนดลมหายใจนั้น จะเป็นแบบไหน

วิธีใดก็ตาม ความมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อรักษาจิตให้สำเร็จฌณิกสมาธิ เพื่อก้าวขึ้นสู่ขั้นวิปัสสนาปัญญาเท่านั้น (สมาคมศิษย์มหาธาตุ, 2546)

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีขั้น 5 เป็นอารมณ์ เมื่อกำหนดขั้น 5 เป็นอารมณ์ การเจริญสติปัฏฐาน 4 กำหนดรู้ถึงอาการที่ปรากฏทางกาย เวทนา จิต และธรรม จะได้ขั้น 5 ดังนี้ 1. การเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การกำหนดรูปขันธ์เป็นอารมณ์ 2. การเจริญเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การกำหนดเวทนาขันธ์เป็นอารมณ์ 3. การเจริญจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การกำหนดวิญญาณขันธ์เป็นอารมณ์ 4. การกำหนดธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การกำหนดสสังขารขันธ์กับสังขารขันธ์เป็นอารมณ์ การเจริญสติปัฏฐาน 4 นอกจากเอาขั้น 5 เป็นอารมณ์ ได้สัมปยุตตธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นตั้งแต่สติปัฏฐาน 4 อิทธิบาท 4 สัมปธาน 4 อินทรีย์ 5 พลละ 5 โพชฌงค์ 7 มรรคมรรค 8 คือ โพธิปักขิยธรรม 37 เกิดขึ้นพร้อมกัน เพราะพองหนอ ยุบหนอ มีคุณธรรมสัมปยุตตธรรมด้วยธรรมทั้งหลายอย่างรวมแล้ว คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ มรรคมรรค 8 นั่นเอง

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ศึกษาคัมภีร์วิสุทธิมรรคได้ขยายความวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ไว้อย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอน คือ อาศัยการเล่าเรียนปริยัติธรรมจนแตกฉาน และอาศัยการทำศีล สมาธิให้เกิดขึ้นเป็นรากฐานจนนำไปสู่ปัญญา ซึ่งเป็นหลักการที่กล่าวไว้ในวิปัสสนาญาณ 16 หรือโสฬสญาณ ซึ่งอธิบายสภาวะธรรมต่างๆ ผู้วิจัยขอแสดงตารางเปรียบเทียบวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานสูตรกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต้นแบบของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบวิธีการปฏิบัติในมหาสติปัฏฐานสูตรกับวิปัสสนากรรมฐานต้นแบบของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ)

มหาสติปัฏฐานสูตร	วิปัสสนากรรมฐานต้นแบบ ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ)
1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน	
- กำหนดอานาปานสติ	ไม่มีรูปแบบฝึก แต่ถ้าจิตไประลึกรู้ลมหายใจก็ต้องกำหนดลมหายใจตามความเป็นจริง
- กำหนดอิริยาบถ	กำหนดอิริยาบถ 4 (ยืน เดิน นั่ง นอน) และอิริยาบถย่อยอื่นๆ ทุกอย่าง
- กำหนดสัมปชัญญะ	กำหนดรูปรูปนามทุกอย่างต่อเนื่อง ไม่นิ่งหรือจดจ่อในอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งอย่างเดียว
- กำหนดอาการ 32	ไม่มีรูปแบบฝึก แต่ถ้าเกิดนึกถึงหรือเห็นหรือรู้สึกก็ให้กำหนดตามความเป็นจริง

- กำหนดธาตุ 4	ขณะนั่งสมาธิ กำหนดที่ธาตุลม (วาโยธาตุ) ที่เป็นปัจจัยทำให้ท้องพองและยุบ พร้อมกับกำหนดพองหนอ ยุบหนอ
- กำหนดปาฐา 9	ไม่มีรูปแบบฝึก แต่ถ้าได้เห็น ก็ให้กำหนดรู้ตามความเป็นจริง
2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน - กำหนดภาวะจิตเสวยอารมณ์สุขทุกข์	กำหนดเวทนาของจิตที่เกิดขึ้นในทุกอิริยาบถ ไม่สุข ทุกข์ เช่น เจ็บหนอ ปวดหนอ สบายหนอ ไม่สบายหนอ ดีใจหนอ เสียใจหนอ เฉยหนอ
3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน - จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน	กำหนดจิตและต้นจิตทุกประเภทที่เกิดขึ้น เช่น คิดหนอ ยินดีหนอ ชอบใจหนอ โกรธหนอ หลงหนอ พุ้งหนอ หดหู่หนอ อายากยั่นหนอ อายากเดินหนอ อายากนั่งหนอ อายากนอนหนอ รำคาญหนอ ง่วงหนอ
4. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน - กำหนดนิรณ 5	กำหนดนิรณที่เกิดขึ้นในทุกอิริยาบถ เช่น ยินดีหนอ พยาบาทหนอ ง่วงหนอ เกียจคร้านหนอ ซึมหนอ หงุดหงิดหนอ สงสัยหนอ

ในตารางเปรียบเทียบสรุปได้ว่า วิปัสสนากรรมฐานของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ที่ใช้ตามหลักสติปัฏฐาน 4 ต้นแบบวิปัสสนาวงศ์ มีรูปแบบที่ใช้ฝึกโดยให้กำหนดตามหลักสติปัฏฐานสูตรรวม 18 วิธี ส่วนที่ไม่มีรูปแบบฝึกปฏิบัติอีก 3 วิธี แม้ไม่ได้ใช้ในขณะปฏิบัติ แต่หากจิตไปรับรู้อารมณ์นั้นๆ ก็ให้กำหนดตามความเป็นจริง โดยไม่ปล่อยให้จิตเผลอและเกิดการปรุงแต่งเพราะจะทำให้ผู้ปฏิบัติขาดสติ แต่ให้ผู้ปฏิบัติกำหนด คือ ระลึกรู้ทุกอย่างที่มากระทบจิตก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีสติอยู่กับอารมณ์ปัจจุบันได้ดี

แนวการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต้นแบบของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) นี้ เป็นการปฏิบัติตามแนวมหาสติปัฏฐานสูตร เบื้องต้นเป็นสมถะ เบื้องปลายเป็นวิปัสสนา หัวใจสำคัญของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) (2562) คือ (1) การกำหนดอิริยาบถใหญ่ (2) การกำหนดอิริยาบถย่อยและ (3) การกำหนดรู้อยู่ในอารมณ์ปัจจุบัน แนวทางการปฏิบัติธรรมแบบนี้ เรียกว่า วิปัสสนาล้วน ซึ่งเป็นการปฏิบัติวิปัสสนาแบบที่มุ่งให้เห็นแจ้งแทงตลอดโดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องบรรลุถึงฌานมาก่อน

การปฏิบัติแบบนี้มีประโยชน์เด่นชัดหลายประการ ซึ่งจะช่วยให้เห็นชัด โดยการปฏิบัติด้วยตนเอง กล่าวคือ (1) การเคลื่อนไหวของหน้าท้องเป็นกระบวนการอัตโนมัติ และเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอไม่จำเป็นต้องตั้งใจทำให้เกิดขึ้น ทำให้มีโอกาสดังกล่าวได้ง่ายๆ ตลอดเวลา โดยไม่ต้องเข้าไปพัวพัน

ด้วย (2) เนื่องจากการเคลื่อนไหว จึงเปิดโอกาสให้พิจารณาได้หลายอย่าง ซึ่งเป็นทางนำไปสู่ วิปัสสนาญาณ เช่น การเกิดขึ้นและดับไปตลอดเวลา ความเกิดและความตายของกระบวนการนั้นวิธีนี้ ให้ผลดีสองประการเหมือนกับการมีสติกำหนดลมหายใจเข้าออก และโดยความจริงแล้ว ก็มีแต่สองวิธี นี้เท่านั้นที่เป็นกระบวนการทางกายซึ่งมีลักษณะเหล่านี้ และในเวลาเดียวกันก็เป็นอารมณ์ที่เหมาะสม สำหรับการกำหนดทางกรรมฐานด้วย เช่น การเดินของหัวใจไม่เหมาะที่จะเป็นอารมณ์กรรมฐาน (3) ประโยชน์เฉพาะของการเคลื่อนไหวของหน้าท้อง คือ มีลักษณะการกระทบถูกต้องที่ค่อนข้างหายาบ นับว่าเป็นประโยชน์ที่ชัดเจนต่อการกำหนดเพื่อนำไปสู่วิปัสสนา ต่างจากการหายใจซึ่งเมื่อปฏิบัติไปสู่ ขั้นสูงๆ จะละเอียดอ่อนขึ้นทุกทีจนกำหนดได้ยากมาก สำหรับผู้ที่ได้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานหรือเข้าใจความมุ่งหมายของวิปัสสนาแล้ว คุณประโยชน์สามประการเหล่านี้ ที่เกิดจากการพิจารณาการ เคลื่อนไหวของหน้าท้องก็เพียงพอแล้ว ที่จะทำให้เขามั่นใจว่า วิธีนี้เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับ จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (พระญาณโพนิกเถระ, 2548)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) อดีตสภานายก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีกุศลฉันทะส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดย คำนึงถึงว่า ธุระ (หน้าที่) ในพระพุทธศาสนามี 2 ประการ คือ คณธุระ และวิปัสสนาธุระ และคำนึง ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ผู้ทรง สถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ทรงตั้งปณิธานในการสถาปนาว่า เพื่อให้ศึกษา พระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง คำว่า วิชาชั้นสูง ในทัศนะของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ก็คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนได้วิชาชั้นสูง นั่นคือ การศึกษาวิปัสสนาของพระพุทธเจ้า วิปัสสนาญาณที่ 1 เป็นปัจจัยให้เกิดวิปัสสนาญาณที่ 2 เป็นระดับ “ญาณตปริยญาณ” อาจเทียบเท่า ปริยญาตรีย์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรให้นิสิตได้วิปัสสนาญาณอย่างน้อย ระดับนี้ หากญาณชั้นสูงขึ้นไป ตั้งแต่สัมมสนญาณไปจนถึงภยญาณ เป็นระดับปริยญาโท ซึ่งเป็นระดับ ที่นิสิตปริยญาโทต้องได้ เรียกว่า “ตริณปริยญา” และตั้งแต่อานัญญาณ ไปจนถึงปัจจุเวกขณญาณ ถือว่าเป็นปริยญาขั้นสุดท้าย คือ ปริยญาเอก เท่ากับ “ปหานปริยญา” คือ การละวิปัสสละ ความเห็นผิดทั้งหมด เห็นรูปรูปนามว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ตามลำดับ จนเห็นนิพพาน จึงนับว่าเป็น มหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา เป็นปริยญาของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง (ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัคคมหากัมมัฏฐานาจริยะ, 2554)

เมื่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ อดีตพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ สมัยแรก (พ.ศ. 2491-2503) และตำแหน่งสภานายกมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ท่านได้มองเห็นว่า การพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีแต่การศึกษา ภาควิชาปริยัติแต่ยังขาดภาคปฏิบัติ หากขาดพระปฏิบัติย่อมเป็นไปไม่ได้เลยที่จะมีพระปฏิเวธเกิดขึ้น การขาดความเชื่อมโยงระหว่างภาควิชาปริยัติและภาคปฏิบัติเป็นข้อจำกัดให้ผู้ปฏิบัติธรรมไม่สามารถ

เข้าถึงผลลัพธ์สูงสุดของพระพุทธศาสนา อันเป็นสาเหตุสำคัญให้คณะสงฆ์ขาดแคลนผู้ชำนาญงานสอน วิปัสสนากรรมฐานที่ตรงตามหลักวิสุทธิมรรค

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ ได้จัดส่งพระภิกษุและสามเณรไป ศึกษาในต่างประเทศ คือ ประเทศพม่า อินเดีย ศรีลังกา และญี่ปุ่น ตามลำดับ อันเป็นปัจจัยหนุนส่งให้ การเผยแผ่วิปัสสนาธุระประสบความสำเร็จไปทั่วโลก พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้ ศึกษาวิปัสสนากรรมฐานอยู่เป็นเวลา 1 ปี ที่ประเทศพม่าเป็นประเทศแรก ครั้นออกปรารณาแล้ว ได้ ศึกษาวิชาครู และจาริกไปศึกษาการพระศาสนาในจังหวัดต่างๆ หลายจังหวัด จนกระทั่งถึง จังหวัดมณฑล ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาการปฏิบัติธรรมอีกแห่งหนึ่งของประเทศพม่า ก่อนเดินทางกลับ ประเทศไทย (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), 2538)

สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ อดีตพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถร) ได้ประกาศตั้งสำนักวิปัสสนา กรรมฐานแห่งประเทศไทยขึ้นเป็นแห่งแรกที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คู่กับสำนักเรียน พระปริยัติ ธรรม และได้แต่งตั้งพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) เป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระเป็น รูปแรก เมื่อจัดตั้งสำนักวิปัสสนาธุระขึ้นได้แล้ว วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ก็เป็นวัดเผยแผ่ พระพุทธศาสนาอย่างสมบูรณ์ทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระ และการที่จะตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ขึ้น ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ให้สำเร็จได้ง่าย เพราะเหตุ 2 ประการ คือ 1. วัดมหาธาตุยุวราช รังสฤษฎิ์เป็นวัดสำนักเรียนที่มีพระภิกษุสามเณรจำนวนมาก 2. ได้มีการศึกษาสูงถึงขั้นอัมแล้ว คง จะแสวงหาครูอาจารย์ผู้สอนและนักเรียนผู้สมัครปฏิบัติได้ง่ายและมีจำนวนมาก นับตั้งแต่ ตั้งสำนัก ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบพองหนอ ยุบหนอ เป็นที่ยอมรับของ นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา บุคคลชั้นสูง และประชาชนทั่วไปเป็นอย่างดี ญาติโยมเกือบทุกเพศ ทุกวัยได้ถือศีลบวชในวัด สำหรับวันอาทิตย์และวันพระมากขึ้นโดยลำดับ ถ้าเป็นฤดูเข้าพรรษา มีญาติ โยมไปรับอุโบสถศีล และฟังเทศน์ประมาณวันพระละ 1,500-2,000 คน และที่อยู่ประจำวัดตลอดคืน ค็นละประมาณ 500-1,000 คน ต้องจัดให้นั่งพักตามระเบียบรอบพระอุโบสถ (สมาคมศิษย์มหาธาตุ, 2546)

สำหรับปัญหาที่น่าคิดก็คือ ทำไมสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ อดีตพระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหา เถร) จึงมีความพยายามในการจัดกรรมฐานขึ้นในสังคมไทย ทั้งที่กรรมฐานเป็นหลักปฏิบัติของ พุทธศาสนิกชนอยู่แล้ว ตามที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก พระพรหมวัชรวิมล มุนี วิ. ผู้อำนวยการ สถาบันวิปัสสนาธุระ แสดงทัศนะว่า “เหตุที่พระพิมลธรรมได้จัดกรรมฐานขึ้นนั้น เป็นหน้าที่หลักที่ พระสงฆ์ทุกรูปจะต้องปฏิบัติ อีกประการหนึ่ง ท่านคงคิดว่า พระสงฆ์สายปฏิบัติกรรมฐานมักจะอยู่ใน ป่า (อรัญญวาสี) หรือที่ห่างไกลจากเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถนัดนักที่คนในเมืองทั่วไปจะไปศึกษา และ ปฏิบัติวิปัสสนากับพระป่า ซึ่งทำให้คนในเมืองแทบไม่มีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพของตนตามหลักการ ปฏิบัติวิปัสสนาในพระพุทธศาสนาเลย ดังนั้นท่าน จึงพยายามจัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้คน

ในเมืองได้มีโอกาสปฏิบัติ คนในเมืองจะได้มีความรู้สึกรู้ว่าสามารถที่จะปฏิบัติวิปัสสนาได้ โดยไม่จำเป็นต้องไปอยู่ในป่า” แม้ความพยายามของท่านมีอุปสรรคปัญหามากมาย เพราะมีผู้คนมีใช้น้อยในสมัยนั้น ไม่เห็นด้วยกับกรรมฐานที่ท่านจัดขึ้น และเป็นเหตุให้โครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ต้องชะงักไป แต่ในที่สุด ท่านก็สามารถผ่านอุปสรรคต่างๆ ได้ในที่สุด (พระพรหมวชิรวิมลณี (บุญชิต ญาณส่วโร), 2567)

แนวทางการบริหารสำนักวิปัสสนากรรมฐานของสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร) ใช้หลักการบริหารหรือเป้าหมายการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน ต้องทำให้พระสัทธรรมทั้ง 3 ประการ มีขึ้นครบถ้วน คือ 1. พระปริยัติสัทธรรม 2. พระปฏิบัติสัทธรรม 3. พระปฏิเวธสัทธรรม ทำให้การเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานสายพองหนอ ยุบหนอ เป็นที่รู้จักกันดีในประเทศไทยมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสังคมไทยตลอดมาจนถึงปัจจุบัน เป็นผลสำเร็จจากความตั้งใจมุ่งมั่นของพระวิปัสสนาจารย์ในแต่ละสมัย ที่ต้องการถ่ายทอดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ถูกต้องตามหลักสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต และธรรม โดยได้นำหลักธรรมที่มีปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น พระสูตร อรรถกถา มาอธิบายขยายใจความสอดคล้องกับการปฏิบัติอย่างชัดเจน ในยุคแรกมีสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบการทอดวิปัสสนากรรมฐานธรรมที่สำคัญ คือ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, สำนักวิปัสสนา วิเวกอาศรม, วัดภักทันทะอาสาฬาราม และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านวิปัสสนาธุระทั่วประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นที่ยอมรับของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา บุคคลชั้นสูง และประชาชนทั่วไปเป็นอย่างดี จึงเป็นที่นิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายสภาพในปัจจุบัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นกระบวนการพัฒนาจิตที่สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และจิตต สิกขา กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติต้องอาศัยศีลเป็นพื้นฐานเพื่อทำให้จิตสงบ จากนั้นจึงพัฒนาสมาธิให้จิตตั้งมั่น และใช้สติพิจารณาารูปนามจนเกิดปัญญาเห็นตามความเป็นจริง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ในหนังสือ พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงแก้ไข ที่อธิบายว่า ไตรสิกขาเป็นระบบการปฏิบัติธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์มีขอบเขตรอบคลุมมรรคทั้งหมด เป็นการฝึกหรือเป็นระบบปฏิบัติธรรมที่จะให้เนื้อหาของมรรคเกิดมีเป็นจริงขึ้นจนกระทั่งบริบูรณ์ จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงหลักการปฏิบัติธรรม และมักใช้เป็นแบบทในการบรรยายวิธีปฏิบัติธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2562)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวการปฏิบัติของพระโสภณมหาเถรให้ความสำคัญกับ การฝึกสติเป็นอย่างดี เพราะสติเป็นองค์ธรรมสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถกำหนดรู้

รูปนามได้ทันปัจจุบัน และไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านไปสู่อารมณ์ต่างๆ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวความคิดของพระญาณโพนิกเถระ ในหนังสือ หัวใจกรรมฐาน ที่อธิบายว่า การตั้งสติไว้โดยชอบเป็นจุดเริ่มต้นให้รู้จักจิต เพราะหากปราศจากสติแล้ว ก็ไม่สามารถฝึกฝนขัดเกลาจิตให้สมบูรณ์ได้ (พระญาณโพนิกเถระ, 2548)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า อิทธิพลของแนวปฏิบัติมหาสัปปายะช่วยให้เกิดการตื่นตัวด้านการศึกษาวิปัสสนากรรมฐานในเชิงวิชาการ ทั้งในมหาวิทยาลัยสงฆ์และสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ โดยมีการจัดทำหลักสูตร งานวิจัย และการศึกษาวิเคราะห์เชิงพุทธปรัชญาเกี่ยวกับสติปัฏฐาน 4 และวิปัสสนากรรมฐานอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมธีรราชมหารัณ (โชดก ญาณสิทธิ) ในหนังสือ คำบรรยายวิปัสสนากรรมฐาน พระธรรมธีรราชมหารัณ (โชดก ญาณสิทธิ) ที่อธิบายว่า คณะสงฆ์ส่งเสริมการเจริญสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างดีจนถึงบรรจุหลักสูตรนักระชั้นตรี โท เอก และหลักสูตรบาลี ป.ธ. 3-ป.ธ. 9 เพื่อให้ได้พุทธบริษัท 4 ศึกษาสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป (พระธรรมธีรราชมหารัณ (โชดก ญาณสิทธิ), 2562) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมวัชรบัณฑิต ในหนังสือ แก่นธรรม ที่อธิบายว่า การศึกษาพระพุทธศาสนาจะต้องควบคู่ทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ เพื่อให้เข้าถึงวัตถุประสงค์แท้จริงของพระธรรม คือ รู้เพื่อละ รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้เข้าถึงปัญญา และความพ้นทุกข์ตามหลักไตรสิกขา (พระพรหมวัชรธีรจารย์ (สมจินต์ สมมาปณฺโญ), 2566)

องค์ความรู้ใหม่

การเผยแผ่วิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ที่เป็นผลสำเร็จจากครั้งเมื่อสมัยอดีตจนถึงปัจจุบันนั้น จากการตั้งใจมุ่งมั่นของพระวิปัสสนาจารย์ในแต่ละสมัย ที่ต้องการถ่ายทอดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้ถูกต้องตามหลักสติปัฏฐาน 4 สืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด ในยุคแรกมีสำนักปฏิบัติธรรมต้นแบบการทอดวิปัสสนากรรมฐานธรรมที่สำคัญ คือ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์, สำนักวิปัสสนา วิเวกอาศรม, วัดภักทันทะอาสาาราม และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถ่ายทอดวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของบูรพจารย์ จนเป็นที่นิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) มีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ทั้งในด้านการปกครอง ด้านการสืบทอด วิปัสสนาวงศ์ ด้านหนังสือและตำรา และสำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในประเทศไทย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะทางจิตของพุทธศาสนิกชนไทย แนวปฏิบัติดังกล่าวได้รับการยอมรับว่า เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับพระไตรปิฎก อรรถกถา และหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท อีกทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย อันสะท้อนถึงคุณค่า และอิทธิพลของแนววิปัสสนาของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ที่ยังคงสืบทอดและแพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

1. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรที่จะเป็นกรณีศึกษาและนำไปใช้ในการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย การศึกษาของพระภิกษุไทยเล่าเรียนในส่วนของนักธรรมชั้นตรี โท และเอก หลักสูตรเปรียญธรรมเป็นการศึกษาคัมภีร์ต่างๆ เน้นใช้คัมภีร์แปลเป็นภาษาบาลี และจาก

ภาษาบาลีเป็นภาษาไทย การศึกษาชั้นสูงสุดสำหรับพระสงฆ์ไทย คือ เปรียญธรรม 9 ประโยค ส่วนการศึกษาพระไตรปิฎกไม่ได้เป็นหลักสูตร พระสงฆ์ไทยจึงไม่ชำนาญในพระไตรปิฎกและเรื่องกรรมฐาน ไม่ว่าจะเป็นสมณะหรือวิปัสสนา เป็นที่น่าสังเกตว่า ความรู้ปริยัติไม่สามารถนำหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มาเป็นเครื่องมือในการชำระจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสอนปริยัติในปัจจุบัน ไม่ถูกต้องตามพุทธประสงค์ คือ ไม่เป็นการเรียนเพื่อชำระจิตให้บริสุทธิ์ และสละความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาตัวตน การวิจัยครั้งนี้ยังเป็นบรรทัดฐานใช้อ้างอิงในส่วน of ผลการปฏิบัติของพระสงฆ์ (ภูมิธรรม) และในส่วนที่ผู้วิจัยได้ชี้วัด คือ ระดับวิปัสสนาญาณ 16 อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 อีกด้วย

2. ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานรัฐ ควรมีมาตรการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมของประชาชนอย่างเป็นทางการอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะในวันสำคัญทางพุทธศาสนาทั่วประเทศ สร้างค่านิยมปฏิบัติธรรมมุ่งเน้นการปรับทัศนคติให้เห็นว่า ธรรมะเป็นเรื่องใกล้ตัว นำหลักสูตรวิปัสสนาภาวนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุขที่ยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการทำงาน โดยการประสานงานกันทั้งสถาบันทางศาสนา สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันอาชีพต่างๆ ทั้งราชการและเอกชน ในสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาควรมีการจัดโครงการปฏิบัติธรรมระยะสั้น โดยมีแนวทางใช้พระภิกษุและพระธรรมทูตในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ร่วมกับองค์กร สมาคมมูลนิธิ ชมรม พุทธศาสนาของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา และให้สื่อมวลชนส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ชักชวนให้ประชาชนนำบุตรหลานเข้าวัดปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา จัดให้มีการเรียนธรรมศึกษาในทุกกระดับ จัดให้มีกิจกรรมทางศาสนาในหน่วยงานทั้งราชการและเอกชนทุกอาชีพในวันสำคัญทางพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้นทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ปัจจุบันสำนักปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน 4 ในประเทศไทย มีแนวทางการปฏิบัติอีกหลากหลายวิธี แตกต่างกันตามอัตลักษณ์ของครูบาอาจารย์และเจ้าสำนัก การศึกษาวิธีการเหล่านั้นทำให้เกิดการเทียบเคียงรูปแบบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และทำความเข้าใจคำสอนของพระพุทธองค์มากยิ่งขึ้น

2. การศึกษาด้วยเอกสารและประสบการณ์ของผู้วิจัยนั้น ไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจการปฏิบัติธรรมได้เที่ยงตรงพอ การเข้าร่วมปฏิบัติ สัมภาษณ์ผู้สอน รวมถึงผู้ปฏิบัติธรรม จะทำให้เข้าใจแนวการปฏิบัติได้ถ่องแท้ยิ่งขึ้น

3. ศึกษาเปรียบเทียบผลของการปฏิบัติธรรมหรือสภาวะธรรมของผู้ปฏิบัติ โดยวิธีแบ่งกลุ่มทดลองเป็นกลุ่มที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สูง ปานกลาง ต่ำ เพื่อศึกษาผลของการฝึกพัฒนาจิตโดยการ

เจริญสติปัฏฐาน 4 การศึกษาแบบนี้จะช่วยพิสูจน์ได้ว่า การปฏิบัติแนวสติปัฏฐาน 4 เป็นเครื่องมือยกระดับคุณภาพทางอารมณ์ได้อย่างไร มีปัญหา และแนวทางการแก้ไขอย่างไร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป สำหรับผู้ต้องการศึกษาวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยเชิงภาคสนาม เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ของผู้ปฏิบัติในแต่ละสำนักวิปัสสนา เพื่อให้เห็นผลเชิงประจักษ์ตามแนวทางการปฏิบัติของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ)
2. การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ในระดับนานาชาติ
3. การศึกษาวิจัยเชิงบูรณาการระหว่างวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) กับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น จิตวิทยา หรือประสาทวิทยาศาสตร์ เพื่ออธิบายผลของการปฏิบัติในมิติทางวิทยาศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2549). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหากัมมัฏฐานาจริยะ. (2554). *ปฐมวิปัสสนาวงศ์ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งฯ.
- ภัททันตะ อาสภมหาเถระ อัครมหากัมมัฏฐานาจริยะ. (2536). *วิปัสสนาธุระ*. กรุงเทพมหานคร: ซี ร้อย ดีไซน์.
- พระญาณโปนิกเถระ. (2548). *หัวใจกรรมฐาน (พลตรีนายแพทย์ชาญ สุวรรณวิทย์, ผู้แปลและเรียบเรียง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- พระพรหมวัชรธีรอาจารย์ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2566). *แก่นพุทธธรรม*. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2562). *วิปัสสนาธุระ (จำรูญ ธรรมดา, ผู้แปลและเรียบเรียง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: สาสะพิมพ์การ.
- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2557). *แนวทางเจริญวิปัสสนากรรมฐาน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชดก ญาณสิทธิ). (2562). *คำบรรยายวิปัสสนากรรมฐาน พระธรรมธีรราชมหาวิทยาลัย (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ.9)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

- สมาคมศิษย์มหาธาตุ. (2546). *อนุสรณ์ 100 ปี ชาตกาล สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)*.
กรุงเทพมหานคร: นัสนิก.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2545). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. (พิมพ์ครั้งที่ 19).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*.
(พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2562). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 52).
กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

รูปแบบองค์กรกรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

A Model of Mindfulness Organization of Secondary Schools under the Office of the Basic Education Commission

วรจักร์ ถาวรกุล Worachuk Tawonkul

คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: kroochuk@gmail.com

Received July 3, 2026; Revised July 27, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบขององค์กรกรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สร้างรูปแบบองค์กรกรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) ประเมินและรับรองรูปแบบองค์กรกรรมณีย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 331 โรงเรียน จากนั้นสุ่มโรงเรียนจากแต่ละภูมิภาค และเลือกผู้ให้ข้อมูลในแต่ละโรงเรียนแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ครู รวมโรงเรียนละ 4 คน ได้ผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 1,324 คน สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินและรับรองรูปแบบ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลข้อคำถามมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อและค่าความเชื่อมั่นที่ 0.993 ประกอบด้วย 1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 2. แบบสอบถามความคิดเห็น 3. แบบประเมินและรับรองรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์กรกรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตัวแปร องค์ประกอบ 123 ตัวแปร 2. องค์ประกอบขององค์กรกรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการวิเคราะห์

องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) มีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ 87 ตัวแปร ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร มี 26 ตัวแปร 2) จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน มี 15 ตัวแปร 3) ความสัมพันธ์ในองค์กร มี 15 ตัวแปร 4) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ มี 13 ตัวแปร 5) การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มี 10 ตัวแปร 6) ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน มี 5 ตัวแปร 7) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ มี 3 ตัวแปร 3. ผลการประเมินและรับรองรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน พบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้องเหมาะสม เป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย

คำสำคัญ: การศึกษาขั้นพื้นฐาน; โรงเรียนมัธยมศึกษา; องค์กรรมณีย์

Abstract

The purposes of this research were: (1) to study the components of a mindfulness organization in secondary schools under Office of the Basic Education Commission (2) to develop a mindfulness organization model for secondary schools under Office of the Basic Education Commission; and (3) to evaluate and validate the developed model. This research employed a mixed methods research design. The population and sample consisted of secondary schools under Office of the Basic Education Commission. The sample consisted of 331 secondary schools, with the sample size determined using an appropriate sampling procedure. The schools were selected from each region through random sampling, after which key informants within each selected school were chosen using purposive sampling. The respondents included one school principal, one deputy principal, and two teachers from each school, resulting in a total of 1,324 participants. This research involved in-depth interviews with seven experts for model development, followed by the evaluation and validation of the proposed model by ten qualified experts. The research instruments used for data collection demonstrated excellent content validity, with an Index of Item-Objective Congruence (IOC) of 1.00 for all items, and high reliability, with a Confidence Interval of 0.993. The instruments consisted of: (1) an unstructured interview form, (2) an opinion questionnaire, and (3) a model evaluation and validation form. The data were analyzed using descriptive and inferential statistics. Descriptive statistics included frequency, percentage, arithmetic mean, and standard deviation, while Exploratory Factor Analysis (EFA). The research findings revealed

that: 1. The mindfulness organization of secondary schools under Office of the Basic Education Commission initially consisted of 123 observed variables. 2. The results of the Exploratory Factor Analysis identified 7 components comprising 87 variables: (1) Personnel Capacity Development 26 variables, (2) Professional Ethics in Work Performance 15 variables, (3) Organizational Relationships 15 variables, (4) Physical Environment 13 variables, (5) Effective Communication 10 variables, (6) Responsibility in Work Performance 5 variables, and (7) Environmental Management for Well-being Promotion 3 variables. 3. The evaluation and validation conducted by ten experts indicated that the developed model was accurate, appropriate, feasible, and useful for practical implementation. Furthermore, the model was found to be consistent with the theoretical framework underpinning the study.

Keywords: Basic Education; Secondary Schools; Mindfulness Organization

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561–2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566–2570) ซึ่งมุ่งยกระดับคุณภาพทรัพยากรมนุษย์และเสริมสร้างศักยภาพของสถานศึกษาให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านการบริหารจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร การสื่อสารภายในองค์กร และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานและคุณภาพของผู้เรียน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2564) สภาพปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางพัฒนาองค์กรสถานศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมทั้งประสิทธิภาพและสุขภาวะของบุคลากร โดย Kabat-Zinn อธิบายว่า การมีสติ (Mindfulness) คือการใส่ใจต่อประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างตั้งใจและไม่ตัดสิน ซึ่งช่วยให้สามารถบริหารอารมณ์และตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม (Kabat-Zinn, 2003) นอกจากนี้ยุทธศาสตร์กรมศานต์ (2560) ได้เสนอแนวทางการสร้างสุขด้วยสติในองค์กร (Mindfulness in Organization: MIO) เพื่อพัฒนาบุคลากรจากระดับปัจเจกสู่ระดับทีมและองค์กร อันนำไปสู่การทำงานอย่างมีความสุขและเกิดประสิทธิผล ขณะเดียวกัน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ได้อธิบายว่า

การพัฒนาองค์กรที่ดีต้องเริ่มจากการพัฒนาคนให้มีสติ ปัญญา และคุณธรรม เพราะเมื่อบุคคลมีการพัฒนาภายในที่สมดุล จะส่งผลต่อการสร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาองค์กรสมัยใหม่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาให้เป็นองค์กรที่มีคุณภาพและเอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564)

จากนโยบายและรายงานผลการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าสถานศึกษายังคงเผชิญความท้าทายในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกยุคใหม่ โดยเฉพาะการบริหารจัดการองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรม แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อขับเคลื่อนการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ผลการดำเนินงานยังสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการบริหารจัดการระหว่างสถานศึกษา และข้อจำกัดในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางหรือรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาไทย สามารถบูรณาการการพัฒนาบุคลากร ระบบการบริหาร และสภาพแวดล้อมขององค์กรเข้าด้วยกัน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

จากบริบทและสภาพปัญหาดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าการสร้างรูปแบบองค์กรสมัยสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารและคุณภาพการศึกษา งานวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งศึกษาองค์ประกอบและสร้างรูปแบบองค์กรสมัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่มีฐานเชิงประจักษ์และสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบขององค์กรสมัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อสร้างรูปแบบองค์กรสมัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบองค์กรกรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ ผสมผสานวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) กับวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษารูปแบบองค์กรกรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาองค์ประกอบและพัฒนารูปแบบองค์กรกรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัย และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดองค์กรกรรมณีย์ แนวคิดองค์กรแห่งสุขภาพ (Healthy Organization) แนวคิดองค์กรแห่งสติ (Mindfulness Organization) แนวคิดการบริหารสถานศึกษา และแนวคิดการพัฒนาองค์กรทางการศึกษา เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ ตัวแปร และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาไทย

1.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2,363 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 331 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างกำหนดตามหลักสถิติให้เหมาะสมกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนที่ผู้วิจัยกำหนด

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศไทย ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ดังนี้ภาคกลาง จำนวน 405 โรงเรียน ภาคเหนือ จำนวน 400 โรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 953 โรงเรียน ภาคใต้ จำนวน 352 โรงเรียน ภาคตะวันออก จำนวน 125 โรงเรียน ภาคตะวันตก จำนวน 128 โรงเรียน

2. ผู้ให้ข้อมูลคือโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2,363 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 331 โรงเรียน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนและครู โรงเรียนละ 4 คน รวมทั้งสิ้น 1,324 คน สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินและรับรองรูปแบบ จำนวน 10 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 2) แบบสอบถามความคิดเห็นและ 3) แบบประเมินและรับรองรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ข้อคำถามมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อและทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเดียวกับการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 8 โรงเรียน โรงเรียนละ 4 คน รวมผู้ให้ข้อมูล จำนวน 32 ฉบับ ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.993

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ขอนหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์เพื่อแจ้งผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในทุกชั้นตอน 2) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 3) การเก็บข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็น ผู้วิจัยจัดส่งและรับคืนแบบสอบถามทั้งด้วยตนเอง ทางไปรษณีย์โดยวิธีการลงทะเบียนและเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากระบบ Google Forms แล้วนำข้อมูลแบบสอบถาม (Opinionnaire) จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์หาค่าทางสถิติและทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ 4) ใช้แบบประเมินและรับรองรูปแบบ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (กลุ่มตัวอย่าง) ได้แก่ ตำแหน่ง เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ภูมิภาค กำหนดให้เป็นการตอบแบบเลือกตอบ (check list) โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ค่าสถิติมัชฌิมเลขคณิต (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) สำหรับเกณฑ์วิเคราะห์ข้อมูลด้านองค์ประกอบบรรยากาศองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) การวิเคราะห์รูปแบบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้สถิติการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor-Analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป 4) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้แบบประเมินและรับรองรูปแบบ (Model Evaluation and Validation Form) ตรวจสอบรายการ (Check list) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า องค์ประกอบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี เอกสาร งานวิจัย นโยบายของรัฐ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมาสังเคราะห์เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จำนวน 123 ตัวแปร

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการองค์กรรมณียของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบสำคัญ 7 องค์ประกอบ 87 ตัวแปร ดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 26 ตัวแปร 2) จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน 15 ตัวแปร 3) ความสัมพันธ์ในองค์กร 15 ตัวแปร 4) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 13 ตัวแปร 5) การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 10 ตัวแปร 6) ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน 5 ตัวแปร และ 7) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ 3 ตัวแปร ตามลำดับ

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและตัวแปรที่อธิบายในแต่ละองค์ประกอบหลังแกนหมุนขององค์ประกอบองค์กรรมณียของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ลำดับที่	องค์ประกอบ	จำนวน ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading)
1	องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาศักยภาพบุคลากร	26	0.505 - 0.747
2	องค์ประกอบที่ 2 จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน	15	0.526 - 0.710
3	องค์ประกอบที่ 3 ความสัมพันธ์ในองค์กร	15	0.511 - 0.674
4	องค์ประกอบที่ 4 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	13	0.556 - 0.773
5	องค์ประกอบที่ 5 การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	10	0.501 - 0.680
6	องค์ประกอบที่ 6 ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน	5	0.527 - 0.703
7	องค์ประกอบที่ 7 การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ	3	0.574 - 0.659
รวม		87	0.501 - 0.773

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประเมินและรับรองรูปแบบทั้ง 7 องค์ประกอบ ในการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความถูกต้อง (Accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (Propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) 4) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) พบว่าผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันทั้งหมด 10 รูป/คน ผ่านการประเมินคิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีความเห็นว่าเป็นรูปแบบองค์กรรมณียของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2) จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน 3) ความสัมพันธ์ในองค์กร 4) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 5) การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 6) ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานและ 7) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นรูปแบบ

ที่มีความเป็นไปได้ ถูกต้อง มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาองค์ประกอบ และสร้างรูปแบบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ต่อไป

ตารางที่ 2 แสดงค่าร้อยละ จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อองค์ประกอบขององค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ	รายการองค์ประกอบของรูปแบบ	ความคิดเห็น							
		ความถูกต้อง		ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ความเป็นประโยชน์	
		จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
1	การพัฒนาศักยภาพบุคลากร	10	100	10	100	10	100	10	100
2	จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน	10	100	10	100	10	100	10	100
3	ความสัมพันธ์ในองค์กร	10	100	10	100	10	100	10	100
4	สภาพแวดล้อมทางกายภาพ	10	100	10	100	10	100	10	100
5	การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	10	100	10	100	10	100	10	100
6	ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน	10	100	10	100	10	100	10	100
7	การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ	10	100	10	100	10	100	10	100
ค่าเฉลี่ย		10	100	10	100	10	100	10	100

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าองค์ประกอบรูปแบบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเอกสาร งานวิจัย นโยบายของรัฐ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาสังเคราะห์เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบรูปแบบองค์กรรมณีย์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จำนวน 123 ตัวแปร ทั้งนี้เพราะ การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบองค์กรรมณียเป็นกระบวนการที่มุ่งรวบรวมองค์ความรู้จากหลายแหล่ง ทั้งฐานคิดเชิงทฤษฎี หลักฐานเชิงประจักษ์ และประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้ตัวแปรที่ครอบคลุมลักษณะและบริบทการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างรอบด้าน การนำแนวคิดและทฤษฎีร่วมกับการศึกษาเอกสาร งานวิจัย นโยบายของรัฐ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้สามารถระบุประเด็นสำคัญที่สะท้อนการดำเนินงานของสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ได้ตัวแปรที่มีความครอบคลุมทั้งด้านบุคลากร กระบวนการบริหาร ความสัมพันธ์ภายในองค์กร การสื่อสาร สภาพแวดล้อม และการส่งเสริมสุขภาวะขององค์กร คล้องกับแนวคิดของของสรณา สำนักวิจัย กล่าวว่ารูปแบบองค์การแห่งความสุขภาครัฐ ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย รูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา องค์ประกอบ และตัวชี้วัดของรูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา และการบริหารจัดการ เพื่อสนับสนุนการสร้างความสุขในการทำงาน ในการนำแนวทางไปใช้ในการกำหนดเป็นองค์ประกอบของร่างรูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา (สรณา สำนักวิจัย, 2562)

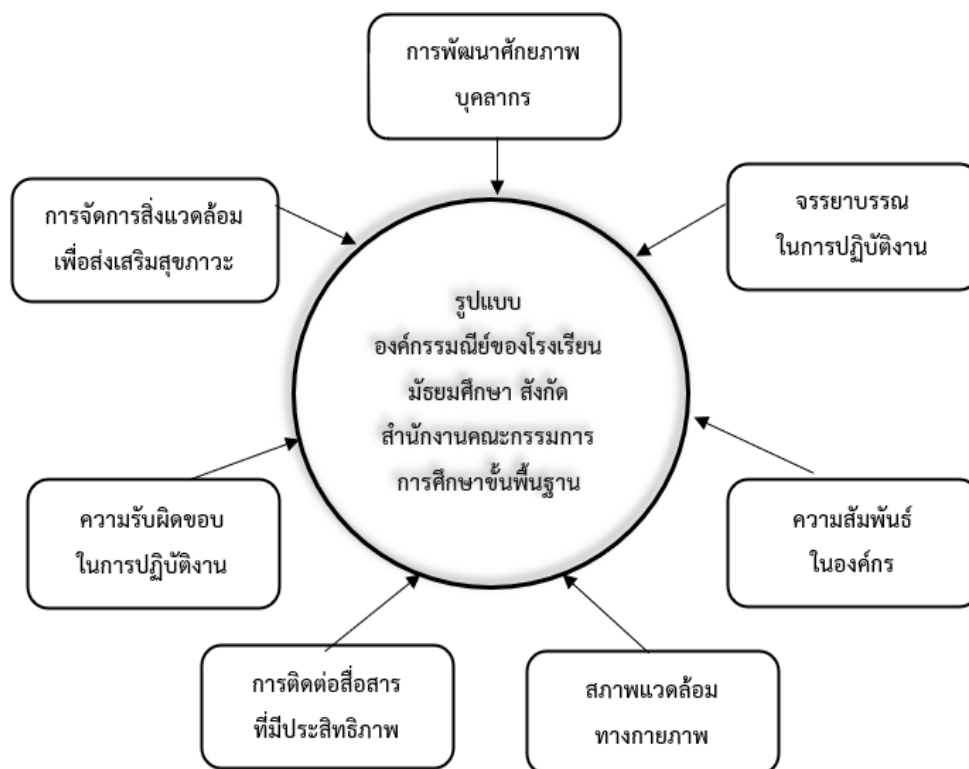
2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการองค์กรรมณียของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบสำคัญ 7 องค์ประกอบ 87 ตัวแปร ดังนี้ ซึ่งได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 26 ตัวแปร 2) จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน 15 ตัวแปร 3) ความสัมพันธ์ในองค์กร 15 ตัวแปร 4) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 13 ตัวแปร 5) การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 10 ตัวแปร 6) ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน 5 ตัวแปรและ 7) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะ 3 ตัวแปร ทั้งนี้เพราะการพัฒนาารูปแบบองค์กรรมณียในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา จำเป็นต้องคำนึงถึงทั้งมิติของบุคคล กระบวนการ องค์กร และสภาพแวดล้อมควบคู่กัน เนื่องจากการดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นระบบที่องค์ประกอบต่างๆ มีความเชื่อมโยงและส่งผลต่อกันอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและจรรยาบรรณในการปฏิบัติงานเป็นฐานสำคัญที่ส่งเสริมให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพและยึดมั่นในมาตรฐานวิชาชีพ ขณะที่ความสัมพันธ์ในองค์กรและการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการทำงานแบบมีส่วนร่วม ส่วนสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะเป็นปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานยังเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามพันธกิจของสถานศึกษา องค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบจึงสะท้อนลักษณะของรูปแบบองค์กรรมณียที่มุ่งพัฒนาโรงเรียนให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาคน ระบบงาน และสภาพแวดล้อม อันนำไปสู่การบริหารจัดการ

สถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของพระครูโกวิท บุญเขต กล่าวว่า กระบวนการสร้างองค์กรแห่งความสุข ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพขององค์กร การให้ความสำคัญ ภาวะผู้นำและความเชื่อมั่น การระดมและหาสมดุลแห่งความสุขระหว่างบุคลากรและองค์กรแบบมีส่วนร่วม กำหนดเป็นรูปแบบการจัดการองค์กรแห่งความสุขเพื่อนำไปปฏิบัติและประเมินผล เพื่อยกระดับและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานให้กับบุคลากรที่จะมาสร้างสรรค์ผลผลิตให้กับองค์กรตามเป้าหมายที่กำหนดไว้บนพื้นฐานแห่งความสุขที่ทุกคนปรารถนาจากองค์กรเพื่อสร้างสมดุลแห่งความสุขให้กับองค์กรและบุคลากรจากผลตอบแทนในรูปแบบผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการบริหารจัดการ (พระครูโกวิท บุญเขต, 2566)

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าการประเมินและรับรองรูปแบบทั้ง 7 องค์ประกอบในการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความถูกต้อง (Accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (Propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) 4) ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility) ผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันทั้งหมด 10 รูป/คน ผ่านการประเมินคิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีความเห็นว่ารูปแบบองค์กรกรรมนิยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้ถูกต้อง มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างรูปแบบองค์กรกรรมนิยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ต่อไป ทั้งนี้เพราะรูปแบบการรูปแบบองค์กรกรรมนิยของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีคุณลักษณะของรูปแบบที่ดี คือ เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวมๆ (associative relationship) สามารถใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต เพื่อทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ มีการระบุและชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกร บุญรักษา ได้ศึกษารูปแบบบรรยากาศองค์การเชิงบูรณาการปัญญาของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบบรรยากาศองค์การเชิงบูรณาการปัญญาของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 8 องค์ประกอบ ได้รับการประเมินและรับรองว่ามีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของการวิจัย ผ่านการประเมินคิดเป็น ร้อยละ 100 (ณัฐกร บุญรักษา, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

นำเสนอผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการวิจัย โดยให้นำเสนอเป็นโมเดลหรือแผนภาพ ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบองค์กรสมัยใหม่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากภาพอธิบายได้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบองค์กรสมัยใหม่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ในองค์กร สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ โดยองค์ประกอบทั้งหมดมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์กร องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการค้นพบและสร้างรูปแบบองค์กรสมัยใหม่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในลักษณะองค์กรที่มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างองค์ประกอบและตัวแปรเชิงประจักษ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้ของสถานศึกษาไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่เกิดจากการบูรณาการหลายองค์ประกอบร่วมกันอย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการบริหารสถานศึกษา

บทสรุป

องค์กรรมนียของโรงเรียนมัธยมศึกษาประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร จรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ในองค์กร สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ องค์ประกอบดังกล่าวได้รับการสังเคราะห์และพัฒนาเป็นรูปแบบองค์กรรมนียที่ผ่านการตรวจสอบเชิงประจักษ์และการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาไทย และสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพองค์กร คุณภาพบุคลากร และคุณภาพผู้เรียน อันนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กำหนดนโยบายและกรอบการพัฒนากระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายที่บูรณาการองค์ประกอบทั้ง 7 ของรูปแบบองค์กรรมนียเป็นกรอบการพัฒนาโรงเรียน พร้อมสนับสนุนทรัพยากร เทคโนโลยี และระบบติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ
2. พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรส่งเสริมการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และขยายผลการดำเนินงาน
3. สนับสนุนการขับเคลื่อนในระดับพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรทำหน้าที่นิเทศติดตาม ให้คำปรึกษา และสนับสนุนการประยุกต์ใช้รูปแบบองค์กรรมนียให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่
4. บูรณาการสู่การบริหารสถานศึกษาโรงเรียนควรนำองค์ประกอบทั้ง 7 ด้านไปบูรณาการในแผนพัฒนาสถานศึกษาและการบริหารจัดการ เพื่อยกระดับคุณภาพองค์กร สุขภาวะของบุคลากร และคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. บูรณาการองค์ประกอบทั้ง 7 สู่การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำองค์ประกอบทั้ง 7 ไปใช้ในการวางแผนและบริหารจัดการโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้การพัฒนาองค์กรเป็นไปอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

2. พัฒนาบุคลากรและระบบการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรควบคู่กับการเสริมสร้างจรรยาบรรณ ความสัมพันธ์ในองค์กร การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และระบบความรับผิดชอบต่อที่สามารถติดตามและประเมินผลได้อย่างต่อเนื่อง

3. ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และสุขภาวะ ควรพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานและการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างคน งาน และสภาพแวดล้อม เพื่อยกระดับคุณภาพโรงเรียนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบหรือประยุกต์ใช้รูปแบบองค์กรธรรมณีนี้อยู่กับสถานศึกษาในสังกัดอื่นๆ เช่น สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) เพื่อทดสอบความสอดคล้องของรูปแบบวิจัย และปรับบริบทให้ครอบคลุมการบริหารจัดการศึกษาที่หลากหลายขึ้น

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเพื่อพัฒนา "กลยุทธ์การบริหารองค์กรธรรมณีนี้อยู่ตามหลักพุทธธรรม" โดยมุ่งเน้นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สติปัฏฐาน 4 หรือสัปปริยธรรม 7 เข้ากับระบบการบริหารงานยุคใหม่ เพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการยกระดับจิตใจ พฤติกรรมการทำงาน และวัฒนธรรมองค์กรของสถานศึกษา

3. ควรศึกษาวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนองค์กรธรรมณีนี้อยู่ให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นการสร้างตัวชี้วัดประสิทธิผลในระยะยาว และการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐการ บุญรักษา. (2563). รูปแบบบรรยากาศองค์การเชิงบูรณาการปัญญาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *คูชฎินิพนธ์คชฎิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระครูโกวิท บุญเขต. (2566). รูปแบบการจัดการองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace). *วารสาร มจร.ทริภุญชัยปริทรรศน์*, 7(2): 254-255.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์. (2560). *สร้างสุขด้วยสติในองค์กร*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: บริษัท ปิยอนต์พับลิชชิง จำกัด.
- ธนา สำนึกวงษ์ชัย. (2562). การศึกษารูปแบบขององค์กรแห่งความสุขภาครัฐ. กรณีศึกษา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราชญ์บุรี เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยบริการ*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2564). *หลักกรรมนิย ที่ลืมนำไป ชวนกันฟื้นคืนใหม่ทำ*
ทั่วถิ่นไทยให้งามรื่นรมย์. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2564). *รายงานผลการ*
ประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและ
- ประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *ชื่อรายงานหรือชื่อแผนพัฒนาฯ (เช่น*
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-Based Interventions in Context: Past, Present, and Future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2): 144–156.

อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถี
แห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578)
Future Scenarios of Educational Administration for Private
Primary Schools on the Path of Sustainable Development in the
Next Decade (B.E. 2568-2578)

ธนากร นิลน้อย Tanaporn Nilnoi

คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: Tanaporn.nilnoitoey@gmail.com

Received July 1, 2026; Revised July 28, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) เป็นการวิจัยเชิงอนาคตโดยใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชน จำนวน 21 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบบสอบถามพัฒนาจากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของข้อคำถาม และความครอบคลุมของประเด็นวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ปรับปรุงก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล ส่วนความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตรวจสอบด้วยกระบวนการยืนยันความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 โดยพิจารณาความสอดคล้องของคำตอบจากค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยพบว่า อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 5 วิถีทาง 30 แนวโน้ม ได้แก่ 1) วิถีแห่งการสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านการบริหารงาน

วิชาการ 7 แนวโน้ม 2) วิธีแห่งการกำกับติดตามด้านการบริหารงานงบประมาณ 5 แนวโน้ม 3) วิธีแห่งการพัฒนาคุณค่าด้านการบริหารงานบุคคล 6 แนวโน้ม 4) วิธีแห่งการส่งเสริมสนับสนุน ด้านการบริหารงานทั่วไป 7 แนวโน้ม และ 5) วิธีแห่งการบูรณาการด้านการบริหารโรงเรียนเอกชน บนวิถีแห่งความยั่งยืน 5 แนวโน้ม โดยทุกวิถีทางมีแนวโน้มอยู่ในระดับมากที่สุดสะท้อนว่าการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา ในอนาคตต้องเชื่อมโยงนวัตกรรมการเรียนรู้ การเงินที่โปร่งใส การพัฒนาครู ความปลอดภัยและการบริการที่มีคุณภาพกับจริยธรรมและธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความยั่งยืนของสถานศึกษา ผู้เรียน และสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษา; การพัฒนาที่ยั่งยืน; การวิจัยอนาคต; อีดีเอฟอาร์

Abstract

This research article aimed to investigate the future scenarios of educational administration for private primary schools on the path of sustainable development in the next decade (B.E. 2568–2578). The study employed future research using the Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR) technique. The key informants consisted of 21 purposively selected qualified persons and experts in private school educational administration. The research instruments were a semi-structured interview form and a five-point rating scale questionnaire. The questionnaire was developed from the interview results obtained from the qualified persons and experts in the first round. Its quality was examined in terms of content validity, appropriateness of the items, and coverage of the research issues by educational experts and the dissertation advisor before being revised and used for data collection. The reliability of the questionnaire was examined through the process of confirming the opinions of the qualified persons and experts in the second and third rounds by considering the consistency of responses based on the median, mode, and interquartile range. The data were analyzed using content analysis, median, mode, and interquartile range. The findings revealed that the future scenarios of educational administration for private primary schools on the path of sustainable development in the next decade consisted of five pathways and thirty trends: 1) the pathway of innovation creation in academic administration, comprising seven trends; 2) the pathway of monitoring and supervision in budget administration, comprising five trends; 3) the pathway of value development in personnel administration,

comprising six trends; 4) the pathway of promotion and support in general administration, comprising seven trends; and 5) the pathway of integration in private school administration toward sustainability, comprising five trends. All pathways were rated at the highest level of possibility. The findings indicate that the future administration of private primary schools needs to integrate learning innovation, transparent financial management, teacher development, safety and quality service systems, ethics, and good governance in order to promote the sustainability of educational institutions, learners, and society as a whole.

Keywords: Educational Administration; Sustainable Development; Future Research; EDFR

บทนำ

บริบทการศึกษาของไทยในทศวรรษหน้าเผชิญการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ โครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาไม่อาจยึดแนวปฏิบัติแบบเดิมที่มุ่งเพียงการควบคุมงานประจำ แต่ต้องปรับสู่การบริหารเชิงอนาคตที่สามารถคาดการณ์ความเป็นไปได้ วางแผนเชิงระบบ และตอบสนองต่อความไม่แน่นอนได้อย่างทันท่วงที ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2566) ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา โดยมุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ขณะที่กระทรวงศึกษาธิการ (2567) กำหนดนโยบายการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนากำลังคน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566) เสนอแนวทางการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทยในยุคการเปลี่ยนแปลง

หลักการบริหารการศึกษาในอนาคตจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนควบคู่กับความยั่งยืนของสถานศึกษา โดยเฉพาะแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development: ESD) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา หรือ SDG 4 ทั้งนี้ UNESCO (2017) อธิบายว่า การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ สมรรถนะ ค่านิยม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโลกที่ซับซ้อน ขณะที่ UNESCO (2020) เสนอแนวทางการจัดการศึกษาที่เชื่อมโยงการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อความยั่งยืน ดังนั้น การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาจึงควรบูรณาการ STEM/STEAM ความเป็นพลเมืองโลก ความปลอดภัย

ดิจิทัล และการรู้เท่าทันข้อมูลในยุคปัญญาประดิษฐ์ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและดำรงชีวิตได้อย่างยั่งยืน

ในเชิงพื้นที่และบริบทของระบบการศึกษาไทยโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐ ขยายโอกาสทางการศึกษา สร้างทางเลือกที่หลากหลายให้แก่ผู้เรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนกระตุ้นการแข่งขันเชิงคุณภาพระหว่างสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเอกชนต้องเผชิญข้อจำกัดและความท้าทายหลายด้าน เช่น ความไม่แน่นอนของจำนวนนักเรียน ภาระด้านงบประมาณ การแข่งขันจากสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ความคาดหวังของผู้ปกครอง และความจำเป็นในการลงทุนด้านเทคโนโลยีและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การบริหารโรงเรียนเอกชนในอนาคตจึงต้องอาศัยแนวทางที่รอบด้าน มีความยืดหยุ่น และเชื่อมโยงคุณภาพการเรียนรู้กับความมั่นคงขององค์กร (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2565; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาอนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) จึงมีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการบริหารสถานศึกษาเอกชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และจริยธรรม ผลการวิจัยจะเป็นฐานข้อมูลเชิงอนาคตสำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนหน่วยงานกำกับดูแล และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนพัฒนาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาให้มีคุณภาพ มีความสามารถในการแข่งขัน และดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาอนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578)

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงอนาคต (Future Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบ EDR (Ethnographic Delphi Future Research) เพื่อศึกษาอนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาอนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วยงานภารกิจ 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานบุคคล 3) ด้านการ

บริหารงานงบประมาณ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป และ 5) ด้านการบริหารโรงเรียนเอกชนบวญี
แห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 21 รูป/คน เลือกแบบ
เจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติร่วม คือ เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และประสบการณ์
เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาการกำหนดหรือการ
ขับเคลื่อนนโยบายการศึกษา หรือการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ
แนวโน้มอนาคตของการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา และยินดีให้ข้อมูลตลอด
กระบวนการวิจัยแบบ EDRF ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารระดับนโยบาย/ผู้มี
ประสบการณ์ในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการ
กำหนดทิศทาง นโยบาย หรือการกำกับดูแลการจัดการศึกษา กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับ
ประถมศึกษา จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ตรงในการบริหารสถานศึกษาเอกชนระดับ
ประถมศึกษา และมีความเข้าใจบริบท ปัญหา และแนวทางการพัฒนาโรงเรียนเอกชน และกลุ่มที่ 3
นักวิชาการ จำนวน 7 คน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้หรือผลงานทางวิชาการ ด้านการบริหารการศึกษา การ
วิจัยทางการศึกษา การวิจัยอนาคต หรือการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสำหรับ EDRF
รอบที่ 1 เพื่อรวบรวมมุมมองและแนวโน้มอนาคตจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ และ 2) แบบสอบถาม
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับ EDRF รอบที่ 2 และรอบที่ 3 เพื่อยืนยันความเป็นไปได้ของ
แนวโน้มและตรวจสอบฉันทามติของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ โดยแบบสอบถามฉบับที่ 1 ใช้ใน EDRF
รอบที่ 2 พัฒนาจากผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญใน EDRF รอบที่ 1 แล้วนำมาวิเคราะห์
สังเคราะห์ และจัดกลุ่มประเด็นเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ก่อนเสนอที่
ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาศึกษาเพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา
ความเหมาะสมของภาษา ความชัดเจนของข้อคำถาม และความครอบคลุมของประเด็นการวิจัย แล้ว
ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล ส่วนแบบสอบถามฉบับที่ 2 ใช้ใน EDRF รอบที่ 3 โดยใช้ข้อ
คำถามจากแบบสอบถามฉบับที่ 1 และเพิ่มเติมข้อมูลย้อนกลับ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ค่า
พิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งคำตอบเดิมของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน เพื่อให้พิจารณา
ยืนยันหรือปรับคำตอบอีกครั้ง การตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง 2 ฉบับพิจารณาจาก
ความสอดคล้องของความคิดเห็นและฉันทามติของผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้ค่ามัธยฐานค่าฐาน
นิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ หากคำตอบอยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้วิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/
ผู้เชี่ยวชาญแสดงเหตุผลประกอบ แล้วนำข้อมูลกลับมาคำนวณซ้ำเพื่อสรุปผลฉันทามติของแนวโน้ม
อนาคต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการ 3 รอบ คือ รอบที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญเพื่อสังเคราะห์แนวโน้มอนาคต รอบที่ 2 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา และจัดทำแบบสอบถามเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเป็นไปได้ และรอบที่ 3 ส่งผลค่ากลางและค่าการกระจายกลับให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญพิจารณายืนยันหรือปรับคำตอบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าฐานนิยม ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยกำหนดเกณฑ์ฉันทามติจากผลต่างระหว่างค่ามัธยฐานกับค่าฐานนิยมไม่เกิน 1.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) ประกอบด้วย 5 วิถีทาง 30 แนวโน้ม โดยผลการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และมีฉันทามติในทุกวิถีทาง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชน ระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า

วิถีทาง	แนวโน้มสำคัญ
1.นวัตกรรมด้านการบริหารงานวิชาการ (7 แนวโน้ม)	เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนฐานสมรรถนะพัฒนาทักษะแห่งอนาคต Coding ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร การรู้เท่าทัน AI ดิจิทัลและ Active Learning การบูรณาการ STEM/STEAM และ ESD กับความเป็นพลเมืองโลก
2.กำกับติดตามด้านการบริหารงานงบประมาณ (5 แนวโน้ม)	งบประมาณโปร่งใส ตรวจสอบได้มีแผนสำรองทางการเงินและสภาพคล่อง ลงทุนเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มการเรียนรู้ พัฒนาแหล่งรายได้เสริม และสร้างเครือข่ายภาคเอกชน/มหาวิทยาลัย
3.พัฒนาคุณค่าด้านการบริหารงานบุคคล (6 แนวโน้ม)	คัดเลือกครูจากความสามารถในการสอนจริง จัดทำ ID Plan สร้างแรงจูงใจและสวัสดิการ พัฒนาครูแกนนำและทายาทผู้นำ ใช้ PLC และติดตามผลด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์
4.ส่งเสริมสนับสนุนด้าน การบริหารงานทั่วไป (7 แนวโน้ม)	ความปลอดภัยแบบองค์รวมมาตรการคุ้มครองเด็กและข้อมูลส่วนบุคคล ความปลอดภัยดิจิทัล อาคารสถานที่ที่เป็นมิตร มาตรฐานบริการโครงสร้างพื้นฐานและเครือข่ายผู้ปกครอง/

	ชุมชน/หน่วยงานภายนอก
5.บูรณาการด้านการบริหาร โรงเรียนเอกชนบนวิถีแห่งความ ยั่งยืน (5 แนวโน้ม)	ธรรมาภิบาล ครองตน ครองคน ครองงาน พรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 และอิทธิบาท 4 เป็นฐานจริยธรรมและวัฒนธรรม

วิถีทางที่ 1 วิถีแห่งการสร้างสรรคัณฑ์วัดกรรมด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในอนาคตต้องปรับการบริหารงานวิชาการจากการเน้นเนื้อหาไปสู่การพัฒนาสมรรถนะและทักษะที่ใช้ได้จริง ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร ภาษาอังกฤษ Coding การรู้เท่าทัน AI การใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบ ตลอดจนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และการบูรณาการ STEM/STEAM เข้ากับบริบทชีวิตจริงของผู้เรียน

วิถีทางที่ 2 วิถีแห่งการกำกับติดตามด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า โรงเรียนต้องบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พร้อมจัดทำแผนสำรองทางการเงิน มาตรการบริหารสภาพคล่องและการปรับแผนงบประมาณล่วงหน้า เพื่อลดความเสี่ยงจากรายรับผันผวนหรือเหตุการณ์ฉุกเฉิน อีกทั้งต้องจัดสรรงบประมาณสำหรับเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรง

วิถีทางที่ 3 วิถีแห่งการพัฒนาคุณค่าด้านการบริหารงานบุคคล พบว่าครูยังเป็นปัจจัยสำคัญของคุณภาพโรงเรียนเอกชน การบริหารงานบุคคลจึงต้องให้ความสำคัญกับการคัดเลือกครูจากสมรรถนะการสอนจริง การวางแผนพัฒนาครูรายบุคคล การสร้างแรงจูงใจและความมั่นคงในการทำงาน การพัฒนาครูแกนนำและทายาทผู้นำ ตลอดจนการใช้ PLC และหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อติดตามผลการพัฒนาครู

วิถีทางที่ 4 วิถีแห่งการส่งเสริมสนับสนุนด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า งานทั่วไปในอนาคตต้องยกระดับจากงานสนับสนุนเชิงธุรการไปสู่ระบบบริการและความปลอดภัยเชิงองค์รวม โรงเรียนต้องมีแผนเผชิญเหตุฉุกเฉิน มาตรการคุ้มครองเด็ก ความปลอดภัยดิจิทัล การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อาคารสถานที่ที่เป็นมิตร และเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก

วิถีทางที่ 5 วิถีแห่งการบูรณาการด้านการบริหารโรงเรียนเอกชนบนวิถีแห่งความยั่งยืน พบว่าจริยธรรมและธรรมาภิบาลเป็นฐานของการบริหารที่ทำให้โรงเรียนเอกชนมีความน่าเชื่อถือและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ผู้บริหารควรยึดหลักครองตน ครองคน ครองงาน ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารคน ใช้อริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหาเชิงระบบ และใช้อิทธิบาท 4 เป็นพลังขับเคลื่อนวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยโดยภาพรวม พบว่า อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 5 วิถีทาง 30 แนวโน้ม ได้แก่ การสร้างสรรค์นวัตกรรมด้านการบริหารงานวิชาการ การกำกับติดตามด้านการบริหารงานงบประมาณ การพัฒนาคุณค่าด้านการบริหารงานบุคคล การส่งเสริมสนับสนุนด้านการบริหารงานทั่วไป และการบูรณาการด้านการบริหารโรงเรียนเอกชนบนวิถีแห่งความยั่งยืน ทั้งนี้เพราะการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในอนาคตต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม ความคาดหวังของผู้ปกครอง คุณภาพผู้เรียน และการดำรงอยู่ของสถานศึกษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารทั้งระบบให้เชื่อมโยงกันระหว่างคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ความมั่นคงทางการเงิน การพัฒนาครู ความปลอดภัยของผู้เรียน และจริยธรรมการบริหาร สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาเชิงระบบที่มุ่งให้ทุกภารกิจของสถานศึกษาทำงานสัมพันธ์กัน เพื่อให้เกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความยั่งยืนของสถานศึกษา

1. ผลจากการวิจัยด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในทศวรรษหน้าจำเป็นต้องสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้บนฐานสมรรถนะ ควบคู่กับการพัฒนาทักษะแห่งอนาคต ได้แก่ Coding ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร การรู้เท่าทัน AI การใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบ และการบูรณาการการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะผู้เรียนในทศวรรษหน้าต้องเผชิญสังคมที่ข้อมูลเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้จึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการรับความรู้ แต่ต้องมุ่งพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างรับผิดชอบ สอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO ที่เสนอว่าการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนควรมุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยม และความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน (UNESCO, 2017; UNESCO, 2020) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิกานต์ ยงค์สุ ได้ศึกษานวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการหลักสูตร การใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 สามารถส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนได้ (ชนิกานต์ ยงค์สุ, 2567)

2. ผลจากการวิจัยด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในอนาคตต้องบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีแผนสำรองทางการเงิน มีมาตรการบริหารสภาพคล่อง และสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนทรัพยากร ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเอกชนพึ่งพารายได้จากค่าเล่าเรียนและความเชื่อมั่นของผู้ปกครองเป็นสำคัญ หากการบริหารงบประมาณขาดความโปร่งใสหรือไม่มีแผนรองรับความเสี่ยง อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ความมั่นคงของสถานศึกษา และการตัดสินใจของผู้ปกครองในการเลือกสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดด้าน

ธรรมาภิบาลทางการเงินที่เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน อีกทั้งสอดคล้องกับข้อเสนอของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่ระบุว่าโรงเรียนเอกชนมีบทบาทสำคัญในการขยายโอกาสทางการศึกษาและแบ่งเบาภาระของรัฐ แต่ยังต้องการกลไกสนับสนุนด้านทรัพยากรและความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Amos et al. ได้ศึกษาประสิทธิผลของทักษะการบริหารการเงินของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารการเงินของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการจัดสรรทรัพยากร การดำเนินงานของโรงเรียน และคุณภาพการศึกษาโดยรวม (Amos et al., 2021)

3. ผลจากการวิจัยด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาควรคัดเลือกและพัฒนาครูด้วยระบบที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะจริง โดยใช้แผนพัฒนาครูรายบุคคล การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และหลักฐานเชิงประจักษ์ในการติดตามผลการพัฒนา ทั้งนี้เพราะครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนและความยั่งยืนของโรงเรียนเอกชน การพัฒนาครูจึงไม่ควรมุ่งเพียงจำนวนชั่วโมงอบรม แต่ควรสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน สมรรถนะการสอนจริง ความร่วมมือทางวิชาชีพ และผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดด้านการบริหารงานบุคคลที่เน้นการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างแรงจูงใจ และการมีส่วนร่วมในองค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุสรฯ สุวรรณวงศ์ และคณะ ได้ศึกษาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในโรงเรียนเอกชน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในโรงเรียนเอกชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสำคัญต่อการพัฒนาครูและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเอกชน (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์ และคณะ, 2560)

4. ผลจากการวิจัยด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในอนาคตต้องพัฒนาความปลอดภัยแบบองค์รวม การคุ้มครองเด็ก ความปลอดภัยดิจิทัล ระบบบริการโครงสร้างพื้นฐาน และเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ทั้งนี้เพราะงานบริหารทั่วไปเป็นฐานสนับสนุนการบริหารทุกด้านของโรงเรียน และมีผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง คุณภาพชีวิตของผู้เรียน ภาพลักษณ์ขององค์กร และความพร้อมของสถานศึกษาในการรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย เอื้อต่อสุขภาวะ และสนับสนุนการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่กำหนดแนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียนเอกชน โดยเน้นการดูแลผู้เรียนในมิติร่างกาย จิตใจ สังคม และสภาพแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัย

ของดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ ได้ศึกษาการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานทั่วไปที่มีประสิทธิภาพต้องครอบคลุมการจัดระบบบริการ การดูแลอาคารสถานที่ ความปลอดภัย และการสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ (ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ, 2567) รวมทั้งสอดคล้องกับ UNICEF ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริม ปกป้อง และดูแลสุขภาวะของเด็กและเยาวชนอย่างรอบด้าน (UNICEF, 2021)

5. ผลจากการวิจัยด้านการบูรณาการการบริหารโรงเรียนเอกชนบนวิถีแห่งความยั่งยืน พบว่า ธรรมชาติของโรงเรียนเอกชนมีลักษณะเฉพาะคือ ครองคน ครองงาน พรหมวิหาร 4 อริยสัจ 4 และอิทธิบาท 4 เป็นฐานจริยธรรมสำคัญของการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในอนาคต ทั้งนี้เพราะ ความยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนไม่ได้เกิดจากเทคโนโลยี งบประมาณ หรือทรัพยากรเพียงด้านเดียว แต่ต้องอาศัยความไว้วางใจ ความยุติธรรม การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งคุณค่าและผลลัพธ์ร่วมกัน การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้จึงช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ปัญหา ตัดสินใจอย่างรอบคอบ บริหารคนด้วยเมตตา และขับเคลื่อนงานอย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลที่เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม และหลักนิติธรรมในการบริหารองค์กร อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกิริติ แก้วสกุล และคณะ ได้ศึกษาการบริหารความเสี่ยงตามหลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลักอริยสัจ 4 สามารถนำมาใช้เป็นกรอบการระบุปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ กำหนดเป้าหมาย และดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบ (กิริติ แก้วสกุล และคณะ, 2565)

จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยเรื่องอนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้ามีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพผู้เรียน การบริหารทรัพยากรอย่างโปร่งใส การพัฒนาครูและบุคลากร การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และการบริหารบนฐานจริยธรรมและธรรมาภิบาล งานวิจัยที่นำมาอภิปรายต่างชี้ให้เห็นในทิศทางเดียวกันว่า การพัฒนาโรงเรียนให้มีความยั่งยืนไม่สามารถดำเนินการเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งได้ แต่ต้องอาศัยการบูรณาการงานวิชาการงานงบประมาณงานบุคคล งานบริหารทั่วไป และหลักคุณธรรมในการบริหารเข้าด้วยกัน ผลการวิจัยของผู้วิจัยจึงมีความเหมือนกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นการมุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างรอบด้าน ขณะเดียวกันยังสะท้อนลักษณะเฉพาะของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในอนาคตที่ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และความคาดหวังของผู้ปกครองเพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพ และเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากศึกษาวิจัย เรื่อง อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) เพื่อให้กระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ พบวิถีแห่งการพัฒนาการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า นำเสนอดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลวิถีแห่งการพัฒนาการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า

จากภาพอธิบายได้ว่า อนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) ทั้ง 5 วิถีทาง เป็นเส้นทางหลักที่สำคัญ ที่เป็นไปตามภารกิจการบริหารงานทั้ง 4 งานในสถานศึกษาที่กฎกระทรวงกำหนดไว้ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) โดยดำเนินการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งภาระงานทั้ง 4 งาน มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันในการพัฒนาไปสู่การเป็นสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน โดยสิ่งที่จะร้อยรัดให้การบริหารสถานศึกษาดังกล่าวเกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็คือ จริยธรรมการบริหาร ที่เป็นตัวประสานที่สำคัญ ในการครองตน ครองคนและครองงาน เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพการจัดการกับการพัฒนาจริยธรรมการบริหาร ความเป็นผู้นำที่มีจริยธรรมนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในการบริหารงานจะพัฒนาไปได้ดีก็ต้องนำหลักจริยธรรมการบริหารมาเป็นกรอบในการสร้างความไว้วางใจและชื่อเสียงที่ดีให้กับองค์กร ป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด และลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ช่วยให้องค์กรเติบโต

อย่างยั่งยืน ผ่านการบริหารงานที่โปร่งใส ยุติธรรม และรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงานในระยะยาว สถานศึกษาใดมีจริยธรรม การบริหารดังกล่าว ก็จะทำให้สามารถพัฒนาสถานศึกษานั้นๆ ก้าวไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมั่นคงถาวรสืบไป

บทสรุป

การวิจัยนี้ชี้ว่าอนาคตภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2568-2578) ต้องพัฒนาทั้งระบบอย่างบูรณาการ โดยมี 5 วิถีทาง 30 แนวโน้มเป็นแกนขับเคลื่อน ได้แก่ นวัตกรรมวิชาการ งบประมาณที่โปร่งใสและมีแผนสำรอง การพัฒนาคุณค่าครูและบุคลากร งานทั่วไปที่เน้นความปลอดภัยและบริการคุณภาพ และจริยธรรมการบริหารบนฐานธรรมาภิบาล ผลการวิจัยสะท้อนว่าความยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนไม่ได้ขึ้นอยู่กับด้านใดด้านหนึ่ง แต่เกิดจากการเชื่อมโยงคุณภาพผู้เรียน เสถียรภาพองค์กร ทุนมนุษย์ เครือข่าย และคุณธรรมของผู้นำเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานกำกับดูแลควรสนับสนุนให้โรงเรียนเอกชนพัฒนาอัตลักษณ์เชิงคุณภาพของตนเอง เช่น ด้านภาษา เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ทักษะอนาคต หรือจริยธรรม เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ
2. ควรกำหนดมาตรการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี และกองทุนเฉพาะกิจสำหรับโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและกลาง เพื่อให้สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และลดความเหลื่อมล้ำระหว่างสถานศึกษา
3. ควรส่งเสริมระบบพัฒนาครูโรงเรียนเอกชนที่เชื่อมโยงกับสมรรถนะจริงของการจัดการเรียนรู้ในอนาคต โดยสนับสนุน PLC, ID Plan, Digital Pedagogy และการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ในการประเมินผลการพัฒนา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนควรนำโมเดลวงกลม 5 วิถีไปใช้เป็นกรอบวิเคราะห์สถานะปัจจุบันของโรงเรียน กำหนดจุดแข็ง จุดอ่อน และลำดับความสำคัญของการพัฒนาในช่วง 3-5 ปีแรก
2. โรงเรียนควรจัดทำแผนพัฒนาแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร งานทั่วไป และจริยธรรมการบริหารให้เป็นแผนเดียวกัน เพื่อป้องกันการบริหารแบบแยกส่วน

3. โรงเรียนควรสร้างระบบสื่อสารกับผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีภายนอกอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนทรัพยากร ความปลอดภัย สุขภาวะ และการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาบนวิถีแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยนำ 5 วิถีทางไปพัฒนาเป็นตัวบ่งชี้และคู่มือการปฏิบัติ

2. ควรศึกษาปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในยุคปัญญาประดิษฐ์และการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล

3. ควรศึกษาผลของนโยบายการศึกษาต่อความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). รายงานผลการดำเนินงานขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG4) ปีงบประมาณ 2566. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2567-2568. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กิริติ แก้วสกุล และคณะ. (2565). การบริหารความเสี่ยงตามหลักอริยสัจ 4 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7. วารสารครุศาสตร์ปัญญา, 2(1): 22-33.
- ชนิกานต์ ยงค์สุ. (2567). นวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดลพบุรี. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 8(1): 84-98.
- ดารานาถ มาตย์เทพ และคณะ. (2567). การบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 7(2): 484-499.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2565). แผนพัฒนาการศึกษาเอกชน พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2566). คู่มือการจัดทำแนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียนสำหรับโรงเรียนเอกชน. กรุงเทพฯ: เอกสารอัดสำเนา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเอกชน: สภาพและแนวทางการสนับสนุน. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). รายงานการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อนุสรฯ สุวรรณวงศ์ และคณะ. (2560). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูในโรงเรียนเอกชน. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 44(3): 221-237.
- Amos, O., et al. (2021). Effectiveness of school heads' financial management skills in provision of quality education in secondary schools. *International Journal of Education and Research*, 9(3): 19-32.
- UNESCO. (2017). *Education for sustainable development goals: Learning objectives*. UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2020). *Education for sustainable development: A roadmap*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- UNICEF. (2021). *The state of the world's children 2021: On my mind: Promoting, protecting and caring for children's mental health*. UNICEF.

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์
เรื่องโจทย์ปัญหาร้อยละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
บ้านแจ่งงาม โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน
The Development of Problem-solving and Mathematical
Connection Abilities on Percentage Problems of Primary 6
Students of Ban Jang Ngam School Using the Problem-based
Learning with Gamification

^{1*} นิชาภัทร เสือสีห์ Nichapat Suasee

^{2**} รัตนา ศรีทัศน์ Ratana Srithus

^{3***} พกามาส พะวงษ์ Pakamas Pawong

^{1,2,3} ภาควิชาคณิตศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร

^{1,2,3} Department of Mathematics, Faculty of Science, Silpakorn University

*First author, e-mail: nichapatsua@gmail.com

Corresponding, author e-mail: **srithat_r@silpakorn.edu ***pawong_p@silpakorn.edu

Received July 22, 2026; Revised July 29, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60 3) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60 4) เปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60 และ 5) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประเภทการวิจัย

กึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแจ่งงาม จำนวน 11 คน ซึ่งได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์และ 4) แบบประเมิน ความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ ได้แก่ t-test for dependent samples t-test for one sample ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลจากการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 5) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: เกมมิฟิเคชัน; การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน; คณิตศาสตร์; ความสามารถในการแก้ปัญหา

Abstract

This research article aims to: 1) compare the learning achievements before and after learning by the problem-based learning with Gamification 2) compare the learning achievements after learning by the problem-based learning with Gamification with 60 percent criterion 3) compare the problem-solving ability after learning by the problem-based learning with Gamification with 60 percent criterion 4) compare the mathematical connection ability after learning by the problem-based learning with Gamification with 60 percent criterion and 5) study the satisfaction of the students towards the problem-based learning with Gamification. The research design is quantitative quasi-experimental research. The sample group is the 11 sixth-grade students at Ban Jang Ngam School, derived by simple random sampling. The instruments are: 1) lesson plans 2) an achievement test 3) an ability test on problem-solving and mathematical connection abilities and 4) a satisfaction form. The statistics used for analyzing data are: t-test for dependent samples, t-test for one sample, mean, percentage and standard deviation. The results revealed that 1) the learning achievement after learning was higher than before 2) the learning achievement after learning was higher than 60 percent criterion with statistical

insignificance at .05. 3) the problem-solving ability after learning was higher than 60 percent criterion with statistical significance at .05 4) the mathematical connection ability after learning was higher than 60 percent criterion with statistical significance at .05 and 5) the students' satisfaction was at the highest level.

Keywords: Gamification; The Problem-based Learning; Mathematical; Problem-solving Ability

บทนำ

ความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์เป็นทักษะที่มีความเกี่ยวเนื่องกันในด้านของกระบวนการคิดและการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และมีบทบาทต่อการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา โดยความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการทำความเข้าใจปัญหา คิดวิเคราะห์ วางแผนแก้ปัญหา เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม พร้อมทั้งตรวจสอบความสมเหตุสมผลและความถูกต้องของคำตอบ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555) ในขณะที่การเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์เป็นความสามารถในการสัมพันธ์ความรู้หรือปัญหาคณิตศาสตร์ที่เรียนมากับความรู้ ปัญหา หรือสถานการณ์ที่ตนเองพบ ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ ทั้งนี้การที่นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมมาใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาใหม่จะทำให้นักเรียนเรียนรู้เนื้อหาได้อย่างเข้าใจ ตลอดจนสามารถนำกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ (อัมพร ม้าคนอง, 2554)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างองค์ความรู้ โดยผู้เรียนร่วมกันแสวงหาคำตอบผ่านการทำงานกลุ่ม การสืบค้นข้อมูล และการคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการแก้ปัญหาได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) นอกจากนี้วัชรรา เล่าเรียนดี (2556) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถผสมผสานความรู้ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับณัฐพล เจนการ (2566) ที่ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับอัจฉราภรณ์ อัสวภูมิ (2566) ที่ศึกษาการพัฒนา

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก การลบ การคูณ และการหาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมกระดาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า หลังเรียนนักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อัจฉราภรณ์ อัสวภูมิ, 2566)

เกมมิฟิเคชัน เป็นการใช้เทคนิคในรูปแบบของเกมโดยไม่ใช้ตัวเกม เพื่อเป็นสิ่งที่ช่วยในการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่สนุกสนาน ใช้กลไกของเกมเป็นตัวดำเนินการอย่างไม่น่าเบื่อ อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตรวจสอบ ปรับปรุง และหาวิธีการแก้ไขปัญหา (ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล, 2561) สอดคล้องกับกุสุมา พลเสน (2566) ที่นำการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคเกมมิฟิเคชัน มาส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า การนำเทคนิคเกมมิฟิเคชันมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียน เรียนรู้อย่างสนุกสนาน มีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมจนสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

จากข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและเกมมิฟิเคชัน ต่างเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่เหมาะสำหรับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ทั้งนี้เป็นเพราะการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จะนำสถานการณ์หรือปัญหาในชีวิตจริงมาเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงสถานการณ์หรือปัญหาเหล่านั้นเข้ากับความรู้ทางคณิตศาสตร์ อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนต้องคิดวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาความรู้ และเลือกแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการแก้ปัญหา ในขณะที่เกมมิฟิเคชัน ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนตลอดเวลา กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นและมีสมาธิจดจ่อกับบทเรียน รวมถึงได้รับความสนุกสนานผ่านเกมการแข่งขัน จึงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ รวมถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแจรงาม จังหวัดนครปฐมได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60

3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60
4. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60
5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประเภทการวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในตำบลห้วยพระ อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ทั้งหมด 5 โรงเรียน จำนวนทั้งหมด 62 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแจรงาม จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 11 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับฉลากโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมเป็น 10 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้นี้ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงความถูกต้องเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน การวัดและประเมินผล และด้านคณิตศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งได้ค่าดัชนี ความสอดคล้อง (IOC) คือ 1 ผู้วิจัยนำผลการตรวจที่ได้รับมาปรับปรุงแก้ไขแผนการเรียนรู้ต่อไป

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก โดยข้อสอบแต่ละข้อมีการให้คะแนนแบบตอบถูกได้ 1 คะแนน และตอบผิดได้ 0 คะแนน แบบทดสอบนี้ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องรายข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปทุกข้อ ผู้วิจัยนำผลการตรวจที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบ จากนั้นทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนคงทองวิทยา จำนวน 30 คน นำแบบทดสอบไปหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยาก (p) ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ได้ค่าอยู่

ระหว่าง 0.23-0.77 และ 0.20-0.73 ตามลำดับ ต่อมาทดสอบค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับโดยใช้วิธีแบบ KR-20 ของริชาร์ดสัน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) ได้ค่าคือ 0.91

2.3 แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นข้อสอบแบบอัตนัย แบบทดสอบนี้ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องรายข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปทุกข้อ ผู้วิจัยนำผลการตรวจที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบ จากนั้นทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนคงทองวิทยา จำนวน 30 คน นำแบบทดสอบไปหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยาก (p) ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.48-0.67 และ 0.27-0.36 ตามลำดับ ต่อมาทดสอบค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับโดยใช้วิธีของครอนบาช (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) ได้ค่าคือ 0.93

2.4 แบบทดสอบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นข้อสอบแบบอัตนัย แบบทดสอบนี้ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องรายข้อกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปทุกข้อ ผู้วิจัยนำผลการตรวจที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบและทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนคงทองวิทยา จำนวน 30 คน นำแบบทดสอบไปหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.45-0.59 และ 0.22-0.30 ตามลำดับ ต่อมาทดสอบค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับโดยใช้วิธีของครอนบาช (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) ได้ค่าคือ 0.93

2.5 แบบประเมินความพึงพอใจ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 9 ข้อ แบบประเมินได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถาม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คือ 1 ผู้วิจัยนำผลการตรวจที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินต่อไป

3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ t-test for dependent samples t-test for one sample ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้ 1) ดำเนินการสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยแบบทดสอบมีจำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็ม 20 คะแนน 2) จัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำไว้ ซึ่งมีทั้งสิ้น 5 แผน รวมเวลาที่ใช้สอน 10 ชั่วโมง 3) ดำเนินการสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ชุดเดิม) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ซึ่งมีจำนวน

3 ข้อ ให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยความสามารถในการแก้ปัญหาที่มีคะแนนเต็ม 24 คะแนน และความสามารถในการเชื่อมโยงมีคะแนนเต็ม 18 คะแนน จากนั้นรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน 4) กำหนดช่วงเวลาให้นักเรียนสำหรับตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เรื่อง โจทย์ปัญหาร้อยละ จำนวน 9 ข้อ รวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปใช้หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน โดยใช้สถิติ t-test for dependent samples 2) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60 โดยใช้สถิติ t-test for one sample 3) วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันในรูปแบบของมาตราประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน

(N=11)

ผลสัมฤทธิ์	ทดสอบก่อนเรียน		ทดสอบหลังเรียน		t	df	Sig.
ทางการเรียน	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.			(1-tailed)
คะแนน	4.73	2.28	12.45	3.48	8.26	10	.000

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าสถิติทดสอบมีค่าเท่ากับ 8.26 ที่องศาอิสระเท่ากับ 10 ด้วยค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.000 จึงสรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60

ทดสอบ หลังเรียน	(60%) Test Value = 12	df	T	Sig. (1-tailed)
$\bar{x}$	S.D.	10	0.43	.337
12.45	3.48			

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าสถิติทดสอบมีค่าเท่ากับ 0.43 ที่องศาอิสระเท่ากับ 10 ด้วยค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.337 จึงยังไม่สามารถสรุปได้ว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60

ทดสอบ หลังเรียน	(60%) Test Value = 14.4	df	T	Sig. (1-tailed)
$\bar{x}$	S.D.	10	1.825	.049
17.18	5.06			

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสถิติทดสอบมีค่าเท่ากับ 1.825 ที่องศาอิสระเท่ากับ 10 ด้วยค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.049 จึงสรุปได้ว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันกับเกณฑ์ร้อยละ 60

ทดสอบ หลังเรียน	(60%) Test Value = 10.8	Df	T	Sig. (1-tailed)
$\bar{x}$	S.D.	10	1.874	.045
12.36	2.77			

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสถิติทดสอบมีค่าเท่ากับ 1.874 ที่องศาอิสระเท่ากับ 10 ด้วยค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.045 จึงสรุปได้ว่า หลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. วัตถุประสงค์ที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.61) มีคุณภาพในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคือ 12.45 คิดเป็นร้อยละ 62.25 ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคือ 4.73 คิดเป็นร้อยละ 23.65 จะเห็นได้ว่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนค่อนข้างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ที่พบเจอในชีวิตประจำวันของนักเรียนมาเป็นตัวอย่าง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยการค้นคว้าและอภิปราย ส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ แสงชมพู และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง การแก้โจทย์ปัญหาเศษส่วน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (วสันต์ แสงชมพู และคณะ, 2565) และสอดคล้องกับณัฐพล เจนการ ที่ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ณัฐพล เจนการ, 2566) ส่วนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชัน จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ นักเรียนเรียนรู้เนื้อหาได้อย่างสนุกสนาน ทำท่าย โดยใช้อุปกรณ์ประกอบของเกม ได้แก่ การตั้งเป้าหมายและเมื่อบรรลุเป้าหมายจะได้รับคะแนนหรือรางวัล ทำให้เกิดการแข่งขันในกลุ่มนักเรียน และมีผลป้อนกลับเพื่อใช้ในการจัดลำดับ จึงช่วยให้นักเรียนทราบถึงความสามารถของตนเองและกระตุ้นให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนมี

ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 62.25 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ที่กำหนด แต่คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างจากเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างแท้จริง โดยผลลัพธ์ที่สูงกว่าเกณฑ์นั้นอาจเกิดจากความบังเอิญมากกว่าร้อยละ 5 ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันจะช่วยให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่เพราะว่า เรื่องโจทย์ปัญหา ร้อยละ เป็นเนื้อหาที่ต้องวิเคราะห์สถานการณ์ ตีความข้อมูล และเลือกวิธีการคำนวณที่ถูกต้อง นักเรียนบางส่วนที่ขาดความสามารถดังกล่าว จึงไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาได้ ทำให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในกลุ่มนี้ค่อนข้างต่ำและใกล้เคียงกับคะแนนก่อนเรียน ส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์เพียงเล็กน้อย อีกทั้งการที่นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความรู้และความสามารถในการเรียนรู้แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้ ถึงจะมีเพียงส่วนน้อย แต่ทำให้คะแนนมีการกระจายตัวค่อนข้างมาก จึงอาจเป็นเหตุให้การเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 60 ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ดังนั้นแม้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นซึ่งพิจารณาจากคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียนเกือบ 3 เท่า อย่างไรก็ตามยังมีนักเรียนบางส่วนที่ควรได้รับการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการอื่นเพิ่มเติม สอดคล้องกับเปห์ลิวันและอาราบาจิโอกู (Pehlivan & Arabacioglu) ที่ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมมิฟิเคชันร่วมกับห้องเรียนกลับด้านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางคณิตศาสตร์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์และแรงจูงใจของนักเรียนที่ใช้รูปแบบการสอนโดยเกมมิฟิเคชันร่วมกับห้องเรียนกลับด้านไม่ได้มีความแตกต่างกับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Pehlivan & Arabacioglu, 2023)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันมีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 17.18 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 71.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ทำให้นักเรียนได้เผชิญกับสถานการณ์โจทย์ปัญหาร้อยละที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง นักเรียนจะต้องใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การทำความเข้าใจปัญหา และการตัดสินใจเลือกแนวทาง ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน โดยเฉพาะในขั้นทำความเข้าใจปัญหา ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า และขั้นนำ

ความรู้มาแก้ปัญหา จะช่วยให้นักเรียนได้วิเคราะห์สถานการณ์ ค้นหาข้อมูล และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้นักเรียนสามารถวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ชื่นนำเสนอผลงานและประเมินผล รวมถึงขึ้นตรวจสอบการแก้ปัญหา ยังช่วยให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สะท้อนผลการเรียนรู้ และปรับปรุงแนวทางการแก้ปัญหาให้ถูกต้องยิ่งขึ้น สอดคล้องกับณัฐพล เจนการ ที่ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ณัฐพล เจนการ, 2566) และสอดคล้องกับอัจฉราภรณ์ อัสวภูมิ ที่ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก การลบ การคูณ และการหาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมกระดาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (อัจฉราภรณ์ อัสวภูมิ, 2566) ขณะเดียวกันการนำแนวคิดเกมมิฟิเคชันมาใช้จัดการเรียนการสอนยังช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจ ในการเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และพยายามค้นหาวิธีแก้ปัญหาให้สำเร็จตามเป้าหมายของกิจกรรม สอดคล้องกับเกษกานดา สุรรัตน์ ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมมิฟิเคชันแบบออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และแรงจูงใจในการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (เกษกานดา สุรรัตน์, 2565) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันช่วยฝึกให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ ทำความเข้าใจปัญหา และเลือกแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน ส่งผลให้ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนสูงขึ้นซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังจากได้รับ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันมีคะแนนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 12.36 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 68.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เน้นให้นักเรียนเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาที่ต้องนำความรู้และประสบการณ์ทางคณิตศาสตร์ที่ได้เรียนรู้มาเชื่อมโยงกับสถานการณ์หรือปัญหาดังกล่าว เพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางในการแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้นี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ สามารถสร้างแนวคิดในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ส่งผลให้เมื่อเจอสถานการณ์หรือปัญหาที่ใกล้เคียงกัน นักเรียนสามารถเชื่อมโยงนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหานั้นได้ สอดคล้องกับ

ปราณี แก้วมา และคณะ ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า สมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มเป้าหมายหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ปราณี แก้วมา และคณะ, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับเซเตียวาน และคณะ ที่ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานต่อความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปัญหาเป็นฐานมีความสามารถในการเชื่อมโยงสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ (Setiawan et al., 2024) ด้วยเหตุนี้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชันจึงช่วยฝึกให้นักเรียนนำความรู้ทางคณิตศาสตร์มาเชื่อมโยงกับสถานการณ์หรือปัญหาที่พบ ส่งผลให้ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 4

5. วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.61) ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งการนำเทคนิคเกมมิฟิเคชันมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนรู้สึกท้าทายและสนุกสนาน ช่วยลดความตึงเครียดในการเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นและเพลิดเพลินกับการเรียนรู้คณิตศาสตร์ยิ่งขึ้น สอดคล้องกับวสันต์ แสนชมพู และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องการแก้โจทย์ปัญหาเศษส่วน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมาก (วสันต์ แสนชมพู และคณะ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับกุสุมา พลเสน ที่ศึกษาการส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคเกมมิฟิเคชัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแพงหนองเหนือ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก (กุสุมา พลเสน, 2566) ดังนั้นเมื่อจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ซึ่งนักเรียนทุกคนต้องลงมือปฏิบัติตลอดการเรียนการสอน จึงช่วยเพิ่มความน่าสนใจของบทเรียน รวมถึงช่วยให้นักเรียนมีสมาธิจดจ่อและมีความสุขกับการเรียน จนทำให้ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 5

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน

ผู้วิจัยได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนดำเนินการ 8 ขั้นตอนรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ครูผู้สอนทบทวนความรู้เดิมของนักเรียนผ่านกิจกรรมและแบบทดสอบที่สร้างตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน จากนั้นนำเสนอสถานการณ์หรือปัญหาในชีวิตจริงที่ใกล้เคียงกับเนื้อหาในบทเรียนมากำหนดเป็นโจทย์ปัญหา จัดทำเป็นใบกิจกรรม และประกาศเป็นภารกิจในระบบ Classdojo

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา นักเรียนทำความเข้าใจโจทย์ปัญหาตามขั้นตอนดังนี้ 1) อธิบายขอบเขตของปัญหา 2) วิเคราะห์สถานการณ์ของปัญหา 3) ระบุสิ่งที่โจทย์กำหนดและประเด็นที่ต้องแก้ปัญหา 4) ระบุความรู้และแนวคิดทางคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษา นักเรียนศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล วิเคราะห์ และวางแผนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนความรู้ในชั้นเรียน โดยครูผู้สอนทำหน้าที่ดังนี้ 1) ให้คำแนะนำและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นแก่นักเรียน 2) กำกับ ติดตาม และส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้

ของนักเรียนโดยใช้ Classdojo เป็นเครื่องมือ 3) ให้คะแนนสะสมกับนักเรียนผ่านตัวละครของระบบ Classdojo เมื่อสำเร็จภารกิจตามที่ครูผู้สอนกำหนดไว้

ขั้นที่ 4 นำความรู้มาแก้ปัญหา นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากขั้นที่ 3 มาใช้แก้โจทย์ปัญหาในใบกิจกรรม แสดงขั้นตอนและวิธีการแก้ปัญหาลงในใบกิจกรรมอย่างละเอียด และนำคำตอบที่ได้ไปตอบใน Classdojo ครูผู้สอนจะให้คะแนนสะสมผ่านตัวละครของระบบ Classdojo โดยพิจารณาจากใบกิจกรรมและคำตอบใน Classdojo

ขั้นที่ 5 นำเสนอผลงานและประเมินผล นักเรียนนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา อธิบายเหตุผล และอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้น ครูผู้สอนพิจารณาผลงานของนักเรียนเพื่อสะท้อนผลการเรียนรู้ และให้คะแนนสะสมกับนักเรียนผ่านตัวละครของระบบ Classdojo เมื่อนักเรียนสำเร็จภารกิจตามเงื่อนไขของการนำเสนอที่ครูกำหนดไว้

ขั้นที่ 6 ตรวจสอบการแก้ปัญหา ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหาของโจทย์ปัญหาที่ได้รับในขั้นที่ 1 เพื่อเลือกวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ขั้นที่ 7 ขยายผลการเรียนรู้ ครูผู้สอนดำเนินการ ดังนี้ 1) ให้นักเรียนยกตัวอย่างสถานการณ์หรือปัญหาอื่นๆ ที่สามารถนำความรู้และแนวคิดในการแก้ปัญหาจากโจทย์ปัญหาที่ได้รับในขั้นที่ 1 มาใช้แก้ปัญหาก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การแก้ปัญหาในสถานการณ์หรือปัญหาอื่นที่คล้ายคลึงกัน โดยครูผู้สอนจะให้คะแนนสะสมผ่านตัวละครของระบบ Classdojo เมื่อนักเรียนสามารถยกสถานการณ์หรือปัญหาที่ถูกต้องได้ 2) กำหนดโจทย์ปัญหาใหม่ที่สามารถแก้ปัญหได้ด้วยความรู้ หลักการ และแนวคิดเดียวกับสถานการณ์หรือปัญหาที่ได้รับในขั้นที่ 1 จัดทำเป็นใบกิจกรรม และประกาศเป็นภารกิจในระบบ Classdojo 3) กำกับ ติดตาม ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนโดยกำหนดเป็นภารกิจใน Classdojo และให้คะแนนสะสมกับนักเรียนผ่านตัวละครของระบบ Classdojo เมื่อนักเรียนทำภารกิจที่กำหนดไว้สำเร็จ ทั้งนี้ครูผู้สอนเป็นแต่เพียงผู้สังเกตการณ์เท่านั้น

ขั้นที่ 8 สรุปผลการเรียนรู้ ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาและแนวคิดทางคณิตศาสตร์ที่ได้จากการเรียนรู้ ครูผู้สอนจัดอันดับคะแนนของนักเรียน เพื่อให้รางวัลกับนักเรียนที่ได้คะแนน มากที่สุด 3 อันดับแรก สำหรับคะแนนสะสมของนักเรียนแต่ละคนสามารถนำไปแลกสิทธิพิเศษตามข้อตกลงที่กำหนดไว้

บทสรุป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแจ่ง

งาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 11 คน ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แต่สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิจดจ่อและสนุกสนานกับการเรียน จึงช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น
2. สามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์สำหรับเนื้อหาอื่นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อหาที่สามารถเชื่อมโยงกับสถานการณ์หรือปัญหาในชีวิตจริง
3. ได้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การชี้แจงกฎ กติกา วิธีการสะสมคะแนน เกณฑ์การได้รับรางวัล และการดำเนินกิจกรรมให้กับผู้เรียนล่วงหน้าก่อนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง และเป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด
- 2) การตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์และระบบเครือข่ายก่อนจัดการเรียนรู้ทุกครั้ง เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่องและราบรื่น ลดปัญหาขัดข้องระหว่างการจัดกิจกรรม
- 3) การเลือกสถานการณ์หรือปัญหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และเห็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามเป้าหมายและกรอบระยะเวลาที่กำหนด

สำหรับหัวข้อในการวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษา เรื่องการใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านอื่นๆ ของผู้เรียน เช่น ความสามารถในการให้เหตุผล และความสามารถในการสื่อสาร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษกานดา สุวรรณ์. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมมิฟิเคชันแบบออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และแรงจูงใจในการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กุสุมา พลเสน. (2566). การส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์โดยการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยเทคนิคเกมมิฟิเคชัน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแพงหนองเหนือ. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล. (2561, 21 ธันวาคม). *เกมมิฟิเคชันเรียนเล่นให้เป็นเกม*. <https://www.scimath.org/article-technology/item/8669-2018-09-11-08-06-48>
- ณัฐพล เจนการ. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปราณี แก้วมา และคณะ. (2566). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะ การเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่องสถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(4): 257-272.
- วสันต์ แสนชมพู และคณะ. (2565). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เรื่องการแก้โจทย์ปัญหาเศษส่วนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 16(1): 121-130.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2556). *รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด = Thinking skills instructional models and strategies*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). *ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: 3-คิว มีเดีย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

- อัมพร ม้าคนอง. (2554). *ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์: การพัฒนาเพื่อพัฒนาการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉราภรณ์ อัสวภูมิ. (2566). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวก การลบ การคูณ และการหาร โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ร่วมกับเกมกระดาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Pehlivan, F., & Arabacioglu, T. (2023). The Effect of Gamification on Math Achievement, Motivation, and Learning Strategies in Flipped Classrooms. *Fatma. International Journal of Education & Literacy Studies*, 11(4): 309-317.
- Setiawan, W. et al. (2024). The effect of problem-based learning on mathematical connection ability in the context of learning style at UPT SMAN 6 Jeneponto. *Formatif: Jurnal Ilmiah Pendidikan MIPA*, 14(2): 521–530.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สมุทรสาคร

Creative Leadership of School Administrators the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office

^{1*}วันทนี ชัชวาลย์ Warntanee Chatchawarn

^{2**}ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ ออยุธยา Pathomporn Indrangkura Na Ayudhya

^{3***}วิเชียร อินทรสมพันธ์ Wichian Intarasompun

^{1,2,3}บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธนบุรี

^{1,2,3}Graduate School, Thonburi University

*First author, e-mail: wawantanee08@gmail.com

Corresponding author, e-mail: **dr.pathomporn@thonburi-u.ac.th,

***i_wichian@hotmail.com

Received July 20, 2026; Revised August 4, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู 3) ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงพหุภาคย์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ในปีการศึกษา 2568 ได้จำนวนเป็น 333 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.990 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนรู้แบบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการทำงานแบบ

ทีมในการสืบเสาะหาความรู้ ส่วนด้านการสนทนาอย่างสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านทักษะชีวิตและอาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ส่วนด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้แก่ ด้านการใช้คำถาม ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ และด้านการจินตนาการสร้างภาพของอนาคต สามารถพยากรณ์การพัฒนากิจการการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ได้ร้อยละ 0.775 ($R^2 = 77.50$)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; ศตวรรษที่ 21

Abstract

This research article aims to study: (1) to study the level of school administrators' creative leadership; (2) to study the level of teachers' 21st-century learning management; and (3) determine the influence of school administrators' creative leadership that significantly influenced teachers' 21st-century learning management. The study employed a predictive research design. The sample consisted of 333 school administrators and teachers under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office during the 2025 academic year and was selected using stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.990. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. The findings revealed that: (1) School administrators' creative leadership was rated at the highest level overall. Among the dimensions, collaborative problem-solving received the highest mean score, followed by team-based inquiry of knowledge, whereas examination of shared beliefs received the lowest mean score. (2) 21st-Century Learning Management of Teachers was rated at the highest level overall. Among the dimensions, learning and innovation skills received the highest mean score, followed by life and career skills, while information, media, and technology skills received the lowest mean score. (3) School administrators' creative leadership significantly influenced the development of 21st-Century Learning Management of Teachers. The

significant predictors were questioning techniques, examination of shared beliefs, Teamwork in Inquiry-Based Learning, and envisioning the future. Together, these variables explained 77.5% of the variance in teachers' 21st-Century Learning Management of Teachers. ($R^2 = 0.775$)

Keywords: Learning Management; Creative Leadership; 21st Century

บทนำ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตามบริบทของสังคมและความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตและพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย โดยเฉพาะในยุคที่ความรู้เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การศึกษาจึงต้องเป็นกระบวนการที่ยืดหยุ่นและเปิดกว้างสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น และเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนาการศึกษาซึ่งเป็นการส่งเสริมให้การศึกษากลายเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมโดยรวม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

ในปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวทางสำคัญในการเตรียมผู้เรียนให้มีความสามารถสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคใหม่ ความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นไม่ใช่เพียงแค่การรู้เนื้อหาเท่านั้น แต่รวมถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Trilling & Fadel, 2009) การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเน้นการบูรณาการทักษะที่สำคัญ อาทิ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (4Cs Critical thinking, Communication, Collaboration, Creativity) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะชีวิตและการทำงาน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่นี้มุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้เน้นการเรียนรู้เชิงรุก การสร้างสร้งสรรค์นวัตกรรม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (Trilling & Fadel, 2009) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่มีลักษณะเด่นในด้านการจุดประกายความคิดใหม่ๆ การสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพของการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ซึ่งส่งผลให้โรงเรียนในเขตพื้นที่ต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง และยังมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อาทิ ทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนาและสนับสนุนโรงเรียน ทั้งในด้านการทรัพยากร และความร่วมมือเชิงนโยบาย แผนฉบับนี้ยังเน้นให้สถานศึกษาสามารถประยุกต์ใช้แนวทางการเรียนรู้ที่หลากหลายและเปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน และสนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต ขับเคลื่อนด้วยภาวะผู้นำและนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จึงมีความสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

จากสภาพปัญหาความจำเป็นและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับใด การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูอยู่ในระดับใดและภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูอยู่ในระดับใดและมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านใดที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
3. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพหุภาคี มีการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชาชนกรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2568 ประกอบด้วย ผู้บริหาร 150 คน ครูจำนวน 1,840 คน รวม 1,990 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร จำนวน 333 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้มาโดยการคำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ให้ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้อำเภอที่สถานศึกษาตั้งอยู่เป็นชั้น แล้วสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาและครู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ 2) ด้านการเรียนรู้แบบทีม 3) ด้านการร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา 4) ด้านการจินตนาการสร้างภาพของอนาคต 5) ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน 6) ด้านการใช้คำถาม 7) ด้านการรวบรวมวิเคราะห์และแปลความข้อมูล 8) ด้านการสนทนาอย่างสร้างสรรค์

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) ด้านทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี 3) ด้านทักษะชีวิตและอาชีพ

3. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการ ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาร่างแบบสอบถามตามลักษณะของตัวแปรที่ต้องการศึกษาแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ต่อมานำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด เพื่อมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.990 แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการดำเนินการยื่นขอหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กับสถานศึกษาผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยแบบสอบถามแต่ละชุดมี QR Code ของแบบสอบถามที่จัดทำใน Google Form ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง รวมทั้งตรวจสอบการตอบกลับจากแบบสอบถามที่จัดทำใน Google Form เมื่อผู้วิจัยได้แบบสอบถามกลับคืน จึงทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมา ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอด้วยความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู วิเคราะห์ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2556) ที่แบ่งระดับค่าเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับตั้งแต่น้อยที่สุดถึงมากที่สุด สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาระดับของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.38) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนรู้แบบทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.42) รองลงมาได้แก่ ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.41) ส่วนด้านการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.47) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้	4.60	0.54	มากที่สุด	2
2. ด้านการเรียนรู้แบบทีม	4.60	0.54	มากที่สุด	1
3. ด้านการร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา	4.47	0.62	มาก	7
4. ด้านการจินตนาการสร้างภาพของอนาคต	4.55	0.60	มากที่สุด	5
5. ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน	4.56	0.56	มากที่สุด	4
6. ด้านการใช้คำถาม	4.59	0.56	มากที่สุด	3
7. ด้านการรวบรวมวิเคราะห์และแปลความข้อมูล	4.50	0.54	มากที่สุด	6
8. ด้านการสนทนาอย่างสร้างสรรค์	4.43	0.65	มาก	8
รวม	4.54	0.38	มากที่สุด	-

2. ผลการศึกษาระดับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทักษะชีวิตและอาชีพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.41) รองลงมาได้แก่ ด้านทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.44) ส่วนด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.42) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยภาพรวม

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม	4.54	0.59	มากที่สุด	3
2. ด้านทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี	4.59	0.56	มากที่สุด	2
3. ด้านทักษะชีวิตและอาชีพ	4.61	0.53	มากที่สุด	1
รวม	4.58	0.40	มากที่สุด	-

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดของงานวิจัย ด้านการใช้คำถาม ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ และด้านการ

จินตนาการสร้างภาพอนาคต สามารถร่วมกันทำนายตัวแปรการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้ร้อยละ 77.50 ($R^2 = 0.775$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ที่ระดับ .05 เมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ที่มีค่าเท่ากับ 0.189 ($SE_{est} = 0.189$) พบว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้ถึงร้อยละ 77.20 ($R^2_{adj} = 0.772$) ส่วนอีกร้อยละ 22.80 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่นำมาเป็นตัวแปรอิสระ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อำนาจทำนายของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู

ตัวแปรทำนาย	b	β	t	p
1. ด้านการใช้คำถาม (X_6)	0.281	0.323	6.169**	0.000
2. ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อมั่นร่วมกัน (X_5)	0.298	0.338	7.612**	0.000
3. ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ (X_1)	0.140	0.145	3.328**	0.001
4. ด้านการจินตนาการสร้างภาพอนาคต (X_4)	0.135	0.160	3.057**	0.002
5. ค่าคงที่ (Constant)	0.676	-	5.575**	0.000

$R = 0.880$, $R^2 = 0.775$, $R^2_{adj} = 0.772$, $F = 282.727$,
 $df1 = 4$, $df2 = 328$, $Sig. < 0.01$, $SE_{est.} = 0.189$, $a = 0.676$

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายตามลำดับของสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อมีการพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้แบบทีม รองลงมา คือ ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ ส่วนด้านการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมวางแผน และการพัฒนางานผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม สนับสนุนการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครู ส่วนด้านการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และโอกาสในการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งระหว่างผู้บริหารและครู ซึ่งอาจส่งผลให้การสะท้อนความคิดเห็น การอภิปรายเชิงสร้างสรรค์ และการแลกเปลี่ยนมุมมองใหม่ๆ ยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือและความเชื่อมั่นภายในสถานศึกษา ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของพรทวีคุณ ศิริคุณ ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การคำนึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธา การไว้วางใจ การทำงานเป็นทีม การมีความสามารถในการปรับตัวและการมีความยืดหยุ่น การมีวิสัยทัศน์ และการมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (พรทวีคุณ ศิริคุณ, 2566) จากผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดอย่างสอดคล้องกัน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การทำงานเป็นทีม และการสนทนาอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา และเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ครูและบุคลากรเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงาน และร่วมกันพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด จากการพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านทักษะชีวิต และอาชีพ รองลงมา คือ ด้านทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ส่วนด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมทักษะชีวิต การปรับตัว การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความรับผิดชอบ และการเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพในอนาคต ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน นอกจากนี้ ครูยังมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ด้านทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีอยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมสมรรถนะด้านดิจิทัลของผู้เรียนและครูในยุคศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นอาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการ

คิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรม จำเป็นต้องอาศัยเวลา ทรัพยากร และความเชี่ยวชาญในการออกแบบการเรียนรู้ค่อนข้างมาก ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะชีวิตและการใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต ทั้งนี้ สถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมเพื่อยกระดับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนให้สูงขึ้นต่อไป ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยรัตน์ วิโย และวันทนา อมตาริยกุล ได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านอยู่ในระดับมาก (หทัยรัตน์ วิโย และวันทนา อมตาริยกุล, 2564) จากผลการวิจัยดังกล่าว พบว่า การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดอย่างสอดคล้องกัน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งได้แก่ ด้านการใช้คำถาม ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ และด้านการจินตนาการสร้างภาพของอนาคต สามารถพยากรณ์ การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ได้ร้อยละ 77.20 เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สามารถกระตุ้นให้ครูเกิดการคิดวิเคราะห์ คิดเชิงวิพากษ์และค้นหาแนวทางใหม่ในการจัดการเรียนรู้ผ่านการใช้คำถามที่ท้าทายความคิด ส่งผลให้ครูมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกันของผู้บริหารและครูยังช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนในปัจจุบัน ขณะที่การทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ช่วยส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแบ่งปันองค์ความรู้ ประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ส่วนด้านการจินตนาการสร้างภาพของอนาคต เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน ทำให้ครู

มองเห็นเป้าหมายร่วมกัน เกิดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง และปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และความต้องการของผู้เรียนในอนาคต ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูเป็นอย่างมากเนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และคุณภาพผู้เรียนในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หทัยรัตน์ วิโย และวันทนา อมตาริยกุล ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 จังหวัดหนองคาย มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้ของครูใน ศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 จังหวัดหนองคาย ได้แก่ ด้านการมีความยืดหยุ่น ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการมีความคิด สร้างสรรค์และด้านการเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง (หทัยรัตน์ วิโย และวันทนา อมตาริยกุล, 2564) จากงานวิจัยดังกล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบทีม การทำงานร่วมกัน การแสวงหาความรู้ และการเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ สามารถส่งเสริมให้ครูเกิดการพัฒนาศักยภาพในการจัดการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนแนวทางการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ครูมีความสามารถในการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ การใช้สารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมแก่ผู้เรียน ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูให้เกิดประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่

องค์ความรู้ใหม่

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้คำถาม ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อมั่นร่วมกัน ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ และด้านการจินตนาการสร้างภาพอนาคต ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู เมื่อผู้บริหารนำแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา จะช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การส่งเสริมการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม การทำงานร่วมกันและการสื่อสาร ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่

1

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู

บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการเรียนรู้แบบทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทักษะชีวิตและอาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู เรียงตามลำดับอิทธิพลจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการใช้คำถาม ด้านการพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน ด้านการทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ และด้านการจินตนาการสร้างภาพของอนาคต เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรร่วมกันสะท้อนผลการปฏิบัติงานทางวิชาชีพเพื่อนำไปพัฒนาการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายหลังการจัดการเรียนการสอนหรือการปฏิบัติงาน
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่แปลกใหม่และหลากหลาย โดยจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ การศึกษาดูงาน และการเผยแพร่นวัตกรรมการสอนที่เป็นแบบอย่างที่ดี
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้กระบวนการตั้งคำถามเชิงสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และการค้นหาแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ครูได้คิดค้นและพัฒนา นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำรูปแบบอื่นๆ ของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ภาวะผู้นำดิจิทัล หรือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่อาจส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู เพื่อเปรียบเทียบและขยายองค์ความรู้ด้านการบริหารสถานศึกษา
2. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่อาจส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู เช่น วัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศองค์การ สมรรถนะดิจิทัลของครู หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. ควรดำเนินการวิจัยในพื้นที่หรือสังกัดอื่น เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โรงเรียนเอกชน หรือสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและตรวจสอบความสอดคล้องของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครู ในบริบทที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *แนวนโยบายและยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- พรทวีคุณ ศิริคุณ. (2566). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 3. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ*, (26)1: 70-88.
- หทัยรัตน์ วิโย และวันทนา อมตาริยกุล (2564). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 21 จังหวัดหนองคาย. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(1): 223-238.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper & Row.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีม
ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

กรุงเทพมหานคร เขต 1

Strategic Leadership of School Administrators Affecting
Teachers' Teamwork in Schools under the Secondary
Educational Service Area Office Bangkok 1

^{1*} มัญชุพร ชุมอภัย Manchuporn Chumapai

^{2**} ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ ออยุธยา Pathomporn Indrangkura Na Ayudthya

^{3**} วิเชียร อินทรสมพันธ์ Wichian Intarasompun

^{1,2,3} บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธนบุรี

^{1,2,3} Graduate School, Thonburi University

*First author, e-mail: aoeimanchu@gmail.com

Corresponding author, e-mail: **dr.pathomporn@thonburi-u.ac.th

***i_wichian@hotmail.com

Received July 11, 2026; Revised July 31, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมของครู 3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพยากรณ์ (Predictive Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ในปีการศึกษา 2568 ได้จำนวนเป็น 372 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.973) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร

สถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการรับมือเมื่อเกิดการแยกย้ายทีม และด้านการสร้างทีม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล (X_5) ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X_1) และด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล (X_3) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ .719 มีค่าสัมประสิทธิ์การกำหนด (R^2) เท่ากับ .517 และมีค่าสัมประสิทธิ์การกำหนดปรับแก้ (Adjusted R^2) เท่ากับ .513 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 3.854 แสดงว่าตัวแปรทั้งสามสามารถร่วมกันพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนได้ร้อยละ 51.70

คำสำคัญ: การทำงานเป็นทีม; ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์; สถานศึกษา

Abstract

This research article aimed to: (1) examine the level of strategic leadership of school administrators; (2) investigate the level of teachers' teamwork; and (3) determine the influence of school administrators' strategic leadership on teachers' teamwork in schools under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office 1. This study employed a predictive research design. The sample consisted of 372 school administrators and teachers under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office 1 during the 2025 academic year, selected through stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.973. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. The findings revealed that: (1) the overall level of school administrators' strategic leadership was at the highest level; (2) the overall level of teachers' teamwork was at a high level. When considered by dimension, building consensus in collaborative work obtained the highest mean score, followed by coping with team member turnover, whereas team building had the lowest mean score; and (3) three dimensions of school administrators' strategic leadership significantly influenced teachers' teamwork at the .01 level: balanced school governance (X_5), strategic direction setting (X_1), and support for an effective school culture (X_3). The multiple correlation coefficient (R)

was .719, the coefficient of determination (R^2) was .517, the adjusted coefficient of determination (Adjusted R^2) was .513, and the standard error of estimate was 3.854. These three predictor variables jointly explained 51.70% of the variance in teachers' teamwork.

Keywords: Teachers' Teamwork; Strategic Leadership; School

บทนำ

การจัดการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งถือเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง ในบริบทของประเทศไทย การจัดการศึกษามีพัฒนาการต่อเนื่องยาวนาน ตั้งแต่ระบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นศาสนาและวัดเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดความรู้ มาสู่ระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่มีการจัดตั้งโรงเรียนอย่างเป็นระบบภายใต้การกำกับของรัฐบาล ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวและมีบทบาทในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้ “ผู้เรียน” เป็นศูนย์กลางของกระบวนการจัดการศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมของครู โดยเฉพาะในยุคที่การศึกษาต้องปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และความคาดหวังของผู้เรียน ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล และสามารถกำหนดทิศทางของโรงเรียนได้อย่างมีกลยุทธ์ จะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกันในทีมครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาวะผู้นำลักษณะนี้ช่วยจูงใจและผลักดันให้ครูเกิดความรู้สึกร่วมในการพัฒนาโรงเรียน และเห็นคุณค่าของการทำงานเป็นทีม งานวิจัยของอัญชลี มงคลการ (2561) ระบุว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ ธีรรัตน์ อภิชาติตะ (2563) พบว่า ผู้บริหารที่สามารถกำหนดเป้าหมายร่วมอย่างชัดเจนและสนับสนุนอย่างเป็นระบบ จะทำให้ครูเกิดความเข้าใจและพร้อมร่วมมือในการทำงาน อีกทั้งชาญวิทย์ อินทร์คำ (2565) ยังชี้ให้เห็นว่า การมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ส่งผลให้เกิดการสื่อสารภายในองค์กรที่เปิดกว้าง ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันของครูอย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นหน่วยงานการศึกษาที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ครอบคลุมพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้สามารถ

ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาในพื้นที่นี้จึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ (Strategic Leadership) ที่สามารถกำหนดวิสัยทัศน์ วางแผนกลยุทธ์ และบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูและนักเรียนให้มีความพร้อมในศตวรรษที่ 21 ในขณะเดียวกัน การส่งเสริม การทำงานเป็นทีมของครู (Teamwork) เป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเกิดความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาวัฒนธรรมการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งภาวะผู้นำของผู้บริหารมีบทบาทโดยตรงในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการทำงานเป็นทีม ดังนั้นบาสส์ (Bass) จึงกล่าวได้ว่าการบูรณาการภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารร่วมกับการสร้างทีมครูที่เข้มแข็ง (Bass, 1985) เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาภายใต้บริบทเฉพาะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร การศึกษาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในพื้นที่เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาระดับการศึกษาให้สูงขึ้น (ปรเมษฐ์ ดีกดี และคณะ, 2569; ชูติมนต์ หมั่นไธสง และคณะ, 2569; พลวัฒน์ อยู่ดี และคณะ, 2568; ธนพล กัณห์สิงห์ และคณะ, 2568; สุนิสา วังทอง และคณะ, 2567)

จากสภาพปัญหาความจำเป็นและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การทำงานเป็นทีมของครู และภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
2. เพื่อศึกษาระดับการทำงานเป็นทีมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพหุการณ์ มีการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชาชนกรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ให้ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 372 คน จากประชากรที่เป็นผู้บริหารและครู จำนวนทั้งหมด 5,165 คน แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นขั้นในการแบ่ง โดยแบ่งเป็นสถานศึกษาขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ แล้วสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาและครู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ 2) การบริหารทรัพยากรในสถานศึกษา 3) สนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ 4) มุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม และ 5) การจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างทีม 2) การระดมสมอง 3) การหาจุดร่วมกันในการทำงาน 4) การดำเนินงาน และ 5) การรับมือเมื่อเกิดการแยกย้ายทีม

3. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการ ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาร่างแบบสอบถามตามลักษณะของตัวแปรที่ต้องการศึกษาแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความถามกับวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ต่อมนำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด เพื่อมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.973 แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยแบบสอบถามแต่ละชุดมี QR Code ของแบบสอบถามที่จัดทำใน Google Form ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง รวมทั้งตรวจสอบการตอบกลับจากแบบสอบถามที่จัดทำใน Google Form เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืน จึงตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมา ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอด้วยความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการทำงานเป็นทีมของครู วิเคราะห์ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2556) ที่แบ่งระดับค่าเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ต่ำสุดถึงมากที่สุด สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.58) รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.59) ส่วนด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.64) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์	4.47	0.66	มาก	4
2. ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร	4.54	0.59	มากที่สุด	2
3. ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล	4.54	0.58	มากที่สุด	1
4. ด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม	4.45	0.64	มาก	5

5. ด้านการจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล	4.48	0.63	มาก	3
รวม	4.50	0.62	มากที่สุด	

2. ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.65) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.61) รองลงมาได้แก่ ด้านการรับมือเมื่อเกิดการแยกย้ายทีม ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.61) ส่วนด้านการสร้างทีม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.67) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยภาพรวม

การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. ด้านการสร้างทีม	4.38	0.67	มาก	5
2. ด้านการระดมสมอง	4.44	0.70	มากที่สุด	3
3. ด้านการหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน	4.54	0.61	มากที่สุด	1
4. ด้านการดำเนินงาน	4.43	0.68	มาก	4
5. ด้านการรับมือเมื่อเกิดการแยกย้ายทีม	4.50	0.61	มากที่สุด	2
รวม	4.47	0.65	มาก	

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดของงานวิจัย ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล ด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม และด้านการจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล สามารถร่วมกันทำนายตัวแปรการทำงานเป็นทีมของครูได้ร้อยละ 51.70 ($R^2 = .517$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ที่ระดับ .05 เมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ที่มีค่าเท่ากับ 3.857 (SEest = 3.854) พบว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรการทำงานเป็นทีมของครู ได้ถึงร้อยละ 51.30 (Adjusted $R^2 = .51.30$) ส่วนอีกร้อยละ 48.70 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่ได้ศึกษาครั้งนี้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อำนาจทำนายของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1

ตัวแปรทำนาย	b	β	t	p
1. ด้านการจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล (X_5)	1.721	.433	8.913**	<.001
2. ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X_1)	0.834	.285	6.118**	<.001

3. ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล (X_3)	0.673	.132	3.234**	.001
4. ค่าคงที่ (Constant)	46.406	-	16.722**	<.001

$$R = .719 \quad R^2 = .517 \quad R^2_{adj} = .513 \quad F = 10.461$$

$$df1 = 1, df2 = 368, Sig. .001, SE_{est} = 3.854$$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อมีการพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล รองลงมาคือ ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร ส่วนด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านนโยบายการศึกษา เทคโนโลยี และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งผลให้ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรในองค์กร ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานร่วมกัน การมีส่วนร่วม และการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิภควัฒ์ ภูมิพงศ์คชศร และไพฑูรย์ วชิรวงศ์ภิญโญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยรวมแต่ละด้านอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านส่วนใหญ่พบว่าอยู่ในระดับดีมาก เรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่างๆ มากำหนดกลยุทธ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านวิธีการคิดเชิงปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมากตามลำดับ (ภูมิภควัฒ์ ภูมิพงศ์คชศร และไพฑูรย์ วชิรวงศ์ภิญโญ, 2564) และยังสอดคล้องงานวิจัยของศราวุฒิ ผดุงชาติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรีผลวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน

ได้แก่ การกำหนดทิศทางขององค์กร การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุม และประเมินกลยุทธ์ (คราวุฒิ ผดุงชาติ, 2563) รวมถึงงานวิจัยของวิรัตน์รัตน์ เสือจอย ได้ศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง ผลวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (วิรัตน์รัตน์ เสือจอย, 2564) และงานวิจัยของ จันทร์ทิพย์ จิตอำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา วิทยาลัยเทคนิค นครราชสีมา ผลวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างเชื่อมั่นและแรงจูงใจ อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการคิดเชิงกลยุทธ์ ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการมีวิสัยทัศน์ (จันทร์ทิพย์ จิตอำ, 2566)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อมีการพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงที่สุด คือ ด้านการหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน รองลงมาคือ ด้านการรับมือเมื่อเกิดการแยกย้ายทีม ด้านการสร้างทีม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูในสถานศึกษามีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และภารกิจที่ได้รับมอบหมายร่วมกันอย่างชัดเจน โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ส่งผลให้ครูสามารถประสานความร่วมมือในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอน และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สอดคล้องงานวิจัยของกาญจนา ช้างเยาว์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูในโรงเรียนระยองวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผลการวิจัย พบว่า การทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูในโรงเรียนระยองวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับระดับ มาก และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงจากมากไปน้อย การทำงานเป็นทีมของข้าราชการครู ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ด้านการสื่อสารอย่างเปิดเผย ด้านการมีเป้าหมายเดียวกัน ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ ด้านการยอมรับนับถือ (กาญจนา ช้างเยาว์, 2561)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการ ทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน ได้แก่ ด้านการจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล (X_5) ด้านการ กำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ (X_1) ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล (X_3) สามารถ ร่วมกันพยากรณ์การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนได้ร้อยละ 51.70 เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจาก ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถในการจัดโครงสร้างการบริหารงานและระบบการควบคุมภายใน อย่างเหมาะสม จะช่วยให้บุคลากรมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และเป้าหมายการทำงานร่วมกัน

อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม นอกจากนี้ การบริหารทรัพยากรในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี ยังเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ครูสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิผล ส่งผลให้การทำงานเป็นทีมของครูมีคุณภาพสูงขึ้นและสามารถบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกัน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

จากภาพอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างการทำงานเป็นทีมของครูให้มีคุณภาพ ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ ด้านการบริหารทรัพยากรในองค์กร ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม และด้านการจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล เมื่อผู้บริหารนำหลักดังกล่าวไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา จะส่งผลให้เกิดการ

ทำงานเป็นทีมของครูที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย ด้านการสร้างทีม ด้านการระดมสมอง ด้านการหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน ด้านการดำเนินงาน และด้านการรับมือเมื่อเกิดการย้ายทีม อันนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ

บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด การทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านการหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เรียงตามลำดับอิทธิพลจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการจัดตั้งควบคุมสถานศึกษาให้สมดุล ด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ และด้านการสนับสนุนวัฒนธรรมสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานเป็นทีมของครูในโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนากิจการปฏิบัติงานโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม และธรรมาภิบาลในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และคำนึงถึงความถูกต้องเป็นธรรมในการตัดสินใจ รวมทั้งสร้างบรรยากาศองค์กรที่ส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และการยอมรับในความแตกต่างของบุคลากร เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาโดยรวม

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูมีโอกาสดialogueแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนางานอย่างสม่ำเสมอ โดยจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมกลุ่มย่อย หรือการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ นำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม แนวคิดใหม่ และการตัดสินใจร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในทั้งสามด้านดังกล่าว โดยกำหนดโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมและสมดุล มีการกระจายบทบาทหน้าที่

อย่างชัดเจน ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการสื่อสารที่ดีระหว่างบุคลากร ตลอดจนบริหารจัดการทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าและเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน เพื่อสนับสนุนให้ครูสามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำแนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในแบบอื่นๆ มาใช้ในงานวิจัยกับการบริหารงานด้านอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดอื่นๆ หรือหน่วยงานอื่นๆ เนื่องจากการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของโรงเรียนเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งของความสำเร็จของโรงเรียน ทางด้านงบประมาณและด้านการบริหารจัดการ

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาของโรงเรียนกับปัจจัยอื่นๆ ปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาแต่ละแห่งและเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ช้างเยาว์. (2561). การทำงานเป็นทีมของข้าราชการครูในโรงเรียนระยองวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. *สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- ศราวุฒิ ผดุงชาติ. (2563). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี. *การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- จันทร์ทิพย์ จิตอำ. (2566). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- ชาญวิทย์ อินทร์คำ. (2565). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. *(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชุตินันต์ หมั่นไธสง และคณะ. (2569). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 9(1): 60-74.*

- ธนพล กัณห์สิงห์ และคณะ. (2568). การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน
มาตรฐานสากลสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต
1. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 5(6): 561–574.
- ธิดารัตน์ อภิชาติตะ. (2563). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพมหานคร: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: สุวีริยา
สาส์น.
- ปรเมษฐ์ ดีกดี และคณะ. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของ
ผู้บริหารกับองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. *วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 9(1):
136-150.
- พลวัฒน์ อยู่ดี และคณะ. (2568). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ
โรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต
1. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 5(6): 621–634.
- ภูมิภควิทย์ ภูมิพงศ์ชกร และไพฑูรย์ วชิรวงศ์ภิญโญ. (2564). รูปแบบนวัตกรรมการบริหารโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่ง
สุวรรณภูมิ*, 7(1): 159–172.
- วิรัตน์รัตน์ เสือจอย. (2564). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน
ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง. (*วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์*). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2545). รายงานการสังเคราะห์สภาวะการณและปัจจัยที่ส่งผล
ต่อคุณภาพการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สุนิสา วังทอง และคณะ. (2567). ภาวะผู้นำไปบริการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การใน
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต
1. *Journal of Modern Learning Development*, 9(12): 400–415.
- อัญชลี มงคลการ. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance Beyond Expectations*. New York: The
Free Press.

ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

Administrative Skills in the 21st Century under Phatthalung
Primary Educational Service Area Office 1

^{1*}ปฐวี แสงชาตรี Patawee Sangchatree

^{2**}นวรรตน์ ไชยมภู Navarat Waichompu

^{3***}จรัส อติวิทยากรณ Jaras Atiwithayaporn

โรงเรียนวัดเขาอ้อ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

¹Watkhaao School Educational Service Area Office 1

^{2,3}คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

^{2,3}Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

*First author, e-mail: khom2538@gmail.com

Corresponding author, e-mail: **navarat.w@yru.ac.th ***jarus_a@hu.ac.th

Received June 11, 2026; Revised August 8, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) เปรียบเทียบทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามตัวแปร ขนาดของสถานศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 จำนวน 113 โรงเรียน และผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงเขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 71 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ ผู้บริหาร สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาพัทลุงเขต 1 โดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยใช้แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น .985 และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาและประสบการณ์การทำงานพบว่าไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า (1) ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถคิดเชิงระบบและสร้างแนวทางที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกและการศึกษาในอนาคต (2) ผู้บริหารควรพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการใช้สื่อนวัตกรรม ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน สนับสนุนให้ครูได้ทดลอง และพัฒนานวัตกรรม (3) ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

คำสำคัญ: ทักษะการบริหารงาน; ผู้บริหารสถานศึกษา; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Abstract

This research aims to 1) Study Administrative Skills in the 21st Century 2) compare the Administrative Skills in the 21st Century classified by variables such as school size and work experience, and 3) study the guidelines for developing the Administrative Skills in the 21st Century under Phatthalung Primary Educational Service Area Office 1. The sample used in the research consisted of school Administrative Skills in the 21st Century under Phatthalung Primary Educational Service Area Office 1. This study employed a mixed-methods research design, integrating both quantitative and qualitative approaches. The population consisted of 113 school administrators under Phatthalung Primary Educational Service Area Office 1 and administrators of Phatthalung Primary Educational Service Area Office 1. The quantitative sample included 71 school administrators selected through simple random sampling. The qualitative sample consisted of 3 administrators from Phatthalung Primary Educational Service Area Office 1, selected through purposive sampling. The research instruments were a questionnaire with a reliability coefficient of .985 and a semi-structured interview form. The statistical analyses used were mean, standard deviation, t-test, and F-test. The research findings revealed that: 1) Overall and in each specific area, opinions regarding the administrative skills of

school administrators were rated at a high level. 2) When classified by school size and work experience, the administrative skills of school administrators showed no statistically significant differences. 3) Regarding guidelines for developing the administrative skills of school administrators, the findings indicated that. (1) Administrators should continuously develop their analytical and creative thinking skills in order to think systematically and formulate strategies that keep pace with global changes and the future of education. (2) Administrators should enhance their knowledge, understanding, and skills in utilizing innovative instructional media to promote student learning, while encouraging teachers to experiment with and develop educational innovations. (3) Administrators should develop communication skills for both internal and external organizational communication, employing language appropriate to the target audience.

Keywords: Administrative Skills; School Administrators; Educational Service Area Office

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก ทำให้วิถีชีวิตมนุษย์เปลี่ยนไป จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนการบริหารการจัดการศึกษาที่ดี ส่งเสริมและเตรียมความพร้อมในการพัฒนามนุษย์ รวมไปถึงการศึกษาที่เริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบตลอดจนมีวิชาสาขาใหม่ๆ ที่น่าสนใจ เกิดขึ้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการและตอบโจทย์การใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพราะการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนภาคส่วนอื่นๆ ให้มีความพร้อมในการเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยกระบวนการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าของผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และองค์ความรู้สากล ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งพาตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

ในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ความสามารถในการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ ผู้บริหารจะต้องปรับรูปแบบการทำงานให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งในองค์กรและนอกองค์กรให้ความสนใจต่อวัฒนธรรมองค์กรที่ มุ่งผลลัพธ์ ปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ปรับเนื้อหาตามหลักสูตร พัฒนาทักษะใหม่ๆ ให้กับ ครูผู้สอน ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา รวมทั้งปรับบทบาทการสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และมี ทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในรูปแบบ 3Rs 8Cs ประกอบด้วย 3Rs 1) อ่านออก Reading 2) เขียนได้ Riting 3) คิดเลขเป็น Arithmetics และ 8Cs ได้แก่ 1) ทักษะการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณและมีทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) 2) ทักษะ ด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and innovation) 3) ทักษะด้านความเข้าใจต่าง วัฒนธรรม ต่างกระบวนการทัศน์ (Cross-cultural Understanding) 4) ทักษะด้านความร่วมมือการ ทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration Teamwork and Leadership) 5) ทักษะด้านการ สื่อสาร สารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communication, Information and Media Literacy) 6) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (Computing and ICT literacy) 7) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) 8) มีความเมตตา กรุณา วินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion) (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1, 2568) ทักษะสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา หากขาดทักษะในการบริหารแล้วย่อมทำให้ไม่ ประสบความสำเร็จ

ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีองค์ประกอบทักษะการบริหารงานให้ก้าวทันการ เปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะการ ทำงานเป็นทีม ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา (สุพัตรา ผลประสาธ, 2566) มาใช้ในการ บริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิผล ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องวางแผน กำหนดเป้าหมายและทิศทางในการขับเคลื่อน มีการนำแนวทางการทำงานด้วยวิธีการที่ สร้างสรรค์และอาศัยเทคโนโลยีในการจัดการศึกษา มีความสามารถในการสื่อสารและบริหารคนให้ เกิดความร่วมมือและรวมพลังได้อย่างรวดเร็ว ทันเวลา เพื่อให้การพัฒนาสถานศึกษาบรรลุถึง เป้าหมาย (สัตตบุษย์ โพธิ์รุท, 2564)

ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมเป็นผู้นำที่วางแนวทางการ ปฏิบัติงานของบุคลากร เข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการบริหารจัดการเชิงรุก ยึดหลักการมีส่วนร่วม ปรับองค์กรให้เป็นองค์กรขนาดเล็กและมีโครงสร้างแนวนราบ สร้างการมีส่วนร่วม

ทางการศึกษา ดังนั้น ผู้นำองค์กรยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องแสวงหาความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับชั้นประถมและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา) จำนวน 86 โรงเรียน โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 เป็นองค์กรแนวหน้า ผู้เรียนมีคุณภาพอย่างยั่งยืน” ซึ่งให้คำนิยามของวิสัยทัศน์ ดังนี้ 1) องค์กรแนวหน้า หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 บริหารจัดการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจและมีผลสำเร็จที่เกิดจากการบริหารจัดการที่สำคัญ 2) ผู้เรียนมีคุณภาพอย่างยั่งยืน หมายถึง ผู้เรียนมีคุณภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ คนดี: มีวินัย จิตอาสา ซื่อสัตย์, คนเก่ง : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น เป็นเลิศทางวิชาการ, มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21: 3Rs x 8Cs (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงเขต 1, 2568) ซึ่งการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะการบริหารจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เช่นเดียวกัน จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 จำแนกตามตัวแปร ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) เพื่อศึกษาทักษะการบริหาร และเปรียบเทียบการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 113 โรง และผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ปีการศึกษา 2568 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1, 2568)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 ปีการศึกษา 2568 ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan (สุวิมล ติรภานันท์, 2557) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 71 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นตัวเลือก และมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยแบ่งเนื้อหาในแบบสอบถามออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดขนาดของสถานศึกษา ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 ระดับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 จำนวน 48 ข้อ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน

1. ทักษะด้านการบริหารองค์กร	จำนวน	8	ข้อ
2. ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์	จำนวน	8	ข้อ
3. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล	จำนวน	8	ข้อ
4. ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้	จำนวน	8	ข้อ
5. ทักษะการสื่อสาร	จำนวน	8	ข้อ
6. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	จำนวน	8	ข้อ

มีลักษณะเป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's Five Rating Scale) โดยกำหนดค่าคะแนน 5 ระดับ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง	อยู่ในระดับ มากที่สุด	มีน้ำหนักเท่ากับ	5 คะแนน
ระดับ 4 หมายถึง	อยู่ในระดับ มาก	มีน้ำหนักเท่ากับ	4 คะแนน

ระดับ 3 หมายถึง	อยู่ในระดับ ปานกลาง	มีน้ำหนักเท่ากับ	3 คะแนน
ระดับ 2 หมายถึง	อยู่ในระดับ น้อย	มีน้ำหนักเท่ากับ	2 คะแนน
ระดับ 1 หมายถึง	อยู่ในระดับ น้อยที่สุด	มีน้ำหนักเท่ากับ	1 คะแนน

4. การหาคุณภาพและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ภาษาและความเหมาะสมทั่วไป นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้บริหารที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์สถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยใช้เกณฑ์การแปลความของคะแนน ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00	หมายถึง อยู่ในระดับ มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50	หมายถึง อยู่ในระดับ มาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50	หมายถึง อยู่ในระดับ ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50	หมายถึง อยู่ในระดับ น้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50	หมายถึง อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้วยการการทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One -Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe)

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหาร

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 จำนวน 3 คน ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยพิจารณาจากคุณสมบัติเป็นผู้อำนวยการหรือรักษาการแทน และรองผู้อำนวยการหรือรักษาการแทนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure-Interview Questions)

3. การสร้างเครื่องมือ โดยนำประเด็นปัญหาสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มาสร้างข้อคำถามสำหรับใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละด้านให้สอดคล้องกับบริบทของการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร จำนวน 3 คน มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารงาน

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21	$\bar{x}$	SD	ระดับ	อันดับที่
1. ทักษะด้านการบริหารองค์กร	4.36	0.62	มาก	2
2. ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์	4.15	0.61	มาก	6
3. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล	4.28	0.60	มาก	3
4. ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้	4.20	0.71	มาก	5
5. ทักษะการสื่อสาร	4.42	0.59	มาก	1
6. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	4.25	0.56	มาก	4
รวม	4.31	0.52	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา มีผลการวิจัยดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาขนาดของสถานศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร ขนาดเล็ก ขนาดกลาง สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

(n=71)

ทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	ขนาดของสถานศึกษา				t	Sig
	ขนาดเล็ก n=37		ขนาดกลาง (n=34)			
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
1. ทักษะด้านการบริหารองค์กร	4.28	0.60	4.44	0.65	1.07	0.991
2. ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์	4.15	0.56	4.16	0.60	0.09	0.177
3. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล	4.23	0.53	4.34	0.66	0.76	0.235
4. ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้	4.19	0.76	4.22	0.64	0.19	0.502
5. ทักษะการสื่อสาร	4.36	0.62	4.49	0.56	0.76	0.689
6. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	4.22	0.51	4.28	0.62	0.14	0.136
รวม	4.26	0.52	4.37	0.53	0.89	0.865

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้งใน ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

(n=71)

ทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน					
	น้อยกว่า 5 ปี (n=5)		5 - 10 ปี (n=33)		สูงกว่า 10 ปี (n=33)	
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
1. ทักษะด้านการบริหารองค์กร	4.40	0.42	4.33	0.62	4.38	0.660
2. ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์	4.00	0.35	4.17	0.68	4.17	0.570
3. ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล	4.30	0.45	4.26	0.64	4.30	0.580
4. ทักษะด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้	4.20	0.27	4.14	0.79	4.27	0.670
5. ทักษะการสื่อสาร	4.20	0.45	4.32	0.65	4.56	0.530
6. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์	4.20	0.45	4.20	0.60	4.30	0.540

รวม 4.30 0.45 4.26 0.57 4.36 0.520

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีดังนี้ การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการบริหาร และการพัฒนาทักษะการสื่อสารร่วมกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ พบว่า ต้องหาแนวทางพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์เพราะมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x} = 4.15$)

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัฒพงษ์ แสงพันธ์ ที่ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน (พัฒพงษ์ แสงพันธ์, 2566) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา ผลประสาท ได้ศึกษาทักษะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน (สุพัตรา ผลประสาท, 2566) จากงานวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารงานในระดับมาก ส่งผลดีต่อประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะว่าเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานประจำวัน อีกทั้งกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานเขตพื้นที่ที่กำหนดมาตรฐานการบริหารงานที่เน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับทักษะเหล่านี้

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกรรยา อังคุระษี เรื่องทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ที่พบว่า ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามประสบการณ์ ภาพรวมไม่แตกต่างกัน (สุกรรยา อังคุระษี, 2565) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวัฒน์ กู้เกียรติ กาญจน์ และวิจิต แสงสว่าง ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามประสบการณ์ใน

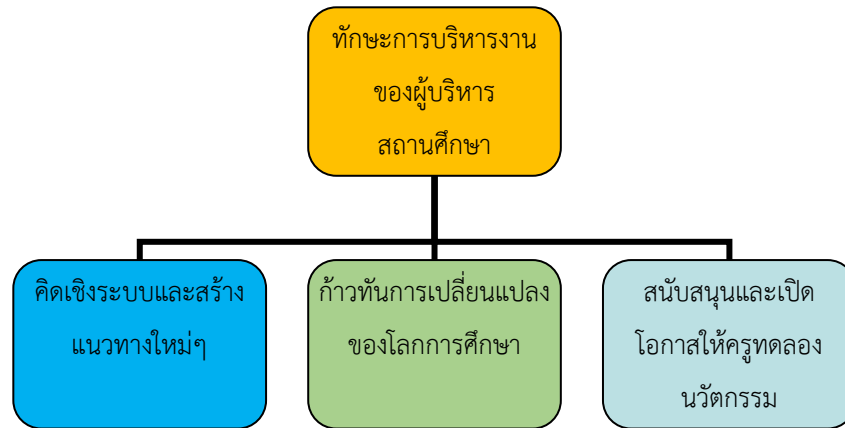

ภาพรวมรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน (สุวัฒน์ กู้เกียรติกาญจน์ และวิจิต แสงสว่าง, 2564) จากงานวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ไม่มีผลต่อทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันต่างก็มีแนวทางการบริหารโรงเรียนที่ถูกกำหนดโดยมาตรฐานการบริหารการศึกษาเดียวกัน ทำให้ผู้บริหารทุกโรงเรียนต้องพัฒนาทักษะหลัก ที่คล้ายคลึงกัน อีกทั้ง การอบรม การประเมินผล และการพัฒนาวิชาชีพก็เป็นไปในทางเดียวกัน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยคะแนนน้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ มงคลเสถียร ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังมีจุดอ่อนในด้านการคิดเชิงสร้างสรรค์และควรได้รับการพัฒนาอย่างมีระบบ (พรทิพย์ มงคลเสถียร, 2563) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Trilling & Fadel ที่ชี้ให้เห็นว่าทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์เป็นหัวใจสำคัญที่ผู้บริหารควรมี ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้บริหาร จำนวน 3 ท่าน ได้เสนอแนวทางว่า ควรเริ่มจากการส่งเสริมการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารต้นแบบ ทดลองแนวคิดใหม่ๆ โดยไม่กลัวความล้มเหลว (Trilling & Fadel, 2009) จากงานวิจัยและแนวคิดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแม้จะมีความสามารถในการจัดการ การสื่อสาร และการบริหารองค์กร แต่ยังขาดความเชี่ยวชาญในการใช้กระบวนการคิดเชิงลึก และการสร้างสรรค์แนวทางใหม่ๆ ซึ่งสามารถพัฒนาได้โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะด้านนี้ ในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการอบรม หรือจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา

จากภาพอธิบายได้ว่า ผู้บริหารควรมีการพัฒนาทักษะการบริหารงาน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการคิด การทันต่อการเปลี่ยนแปลง หรือการสนับสนุนและให้โอกาสครูทดลองนวัตกรรมอย่างเต็มที่

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านการคิดวิเคราะห์และคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และทักษะนี้ถือเป็นรากฐานที่เด่นชัดที่สุด เพราะเป็นแกนกลางที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถมองปัญหาอย่างรอบด้าน ประเมินข้อมูลเชิงลึก ตัดสินใจบนพื้นฐานเหตุผล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องหาแนวทางในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือจัดเวทีสัมมนา ส่วนขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา ไม่มีผลต่อทักษะการบริหารงาน เพราะแนวทางการบริหารถูกกำหนดโดยมาตรฐานการบริหารการศึกษาเดียวกันจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยการเข้าร่วมอบรม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้บริหารและครูจากโรงเรียนอื่นๆ รวมทั้งการส่งเสริมการใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ในการแก้ปัญหาและพัฒนา
2. ผู้บริหารควรพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการใช้สื่อนวัตกรรมใหม่ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งควรสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดโอกาสให้ครูได้ทดลองนวัตกรรมการเรียนการสอน และมีระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมภายในโรงเรียน
3. ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กร โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความชัดเจน และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และสร้างบรรยากาศการทำงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมพื้นที่และบริบทที่หลากหลายมาก เช่น สังกัดเขตพื้นที่อื่น หรือสถานศึกษาต่างระดับ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยและเพิ่มความน่าเชื่อถือ
2. ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างผู้บริหารในพื้นที่ในเมืองกับชนบทเพื่อดูความแตกต่างด้านทักษะการบริหารงานที่ได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรทิพย์ มงคลเสถียร. (2563). การพัฒนาตัวปงชี้ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พิษณุโลก เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตอุดรดิตถ์ สาขาวิชาบริหารการศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- พัฒนพงษ์ แสงพันธ์. (2566). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 1. (2568). ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา สพป. พัทลุง เขต 1. <https://www.phatthalungl.go.th/>
- สัตตบุษย์ โพธิ์ท. (2564). ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุกรรยา อังคุระษี. (2565). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
- สุพัตรา ผลประสาท. (2566). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุวัฒน์ กุ้เกียรติกาญจน์ และวิชิต แสงสว่าง. (2564). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(3): 68-80.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2557). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผล
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น
School Administrators' Technological Leadership on School
Effectiveness in Schools under the Khon Kaen Secondary
Educational Service Area Office

^{1*}อารตรี ศรีรักษา Aratree Sriraksa

^{2**}ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ ออยุธยา Pathomporn Indrangkura Na Ayudthya

^{3***}วิเชียร อินทรสมพันธ์ Wichian Intarasompun

^{1,2,3}บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธนบุรี

^{1,2,3}Graduate School, Thonburi University

*First author, e-mail: aratree.sr@gmail.com

Corresponding author, e-mail: **dr.pathomporn@thonburi-u.ac.th

***i_wichian@hotmail.com

Received July 5, 2026; Revised August 5, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 2) ศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น และ 3) ศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพหุภาคี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ปีการศึกษา 2568 ได้จำนวน 355 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณขั้นตอน โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.973 ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดและ 3) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ (X_3) และด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ (X_4) ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพของสถานศึกษาได้ร้อยละ 51.10 ($R^2 = .511$)

คำสำคัญ: จังหวัดขอนแก่น; ประสิทธิภาพสถานศึกษา; ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี

Abstract

This predictive research aimed to: (1) examine the level of technological leadership among school administrators under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office; (2) investigate the level of effectiveness among schools under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office; and (3) determine the influence of school administrators' technological leadership on school effectiveness. This study employed a predictive research design. The sample consisted of 355 school administrators and teachers from schools under the Khon Kaen Secondary Educational Service Area Office during the 2025 academic year. Participants were selected using stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. The findings revealed that: (1) the overall level of technological leadership of school administrators was at the highest level. Among the five dimensions, Visionary Leadership obtained the highest mean score, whereas Excellence in Professional Practice received the lowest mean score; (2) the overall level of school effectiveness was at the high level. Digital Infrastructure Support had the highest mean score, while Collaborative Learning Culture in Schools had the lowest mean score; and (3) two dimensions of technological leadership significantly affected school effectiveness at the .01 level: Excellence in Professional Practice (X_3) and Systemic Improvement (X_4). These two variables jointly predicted school effectiveness with a predictive power of 51.10 percent.

Keywords: Khon Kaen Province; Technological Leadership; School Effectiveness

บทนำ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนและมุ่งเน้นการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนในสถานศึกษา เช่น โรงเรียนและมหาวิทยาลัย หรือกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ ความสำคัญของการจัดการศึกษายังสะท้อนอยู่ในกรอบแนวทางการพัฒนาการศึกษา จากการที่ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษา เช่น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชนสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ที่มั่นคงและยั่งยืน นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยีและสังคมยังเป็นอีกหนึ่งส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มทักษะและความรู้ให้แก่ผู้เรียน การบริหารการศึกษาในประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ในระดับสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเรียนการสอน และส่งเสริมการพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้ จากพัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การนำแนวคิดใหม่ เช่น การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการสร้างสรรค์นวัตกรรมการศึกษาเข้ามามีใช้ในการบริหารการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ประสิทธิผลของสถานศึกษานับเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา จากการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งไม่ได้สะท้อนเพียงการบรรลุวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรและบุคลากรเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ส่งผลให้ประสิทธิผลเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จและความอยู่รอดของสถานศึกษา หากไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ก็อาจนำไปสู่ความล้มเหลวชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลของบุคคลย่อมส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลขององค์กร ประจัญ เดชสุภา (2562) อธิบายว่าประสิทธิผลช่วยให้สถานศึกษาสามารถตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้พบว่ามอทท์ (Mott, 1972) ได้สรุปลักษณะของประสิทธิผลสถานศึกษาไว้ 4 ประการ ได้แก่ การผลิตผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง การพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติทางบวก การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาภายในสถานศึกษา ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประสิทธิผลของสถานศึกษาไม่เพียงเป็นการบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

แต่ยังสะท้อนถึงคุณภาพของการบริหารจัดการ ความสามารถในการใช้ทรัพยากร บุคลากร และการปรับตัวเพื่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการศึกษาอย่างแท้จริง

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริบทของการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทในทุกมิติของการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดการเรียนการสอน หรือการประเมินผล การนำเทคโนโลยีมาใช้งานจึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความทันสมัยให้กับกระบวนการทางการศึกษา อันจะทำให้ผู้บริหารสามารถสนับสนุนบุคลากรและผู้เรียนให้เข้าถึงการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับยุคดิจิทัลได้ เจษฎา ชวนะไพศาล (2563) ทั้งนี้ ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีมีบทบาทโดยตรงต่อคุณภาพการเรียนการสอน โดยเฉพาะในด้านการบริหารวิชาการที่ผู้บริหารจำเป็นต้องกำกับ ติดตาม และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับผู้เรียนและชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของธัญธิดา สุขวงศ์ (2563) ที่มองว่าผู้บริหารต้องมีบทบาทในการจัดหา ส่งเสริม และเป็นต้นแบบการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของครูและนักเรียนอย่างเป็นระบบ ขณะที่สัญญา โสภณ (2565) เน้นว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีเป็นทักษะที่ผู้บริหารจำเป็นต้องมีในยุคปัจจุบัน เนื่องจากมีผลโดยตรงต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษา อีกทั้งยังช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการกำหนดวิสัยทัศน์และการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรในระดับสากล อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับแนวคิดของสมาคมเทคโนโลยีการศึกษาแห่งชาติ (International Society for Technology in Education: ISTE, 2009) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล (Digital-Age Learning Culture) ความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ (Excellence in Professional Practice) การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ (Systemic Improvement) และการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล (Digital Citizenship) ฟลานาแกนและจาคอบเซน (Flanagan & Jacobsen, 2003) ยังได้อธิบายว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากผู้บริหารต้องสามารถกำหนดนโยบาย สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลในสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายเชิงการบริหาร แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีจึงเป็นกำลังหลักในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เนื่องจากผู้บริหารไม่เพียงเป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินงาน แต่ยังทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สนับสนุนให้ครูและบุคลากรสามารถใช้

เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน ประสิทธิภาพของสถานศึกษาเกิดจากการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การวางแผน และการประเมินผลที่เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอนุวัฒน์ อินต๊ะ (2568) ที่เห็นว่าประสิทธิผลคือหัวใจของความสำเร็จและความอยู่รอดของสถานศึกษา หากไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างสะท้อนถึงความล้มเหลวในทำนองเดียวกัน วีรชาติ กาญจนกันโห (2562) เน้นว่าการบรรลุวัตถุประสงค์คือปัจจัยชี้วัดความมีประสิทธิภาพที่แท้จริงขององค์กร ขณะเดียวกันคมกริช สังขรัตน์ (2563) อธิบายว่าประสิทธิผลของบุคคลในองค์กร โดยเฉพาะครูและบุคลากรทางการศึกษา ย่อมส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยตรง ดังนั้นบทบาทของผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการสนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลให้กับบุคลากรทุกระดับ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรโดยรวม ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีทิศทาง บุคลากรมีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ และทรัพยากรของสถานศึกษาถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันนำไปสู่ประสิทธิผลที่ชัดเจนทั้งในด้านผู้เรียน ครู และองค์กรโดยรวม

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เป็นหน่วยงานที่มีพันธกิจในการจัดการศึกษาเพื่อ เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ ความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน พัฒนาศักยภาพและคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร และคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 สร้างโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม พัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และ ปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ และจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เพื่อพัฒนามุ่งสู่ Thailand 4.0 และมีจุดเน้นด้านทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล และมีค่านิยมคือ บริหารดี มี มาตรฐาน ผลงานไอที วิถีคุณภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น, 2567)

จากสภาพปัญหาความจำเป็นและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอยู่ในระดับใด ประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นอยู่ในระดับใด และภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาตอนแรก อยู่ในระดับใดและมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาใดที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรกต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรก
3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรก

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีการดำเนินการ ดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรก ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการคำนวณโดยใช้สูตรของTaro Yamane ให้ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 355 คน จากประชากรที่เป็นผู้บริหารและครู จำนวนทั้งหมด 3,191 คน แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ขนาดของโรงเรียน แล้วสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาและครู

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรก ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ 2) ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 3) ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ 4) ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ 5) ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรก ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อ

ยกระดับการเรียนรู้ 2) ด้านการออกแบบการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม 3) ด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู 4) ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือในโรงเรียน 5) ด้านการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล

3. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทำการ ศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาร่างแบบสอบถามตามลักษณะของตัวแปรที่ต้องการศึกษาแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา (Content) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อความถามกับวัตถุประสงค์มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ต่อมานำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 ชุด เพื่อมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.973 แล้วนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กับสถานศึกษาผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นโดยแบบสอบถามแต่ละชุดมี QR Code ของแบบสอบถามที่จัดทำใน Google Form ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง รวมทั้งตรวจสอบการตอบกลับจากแบบสอบถามที่จัดทำใน Google Form เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืน จึงตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูลนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วน มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอด้วยความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลของสถานศึกษา วิเคราะห์ ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และแปลความหมายตามเกณฑ์ขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2556) ที่แบ่งระดับค่าเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ ตั้งแต่น้อยที่สุดถึงมากที่สุด สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาผลของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60 ,S.D. = 0.58) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.74 ,S.D. = 0.50) รองลงมาได้แก่ ด้านการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.74 S.D. = 0.50) ส่วนด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.56 ,S.D. = 0.64) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นโดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. การเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์	4.74	0.50	มากที่สุด	1
2. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล	4.50	0.64	มากที่สุด	3
3. ความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ	4.56	0.64	มากที่สุด	5
4. การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ	4.48	0.64	มากที่สุด	4
5. การเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล	4.74	0.50	มากที่สุด	2
รวม	4.60	0.58	มากที่สุด	-

2. ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.44, S.D. = 0.67) เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.66) รองลงมาได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.46, S.D. = 0.66) ส่วนด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.69) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวม

ประสิทธิผลของสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. การใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนรู้	4.44	0.67	มาก	3
2. การออกแบบการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม	4.46	0.66	มาก	2
3. สมรรถนะดิจิทัลของครู	4.43	0.68	มาก	4
4. วัฒนธรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือในโรงเรียน	4.41	0.69	มาก	5
5. การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล	4.48	0.66	มาก	1
รวม	4.44	0.67	มาก	-

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน พบว่า ระดับระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดของงานวิจัย ได้แก่ ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ และด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 51.10 ($R^2 = .511$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 3.954 ($SE_{est.} = 3.954$) พบว่า ปัจจัยทั้ง 2 ตัวแปรสามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 50.80 ($R^2_{adj} = .508$) ส่วนอีกร้อยละ 49.20 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อำนาจทำนายของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

ตัวแปรทำนาย	b	β	t	p
1. ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ(X_3)	1.523	.393	7.617**	<.001
2. ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ (X_4)	1.160	.156	7.446**	<.001
3. ค่าคงที่ (Constant)	29.085	-	11.426**	<.001

$R = .715$, $R^2 = .511$, $R^2_{adj} = .508$, $F = 55.443$,
 $df_1 = 1$, $df_2 = 352$, Sig. <.001, $SE_{est.} = 3.954$

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลและนโยบายการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของสมาคมเทคโนโลยีการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดมาตรฐานภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารไว้ 5 ด้าน ได้แก่ การเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ และการเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา พัฒนาศักยภาพครูและผู้เรียน ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อ

การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล(International Society for Technology in Education: ISTE, 2009) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของปิยนุช โคตรทุม ที่อธิบายว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี หมายถึงความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี การสนับสนุนทรัพยากร และโครงสร้างพื้นฐาน การส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครู และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้วัดกรรมอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีการเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีของสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดเป้าหมายร่วมที่สอดคล้องกับบริบทขององค์กร จากนั้นจึงนำวิสัยทัศน์ดังกล่าวไปสู่การกำหนดแผนกลยุทธ์ การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและบุคลากรให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ปิยนุช โคตรทุม, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าวที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี เปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา จะสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์สู่การกำหนดแผนกลยุทธ์ การจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาศักยภาพครูได้อย่างเป็นระบบ อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการพัฒนาและจัดสรรโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ซอฟต์แวร์ และแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน การสื่อสาร และการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ดียิ่งขึ้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของวอกท์ (Voogt) ที่อธิบายว่าประสิทธิผลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเกิดจากการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการบริหารและการจัดการเรียนรู้ในทุกมิติ ทั้งด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ การพัฒนาสมรรถนะครู วัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมมือ และการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่างเหมาะสม (Voogt, 2013) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของมอทท์ ที่ระบุว่าประสิทธิผลของสถานศึกษาสะท้อนจากความสามารถในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ (Mott, 1972) จากแนวคิดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการพัฒนาระบบการทำงานร่วมกัน การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและการ

ตัดสินใจ รวมถึงการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครูอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สามารถยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยรวมได้อย่างชัดเจน

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่า ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ และ ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ เป็นตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 51.10 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลและนโยบายการศึกษา ทั้งนี้ ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ สะท้อนถึงการที่ผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้และการบริหารงาน ตลอดจนสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ทำให้ครูเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีความมั่นใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และสามารถพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาและผลลัพธ์ของผู้เรียนสูงขึ้น นอกจากนี้ ด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารนำเทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการวางแผน การบริหาร การกำกับติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถปรับปรุงระบบการบริหารจัดการได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา อีกทั้งยังช่วยให้การตัดสินใจมีความถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ครูและบุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ เกิดการพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง และทำให้สถานศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายตามพันธกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น เมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี โดยเฉพาะการมุ่งสู่ความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ ควบคู่กับการปรับปรุงการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ย่อมส่งผลให้ครูและบุคลากรมีสมรรถนะดิจิทัลสูงขึ้น การจัดการเรียนรู้มีคุณภาพ เกิดวัฒนธรรมการทำงานแบบร่วมมือ และการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งนำไปสู่การยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยรวม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารที่มีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ สามารถยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการพัฒนาครู การจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการเชิงข้อมูล ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับศักรินทร์ เหมหงษา ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลของโรงเรียนได้ร้อยละ 65 โดยองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผล ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีในการวัดและประเมินผล จริยธรรมในการ

ใช้เทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน ซึ่งสะท้อนว่าการบริหารจัดการโดยใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบมีบทบาทโดยตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา (ศักรินทร์ เหมหงษา, 2565) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิจัยของภัสภูมิ กิตติรัตนบุตร ที่พบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียนในระดับสูง ($r = .795$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการบริหารงานได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารที่สามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหาร การสื่อสาร และการจัดการเรียนรู้ จะช่วยให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ภัสภูมิ กิตติรัตนบุตร, 2566) โดยสรุป ผลการวิจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างสะท้อนในทิศทางเดียวกันว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาครู และการยกระดับคุณภาพผู้เรียน ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยในครั้งนี้อย่างชัดเจนและยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพถูกสร้างโดย ปัญญาประดิษฐ์

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

จากภาพอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาครู และการยกระดับ

คุณภาพผู้เรียน ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยในครั้งนี้อย่างชัดเจนและยกระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษาได้ ผ่านองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ และการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล เมื่อผู้บริหารนำหลักดังกล่าวไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา จะส่งผลให้เกิดการยกระดับประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

บทสรุป

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พบว่า ด้านการสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ได้แก่ ด้านความเป็นเลิศในการปฏิบัติอย่างมืออาชีพ และด้านการปรับปรุงอย่างเป็นระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยจัดให้มีการอบรม การนิเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนให้บุคลากรสามารถเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการปฏิบัติงานได้อย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัล
2. สถานศึกษาควรส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) และสนับสนุนให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนและประสิทธิภาพของสถานศึกษา
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการนำข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการวางแผน การกำกับติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการ และเพิ่มประสิทธิภาพของสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดหรือบริบทที่ต่าง กัน เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โรงเรียนเอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบริบทในการบริหารจัดการและการใช้เทคโนโลยี
2. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นที่อาจส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา เช่น วัฒนธรรม องค์กร สมรรถนะดิจิทัลของครู แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การบริหารการเปลี่ยนแปลง หรือบรรยากาศองค์กร เพื่อให้สามารถอธิบายประสิทธิผลของสถานศึกษาได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น
3. ควรใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยเพิ่มการสัมภาษณ์เชิง ลึก การสนทนากลุ่ม หรือการศึกษากรณีตัวอย่าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่สะท้อนแนวทางการ พัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและการยกระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน
4. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีกับผลลัพธ์ด้านอื่นของสถานศึกษา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนรู้ ความพึงพอใจของครู หรือ ประสิทธิภาพการบริหารงาน เพื่อให้เห็นผลกระทบของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีในมิติที่หลากหลาย
5. ควรพัฒนาและศึกษารูปแบบหรือโปรแกรมการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของ ผู้บริหารสถานศึกษา และประเมินผลการนำไปใช้จริง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ให้สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความเป็นองค์กรดิจิทัลและเพิ่มประสิทธิผลของสถานศึกษาได้อย่าง เป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา ชวนะไพศาล. (2563). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. *การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิต วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คมกริช สังขรัตน์. (2563). อิทธิพลของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อประสิทธิผล ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐมและสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัญนิชา สุขวงศ์. (2563). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 29. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- ประจัญ เดชสุภา. (2562). ประสิทธิภาพของสถานศึกษาและการประเมินผลการบริหาร. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปิยนุช โคตรทุม. (2563). องค์ประกอบของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ภัสภูมิ กิตติรัตนบุตร. (2566). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีรชาติ กาญจนกันโห. (2562). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโรงเรียนสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศักรินทร์ เหมหงษา. (2565). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สัญญา โสภิน. (2565). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น. (2567). *ข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น*. <https://www.kknsec.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*. <https://www.obec.go.th/>
- อนุวัฒน์ อินต๊ะ. (2568). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยพะเยา.

- Flanagan, L., & Jacobsen, M. (2003). Technology leadership for the twenty-first-century principal. *Journal of Educational Administration*, 41(2): 124–142.
- International Society for Technology in Education. (2009). *National educational technology standards for administrators*. (2nd ed.). International Society for Technology in Education. <http://www.iste.org/standards/standards/standards-for-administrators>
- Mott, P. E. (1972). *The characteristics of effective organizations*. New York: Harper & Row.
- Voogt, J. (2013). ICT in education: Trends and challenges. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 8(1): 93–101.

การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาท
และพระพุทธศาสนาหมหายานเพื่อพัฒนาจิตใจผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศ
A Comparative Study of the Guideline for Radiating Loving-
Kindness in Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism for
Improving the Mind of Expatriates

พระกฤตกร ชัยชูชนะภัย Phra Kittikorn Chaichoochanaphai

คณะพุทธศาสตร์, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: phrakittikorn@buddha-mahametta.com

Received July 31, 2026; Revised August 8, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด หลักการและสภาพปัญหาการพัฒนาจิตใจของผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศ 2) ศึกษาแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหมหายานเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศและ 3) เปรียบเทียบและสังเคราะห์แนวทางการแผ่เมตตาของพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหมหายานเพื่อพัฒนาเป็นโมเดลการบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสารร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 รูป/คน ประกอบด้วยพระภิกษุ นักปฏิบัติธรรม นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบศึกษาเอกสารและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ ผลการวิจัยพบว่า ผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศส่วนใหญ่เผชิญกับความโดดเดี่ยว ความคิดถึงบ้าน ความเครียด และปัญหาการปรับตัวต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจและคุณภาพชีวิต การแผ่เมตตาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงทางจิตผ่านการเจริญสติ การให้อภัยตนเองและการแผ่เมตตาออกสู่ผู้อื่นอย่างเป็นลำดับ ส่วนพระพุทธศาสนาหมหายานให้ความสำคัญกับโพธิจิต มหากกรุณาและการใช้วิธีการอันแยบคาย เช่น การเจริญภาวนา การบริการ

มนตราและการสร้างจินตภาพเพื่อหล่อหลอมความเมตตาและความกรุณาต่อสรรพสัตว์ ผลการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า แม้ทั้งสองนิกายจะมีหลักคิดและวิธีปฏิบัติแตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายร่วมกันในการขัดเกลาจิตใจ พัฒนาเมตตา กรุณา และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ จึงสามารถสังเคราะห์เป็นโมเดลการบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศซึ่งบูรณาการความมั่นคงทางจิตตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทเข้ากับความกรุณาอันเปิดกว้างตามแนวพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ลดความขัดแย้งภายในตนเองและระหว่างบุคคล ส่งเสริมการปรับตัวในสังคมพหุวัฒนธรรมและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสมดุลและสันติสุข

คำสำคัญ: การพัฒนาจิตใจ; การแผ่เมตตา; พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน; พระพุทธศาสนาเถรวาท; ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ

Abstract

This research article aimed to: 1) investigate the concepts, principles, and existing problems related to the mental development of people living abroad; 2) examine the approaches to loving-kindness practice in Theravāda and Mahāyāna Buddhism for promoting the mental development of people living abroad; and 3) compare and synthesize the loving-kindness approaches of Theravāda and Mahāyāna Buddhism in order to develop an integrated loving-kindness model for enhancing the mental development of people living abroad. This study employed a qualitative research design using documentary research in conjunction with in-depth interviews with a total of 28 key informants, consisting of Buddhist monks, Buddhist meditation practitioners, Buddhist scholars, and experts. The research instruments consisted of a document review form and a semi-structured interview guide. Data were analyzed using content analysis and comparative synthesis. The findings revealed that people living abroad commonly experience loneliness, homesickness, stress, and difficulties in adapting to cultural differences, all of which negatively affect their mental well-being and quality of life. The Theravāda Buddhist approach to loving-kindness emphasizes the cultivation of mental stability through mindfulness practice, self-forgiveness, and the gradual extension of loving-kindness toward others. In contrast, the Mahāyāna Buddhist approach places greater emphasis on bodhicitta, great compassion, and the application of skillful means, including meditative practice,

mantra recitation, and visualization, to cultivate loving-kindness and compassion toward all sentient beings. The comparative analysis further demonstrated that although the two Buddhist traditions differ in their philosophical perspectives and methods of practice, they share the common objective of eliminating mental defilements, cultivating loving-kindness and compassion, and promoting peaceful coexistence. Based on these findings, an Integrated Loving-kindness Model for Enhancing the Mental Development of People Living Abroad was synthesized. The model integrates the Theravāda emphasis on mental stability with the Mahāyāna emphasis on universal compassion in order to strengthen psychological resilience, reduce both intrapersonal and interpersonal conflicts, facilitate adaptation within multicultural societies, and promote balanced and peaceful coexistence with others.

Keywords: Mental Development; Loving-kindness; Mahāyāna Buddhism; Theravāda Buddhism; People Living Abroad

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การเดินทางไปศึกษา ทำงาน สมรส หรือแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจในต่างประเทศเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากต้องดำเนินชีวิตห่างจากครอบครัว ชุมชน ภาษา และวัฒนธรรมที่คุ้นเคย แม้การใช้ชีวิตในต่างแดนจะเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่และพัฒนาศักยภาพของตน แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับนำมาซึ่งความท้าทายทางจิตใจหลายประการ โดยเฉพาะความคิดถึงบ้าน ความเหงา ความโดดเดี่ยวทางสังคม ความกดดันจากการสื่อสาร ตลอดจนความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับค่านิยมและวิถีชีวิตของสังคมใหม่ ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมของประเทศที่เข้าไปอาศัยอาจทำให้บุคคลเกิดความสับสนทางอัตลักษณ์ ความวิตกกังวล และความขัดแย้งภายในตนเอง โดยเฉพาะเมื่อขาดเครือข่ายสนับสนุนจากครอบครัว และบุคคลที่ไว้วางใจได้ (Horne, 2024) การปรับตัวทางวัฒนธรรมจึงมิใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอก แต่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอารมณ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมใหม่ด้วย (Bekteshi & Kang, 2020) นอกจากนี้ ความเหงาและความโดดเดี่ยวทางสังคมยังมีความสัมพันธ์กับความผิดปกติทางจิตเวชและคุณภาพชีวิตที่ลดลง โดยเฉพาะเมื่อบุคคลต้องเผชิญกับทั้งสองภาวะพร้อมกัน (Kim et al., 2025) ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางที่ช่วยให้ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศสามารถดูแลและพัฒนาจิตใจของตนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจ โดยเสนอหลักเมตตาเป็นแนวทางสำคัญ ในการลดความโกรธ ความอาฆาต ความพยาบาท และความรู้สึกแบ่งแยกระหว่างตนเองกับผู้อื่น เมตตาหมายถึงความปรารถนาให้ตนเองและผู้อื่นมีความสุข ปลอดภัย และปราศจากการเบียดเบียน การเจริญเมตตาจึงช่วยปรับจิตที่ขุ่นเคืองและหวาดระแวงให้มีความอ่อนโยน เปิดกว้าง และพร้อม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง (พระพรหมคุณาภรณ์ ป. อ. ปยุตโต, 2564) ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท การฝึกเมตตาเริ่มจากการสร้างความปรารถนาดีต่อตนเอง แล้วจึงขยายไปยัง บุคคลที่เคารพ บุคคลที่รัก บุคคลที่เป็นกลาง และบุคคลที่มีความขัดแย้งตามลำดับ กระบวนการ ดังกล่าวช่วยให้ผู้ปฏิบัติค่อยๆ ลดความลำเอียงและพัฒนาจิตให้สามารถปรารถนาดีต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค (พระพุทธโฆสาจารย์, 2548) ส่วนพระพุทธศาสนามหายานมุ่งเน้นการพัฒนาโพธิจิตและมหากรุณา โดยส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติตระหนักถึงความทุกข์ของสรรพสัตว์และตั้งใจบำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น (Cheng, 2020) แนวทางมหายานยังใช้วิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การเจริญภาวนา การ บริกรรมมนตรา และการสร้างจินตภาพของพระพุทธเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ เพื่อหล่อหลอมจิตใจให้เกิด ความกรุณาและความรับผิดชอบต่อสรรพชีวิต (Gyatso, 2020) แม้ทั้งสองนิกายจะมีจุดเริ่มต้นและ วิธีการฝึกแตกต่างกัน แต่ต่างมุ่งขัดเกลาจิตใจ ลดการเบียดเบียน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ข้อมูลเชิงพื้นที่จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศต้อง เผชิญกับความทุกข์ที่ซับซ้อนทั้งจากการพลัดพราก การสูญเสียเครือข่ายทางสังคม และการขาดพื้นที่ ปลอดภัยทางอารมณ์ แม้บางคนจะมีงานทำและมีรายได้มั่นคง แต่เมื่อกลับถึงที่พักกลับต้องเผชิญกับ ความเจ็บเหงาและไม่มีบุคคลใกล้ชิดให้ระบายความรู้สึก ปัญหาดังกล่าวปรากฏชัดเจนในช่วงแรก ของการปรับตัว เนื่องจากบุคคลยังไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนใหม่ได้อย่างมั่นคง ผู้ให้ ข้อมูลบางรายสะท้อนว่า การเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคมและการสูญเสียสถานะที่เคยมีในประเทศ เดิมอาจทำให้เกิดความรู้สึกด้อยค่า แยกแยก และต้องสร้างความหมายของชีวิตขึ้นใหม่ ข้อจำกัด ด้านภาษาและความแตกต่างทางวัฒนธรรมยังทำให้การขอคำปรึกษาหรือการสร้างควมไว้วางใจกับ บุคคลรอบข้างเป็นไปได้ยาก เมื่อเกิดปัญหาในชีวิตหรือในสถานที่ทำงาน ความเครียดจึงถูกสะสมและ อาจพัฒนาไปสู่ความวิตกกังวลหรือภาวะซึมเศร้าได้ ขณะเดียวกัน กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรมที่อาศัยอยู่ ต่างประเทศได้สะท้อนว่า ภาระงาน การพิสูจน์คุณค่าของตนในฐานะชาวต่างชาติ และการไม่มี ครอบครัวอยู่ใกล้ชิด เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเหนื่อยล้าทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การปรับตัวภายนอกเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่จำเป็นต้องมีแนวทางพัฒนาความ มั่นคงและภูมิคุ้มกันจากภายในจิตใจควบคู่กันไป

จากสภาพปัญหา หลักการทางพระพุทธศาสนา และข้อมูลเชิงพื้นที่ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การแผ่เมตตาที่มีศักยภาพในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อดูแลจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ เพราะช่วยให้ บุคคลเรียนรู้ที่จะยอมรับและให้อภัยตนเอง ลดความขุ่นเคือง และขยายความเข้าใจไปสู่ผู้อื่นในสังคม

ที่มีความแตกต่างหลากหลาย งานวิจัยร่วมสมัยยังพบว่าการฝึกภาวนาบนพื้นฐานของความเมตตาและความกรุณามีส่วนช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวล และอาการซึมเศร้า รวมทั้งส่งเสริมอารมณ์เชิงบวกและความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น (Galante et al., 2023) อย่างไรก็ตาม งานศึกษาที่นำแนวทางการแผ่เมตตาของพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหายนมาเปรียบเทียบอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงกับปัญหาเฉพาะของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศยังมีจำกัด แม้จะมีการศึกษารากฐานแนวคิด และลักษณะของเมตตาในทั้งสองนิกายมาแล้วก็ตาม (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร และคณะ, 2565) ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาและเปรียบเทียบหลักการ วิธีปฏิบัติ และเป้าหมายของการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาทั้งสองนิกาย เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์โมเดลที่เหมาะสมกับชีวิตของผู้ที่อยู่ท่ามกลางสังคมต่างวัฒนธรรม งานวิจัยนี้มุ่งที่จะช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ลดความขัดแย้งภายในตนเอง และระหว่างบุคคล ส่งเสริมความสามารถในการปรับตัว และสนับสนุนการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสมดุลและสันติสุขในสังคมโลก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจและบริบทปัญหาของผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหายน เพื่อพัฒนาจิตใจผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหายนเพื่อพัฒนาจิตใจผู้อาศัยอยู่ต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาและเปรียบเทียบแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหายนเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** การวิจัยดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารควบคู่กับการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทั้งในด้านหลักการ แนวคิด วิธีการปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ในบริบทของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ
2. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจำนวนทั้งสิ้น 28 รูป/คน โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์หรือมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติและการแผ่เมตตาตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งด้านหลักคำสอน แนวทางการปฏิบัติ ประสบการณ์การนำหลักเมตตาไปใช้ในการดำเนินชีวิตและมุมมองเชิงวิชาการที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยได้อย่าง

เหมาะสม ประกอบด้วย พระวิปัสสนาจารย์ฝ่ายเถรวาท จำนวน 2 รูปและพระวิปัสสนาจารย์ฝ่ายมหายาน จำนวน 2 รูปซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการสอนและการปฏิบัติกรรมฐานตามแนวทางของแต่ละนิกาย นักปฏิบัติธรรมฝ่ายพระพุทธศาสนาเถรวาท ณ เมืองบอสตัน ประเทศอเมริกา จำนวน 6 คนและนักปฏิบัติธรรมฝ่ายพระพุทธศาสนา มหายาน ณ เมืองบอสตัน ประเทศอเมริกา จำนวน 6 คนคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติธรรมและดำเนินชีวิตอยู่ในต่างประเทศ นอกจากนี้ผู้วิจัยคัดเลือกนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน รวมทั้งนักวิชาการรวมถึงผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมประชุมสนทนากลุ่ม จำนวน 7 รูป/คน ซึ่งคัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรม การพัฒนาจิตใจ หรือการดำเนินชีวิตในบริบทต่างวัฒนธรรมเพื่อร่วมพิจารณา ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะต่อผลการสังเคราะห์แนวทางการแผ่เมตตาสำหรับการพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศให้มีความชัดเจน เหมาะสม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร แบบวิเคราะห์เนื้อหาและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและวัตถุประสงค์ของการวิจัยก่อนนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ความสอดคล้องของข้อคำถามและความครอบคลุมของประเด็นการวิจัย แล้วจึงปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน หนังสือบทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแผ่เมตตา การพัฒนาจิตและสุขภาพจิตของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้และการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการสังเคราะห์รูปแบบการบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตา โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองตลอดกระบวนการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ สังเคราะห์และตีความเพื่อแสดงความเหมือน ความแตกต่างและจุดเด่นของแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนา มหายาน ก่อนบูรณาการเป็นองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดลการบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ ซึ่งเป็นผลลัพธ์สำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลของวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การเดินทางไปอาศัยอยู่ต่างประเทศเป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตทั้งด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศต้อง

ปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม ภาษา ค่านิยม และรูปแบบความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากสังคมเดิม ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเครียด ความวิตกกังวล ความสับสนด้านอัตลักษณ์ และความรู้สึกแปลกแยก หากไม่สามารถปรับสมดุลระหว่างวัฒนธรรมเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ได้อย่างเหมาะสม การเปิดใจเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมควบคู่กับการรักษาคุณค่าและรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคง จากการสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัญหาสำคัญของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความทุกข์จากการพลัดพรากครอบครัวและการสูญเสียเครือข่ายสนับสนุนทางสังคม ซึ่งนำไปสู่ความเหงา ความโดดเดี่ยว และการขาดที่พึ่งทางใจ 2) ความสับสนด้านอัตลักษณ์จากการเปลี่ยนแปลงบทบาทสถานภาพ และวิถีชีวิต ทำให้ความมั่นใจและการเห็นคุณค่าในตนเองลดลง จนต้องสร้างความหมายและอัตลักษณ์ใหม่จากประสบการณ์ชีวิตในต่างแดนและ 3) ความกดดันจากภาระงาน เศรษฐกิจ และความรับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งทำให้เกิดความเครียดสะสมและลดโอกาสในการดูแลสุขภาพทางจิตของตนเอง ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยทั้งสามด้านมีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อกันอย่างต่อเนื่อง โดยความเหงา ความโดดเดี่ยว ความเครียดจากการปรับตัว ความสับสนด้านอัตลักษณ์ และแรงกดดันจากบทบาทหน้าที่ ล้วนเป็นปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงต่อความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า และคุณภาพชีวิตที่ลดลง ดังนั้น การพัฒนาจิตใจจึงควรมุ่งเสริมสร้างความมั่นคงจากภายใน ส่งเสริมการรู้เท่าทันอารมณ์ การยอมรับตนเอง และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น โดยอาศัยแนวทางทางพระพุทธศาสนา เช่น การเจริญสติ การสวดมนต์ การภาวนา การรักษาความสัมพันธ์กับครอบครัว และการแผ่เมตตา ซึ่งล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความทุกข์ทางใจ เสริมสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ และช่วยให้ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศสามารถปรับตัวต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสมดุล มีคุณภาพชีวิตที่ดี และดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสงบและยั่งยืน

ผลของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานต่างมีแนวทางการแผ่เมตตาที่มุ่งพัฒนาจิตใจและลดความทุกข์ของมนุษย์ แม้จะมีหลักคิด วิธีปฏิบัติ และจุดเน้นแตกต่างกัน แต่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตและการปรับตัวของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม พระพุทธศาสนาเถรวาทเน้นการพัฒนาจิตจากภายในผ่านการเจริญสติและเมตตาภาวนา เริ่มจากการให้อภัยและแผ่เมตตาต่อตนเองก่อน แล้วจึงขยายไปยังบุคคลใกล้ชิด บุคคลที่เป็นกลาง บุคคลที่เคยมีความขัดแย้ง และสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อขจัดความโกรธ ความยึดมั่น และเสริมสร้างปัญญา อันนำไปสู่ความสงบภายในและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ ขณะที่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานให้ความสำคัญกับการตั้งโพธิจิตและการเจริญมหากรุณา โดยมุ่งพัฒนาตนเองควบคู่กับการช่วยเหลือสรรพสัตว์ผ่านกุศโลบายที่หลากหลาย เช่น การเจริญภาวนา การบริการภิกษุ การสร้างจินตภาพ และการระลึกถึงพระโพธิสัตว์ เพื่อหล่อหลอมจิตใจให้เกิดความ

เมตตา ความกรุณา และความเสียสละ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติสามารถลดความรู้สึกโดดเดี่ยว เปิดใจยอมรับความแตกต่าง และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองแนวทาง พบว่ามีเป้าหมายร่วมกันคือการลดความทุกข์ พัฒนาจิตใจ และส่งเสริมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ ความแตกต่างอยู่ที่ลำดับและวิธีการปฏิบัติ โดยพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งสร้างความมั่นคงภายในและการรู้เท่าทันตนเองก่อนขยายผลไปสู่ผู้อื่น ส่วนพระพุทธศาสนาหยานเน้นการปลูกฝังโพธิจิตและมหากรุณาตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อสร้างจิตสำนึกแห่งการเกื้อกูลต่อสรรพสัตว์ จากการสังเคราะห์ข้อมูลจึงสรุปได้ว่า แนวทางการแผ่เมตตาของทั้งสองนิกายมีลักษณะเกื้อหนุนและเติมเต็มซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาเถรวาทช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ การรู้เท่าทันตนเอง และการพึ่งพาตนเอง ขณะที่พระพุทธศาสนาหยานช่วยพัฒนาความเมตตา ความกรุณา และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น การบูรณาการจุดเด่นของทั้งสองแนวทางจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ ช่วยให้สามารถรับมือกับความเครียด ความเหงา ความคิดถึงบ้าน และความท้าทายจากการปรับตัวในสังคมต่างวัฒนธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเข้าใจ ความเคารพในความแตกต่าง และความสงบอย่างยั่งยืน

ผลของวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหยานมีทั้งจุดร่วมและจุดแตกต่างที่สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาจิตใจสำหรับผู้ที่อยู่ต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าทั้งสองนิกายจะมีรากฐานทางปรัชญา วิธีปฏิบัติ และลำดับขั้นของการพัฒนาจิตแตกต่างกัน แต่ต่างมีเป้าหมายร่วมกันคือการขัดเกลาจิตใจ พัฒนาความเมตตาและกรุณา ลดความทุกข์ทางใจ และส่งเสริมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านหลักการพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตจากภายใน โดยเริ่มจากการรู้เท่าทันตนเอง การให้อภัยตนเอง และการสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ก่อนขยายความเมตตาไปสู่บุคคลอื่นอย่างเป็นลำดับ ขณะที่พระพุทธศาสนาหยานมุ่งปลูกฝังโพธิจิตและมหากรุณาเป็นจุดตั้งต้น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์อย่างเสมอภาคโดยไม่แบ่งแยก แม้แนวคิดในการเริ่มต้นพัฒนาจิตจะแตกต่างกัน แต่ทั้งสองแนวทางต่างส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติลดอัตตา เปิดใจยอมรับผู้อื่น และพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อสังคม

ในทัศนะของผู้วิจัย แนวทางการแผ่เมตตาของพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหยานมิใช่แนวคิดที่แยกจากกัน หากแต่เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถเกื้อหนุนและเติมเต็มซึ่งกันและกันในการพัฒนาจิตใจ พระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นการฝึกฝนตนเองผ่านการเจริญสติ การพัฒนาปัญญา และการสร้างความมั่นคงภายในจิตใจ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ความกดดัน และความท้าทายจากการดำรงชีวิตในต่างประเทศได้อย่างมีสติและสมดุล ขณะที่พระพุทธศาสนาหยานให้ความสำคัญกับการปลูกฝังโพธิจิตและการเจริญมหากรุณา ซึ่งช่วยขยาย

มุมมองจากการพัฒนาตนเองไปสู่การเห็นคุณค่าและความทุกข์ของผู้อื่น ส่งเสริมความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และการเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ดังนั้น การบูรณาการจุดเด่นของทั้งสองแนวทางจึงช่วยเสริมสร้างทั้งความเข้มแข็งทางจิตใจและความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีการปฏิบัติพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทใช้การเจริญเมตตาภาวนาร่วมกับการเจริญสติและการพัฒนาปัญญา โดยค่อยๆ ขยายความเมตตาจากตนเองไปยังบุคคลที่รัก บุคคลที่เป็นกลาง บุคคลที่มีความขัดแย้ง และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ส่วนพระพุทธศาสนา มหายานใช้กุศโลบายที่หลากหลาย เช่น การเจริญภาวนา การบริกรรมมนตรา การสร้างจินตภาพ และการระลึกถึงพระโพธิสัตว์ เพื่อปลูกฝังความกรุณาและความปรารถนาดีต่อสรรพชีวิตอย่างไม่มีประมาณ แม้วิธีปฏิบัติจะแตกต่างกัน แต่ล้วนส่งผลให้ผู้ปฏิบัติลดความโกรธ ความคับข้องใจ ความคิดถึงบ้าน และความโดดเดี่ยว พร้อมทั้งเพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมใหม่

ในมุมมองของผู้วิจัย วิธีการแผ่เมตตาของพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนา มหายานมีจุดเด่นที่สามารถเสริมกันได้อย่างเหมาะสม พระพุทธศาสนาเถรวาทเน้นการฝึกเมตตาอย่างเป็นลำดับ เริ่มจากตนเองก่อนขยายไปสู่ผู้อื่น โดยเน้นการเริ่มจากจุดเล็กแล้วขยายออกตามลำดับ ขั้นตอน เริ่มจากตนเอง (ตนเป็นที่รัก) -> คนที่รัก -> คนกลางๆ -> คนที่ไม่ชอบ/ศัตรู -> สรรพสัตว์ ทุกภพภูมิ เพื่อขจัดความพยาบาทและสร้างความสงบภายในจิตใจ เพื่อพัฒนาความมั่นคงทางอารมณ์ ลดอคติ และเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวต่อความแตกต่างของสังคมและวัฒนธรรม ขณะที่พระพุทธศาสนา มหายานผูกติดกับ ปณิธานแห่งโพธิจิต (Bodhicitta) และความรู้แจ้งใน สุนฺญตา (Emptiness) การแผ่เมตตาทำเพื่อมุ่งช่วยสรรพสัตว์ทั้งหมดให้พ้นทุกข์และบรรลุพุทธภูมิ โดยมองว่า สรรพสัตว์ในสังสารวัฏเคยเป็นมารดาหรือผู้มีพระคุณของเราในอดีตชาติ เมื่อนำวิธีปฏิบัติของทั้งสองนิกายมาบูรณาการ ผู้ปฏิบัติสามารถเลือกประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ช่วยเสริมสร้างทั้งความเข้มแข็งภายใน การรับมือกับความกดดันจากการใช้ชีวิตในต่างประเทศ และการอยู่ร่วมกับผู้คนต่างวัฒนธรรมด้วยความเมตตา ความเข้าใจ และความเคารพในความแตกต่างอย่างสมดุลและยั่งยืน

ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบเป้าหมายของการปฏิบัติพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งสร้างความสงบและความมั่นคงภายในจิตใจของผู้ปฏิบัติเป็นพื้นฐานสำคัญก่อนพัฒนาสัมพันธภาพกับผู้อื่น โดยช่วยเน้นการสร้าง การเมตตาตนเอง (Self-Compassion) ก่อน เพื่อไม่ให้เกิดภาวะซึมเศร้า หรือหมดพลัง (Burnout) ขณะที่พระพุทธศาสนา มหายานมุ่งสร้างคุณประโยชน์ต่อสรรพสัตว์ควบคู่กับการพัฒนาตนเอง โดยช่วยปรับมุมมองต่อคนต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ให้เห็นความ

เชื่อมโยงกัน (Interconnectedness) ลดอคติและการแบ่งเขาแบ่งเรา อย่างไรก็ตาม ทั้งสองนิกายต่างมุ่งสู่การลดกิเลส ส่งเสริมเมตตา กรุณา และการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ จึงสามารถประยุกต์ใช้เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศซึ่งต้องเผชิญความเครียด ความเหงา ความคิดถึงบ้าน และแรงกดดันจากการปรับตัวในสังคมใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบูรณาการจุดเด่นของการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหมายาน พบว่า แนวทางของทั้งสองนิกายมีความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อหนุนและสามารถเสริมศักยภาพซึ่งกันและกันในการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติ พระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นการพัฒนาจิตจากภายในผ่านการเจริญสติ การพึ่งพาตนเอง และการฝึกฝนปัญญา เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ อย่างมีสติ ขณะที่พระพุทธศาสนาหมายานให้ความสำคัญกับการปลูกฝังโพธิจิต การเจริญมหากรุณา และการอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งช่วยส่งเสริมความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และการสร้างสัมพันธ์ที่ดีในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เมื่อนำจุดเด่นของทั้งสองแนวทางมาบูรณาการร่วมกัน จะช่วยพัฒนาทั้งความมั่นคงภายในจิตใจ ความสามารถในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมใหม่ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเมตตา ความเข้าใจ และความเคารพในความแตกต่าง อันเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขในสังคมพหุวัฒนธรรมและสังคมโลกยุคปัจจุบัน

ในมุมมองของผู้วิจัย การบูรณาการจุดเด่นของการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหมายานเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ โดยพระพุทธศาสนาเถรวาทช่วยพัฒนาความมั่นคงทางอารมณ์ผ่านการเจริญสติ การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาปัญญา ทำให้สามารถรับมือกับความเครียดและความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีสติ ขณะที่พระพุทธศาสนาหมายานมุ่งปลูกฝังโพธิจิต ความกรุณา และการเกื้อกูลผู้อื่น ซึ่งช่วยสร้างความเห็นอกเห็นใจและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมพหุวัฒนธรรม เมื่อประยุกต์ใช้ทั้งสองแนวทางร่วมกัน จะช่วยเสริมสร้างทั้งความเข้มแข็งภายใน การปรับตัวต่อบริบทใหม่ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเมตตา ความเข้าใจ และความเคารพในความแตกต่าง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและสันติในต่างประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศต้องเผชิญกับความท้าทายด้านจิตใจและการปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมใหม่ โดยปัญหาที่พบอย่างเด่นชัด ได้แก่ ความเครียดจากการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม ความสับสนด้านอัตลักษณ์ ความเหงา ความรู้สึกโดดเดี่ยว และการขาดเครือข่ายทางสังคม ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต

คุณภาพชีวิต และการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ที่พำนักอยู่ต่างประเทศ ดังนั้น การพัฒนาจิตใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ การรู้เท่าทันอารมณ์ และความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะการย้ายถิ่นฐานทำให้บุคคลต้องเผชิญกับความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม ค่านิยม และวิถีชีวิต รวมทั้งต้องห่างไกลจากครอบครัวและเครือข่ายทางสังคมเดิม ส่งผลให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ความกดดันทางจิตใจ และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ หากขาดแนวทางในการพัฒนาจิตใจและการดูแลสุขภาพทางจิตอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kim et al. ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเหงา ความโดดเดี่ยวทางสังคม และความผิดปกติทางจิตเวช โดยพบว่าความเหงาและความโดดเดี่ยวทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิต รวมทั้งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาทางจิตใจ จึงควรส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและลดความรู้สึกโดดเดี่ยว (Kim et al., 2025) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชนทอง วิหาเดช ที่อธิบายว่า การประยุกต์ใช้หลักเมตตาภาวนาช่วยพัฒนาจิตใจ ลดความโกรธ ความเครียด และส่งเสริมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเข้าใจและปรารถนาดี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการปรับตัวและการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในสังคมที่มีความหลากหลาย (ชนทอง วิหาเดช, 2561)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน แม้จะมีหลักการและวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันแต่ต่างสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม โดยพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นการเจริญเมตตาภาวนาตามหลักพรหมวิหารเริ่มจากการแผ่เมตตาต่อตนเองก่อนขยายไปสู่ผู้อื่นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของจิต การรู้เท่าทันอารมณ์และการลดอคติ ขณะที่พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานให้ความสำคัญกับการตั้งโพธิจิต การเจริญมหากรุณาและการเกื้อกูลสรรพสัตว์ โดยอาศัยวิธีปฏิบัติที่หลากหลาย เช่น การสวดมนต์ การบริกรรมมนตราและการระลึกถึงพระพุทธเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ช่วยส่งเสริมความเมตตา ความกรุณาและการลดความยึดมั่นในตนเอง ทั้งนี้เพราะผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศต้องเผชิญกับความแตกต่างทางภาษา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตตลอดจนความเหงา ความเครียด และแรงกดดันจากการปรับตัว การพัฒนาจิตด้วยหลักเมตตาของทั้งสองนิกายจึงช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ส่งเสริมการรู้เท่าทันอารมณ์ การควบคุมตนเอง การเข้าใจผู้อื่นและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในสังคม พหุวัฒนธรรมส่งผลให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบและสมดุล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร และคณะ ที่ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน โดยพบว่าแม้ทั้งสองนิกายจะมีแนวปฏิบัติแตกต่างกันแต่ล้วนมุ่งลดความเห็นแก่ตัว ส่งเสริมการเจริญเมตตาและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูล (พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร และคณะ, 2565) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khoury et al.

ที่พบว่า การเจริญเมตตาภาวนาร่วมกับการสวดมนต์ช่วยส่งเสริมสุขภาพจิต ลดความวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้าพร้อมทั้งเพิ่มความเห็นอกเห็นใจ ความเชื่อมโยงกับผู้อื่นและความยืดหยุ่นทางอารมณ์ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการปรับตัวของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ (Khoury et al., 2023)

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหายน แม้จะมีหลักคิดและวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกัน แต่สามารถบูรณาการจุดเด่นของทั้งสองนิกายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งพัฒนาความมั่นคงของจิตผ่านการแผ่เมตตาต่อตนเอง การรู้เท่าทันอารมณ์และการพึ่งพาตนเอง ขณะที่พระพุทธศาสนาหายนมุ่งปลูกฝังโพธิจิต ความกรุณาและการเกื้อกูลสรรพสัตว์ซึ่งช่วยลดความยึดมั่นในตนเองและส่งเสริมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเข้าใจและความเคารพในความแตกต่าง การผสมผสานจุดแข็งของทั้งสองแนวทางจึงช่วยเสริมสร้างทั้งความเข้มแข็งภายในและความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม วัฒนธรรม ภาษาและวิถีชีวิตอาจก่อให้เกิดความเครียด ความรู้สึกแปลกแยกและความยากลำบากในการปรับตัว การพัฒนาจิตใจด้วยการบูรณาการหลักเมตตาของทั้งสองนิกายจึงช่วยให้บุคคลมีสติ รู้เท่าทันอารมณ์ ลดความยึดติดในตนเอง เปิดใจยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นและสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมใหม่ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ ที่ศึกษาเมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยพบว่า การเจริญเมตตาอย่างต่อเนื่องช่วยเสริมสร้างความสงบ ความมั่นคงของจิต และการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา (พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ, 2563) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเสฐียร ทั้งทองมะดัน ที่ศึกษาคัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตรซึ่งพบว่าพระพุทธศาสนาหายนมุ่งส่งเสริมความเสมอภาคแห่งพุทธภาวะ ความเมตตาและความกรุณาเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างการยอมรับความแตกต่างของบุคคลอันเป็นหลักการที่สามารถประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสันติ (เสฐียร ทั้งทองมะดัน, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาหายน ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่โดยเชื่อมโยงการพัฒนาความมั่นคงภายในจิตใจตามแนวเถรวาทเข้ากับการพัฒนาโพธิจิตและมหายานตามแนวหายน เพื่อให้เกิดแนวทางที่เกื้อหนุนทั้งการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สามารถนำไป

ประยุกต์ใช้กับผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศซึ่งต้องเผชิญกับความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม โดยสรุปเป็นโมเดลการบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ

ที่มา: โปรแกรม Canva

จากภาพอธิบายได้ว่า การวิจัยครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่จากการสังเคราะห์และเปรียบเทียบแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาเถรวาท จนพัฒนาเป็นโมเดลการบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายการพัฒนาจิตใจโดยผสมผสานจุดเด่นของทั้งสองนิกายให้สอดคล้องกับบริบทของการใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรม โมเดลดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 มิติ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การเกื้อกูลผู้อื่น การบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาและการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนี้

1. การพัฒนาตนเองตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเริ่มต้นจากการแผ่เมตตาต่อตนเอง ก่อนแล้วจึงขยายไปสู่ผู้อื่นตามลำดับ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดการเรียนรู้เท่าทันอารมณ์ ลดอคติ และพัฒนาความมั่นคงของจิต อันเป็นรากฐานสำคัญของการปรับตัวเมื่อต้องเผชิญกับความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตในต่างประเทศ
2. การเกื้อกูลผู้อื่นตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเน้นการตั้งโพธิจิตและการเจริญมหากรุณาควบคู่กับการพัฒนาตนเอง ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติลดความยึดมั่นในตนเอง เกิดความเมตตา ความกรุณา และพร้อมเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความเข้าใจและความเคารพในความแตกต่างของแต่ละบุคคล
3. การบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาของทั้งสองนิกาย โดยผลการสังเคราะห์พบว่า แม้พระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาเถรวาทจะมีหลักคิดและวิถีปฏิบัติแตกต่างกัน แต่สามารถประยุกต์ใช้ร่วมกันได้อย่างเกื้อหนุน พระพุทธศาสนาเถรวาทช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของจิต

การรู้เท่าทันอารมณ์ และการพึ่งพาตนเอง ขณะที่พระพุทธานุศาสนมหายานช่วยส่งเสริมความเมตตา ความกรุณา และการเกื้อกูลผู้อื่น การผสมผสานข้อดีของทั้งสองนิกายจึงช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีทั้งความอดทนในการจัดการอารมณ์ด้านลบอย่างค่อยเป็นค่อยไป และสามารถยกระดับจิตใจให้เกิดความเบิกบานผ่านการพัฒนาความเมตตาและมหากรุณาได้อย่างสมดุล

4. การประยุกต์ใช้โมเดลในการดำเนินชีวิต โดยองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ ช่วยลดความเครียดจากการปรับตัว ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และพัฒนาความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความเมตตา ความกรุณา และความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการแผ่เมตตาในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาเมฆาณเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศต้องเผชิญกับความเหงา ความโดดเดี่ยว ความคิดถึงบ้าน และความเครียดจากการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิต การประยุกต์ใช้หลักเมตตาภาวนาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจและการปรับตัวในสังคมพหุวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งพัฒนาจิตจากการแผ่เมตตาต่อตนเอง การเจริญสติ และการพัฒนาปัญญา เพื่อสร้างความมั่นคงภายในก่อนขยายไปสู่ผู้อื่น ขณะที่พระพุทธศาสนาเมฆาณเน้นการตั้งโพธิจิต การเจริญมหากรุณา และการใช้กุศโลบายในการหล่อหลอมจิตใจให้เกิดความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ แม้ทั้งสองนิกายจะมีหลักการและวิธีปฏิบัติแตกต่างกัน แต่ต่างมีเป้าหมายร่วมกันในการขัดเกลาจิตใจ ส่งเสริมเมตตา กรุณา และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ ข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัยคือการสังเคราะห์เป็นโมเดลการบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาเพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศ ซึ่งผสมผสานความมั่นคงทางจิตตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทเข้ากับความกรุณาอันเปิดกว้างตามแนวพระพุทธศาสนาเมฆาณ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางใจ ลดความขัดแย้งทั้งภายในตนเองและระหว่างบุคคล และส่งเสริมการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกอย่างสมดุลและสันติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรบูรณาการหลักเมตตาธรรมไว้ในหลักสูตรเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ที่จะเดินทางไปศึกษา ทำงาน หรือพำนักในต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ลดความเครียดจากการปรับตัวข้ามวัฒนธรรม และส่งเสริมให้สามารถดูแลสุขภาพจิตของตนเองได้อย่างเหมาะสมตั้งแต่ออกเดินทาง

2. องค์กรทางศาสนาและคณะสงฆ์ไทยในต่างประเทศควรพัฒนาระบบดูแลสุขภาวะทางจิตเชิงรุก โดยประยุกต์แนวทางการแผ่เมตตาของพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานร่วมกันในการจัดกิจกรรมและให้คำปรึกษา เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์ ลดความโดดเดี่ยว และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่ชุมชนไทยในต่างแดน

3. สถานทูตและหน่วยงานที่ดูแลคนไทยในต่างประเทศควรสร้างความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตและเครือข่ายชุมชน เพื่อพัฒนาอาสาสมัครให้สามารถใช้หลักเมตตาธรรมเป็นเครื่องมือช่วยเหลือด้านจิตใจเบื้องต้น ทำให้ผู้ที่ประสบปัญหาความเครียดหรือความโดดเดี่ยวเข้าถึงการช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้ที่อาศัยอยู่ต่างประเทศควรฝึกแผ่เมตตาต่อตนเองอย่างสม่ำเสมอตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของจิต ลดการตำหนิตนเอง และเพิ่มความสามารถในการเผชิญปัญหาและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตในสังคมใหม่ด้วยสติและปัญญา

1. ผู้ปฏิบัติสามารถประยุกต์ใช้กุศโลบายของพระพุทธศาสนาหลายอย่าง เช่น การระลึกถึงพระพุทธเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ และการบริกรรมมนตรา เป็นแนวทางในการฟื้นฟูจิตใจ ลดความเครียด ความโดดเดี่ยว และเสริมสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงกับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน

2. ผู้ที่พำนักอยู่ในต่างประเทศควรเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาและการช่วยเหลือสังคมตามแนวคิดโพธิจิต เพื่อส่งเสริมความเมตตาและความกรุณา ลดความรู้สึกแปลกแยก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนในสังคมพหุวัฒนธรรม อันนำไปสู่การปรับตัวและการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยเชิงทดลองเพื่อประเมินผลก่อนและหลังการนำโมเดลบูรณาการแนวทางการแผ่เมตตาไปใช้กับคนไทยที่อาศัยอยู่ต่างประเทศและประสบปัญหาความเครียดโดยใช้เครื่องมือวัดที่เหมาะสมเพื่อประเมินประสิทธิผลของโมเดลต่อการพัฒนาจิตใจและสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดูแลสุขภาพจิตต่อไป

2. การศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและแอปพลิเคชันในการถ่ายทอดกระบวนการแผ่เมตตาและการดูแลสุขภาพจิตเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้ที่อยู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ห่างไกลจากวัดหรือชุมชนชาวพุทธและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างสะดวก เหมาะสมกับวิถีชีวิตในยุคดิจิทัล

3. การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์การนำเมตตาภาวนาไปใช้ใน กลุ่มที่มีบริบทเฉพาะ เช่น ผู้สูงอายุที่ย้ายถิ่นฐานตามครอบครัวและนักศึกษาต่างชาติที่อาศัยอยู่ตาม ลำพังเพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการและประสบการณ์ด้านจิตใจอันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการ แผ่เมตตาที่เหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทการดำเนินชีวิตของแต่ละกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- ชั้นทอง วิชาเดช. (2561). “การแผ่เมตตาในสังคมไทยตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. *ดุขฎี นิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2564). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 59). นนทบุรี: ผลิติธัมม.
- พระพุทธโฆสจารย์. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค (สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), ผู้แปล)*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ. (2563). “เมตตาธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. *วารสารธรรม วัตร*, 1(2): 45-52.
- พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร และคณะ. (2565). “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเมตตาใน พระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน”. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 18(2): 1-18.
- เสฐียร พังทองมะดัน. (2564). “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร: สารแห่งสันติภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียว”. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย*, 13(1): 5-13.
- Bekteshi, V., & Kang, S. (2020). “Contextualizing acculturative stress among Latino immigrants in the United States: a systematic review”. *Ethnicity & Health*, 25(6): 897–914.
- Cheng, W. (2020). “The Mahakaruna in Early Mahayana Buddhism: Doctrinal Evolution and Textual Development”. *Journal of Buddhist Studies*, 17(2): 45–67.
- Galante, J. et al. (2023). “Effects of Kindness-Based Meditation on Mental Health: A Systematic Review and Meta-Analysis”. *Journal of Clinical Psychology*, 79(4): 1022–1048.
- Gyatso, T. (2020). “The Way of Compassion: Core Teachings from the Mahayana Tradition”. *Journal of Buddhist Ethics*, 27(1): 123-149.

- Horne, C. (2024). "Acculturation and Mental Health: A Scoping Review". *Creative Nursing*. <https://doi.org/10.1177/10784535241229146>.
- Kim, E. J., et al. (2025). "Loneliness, social isolation and psychiatric disorders: insights from the National Mental Health Survey in Korea".
<https://doi.org/10.1192/bjo.2025.60>.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน
มัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่

The Guidelines for Creative Leadership and School
Administration of Secondary Schools under Hatyai School
Cluster Campus Network

^{1*} นีรภา ประสารการ Neerapa Prasankan

^{2**} นวรัตน์ ไวชมภู Navarat Waichompu

^{1,2} คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

^{1,2}, Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University

*First author, e-mail: Nhuunee007@gmail.com

**Corresponding author, e-mail: navarat.w@yru.ac.th

Received July 8, 2026; Revised August 9, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา 14 โรงเรียน จำนวน 291 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนและสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.971 ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าระหว่าง 0.879–0.929 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านแรงจูงใจ ด้านจินตนาการ ด้านความยืดหยุ่น และด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับและ 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ พัฒนา

ความสามารถในการกำหนดทิศทางองค์กรจากข้อมูลสารสนเทศและการมีส่วนร่วม 2) ความยืดหยุ่น โดยส่งเสริมการบริหารการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารแบบสองทาง การกระจายอำนาจ และการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล 3) จินตนาการ โดยสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ การเรียนรู้จากองค์กรต้นแบบ และการสร้างเครือข่าย 4) แรงจูงใจ โดยเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มี คุณธรรม การยกย่องเชิดชูเกียรติ การพัฒนาวิชาชีพ และระบบพี่เลี้ยง 5) การทำงานเป็นทีมโดย ส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; ผู้บริหารสถานศึกษา; ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์

Abstract

This research article aimed to 1) examine the level of creative leadership among secondary school administrators in the Nakhon Hat Yai Educational Consortium, and 2) explore guidelines for developing such leadership. A mixed-methods design was used. Quantitative data were collected from 291 teachers across 14 secondary schools. Data were collected using a five-point Likert scale questionnaire. The instrument demonstrated satisfactory content validity, with indices ranging from 0.879 to 0.929, and excellent internal consistency reliability, with an overall Cronbach's alpha coefficient of 0.971. Quantitative data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. The qualitative phase involved structured interviews with seven key informants selected through purposive sampling, and the data were analyzed using content analysis. The findings revealed that: 1) Overall creative leadership among administrators was at a high level, with all dimensions rated high. Ranked from highest to lowest mean: teamwork, motivation, imagination, flexibility, and vision. 2) Development guidelines comprised five dimensions: (1) Vision: strengthening the ability to set organizational direction based on information and stakeholder participation; (2) Flexibility: promoting change management, two-way communication, decentralized authority, and digital technology use; (3) Imagination: fostering creative thinking through design thinking, learning from model organizations, and networking; (4) Motivation: building ethical leadership, recognition, professional development, and mentoring systems; (5) Teamwork: promoting Professional Learning Communities (PLC) and cross-sector collaborative networks.

Keywords: Development Guidelines; School Administrators; Creative Leadership

บทนำ

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพจึงต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ที่มีบทบาทต่อความสำเร็จขององค์กรและการยกระดับคุณภาพการศึกษา เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยความรู้ความสามารถ และวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในทุกด้าน (สุกัญญา เกิดอินทร์ และคณะ, 2566)

ผู้นำในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีคุณลักษณะสำคัญหลายประการ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร (เกศณี กลืนเทศ, 2562) ความสามารถในการปรับตัวและมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง การคิดเชิงสร้างสรรค์ การสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร ตลอดจนการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เพื่อให้เกิดการพัฒนาและนวัตกรรมภายในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในยุคดิจิทัลที่มุ่งให้ผู้บริหารสามารถสร้างวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมบูรณาการเทคโนโลยี พัฒนาศักยภาพบุคลากร และสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (ศักดินันท์ ศรีหาบงค์ และพระมหากิตติ กิตติเมธี, 2567)

ผลการศึกษาวิจัยในช่วงที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษา โดยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น จินตนาการ การแก้ปัญหา และแรงจูงใจ ซึ่งล้วนเป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เสาวนีย์ เกียรติพรศักดิ์, 2566) และผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการมีส่วนร่วมของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จันจิรา อ่อนศรี และกัลยมน อินทุสุต, 2567)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในบริบทของโรงเรียนระดับประถมศึกษา หรือศึกษาภาพรวมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขณะที่การศึกษาในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของสหวิทยาเขต ซึ่งผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งในฐานะผู้นำของสถานศึกษาและผู้นำเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา อีกทั้งยังไม่พบการศึกษาที่มุ่งเน้นบริบทของสหวิทยา

เขตนครหาดใหญ่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคม และความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีความท้าทายแตกต่างจากพื้นที่อื่น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้พัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาและการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** คือ ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนที่เป็นข้าราชการครู สังกัดโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ปีการศึกษา 2569 จำนวน 1,184 คน จาก 14 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน ก่อนสุ่มอย่างง่าย ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาจำนวน 3 คน 2) ข้าราชการครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษจำนวน 2 คนและ 3)ศึกษานิเทศก์ที่มีบทบาทในการประเมินผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษามัธยมศึกษาจำนวน 2 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบสอบถาม 2 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไป และแบบสอบถามภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 5 ด้าน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสำหรับศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

3. **การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ** ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67–1.00 และทดลองใช้กับครูผู้สอนไม่ใช่อำเภอตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากสถานศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Form รวมทั้งสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามประเด็นที่กำหนด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

จากงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ดังตารางที่ 1-6

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ จำแนกรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.00	0.87	มาก
2. ด้านความยืดหยุ่น	4.01	0.86	มาก
3. ด้านจินตนาการ	4.05	0.96	มาก
4. ด้านแรงจูงใจ	4.14	0.84	มาก
5. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.21	0.83	มาก
รวม	4.08	0.87	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, $SD = 0.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.21$, $SD = 0.83$) ด้านแรงจูงใจ ($\bar{X} = 4.14$, $SD = 0.84$) ด้านจินตนาการ ($\bar{X} = 4.05$, $SD = 0.96$) ด้านความยืดหยุ่น ($\bar{X} = 4.01$, $SD = 0.86$) และด้านการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.00$, $SD = 0.87$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านการมีวิสัยทัศน์

ที่	ด้านการมีวิสัยทัศน์	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1	กำหนดเป้าประสงค์และกลยุทธ์ของสถานศึกษาบนพื้นฐานของความเป็นจริงและบริบทของชุมชน	3.93	1.23	มาก
2	มีการมองภาพอนาคตที่ชัดเจนในการนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ	3.93	0.72	มาก
3	เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษา	4.09	1.13	มาก
4	ส่งเสริมให้บุคลากรนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์	4.02	0.36	มาก
5	สื่อสารวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเข้าใจและมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างชัดเจน	4.03	0.20	มาก
6	ผู้บริหารขับเคลื่อนสถานศึกษามุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	3.91	1.24	มาก
7	ผู้บริหารติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ	3.99	0.21	มาก
8	ผู้บริหารปรับปรุงเป้าหมายและกลยุทธ์ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี	4.07	0.71	มาก
รวม		4.00	0.87	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, $SD = 0.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.09$, $SD = 1.13$) ผู้บริหารปรับปรุงเป้าหมายและกลยุทธ์ของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.07$, $SD = 0.71$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ขับเคลื่อนสถานศึกษามุ่งสู่ความเป็นเลิศด้านคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.91$, $SD = 1.24$) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านความยืดหยุ่น

ที่	ด้านความยืดหยุ่น	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1	รับฟังแนวคิดและความคิดเห็นของบุคลากรด้วยใจที่เปิดกว้างและเต็มใจ	3.99	0.39	มาก
2	สร้างบรรยากาศการทำงานที่ผ่อนคลาย มีอารมณ์ขัน และสนุกสนาน	3.95	0.29	มาก
3	เคารพสิทธิส่วนบุคคลของบุคลากรอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ	3.97	1.21	มาก
4	มีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย ไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์หรือวิธีการเดิม	3.98	0.54	มาก
5	ปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือวิธีการบริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป	4.02	1.23	มาก
6	มีความตื่นตัวและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว	3.98	0.84	มาก
7	นำแนวคิดใหม่จากบุคลากรมาเป็นแนวทางพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน	4.12	0.10	มาก
8	ยืดหยุ่นในการตัดสินใจโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา	4.04	1.18	มาก
รวม		4.01	0.86	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านความยืดหยุ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, $SD = 0.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ นำแนวคิดใหม่จากบุคลากรมาเป็นแนวทางพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน ($\bar{X} = 4.12$, $SD = 0.10$) ยืดหยุ่นในการตัดสินใจโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.04$, $SD = 1.18$) ปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือวิธีการบริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ($\bar{X} = 4.02$, $SD = 1.23$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สร้างบรรยากาศการทำงานที่ผ่อนคลาย มีอารมณ์ขัน และสนุกสนาน ($\bar{X} = 3.95$, $SD = 0.29$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านจินตนาการ

ที่	ด้านจินตนาการ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1	แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และกล้าริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ ในการบริหารสถานศึกษา	4.06	1.14	มาก
2	มองปัญหาและสถานการณ์จากหลายมุมมองเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม	3.96	1.15	มาก
3	นำทรัพยากรที่มีอยู่มาพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา	4.09	1.13	มาก
4	นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ	4.02	1.19	มาก
5	กล้าฝันและกล้าลองทำสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อนเพื่อพัฒนาสถานศึกษา	4.12	0.37	มาก
6	มองโลกในแง่บวกและสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรในสถานศึกษา	4.04	0.78	มาก
7	ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.06	0.92	มาก
8	วิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนได้อย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม	4.01	1.21	มาก
รวม		4.05	0.96	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านจินตนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, $SD = 0.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ผู้บริหารกล้าฝันและกล้าลองทำสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อนเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.12$, $SD = 0.37$) ผู้บริหารนำทรัพยากรที่มีอยู่มาพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.09$, $SD = 1.13$) ผู้บริหารแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และกล้าริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ ในการบริหารสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.06$, $SD = 1.14$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมองปัญหาและสถานการณ์จากหลายมุมมองเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.96$, $SD = 1.15$) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านแรงจูงใจ

ที่	ด้านแรงจูงใจ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1	แสดงออกถึงความรักและความภาคภูมิใจในวิชาชีพการศึกษาอย่างชัดเจน	4.06	1.17	มาก
2	ทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ	3.94	1.28	มาก
3	พัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากรในสถานศึกษา	4.10	1.21	มาก
4	ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีจนได้รับการยอมรับจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน	4.04	1.20	มาก
5	สร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ	4.23	1.14	มาก
6	โน้มน้าวและกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา	4.08	1.20	มาก
7	มีความศรัทธาและมุ่งมั่นในการพัฒนางานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง	4.48	1.14	มาก
8	ให้การยกย่องและเชิดชูบุคลากรที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นตัวอย่าง	4.18	1.03	มาก
รวม		4.14	0.84	มาก

จากตารางที่ 5 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านแรงจูงใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, $SD = 0.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ผู้บริหารมีความศรัทธาและมุ่งมั่นในการพัฒนางานให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.48$, $SD = 1.14$) ผู้บริหารสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.23$, $SD = 1.14$) ผู้บริหารให้การยกย่องและเชิดชูบุคลากรที่ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นตัวอย่าง ($\bar{X} = 4.18$, $SD = 1.03$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารทุ่มเทกำลังกายและกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ ($\bar{X} = 3.94$, $SD = 1.28$) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านการทำงานเป็นทีม

ที่	ด้านการทำงานเป็นทีม	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1	นำบุคลากรสู่การปฏิบัติงานภายใต้เป้าหมายร่วมกันของสถานศึกษา	3.99	1.24	มาก
2	มอบหมายภาระงานและความรับผิดชอบให้บุคลากรอย่างชัดเจนและเหมาะสม	4.29	1.17	มาก
3	ประสานงานและวางแผนการดำเนินงานร่วมกับบุคลากรอย่างเป็นระบบ	4.09	0.97	มาก
4	ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา	4.07	1.18	มาก
5	ติดตามผลการดำเนินงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอและให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นประโยชน์	3.97	0.61	มาก
6	สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ทำให้บุคลากรเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกัน	4.10	0.64	มาก
7	ส่งเสริมความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวกันในองค์กร	4.62	0.22	มากที่สุด
8	จัดประชุมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมกันวางแผนและแก้ไขปัญหาของสถานศึกษา	4.58	1.10	มากที่สุด
รวม		4.21	0.83	มาก

จากตารางที่ 6 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, $SD = 0.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่งเสริมความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวกันในองค์กร ($\bar{X} = 4.62$, $SD = 0.22$) และจัดประชุมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมกันวางแผนและแก้ไขปัญหาของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.58$, $SD = 1.10$) อยู่ในระดับมากที่สุด มอบหมายภาระงานและความรับผิดชอบให้บุคลากรอย่างชัดเจนและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.29$, $SD = 1.17$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ติดตามผลการดำเนินงานของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอและให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 3.97$, $SD = 0.61$) ตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่

2.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาให้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษา เทคโนโลยี และสังคม สามารถวิเคราะห์แนวโน้มและ

กำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมทั้งพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรม ศึกษาดูงาน การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการกำหนด ติดตาม และทบทวนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

2.2 ด้านความยืดหยุ่น ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาทักษะด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง การคิดเชิงระบบ การบริหารความเสี่ยง และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม เปิดกว้างต่อความคิดเห็นที่หลากหลาย ส่งเสริมการสื่อสารแบบสองทาง การกระจายอำนาจ การลดขั้นตอนการบริหาร และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการ พร้อมทั้งพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง

2.3 ด้านจินตนาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการส่งเสริมให้มีความคิดสร้างสรรค์ เปิดรับแนวคิดใหม่ และสามารถนำองค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดนอกกรอบ ส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพผ่านกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) การคิดเชิงอนาคต การเรียนรู้จากองค์กรต้นแบบ และการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.4 ด้านแรงจูงใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาความสามารถในการสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลใจแก่ครูและบุคลากร โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และความโปร่งใส ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ การยกย่องเชิดชูเกียรติ การให้กำลังใจ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม การสื่อสารเชิงบวก การให้คำปรึกษา และการรับฟังความต้องการของบุคลากร รวมถึงการสร้างระบบพี่เลี้ยงเพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจและความผูกพันต่อองค์กร

2.5 ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีมโดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ และการดำเนินงานของสถานศึกษา สนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานแบบบูรณาการ และการกระจายอำนาจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน ศิษย์เก่า และหน่วยงานภายนอก พร้อมทั้งนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้นับสนุนการสื่อสาร การติดตามงาน และการประสานความร่วมมือ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันและยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านแรงจูงใจ ด้านจินตนาการ ด้านความยืดหยุ่น และด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีการแสดงออกถึงพฤติกรรมและความสามารถในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างสร้างสรรค์ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชวัญฤทัย ภู่อาระ กล่าวว่ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการเป็นผู้นำซึ่งรู้จักคัดสรรหรือแบ่งปันพลังอำนาจของตนให้กับสมาชิกในองค์กร ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา และกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น โดยอาศัยการเรียนรู้เนื้อหาความคิดใหม่ๆ อยู่เสมอ (ชวัญฤทัย ภู่อาระ, 2562) ทั้งนี้ บริบทของสหวิทยาเขตนครหาดใหญ่ซึ่งเป็นเขตเมืองที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ผู้บริหารต้องมีการพัฒนาตนเองและปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า "องค์กรดี ผู้เรียนมีคุณภาพ" หมายถึง ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และมีกลยุทธ์ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเอื้อให้ผู้บริหารมีโอกาสได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่องผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติกร ธรรมกิจวัฒน์ ที่ศึกษาในสถานศึกษาเอกชน จังหวัดบุรีรัมย์ แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทยโดยทั่วไปอยู่ในระดับที่สูง (กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์, 2562) เนื่องจากผู้บริหารได้รับการพัฒนาตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาและการกระจายอำนาจที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการมากขึ้น

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการทำงานเป็นทีมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยผู้บริหารส่งเสริมความสามัคคีและจัดประชุมบุคลากรอย่างสม่ำเสมอเพื่อร่วมกันวางแผนและแก้ไขปัญหา สะท้อนการให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์กรแห่งความร่วมมือ สอดคล้องกับงานวิจัยของศมพรรัตน์ เจ๊ะบ่าว ที่พบว่าด้านนี้ส่งผลบวกต่อประสิทธิผลสถานศึกษา โดยผลสัมฤทธิ์เชิงลึกเสนอให้นำเทคโนโลยีมาใช้สื่อสารแบบเรียลไทม์ จัดเวทีเสวนาข้ามรุ่น และสนับสนุน PLC อย่างจริงจัง ในทางตรงกันข้าม ด้านการมีวิสัยทัศน์กลับมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แม้ผู้บริหารจะเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและปรับกลยุทธ์ให้ทันการเปลี่ยนแปลง แต่ยังมีจุดที่ต้องพัฒนาในการขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศและการกำหนดเป้าประสงค์บนพื้นฐานบริบทชุมชน (ศมพรรัตน์ เจ๊ะบ่าว, 2565) สอดคล้องกับแนวคิดของ

เกศณี กฐินเทศที่ระบุว่าวิสัยทัศน์สัมพันธ์โดยตรงต่อความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยที่ต่ำอาจเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ต้องใช้เวลาสั่งสมประสบการณ์และนโยบายการศึกษาระดับชาติที่เปลี่ยนแปลงบ่อย ผลสัมภาษณ์เชิงลึกจึงเสนอให้ผู้บริหารใช้ข้อมูลสารสนเทศและ Dashboard ประกอบการกำหนดวิสัยทัศน์ พร้อมเปิดให้ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกำหนดทิศทางร่วมกัน (เกศณี กฐินเทศ, 2562) จากงานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับบริบทการบริหารสถานศึกษาและการพัฒนาองค์กร โดยเฉพาะการทำงานเป็นทีมและการมีวิสัยทัศน์ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าทั้งสองด้าน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุดตามลำดับ ทั้งนี้ผู้บริหารที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกันสามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาสถานศึกษาได้ ขณะเดียวกันการพัฒนาด้านวิสัยทัศน์ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการมีวิสัยทัศน์ที่สามารถวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา เทคโนโลยี และสังคม ความยืดหยุ่นในการบริหารการเปลี่ยนแปลงและเปิดรับแนวคิดใหม่ จินตนาการในการส่งเสริมนวัตกรรม การสร้างแรงจูงใจแก่ครูและบุคลากร ตลอดจนการส่งเสริมการทำงานแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ และบริหารจัดการองค์กรภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านนโยบายการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ความต้องการของผู้เรียน และความคาดหวังของผู้ปกครองและชุมชน จึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่คิดเชิงอนาคต ปรับตัวต่อสถานการณ์ สร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากร และประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศมพรัตน์ เจ๊ะบ่าว ที่พบว่าผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ทั้งด้านวิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกัน (ศมพรัตน์ เจ๊ะบ่าว, 2565) และสอดคล้องกับงานวิจัยของศตวรรษ สิริสุทธิ และคณะ ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา และควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (ศตวรรษ สิริสุทธิ และคณะ, 2568) สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาตามหลักสูตร และส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ จากงานวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ โดยสะท้อนว่าการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมหลายด้าน ทั้งการมีวิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น การสร้างแรงจูงใจ

การส่งเสริมนวัตกรรม และการทำงานร่วมกัน ทั้งนี้ ผลการวิจัยของผู้วิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาดังกล่าวควรเชื่อมโยงกับบริบทของสถานศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับคุณภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

สร้างโดย ChatGPT (GPT-5.3, OpenAI)

จากภาพอธิบายได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ควรดำเนินการอย่างบูรณาการใน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ วิสัยทัศน์ (Vision) ที่มุ่งกำหนดทิศทางองค์กรจากข้อมูลและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ความยืดหยุ่น (Flexibility) ที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหาร จินตนาการ (Imagination) ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการคิดเชิงออกแบบ แรงจูงใจ (Motivation) ที่สร้างแรงบันดาลใจ และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการทำงานเป็นทีม (Teamwork) ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และเครือข่ายความร่วมมือ องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านมีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่งผลให้สถานศึกษามีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

บุคลากรเกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน สามารถขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการศึกษา และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษา

บทสรุป

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ควรดำเนินการอย่างบูรณาการใน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ วิสัยทัศน์ (Vision) ที่มุ่งกำหนดทิศทางองค์กรจากข้อมูลและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ความยืดหยุ่น (Flexibility) ที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหาร จินตนาการ (Imagination) ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม และการคิดเชิงออกแบบ แรงจูงใจ (Motivation) ที่สร้างแรงบันดาลใจและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการทำงานเป็นทีม (Teamwork) ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และเครือข่ายความร่วมมือ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น แม้ว่าจะอยู่ในระดับมาก จึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนาทักษะด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกับครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบท

2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรต่อยอดจุดแข็งด้านการทำงานเป็นทีมและด้านแรงจูงใจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด โดยส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม การสร้างความสามัคคี การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การสร้างขวัญกำลังใจ และการยกย่องเชิดชูบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรและยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะผู้บริหาร บรรยากาศองค์กร หรือการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถอธิบายการเกิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

2) ควรดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อสร้างและทดลองใช้รูปแบบหรือโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้บริหาร ครู และสถานศึกษา

3) ควรศึกษาความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อผลลัพธ์ของสถานศึกษา เช่น ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครู นวัตกรรมทางการศึกษา หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพื่อให้เห็นผลกระทบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในมิติต่างๆ อย่างชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์. (2562). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 11(2): 1-18.
- เกศณี กฐินเทศ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.*
- ขวัญฤทัย ภู่อาระ. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนกับประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.*
- จันจิรา อ่อนศรี และกัลยมน อินทุสุต. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. *วารสาร มจร อุบลราชธานี*, 9(1): 511-521.
- ศตวรรษ สิทธิฤทธิ์ และคณะ. (2568). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพัทลุง. *วารสารเสกขวิทย์ปริทัศน์*, 5(1): 418-431.
- สมพรรัตน์ เจ๊ะบ่าว. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชนในระบบ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.*
- ศักดิ์นันท์ ศรีหาบงค์ และพระมหากิตติ กิตติเมธี. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. *Journal of Applied Education*, 2(6): 35-42.
- เสาวนีย์ เกียรติพรศักดิ์ดา. (2566). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.*

สุกัญญา เกิดอินทร์ และคณะ. (2566). ภาวะผู้นำและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร
สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1.
วารสารวิจัยวิชาการ, 6(5): 105–122.

ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับอสุภกัมมฐานในการ
เจริญวิปัสสนาภาวนา
An Analytical Study of The Relationship Between the Four
Modes of Practice and Asubha Meditation in the Development
of Vipassna

พระดำรงศักดิ์ คมภิธมโม Phra Damrongsak Kampheeradhammo
คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: d.naisanthad@gmail.com

Received July 10, 2026; Revised August 19, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักปฏิปทา 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาอสุภกัมมฐานตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทและ 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับอสุภกัมมฐานในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์วิสุทธิมรรค หนังสือ ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ปฏิปทา 4 เป็นหลักธรรมที่จำแนกผู้ปฏิบัติตามลักษณะการปฏิบัติและความรวดเร็วในการบรรลุธรรมออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ทุกขาปฏิปทา ทันทาภิญญา ปฏิบัติยากและบรรลุช้า เพราะมีกิเลสหนาและอินทรีย์อ่อน 2) ทุกขาปฏิปทา ชีปปาภิญญา ปฏิบัติยากแต่บรรลุเร็ว เนื่องจากแม้มีกิเลสหนาแต่มีอินทรีย์แก่กล้า 3) สุขาปฏิปทา ทันทาภิญญา ปฏิบัติสะดวกแต่บรรลุช้า เพราะมีกิเลสน้อยแต่กำลังอินทรีย์ยังอ่อนและ 4) สุขาปฏิปทา ชีปปาภิญญา ปฏิบัติสะดวกและบรรลุเร็ว เนื่องจากมีกิเลสอ่อนและอินทรีย์แก่กล้า ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับอสุภกัมมฐาน พบว่า ทั้งสองหลักธรรมมีความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลต่อการพัฒนาจิตตามหลักไตรสิกขา โดยปฏิปทา 4 แสดงถึงความแตกต่างของแนวทางการปฏิบัติตามจริตและกำลังอินทรีย์ ส่วนอสุภกัมมฐานเป็นกรรมฐานที่เหมาะสมกับผู้มีราคะจริต ช่วยลดความกำหนัดในรูปกาย ทำให้จิตเกิดสมาธิและ

สามารถเจริญวิปัสสนาเห็นรูปนามตามความเป็นจริง เมื่อเลือกใช้อสุภกัมมฐานให้สอดคล้องกับจริต และปฏิบัติของตน จะช่วยให้การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การเห็น ไตรลักษณ์ การละกิเลส และการบรรลุผลตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์; ปฏิปทา 4; วิปัสสนาภาวนา; อสุภกัมมฐาน

Abstract

This research article had three objectives: (1) to study the Four Modes of Practice (Paṭipadā 4) in Theravāda Buddhism, (2) to examine Asubha Kammaṭṭhāna (meditation on the unattractive nature of the body) according to Theravāda Buddhist scriptures, and (3) to analyze the relationship between the Four Modes of Practice and Asubha Kammaṭṭhāna in the practice of Vipassanā meditation. This study employed a qualitative research approach using documentary research. Data were collected from the Tipiṭaka, commentaries, the Visuddhimagga, academic books, textbooks, and related research, and were analyzed through content analysis. The findings revealed that the Four Modes of Practice classify practitioners into four categories according to the nature of practice and the speed of spiritual attainment: (1) A painful path with slow realization: Difficult Practice with Slow Realization, characterized by strong defilements and weak spiritual faculties; (2) Dukkā-paṭipadā khippābhiññā (painful progress with quick realization): Difficult Practice with Quick Realization, in which practitioners possess strong defilements but mature spiritual faculties; (3) Sukkāpaṭipadā dandābhiññā (pleasant progress with slow realization): Easy Practice with Slow Realization, characterized by fewer defilements but weak spiritual faculties; and (4) Sukkāpaṭipadā khippābhiññā: Easy Practice with Quick Realization, characterized by fewer defilements and mature spiritual faculties. The analysis further revealed that the Four Modes of Practice and Asubha Kammaṭṭhāna are mutually supportive in cultivating the mind according to the Threefold Training (sikkhā). While the Four Modes of Practice explain the diversity of practitioners in terms of temperament and spiritual faculties, Asubha Kammaṭṭhāna is particularly suitable for those with a lustful temperament (rāga-carita), as it weakens attachment to physical beauty, develops concentration, and enables insight into phenomena as they truly are. When practitioners apply Asubha Kammaṭṭhāna in accordance with

their temperament and mode of practice, the effectiveness of Vipassanā meditation is enhanced, leading to the realization of the Three Characteristics of Existence, the eradication of defilements, and ultimately the attainment of the Noble Path and Fruition in accordance with Theravāda Buddhist teachings.

Keywords: Relationship; Paṭipadā 4; Vipassanā Meditation; Asubha Kammaṭṭhāna

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญาโดยมีจุดหมายที่สูงสุด คือ การหลุดพ้นจากสังสารวัฏ เป็นไปเพื่อบรรลุมรรค ผล และนิพพาน อันเป็นยอดปรารถนาของผู้ปฏิบัติ ที่ต้องการจะไปให้ได้ให้ถึง แต่การที่ไปให้ถึงซึ่งพระนิพพานนั้นต้องมีการฝึกฝน พัฒนา มีความอดทน และพากเพียรปฏิบัติตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยในหลักคำสอนที่สำคัญ ในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นบำเพ็ญตนให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ในพระพุทธศาสนามีการปฏิบัติกัมมัฏฐานซึ่งเป็นวิธีการฝึกมนุษย์ให้เจริญองาม ให้เข้าถึงสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ อันประกอบไปด้วย อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความเป็นทุกข์) และอนัตตา (ความไม่มีตัวตน) พระพุทธเจ้าทรงแสดงวิธีฝึกกัมมัฏฐานแบบต่างๆ ไว้มากมาย โดยในคัมภีร์วิสุทธิมรรค กล่าวไว้ว่า การชำระศีลให้บริสุทธิ์ ตัดปليโพธ การเข้าไปหากัลยาณมิตรผู้ให้กัมมัฏฐาน เรียนกัมมัฏฐานข้อใดข้อหนึ่งในจำนวน 40 กอง ให้เหมาะกับจริตของตน และหลีกเลี่ยงสถานที่ที่ไม่เหมาะแก่การเจริญสมาธิภาวนา ซึ่งมีหลักธรรมข้อหนึ่งคือ อสุกัมมัฏฐานที่เป็นกัมมัฏฐานที่สามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่จุดหมาย คือ การบรรลุซึ่ง มรรค ผล และนิพพาน (พระพุทธโฆสเถระ, 2554)

พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ทรงแสดงหลักธรรมที่ไม่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติยึดติดกับทุกสรรพสิ่ง โดยให้เห็นตามหลักความเป็นจริงซึ่งหนึ่งในหลักธรรมนั้น คือ อสุกัมมัฏฐาน ซึ่งอสุกัมมัฏฐานเป็นหนึ่งในกัมมัฏฐาน 40 กอง โดยเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติเห็นร่างกายตามความเป็นจริงว่าร่างกายที่เราเห็นว่าสวยงามนี้ เมื่อพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วไม่มีอะไรเลย มีเพียงหนังที่ปกปิดกระดูกในร่างกาย เพื่อไม่ให้เห็นอวัยวะในร่างกายที่น่าเกลียด ไม่งาม เช่น อุจจาระ ปัสสาวะ น้ำเหลือง เสดด ไขมัน น้ำหนอง เป็นต้น ประกอบกับในสังคมปัจจุบันนี้มนุษย์เน้นวัตถุนิยมเป็นหลักทำให้มนุษย์ใช้ชีวิตอย่างประมาทโดยไม่พิจารณาว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา ซึ่งพระพุทธองค์ได้เคยตรัสย้ำกับพระสาวกให้ตระหนักถึงความไม่ประมาทโดยกล่าวในปัจฉิมโอวาทของพระองค์ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า “หนท ทานิ ภิกขเว อามนตยามิโว วยธมมา สงขารา อปุปมาเทน สมปาเทถ อยัตถาคตสส ปจฉิมา วาจา ซึ่งแปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลายสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด” นี่เป็นปัจฉิม

วาทะของพระตถาคต (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 218 หน้าที่ 166, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หากแต่ผู้ปฏิบัติแต่ละบุคคลมีความยากง่ายในการปฏิบัติเพื่อให้ถึงการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ การบรรลุมรรค และนิพพาน ได้นั้น เนื่องจากผู้ปฏิบัติแต่ละบุคคลมีความหลากหลายของพื้นเพทางด้านจิตใจ (จริต) และความแก่ ความอ่อนแห่งอินทรีย์ของผู้ปฏิบัติที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น พระพุทธองค์จึงได้มีการจำแนกประเภทบุคคลและแนวทางการปฏิบัติจนสามารถบรรลุมรรค ผล นิพพาน ได้ออกเป็น 4 รูปแบบ หรือที่เรียกว่า ปฏิปทา 4 โดยการจำแนกนี้เป็นการจำแนกที่อิงตามความยากง่ายของการปฏิบัติ (ทุกขาปฏิบัติ สุธาปฏิบัติ) และความรวดเร็วในการบรรลุมรรคผล (ทันทธาปฏิบัติ ขิปปาปฏิบัติ) ซึ่งประกอบด้วย 4 ประเภท คือ ทุกขาปฏิบัติ ทันทธาปฏิบัติ (ปฏิบัติลำบาก รู้ได้ช้า) ทุกขาปฏิบัติ ขิปปาปฏิบัติ (ปฏิบัติลำบาก รู้ได้เร็ว) สุธาปฏิบัติ ทันทธาปฏิบัติ (ปฏิบัติสะดวก รู้ได้ช้า) และสุธาปฏิบัติ ขิปปาปฏิบัติ (ปฏิบัติสะดวก รู้ได้เร็ว) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552) ในทางปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของบุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้สามารถปฏิบัติได้ด้วยหลายกัมมัฏฐานเพื่อให้บรรลุได้ถึงมรรค ผล นิพพาน หากแต่ในส่วนของผู้วิสัยนั้น จะศึกษาในส่วนของการปฏิบัติด้วยอสุกัมมัฏฐานอันเป็นกัมมัฏฐานที่มีความเหมาะสมกับบุคคลที่มีราคะ โทสะ และโมหะ ซึ่งบุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้ยังคงยึดติดอยู่ในความสวยงามของร่างกายทำให้เกิดความยึดติดในสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้เที่ยง สิ่งที่เป็นทุกข์ว่าเป็นความสุข น่าหลงใหล และสิ่งไม่มีตัวตน ว่ามีตัวตน จนไม่สามารถที่จะเข้าถึงกฎแห่งไตรลักษณ์เพื่อเข้าสู่พระนิพพานได้อย่างแท้จริง เมื่อผู้ปฏิบัติไม่เคยพิจารณาเลยว่าสิ่งทั้งหลาย รวมถึงชีวิตของตนเองนั้นล้วนตกอยู่ในวังวนของไตรลักษณ์ คือ มนุษย์ทุกคนล้วนเกิดมาด้วยความทุกข์ สังขารของมนุษย์ทั้งหลายนั้นไม่เที่ยง และไม่มีอะไรเลยที่เป็นของเรา เราจะบังคับไม่ให้เสื่อม ไม่ให้แก่ ไม่ให้เจ็บ ไม่ให้ตายไม่ได้ เพราะนี่คือกฎของธรรมชาติ ไม่ให้ความสนใจกับเรื่องของจิตใจมากนักเพราะหลงใหลไปกับความสวยงามที่ลวงตา ไม่สนใจว่าจริงๆ แล้วร่างกายของตัวเองนั้นประกอบมาจากอะไร มีอะไรบ้างที่รวมกันเข้าเป็นร่างกายหรือสังขาร คนเราขาดการพิจารณาเกี่ยวกับร่างกายในหลายประเด็น ไม่รู้จักความจริงหลงในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส คิดว่าสิ่งเหล่านี้คือสุขแท้ เป็นความสุข ความงามที่ปรารถนาและพอแล้วสำหรับชีวิตนี้หลงยึดติดกับสังขารว่า สวยงาม โดยไม่คิดว่าในอนาคตนั้นความงามเหล่านี้จะเปลี่ยนไปอย่างไร จะแก่เฒ่าหนึ่งเหี่ยวอย่างไรไม่สนใจ หลงอยู่กับสิ่งที่ไม่มีความหมายเพราะไม่เข้าใจในสังขารว่าทุกคนเกิดมาพร้อมกับความแก่ ความเจ็บ และความตายทำให้เป้าหมายของหลักธรรมที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัส และมุ่งสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์นั้นผิด ผิดทั้งเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางในการเจริญทำให้สังคมเกิดความสับสนในเรื่องของการเจริญตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าจริงๆ แล้ว คือการหลุดพ้นวิญญูะ สงสารแน่แท้หรือไม่ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุขเตโช), 2558)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหลักธรรม คำสอน และวิธีการปฏิบัติสุกสัมมัญฐานตลอดจนศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับการปฏิบัติสุกสัมมัญฐานในการเจริญวิปัสสนาภาวนา ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงสภาพความเป็นจริงของร่างกายว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา อันจะช่วยลดละความยึดมั่นถือมั่นและความพึงพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งเป็นมูลเหตุขัดขวางไม่ให้ผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุธรรมได้ รวมถึงเพื่อให้ทราบแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องชัดเจนว่า ควรดำเนินการอย่างไรจึงจะสามารถพัฒนาจิตจนบรรลุมรรค ผล และนิพพาน เพื่อหลุดพ้นจากวัฏฏสงสารได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปฏิปทา 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสุกสัมมัญฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับสุกสัมมัญฐานในการเจริญวิปัสสนาภาวนา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร (Documentary research) โดยเน้นเนื้อหาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือ ตำรา และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับสุกสัมมัญฐานในการเจริญวิปัสสนาภาวนาโดยการนำข้อมูลในเชิงลึกมาเป็นฐานในการนำเสนอและอ้างอิง เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นจริง โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนตามลำดับ
2. ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูล โดยเริ่มต้นเก็บข้อมูลจากเอกสารหลักฐานทั้งที่เป็นชั้นปฐมภูมิ (Primary source) และชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย หนังสือกายคตาสติของพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสมปนโน) ตลอดจนธรรมเนียมของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) และคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. การวิเคราะห์ข้อมูล การอ่านวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหลักฐานที่เป็นชั้นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิ คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ เอกสารงานวิจัย ตลอดจนหนังสือกายคตาสติของพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตามหาบัว ญาณสมปนโน) ตลอดจนธรรมเนียมของพระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) และคัมภีร์อื่นๆ

ผลการวิจัย

การวิจัย “ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับอสุภกัมมัญฐานในการเจริญวิปัสสนาภาวนา” ครั้งนี้ ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปฏิปทา 4 มีวิธีการในการปฏิบัติเพื่อบรรลุผลที่ไม่เหมือนกัน โดยบุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้เมื่อปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อการบรรลุผลนิพพานแล้วจะมีความยากง่ายที่แตกต่างกัน ดังนี้

ปฏิปทา 4 เป็นการจำแนกบุคคลที่มีวิธีการในการปฏิบัติเพื่อบรรลุผลที่ไม่เหมือนกัน โดยบุคคลทั้ง 4 ประเภทนี้เมื่อปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อการบรรลุผลนิพพานแล้วจะมีความยากง่ายที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) บุคคลที่มีปฏิปทาประเภททุกขาปฏิปทา ทันทาภิญญา เป็นบุคคลที่พบกับ ความทุกข์ยากลำบากในการปฏิบัติและบรรลุผลได้ช้า เนื่องจากเป็นผู้ที่มีอินทรีย์ 5 คือ สัทธินทรีย์ (ศรัทธา หรือความเชื่อ) วิริยินทรีย์ (วิริยะ หรือความเพียร) สตินทรีย์ (สติ หรือความระลึกได้) สมาธินทรีย์ (สมาธิ หรือความตั้งมั่น) และปัญญินทรีย์ (ปัญญา หรือความรู้แจ้ง) ที่มีกำลังอ่อน เป็นบุคคลผู้ที่มีต้นทางจิตอันสามารถจำแนกได้เป็นบุคคลประเภทเนยบุคคล (พระธรรมบาลเถระ, 2551)

2) บุคคลที่มีปฏิปทาประเภททุกขาปฏิปทา ชีปภาภิญญา เป็นบุคคลที่พบกับความทุกข์ยากลำบากในระหว่างการปฏิบัติแต่สามารถบรรลุผลได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากเป็นผู้ที่มีอินทรีย์ 5 คือ สัทธินทรีย์ (ศรัทธา หรือความเชื่อ) วิริยินทรีย์ (วิริยะ หรือความเพียร) สตินทรีย์ (สติ หรือความระลึกได้) สมาธินทรีย์ (สมาธิ หรือความตั้งมั่น) และปัญญินทรีย์ (ปัญญา หรือความรู้แจ้ง) ที่มีกำลังแก่กล้า เป็นผู้ที่มีปัญญาดีหากแต่มีต้นทางจิตอันสามารถจำแนกได้เป็นบุคคลประเภทวิปจิตัญญบุคคล ต้องใช้สมาธินทรีย์เป็นหลักในการเพิ่มพูนอินทรีย์จะช่วยให้สามารถบรรลุธรรมได้เร็วยิ่งขึ้น (พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2546)

3) บุคคลที่มีปฏิปทาประเภทสุขาปฏิปทา ทันทาภิญญา เป็นบุคคลผู้ที่ปฏิบัติธรรมได้โดยง่าย แต่ก็บรรลุผลได้ช้าเนื่องจากเป็นผู้ที่มีอินทรีย์ 5 คือ สัทธินทรีย์ (ศรัทธา หรือความเชื่อ) วิริยินทรีย์ (วิริยะ หรือความเพียร) สตินทรีย์ (สติ หรือความระลึกได้) สมาธินทรีย์ (สมาธิ หรือความตั้งมั่น) และปัญญินทรีย์ (ปัญญา หรือความรู้แจ้ง) ที่มีกำลังอ่อน เป็นบุคคลที่มีทิวฏฐิจริต อันสามารถจำแนกได้เป็นวิปจิตัญญบุคคล ต้องใช้ความเพียร หรือวิริยินทรีย์ให้มากขึ้นเพื่อการเพิ่มพูนอินทรีย์ให้แก่กล้าต่อการบรรลุธรรม (พระธรรมบาลเถระ, 2551)

4) บุคคลที่มีปฏิปทาประเภทสุขาปฏิปทา ชีปภาภิญญา เป็นบุคคลผู้ที่ปฏิบัติธรรมได้โดยง่าย ไม่ต้องพบกับความลำบากในการปฏิบัติ และสามารถบรรลุผลได้เร็ว เนื่องจากเป็นผู้ที่มีอินทรีย์ 5 คือ สัทธินทรีย์ (ศรัทธา หรือความเชื่อ) วิริยินทรีย์ (วิริยะ หรือความเพียร) สตินทรีย์ (สติ หรือความระลึกได้) สมาธินทรีย์ (สมาธิ หรือความตั้งมั่น) และปัญญินทรีย์ (ปัญญา หรือความรู้แจ้ง) ที่มีกำลังแก่

กล้า มีปัญญามาก และเป็นผู้ที่มีทิวจิตอันสามารถจำแนกได้เป็นอุคฆฏัตถุญบุคคล เพราะเป็นบุคคลที่มีอินทรีย์แก่กล้าจึงไม่ต้องอาศัยธรรมอื่นแล้ว อาศัยเพียงอริยสัจในการพิจารณาธรรมเพื่อการบรรลุ (อัญญากร หู้เต็ม, 2560)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อสุภกัมมัญฐานเป็นการพิจารณาซากศพประเภทต่างๆ เป็นกัมมัญฐานเพื่อให้เห็นถึงความเป็นจริงของร่างกายนี้ว่าร่างกายของคนเราว่าเป็นของไม่สวย ไม่งาม มิได้เป็นสิ่งที่น่าหลงใหลเป็นการพิจารณาให้เห็นว่าสิ่งที่เราคิดว่าสวย ว่างามนี้แท้ที่จริงแล้วเป็นแค่ธาตุ 4 ชั้น 5 ที่รวมตัวกันก่อร่างขึ้นเป็นร่างกาย เป็นตัวตนเท่านั้นเอง เมื่อแยกออกมาพิจารณาเป็นส่วนๆ แล้ว จะพบว่าไม่มีอะไรเป็นของเรา เป็นตัวตนของเราเลย การเจริญอสุภกัมมัญฐานจึงมีความสำคัญในการพิจารณาสิ่งที่ไม่สวยงาม เช่น ซากศพ ให้เห็นถึงความเป็นจริงว่าร่างกายของคนและสัตว์อันเป็นที่นิยม รักใคร่ เสนอหา นั้น เป็นบ่อเกิดแห่งตัณหา ราคะ กามกิเลส ว่าเป็นของ เป็นที่เจริญตาเจริญใจ โดยมีได้มองว่าแท้ที่จริงแล้วล้วนเป็นสิ่งที่ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ทุกขัง คือ สภาพที่คงทนอยู่ได้ และอนัตตา คือ ไม่ใช่ตัวตน ฉะนั้น อสุภกัมมัญฐานจึงเป็นกัมมัญฐานที่ก่อให้เกิด ความเบื่อหน่าย คลายความรัก ความยึดมั่นร่างกาย คลายความหลงรูป หลงความสวย หลงความงามได้ พระพุทธองค์ได้สอนให้เอาซากศพมาพิจารณาให้เห็นถึงความไม่งามถึงจะสามารถละซึ่งกามราคะได้ไวกว่าการพิจารณาจากร่างกายของมนุษย์และสัตว์ที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยการพิจารณาซากศพนั้น จำแนกออกได้เป็น 10 อย่าง คือ

1) อุทฺธมาตโกสุภกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพหลังตายวันที่ 1 ซากศพตัวแข็ง เย็นซีดขาดธาตุไฟธาตุลม

2) วินิลโกสุภกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพที่มีสีแดงในในที่ที่เนื้อนามีสีขาวในที่ที่บ่มหนอง แต่โดยมากมีสีเขียวคล้ำ ในที่ที่เขียวเหมือนปอกกล้วยด้วยผ้าเขียว ได้แก่พิจารณาร่างกายที่มีสีเขียว สีแดง สีขาว คละกันไป คือมีสีแดงในที่ที่มีเนื้อมาก มีสีขาวในที่ที่มีน้ำหนองมาก มีสีเขียวที่มีผ้าสีเขียวคลุมไว้ อาศัยที่ร่างกายของผู้ตายส่วนใหญ่ก็ปกคลุมด้วยผ้าเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน

3) วิบุพพโกสุภกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพที่มีน้ำเหลืองไหลอยู่เป็นปกติ ได้แก่พิจารณาซากศพหลังตายวันที่ 3 ซากศพพองมากขึ้นมีกลิ่นตุๆ จากการเน่ามีหนองบวมเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน

4) วิจฉิททโกสุภกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพที่ขาดในท่ามกลาง ได้แก่ พิจารณาซากศพหลังตายวันที่ 4 พิจารณาซากศพเนื้อหนังปริ ลื่นจุกปรากฏน้ำเลือดน้ำหนองไหลออกทั่วตัว เพราะเนื้อหนังเริ่มแตกแยกเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน

5) วิกขายิตโกสุภกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพที่ถูกสัตว์ยื้อแย่งกัดกิน ได้แก่ การพิจารณาซากศพหลังตายวันที่ 5 เหม็นส่งกลิ่นตลบ เพราะแขนขากระดูกกระจายแตกแยกหมดเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน

6) วิกขิตตกอสูกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพที่กระจุยกระจายไปที่นั่น ๆ ได้แก่ มือไปทางหนึ่ง เท้าไปทางหนึ่ง ศีรษะไปทางหนึ่ง คือ พิจารณาซากศพหลังตายวันที่ 6 ซากศพเรี่ยราดไม่เป็นชิ้นเป็นท่อนเหม็นเน่าเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน

7) หตวิกขิตตกอสูกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพที่สับฟันที่อวัยวะเป็นท่อนน้อยท่อนใหญ่แล้วเหวี่ยงทิ้งกระจายไปเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน

8) โลหิตกอสูกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพอันเปื้อนโลหิตที่ไหลออก ได้แก่ ซากศพที่มีเลือดไหลออกเป็นปกติ คือ พิจารณาซากศพหลังตายวันที่ 8 ซากศพเหลือน้อยแต่กลิ่นเหม็นมาก มีเลือดน้ำหนอง เนื่อเน่าเลอะเทอะเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน

9) ปุฬวกอสูกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพที่เต็มไปด้วยหนอน ได้แก่ พิจารณาซากศพหลังตายวันที่ 9 ซากศพกระจัดกระจายไม่เป็นชิ้นเป็นอัน ส่งกลิ่นมากจนทนไม่ไหวเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน

10) อัญญิกอสูกัมมัญฐาน คือ การพิจารณาซากศพที่มีแต่กระดูก พิจารณาซากศพหลังตายวันที่ 10 เหลือแต่ฟัน และกระดูก แขน ขา กะโหลกมีกลิ่นเหม็นไม่มีหน้าตาเหลืออยู่ เพราะโดนหนอนแมลงกัดกิน มีแมลงวันบินเต็มไปหมดเพราะกลิ่นเหม็น เน่าคั่งกระจายไปเป็นอารมณ์กัมมัญฐาน (พระพุทธโฆสเถระ, 2551)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิบัติ 4 กับอสุกัมมัญฐานในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จะเห็นได้ว่าอสุกัมมัญฐานมีบทบาทแตกต่างกันไปตามลักษณะของผู้ปฏิบัติ

“ทุกขาปฏิบัติ ทันทธาภิณฺญา” อสุกกรรมฐานทำหน้าที่ในลักษณะ “ขัดเกลากิเลสอย่างค่อยเป็นค่อยไป” เพราะผู้ปฏิบัติมีกิเลสหนา อินทรีย์อ่อน และถูกนิเวศครอบงำง่าย จึงต้องใช้เวลาในการปรับจิตให้คุ้นกับอารมณ์อสุก กว่าจิตจะยอมรับความจริงเรื่องความไม่งามของร่างกายได้ การปฏิบัติจึงเต็มไปด้วยความกลัว ความรังเกียจ ความฟุ้งซ่าน และความลังเล แต่จุดเด่นคือ เมื่อผ่านการฝึกฝนระยะยาว จิตจะมีความมั่นคงสูง เพราะเป็นการพัฒนาที่ค่อยๆ สร้างกำลังของสติ สมาธิ และปัญญาขึ้นทีละขั้น

“ทุกขาปฏิบัติ จิปปาภิณฺญา” แม้จะเผชิญอุปสรรคเช่นเดียวกัน แต่มีอินทรีย์แก่กล้า โดยเฉพาะวิริยะและปัญญา จึงสามารถเปลี่ยน “ความน่ากลัวของอสุก” ให้กลายเป็น “ปัญญาเห็นไตรลักษณ์” ได้รวดเร็ว อสุกกรรมฐานสำหรับบุคคลประเภทนี้จึงทำหน้าที่เสมือน “แรงกระแทกทางปัญญา” เมื่อเห็นความเน่าเปื่อยหรือความแตกสลายของร่างกาย จิตจะเกิดนิพพิทาอย่างรวดเร็ว และสามารถพัฒนาไปสู่วิปัสสนาญาณได้ไว แม้ระหว่างทางจะทุกข์และเคร่งเครียดก็ตาม

“สุขาปฏิบัติ ทันทธาภิณฺญา” ความสัมพันธ์กับอสุกกรรมฐานมีลักษณะต่างออกไป กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าสมาธิได้ง่าย จิตสงบและไม่ถูกนิเวศรบกวนมาก อสุกกรรมฐานจึงไม่ก่อความกระทบกระเทือนทางจิตมากนัก แต่ปัญหาสำคัญคือ “ความติดสุขในสมาธิ” ทำให้แม้จะเกิดอุคคหนิमितและปฏิภาคนิมิตได้ง่าย แต่กลับไม่เร่งเจริญวิปัสสนา การปฏิบัติจึงก้าวหน้าอย่างช้าๆ อสุก

กรรมฐานในกรณีนี้จึงทำหน้าที่เป็น “ฐานสมณะ” มากกว่าจะเป็นเครื่องเร่งปัญญา ผู้ปฏิบัติจึงจำเป็นต้องเพิ่มโยนิโสมนสิการและการพิจารณาไตรลักษณ์ควบคู่ไปด้วย

“สุขาปฏิบัติ ขิปปาปัญญา” ถือเป็นกลุ่มที่สัมพันธ์กับอสุกกรรมฐานได้สมบูรณ์ที่สุด เพราะมีทั้งสมาธิที่มั่นคงและปัญญาที่เฉียบแหลม เมื่อพิจารณาอสุกะ จิตไม่เกิดความหวาดกลัวหรือรังเกียจ แต่กลับเห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริงทันที อสุกกรรมฐานสำหรับบุคคลประเภทนี้จึงเป็นทั้ง “สมณะ” และ “วิปัสสนา” ในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อจิตสงบก็สามารถเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ทันที ความกำหนดในรูปรูปร่างจึงดับลงอย่างรวดเร็ว และนำไปสู่มรรคผลได้ง่าย

สรุปได้ว่า อสุกกรรมฐานเป็นเครื่องขัดเกลากิเลสอย่างช้าๆ เป็นฐานแห่งสมาธิ เป็นเรื่องเร่งปัญญาเพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าสู่วิปัสสนาได้ โดยต้องใช้ความเพียรในการปฏิบัติ นอกจากนี้ยังเป็นอุปายในการลดราคะ และทำลายความยึดติดในรูปรูปร่าง แต่ความแตกต่างอยู่ที่ศักยภาพของผู้ปฏิบัติ อสุกก็มีฐานจึงมิใช่เพียงการเพ่งความไม่งามของร่างกาย หากแต่เป็นกระบวนการนำจิตให้เห็นความจริงของสังขารตามกฎไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) จนเกิดความ คลายกำหนด และนำไปสู่ความหลุดพ้นในที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาพบว่า ปฏิปทา 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้จำแนกลักษณะของผู้ปฏิบัติตามความยากง่ายของการปฏิบัติและความรวดเร็วในการบรรลุธรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจริต อุปนิสัย และกำลังแห่งอินทรีย์ 5 ของแต่ละบุคคล ทั้งนี้สอดคล้องกับพระพุทธพจน์ในที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่ทรงจำแนกบุคคลผู้ปฏิบัติออกเป็น 4 ประเภทตามลักษณะการปฏิบัติและการบรรลุธรรม และอธิบายว่าความแตกต่างดังกล่าวเกิดจากความแก่กล้าหรืออ่อนกำลังของอินทรีย์ มิใช่เพราะหลักธรรมแตกต่างกัน (กิตติยา ศิริมาตย์, 2555) ทั้งยังสอดคล้องกับแนวอธิบายที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่ระบุว่า การเลือกมีฐานควรสอดคล้องกับจริตของผู้ปฏิบัติ จึงจะทำให้การภาวนาเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ (พระพุทธโฆสเถระ, 2554) ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่อธิบายว่า ความแตกต่างของผลการปฏิบัติเกิดจากความพร้อมของอินทรีย์และการสั่งสมบารมี มิใช่เกิดจากความแตกต่างของพระธรรมคำสอนเพียงอย่างเดียว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อสุกก็มีฐานเป็นกรรมฐานฝ่ายสมณะที่มีบทบาทสำคัญในการระงับกามราคะ ลดความยึดมั่นในรูปรูปร่าง และเป็นพื้นฐานของการเจริญวิปัสสนา ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค ที่อธิบายว่า อสุกก็มีฐานเป็นกรรมฐานที่เหมาะสมสำหรับผู้มีราคะจริต เพราะสามารถระงับกามฉันทะและทำให้จิตตั้งมั่นจนเกิดอุปการสมาธิและอัปปนาสมาธิได้ (พระพุทธโฆสเถระ, 2554) อีกทั้งยังสอดคล้องกับพระสูตรหลายแห่งในพระไตรปิฎกที่ทรง

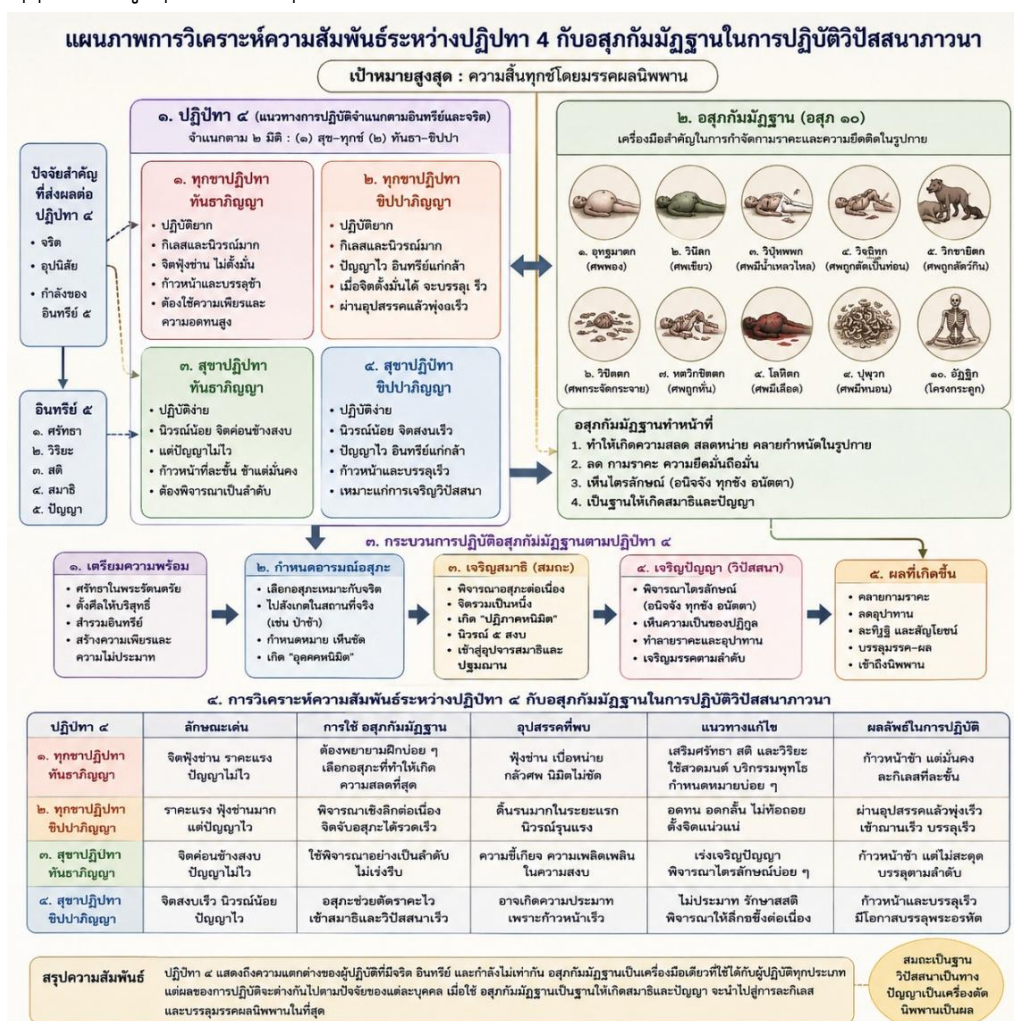
สอนให้พิจารณาความไม่งามของร่างกายและการพิจารณาป่าช้า (สวธิกามนสิการ) เพื่อให้เกิดนิพพิทา คลายกำหนด และเห็นสังขารตามความเป็นจริง อันนำไปสู่การเห็นไตรลักษณ์และการเจริญวิปัสสนา ปัญญา

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ปฏิปทา 4 และอสุภกัมมัฏฐานมีความสัมพันธ์ ในเชิงบูรณาการ กล่าวคือ ปฏิปทา 4 ทำหน้าที่เป็นหลักในการจำแนกศักยภาพของผู้ปฏิบัติ ส่วนอสุภกัมมัฏฐานทำหน้าที่เป็นอุบายในการขัดเกลากิเลสให้เหมาะสมกับจริตของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะผู้มี ราคจริต ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าแม้ผู้ปฏิบัติทั้งสี่ประเภทจะใช้อาธมณกรรมฐานเดียวกัน แต่ผลของการปฏิบัติแตกต่างกันตามกำลังแห่งอินทรีย์และการสั่งสมบารมี ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ หลักการในคัมภีร์วิสุทธิมรรค (พระพุทธโฆสเถระ, 2554) ที่ระบุว่า กัมมัฏฐานมิใช่สิ่งที่ใช้ได้เหมือนกัน กับทุกคนหากแต่ต้องเลือกให้เหมาะสมกับจริตของผู้ปฏิบัติ และสอดคล้องกับหลักธรรมานุธรรม ปฏิบัติ ซึ่งมุ่งให้ผู้ปฏิบัติใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสภาวะของตนเอง ผลการวิจัยจึงเสนอองค์ความรู้ใหม่ ว่า ปฏิปทา 4 สามารถใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และเลือกใช้อสุภกัมมัฏฐานให้เหมาะกับผู้ปฏิบัติ แต่ละประเภท ทำให้อสุภกัมมัฏฐานมิใช่เพียงกรรมฐานเพื่อระงับราคะเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกเชื่อม จากสมถภาวนาไปสู่วิปัสสนาภาวนาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การเจริญปัญญาเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา อันนำไปสู่การละกิเลสและการบรรลุมรรคผลตามหลัก พระพุทธศาสนาเถรวาท

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยผู้วิจัยได้แสดงกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับ อสุภกัมมัฏฐานในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา โดยอธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผู้ ปฏิบัติ วิธีการเจริญกรรมฐาน และผลที่เกิดขึ้นตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท อันมีเป้าหมายสูงสุด คือการสิ้นทุกข์ด้วยการบรรลุมรรค ผล และพระนิพพาน องค์ประกอบแรกของแผนภาพคือ ปัจจัยที่ ส่งผลต่อปฏิปทา 4 ได้แก่ จริต อุปนิสัย และกำลังของอินทรีย์ 5 (ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และ ปัญญา) ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความยากง่ายของการปฏิบัติ และความรวดเร็วในการบรรลุธรรม สอดคล้องกับหลักปฏิปทา 4 ที่แบ่งผู้ปฏิบัติออกเป็น 4 ประเภท คือ ทุกขาปฏิปทา ทนธาภิญญา ทุกขาปฏิปทา ขิปปาภิญญา สุขาปฏิปทา ทนธาภิญญาและสุขา ปฏิปทา ขิปปาภิญญา ซึ่งสะท้อนความแตกต่างของบุคคลตามจริตและความแก่กล้าของอินทรีย์ องค์ประกอบที่สองคือ อสุภกัมมัฏฐาน (อสุภะ 10) ซึ่งทำหน้าที่เป็นอาธมณกรรมฐานเพื่อกำจัดกาม ราคะและความยึดมั่นในรูปกาย โดยอาศัยการพิจารณาความไม่งามของร่างกายในลักษณะต่างๆ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค อสุภกัมมัฏฐานมีบทบาทสำคัญในการลดความกำหนัด คลายความ ยึดติดในร่างกาย ทำให้เกิดความเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ และเป็นฐานให้เกิดสมาธิและวิปัสสนาปัญญา

จากความสัมพันธ์ดังกล่าว แผนภาพชี้ให้เห็นว่า อสุภกัมมัญฐานสามารถประยุกต์ใช้ได้กับผู้ปฏิบัติทั้ง 4 ประเภท แต่รูปแบบการปฏิบัติ อุปสรรคที่ประสบ และผลของการปฏิบัติย่อมแตกต่างกันตามกำลังของอินทรีย์และลักษณะจิตของแต่ละบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีปฏิปทาแตกต่างกันอาจใช้อสุภกัมมัญฐานเดียวกัน แต่มีระดับความเพียร ความต่อเนื่อง และความรวดเร็วในการเกิดสมาธิและปัญญาไม่เท่ากัน นอกจากนี้ แผนภาพยังแสดงลำดับขั้นของการปฏิบัติ เริ่มจากการเตรียมความพร้อมของผู้ปฏิบัติ การกำหนดอารมณ์อสุภะให้เหมาะสมกับจริต การเจริญสมถภาวนาเพื่อให้เกิดสมาธิ การใช้สมาธิเป็นฐานในการพิจารณาไตรลักษณ์ในวิปัสสนาภาวนา และนำไปสู่ผลคือการละกิเลส การบรรลุสมรรถผล และการเข้าถึงพระนิพพาน ดังนั้น ภาพนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ปฏิปทา 4 เป็นกรอบในการอธิบายความแตกต่างของผู้ปฏิบัติ ขณะที่อสุภกัมมัญฐานเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสมาธิและปัญญา ทั้งสององค์ประกอบมีความสัมพันธ์เชิงบูรณาการและเกื้อกูลกันในการเจริญวิปัสสนาภาวนา อันนำไปสู่การบรรลุจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาเถรวาท คือพระนิพพาน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภาพการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับอสุภกัมมัญฐานในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา สร้างโดยโปรแกรม Chat GPT

บทสรุป

ปฏิปทา 4 แสดงให้เห็นว่าเส้นทางสู่ความหลุดพ้นมีความหลากหลาย แต่สามารถบูรณาการกับอสุภกัมมัญฐานได้ทั้งหมด อสุภกัมมได้เป็นเพียงเครื่องระงับราคะในระดับสมณะเท่านั้น แต่ยังเป็นสะพานสู่ปัญญาที่ทำให้เห็นไตรลักษณ์ของรูปนามอย่างชัดเจน ความแตกต่างอยู่ที่วิธีใช้และกำลังของอินทรีย์ของผู้ปฏิบัติ ผู้ที่มีอินทรีย์อ่อนต้องอาศัยความเพียรและความอดทน ผู้ที่มีอินทรีย์แก่กล้าสามารถใช้ประสบการณ์เพียงเล็กน้อยเป็นฐานของการรู้แจ้งได้ทันที อย่างไรก็ตามไม่ว่าปฏิปทาใดหากสามารถพัฒนาสมุทฺธของอินทรีย์ และยกจิตจากสมณะสู่วิปัสสนาได้อย่างถูกต้อง อสุภกัมมัญฐานย่อมเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การละสังโยชน์ และบรรลุนิพพานได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปฏิปทา 4 กับอสุภกัมมัญฐานในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า

1. กระบวนการ หรือขั้นตอนในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาด้วยอสุภกัมมัญฐานของบุคคล 4 ประเภท มีความละเอียด และแตกต่างกันในแต่ละปฏิปทา ผู้ปฏิบัติจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจหลักธรรมที่จะต้องนำมาปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับปฏิปทาของตนเอง
2. ต้องเพียรศึกษากับครูบาอาจารย์เพื่อให้ครูบาอาจารย์ได้ชี้แนวทางที่ถูก ที่ต้อง ที่ควร เพื่อให้สามารถบรรลุผล และนิพพานได้
3. การเจริญอสุภกัมมัญฐานไม่เพียงแต่ช่วยให้จิตสงบ แต่ยังเป็นบาทฐานสู่การเห็น "อนัตตา" (ความไม่มีตัวตน) ที่ชัดเจนที่สุด เพราะเมื่อร่างกายมีความเปลี่ยนแปลง สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ย่อมหาได้ไม่ การพิจารณาจนเห็นความจริงว่า "กายมีอยู่ ก็เพียงสักว่าความรู้ เพียงสักว่าอาศัยระลึก เท่านั้น" จะนำไปสู่การปล่อยวางตัณหาและทิฐิในที่สุด

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรมีพระวิปัสสนาจารย์คอยดูแล กำกับ และสอบอารมณ์ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นประจำ เพื่อความเข้าใจ และความก้าวหน้าในการปฏิบัติ
2. ผู้ปฏิบัติควรศึกษาแนวคิดในเรื่องอสุภกัมมัญฐานในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ให้มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ แล้วนำหลักการดังกล่าวไปปฏิบัติให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน จะทำให้ชีวิตมีความสุข ลดราคะ โมหะ โทสะได้ สังคมจะมีความสุข เมื่อนุชนุษย์มีกิเลสลดน้อยลง
3. รัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ผู้สอนกัมมัญฐานมีความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิปทา 4 และการประยุกต์ใช้กัมมัญฐานโดยเฉพาะอสุภกัมมัญฐานเพื่อให้สามารถแนะนำผู้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา ศิริมาตย์. (2555). *ศิริมานนทสูตร (พระยาธรรมิกราช) ทางสู่พระนิพพาน*. กรุงเทพมหานคร: 109 ดีไซน์ทีม.
- ธัญญากร หู้เต็ม. (2560). ศึกษาปฏิบัติ 4 ที่มีผลต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2546). *ธรรมปริทรรศน์ 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2558). *คำวัด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เลียงเชียง.
- พระธรรมบาลเถระ. (2551). *เนตติอรรถกถา (พระคันธसारากวีวงศ์, ผู้แปลและอธิบาย)*. นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซีเอไอเซ็นเตอร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทฺธโฆสเถระ. (2554). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค (สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), ผู้แปลและเรียบเรียง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: ธนาเพลส.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษา

Effects of Phenomenon based Learning Activities on Global Citizenship of Elementary Students

^{1*} นภัตสร จันทเลิศ Napatson Chantalerd

^{2**} ภาวิณี โสธายะเพชร Pavinee Sothayapetch

^{1,2} คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{1,2} Faculty of Education, Chulalongkorn University

* First author, e-mail: noon.goodafternoon@gmail.com

** Corresponding author, e-mail: pavineenui@gmail.com

Received August 5, 2026; Revised August 23, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน และ 2) เปรียบเทียบความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นนักเรียนที่มีความสามารถละกัน จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จันทบุรี เขต 2 แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน 2) แผนการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาแบบปกติ 3) แบบวัดความเป็นพลโลกและ 4) แบบสังเกตพฤติกรรม เครื่องมือได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อหา ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Dependent samples t-test และ Independent samples t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกหลังได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลก

ศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ($\bar{X} = 30.77$) สูงวกาก่อนเรียน ($\bar{X} = 23.07$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน กับกลุ่มควบคุมที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกหลังได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ($\bar{X} = 30.77$) สูงวกากลุ่มควบคุมดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ($\bar{X} = 29.73$) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .127$) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่ส่งเสริมความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน; ความเป็นพลโลก; นักเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research article aimed to 1) compare the global citizenship of Grade 3 students before and after receiving global citizenship education based on the phenomenon-based learning approach, and 2) compare the global citizenship of students in the experimental and control groups. The research design is experimental. The sample comprised 60 Grade 3 students with mixed abilities, enrolled in the first semester of the 2025 academic year at a school under the Chanthaburi Primary Educational Service Area Office 2. The participants were selected through purposive sampling and equally assigned to an experimental group and a control group, with 30 students in each group. The research instruments included 1) lesson plans based on the phenomenon-based learning approach, 2) conventional global citizenship education lesson plans, 3) a global citizenship assessment, and 4) a behavioral observation form. The instruments were evaluated for content validity and appropriateness by three experts using the Index of Item-Objective Congruence (IOC). Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, dependent-samples t-test, and independent-samples t-test. The findings revealed that: 1) the experimental group demonstrated a significantly higher mean score on the global citizenship assessment after participating in global citizenship education based on the phenomenon-based learning approach ($\bar{X} = 30.77$) than before the intervention ($\bar{X} = 23.07$), at the .05 level of statistical significance; and 2)

the comparison of global citizenship assessment scores between the experimental group, which received global citizenship education based on the phenomenon-based learning approach, and the control group, which received conventional instruction, indicated that the experimental group obtained a higher mean score ($\bar{X} = 30.77$) than the control group ($\bar{X} = 29.73$). However, the difference was not statistically significant at the .05 level ($p = .127$). Furthermore, the researcher synthesized a phenomenon-based learning model for global citizenship education to promote global citizenship among elementary school students, consisting of five steps.

Keywords: Phenomenon Based Learning; Global Citizenship Education (GCED); Elementary Students

บทนำ

สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งมิติของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ตามยุคสมัย การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคสมัยปัจจุบันจึงกำลังอยู่ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อมที่ประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นเรื่อยๆ ในทุกมิติ และระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของเยาวชน สังคมในประเทศ สังคมโลก และตลาดแรงงานทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Delaney, 2019) ในศตวรรษที่ 21 นี้ การศึกษาไม่ได้เป็นเพียงการเติมเต็มความต้องการพื้นฐานของหลักสูตรอีกต่อไป การศึกษากำลังพัฒนาไปสู่การเป็นสื่อกลางที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะและคุณค่าที่ครอบคลุมและจำเป็นสำหรับบริบททั่วโลก และเป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับโลกที่ซับซ้อนและพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Atkins, 2017) การสร้างความเป็นพลโลกเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักสามประการของประเด็นการศึกษามาก่อน ซึ่งความเป็นพลโลกเป็นประเด็นที่ใหม่และได้รับความสนใจเป็นอันมาก อีกทั้งยังมีองค์ความรู้และตัวอย่างการดำเนินที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติค่อนข้างน้อย (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) การสร้างความเป็นพลโลกจึงเป็นประเด็นที่ควรนำมาเชื่อมโยงกับการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนในยุคปัจจุบันมากขึ้น

ความเชื่อมโยงและการพึ่งพาซึ่งกันและกันที่เพิ่มขึ้นของโลกปัจจุบัน และความหลากหลายส่งผลให้มีการศึกษาความเป็นพลโลก (Global Citizenship) ซึ่งพลโลกเป็นแนวคิดของการที่บุคคลมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่กว้างขวางขึ้นและเป็นมนุษยชาติร่วมกัน ที่เน้นการพึ่งพาอาศัยกันทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ประเทศ และประชาคมโลก เป็นคำที่ใช้อธิบายการดำเนินการทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจที่ดำเนินการโดยบุคคลและชุมชนที่ตระหนักว่าทุกคนเป็นพลเมืองของโลก การมีมนุษยธรรมร่วมกันและมีคุณค่าเท่าเทียมกัน ซึ่งรวมไปถึง

การเปิดใจให้มีส่วนร่วมเชิงบวกกับอัตลักษณ์และวัฒนธรรมอื่นๆ อีกทั้งยังเกี่ยวกับวิธีการที่เราใช้และแบ่งปันทรัพยากรของโลกอย่างยุติธรรม และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของทุกคน (UNESCO, 2023; Oxfam, 2019) เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลโลกจึงมีแนวคิดพลโลกศึกษา (Global Citizenship Education: GCED) ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกและเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนได้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองโลกที่ดีและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและความสุข

Oxfam (2015) องค์กรที่ทำงานด้านพลเมืองโลก ได้เสนอว่า การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองโลกเป็นเรื่องที่สามารถเรียนรู้ได้ในทุกวิชา โดยองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกที่ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้และความเข้าใจ 2) ทักษะ และ 3) ค่านิยมและทัศนคติ ควรเริ่มขึ้นในช่วงวัยเล็ก ๆ และควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดการศึกษาของผู้เรียนและ UNESCO (2015) องค์กรที่ได้ส่งเสริมพลโลกศึกษา ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพลโลกศึกษา โดยนำเสนอมิติการเรียนรู้ไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ เกี่ยวข้องกับความรู้และทักษะการคิดที่จำเป็น 2) ด้านอารมณ์และสังคม เกี่ยวข้องกับคุณค่า เจตคติ และทักษะทางสังคม และ 3) ด้านพฤติกรรม เกี่ยวข้องกับการสร้าง แสดงออก และฝึกการนำไปใช้และมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของพลโลกศึกษาได้ คือ 1) ด้านความรู้และความเข้าใจ 2) ด้านทักษะการคิดและทักษะทางสังคม 3) ด้านค่านิยมและทัศนคติ และ 4) ด้านพฤติกรรมที่แสดงออก

การกิจกรรมพลโลกศึกษาให้กับผู้เรียนควรจัดในทุกระดับชั้นโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของเนื้อหาและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้นด้วย Tarozzi & Inguaggiato (2018) อภิปรายว่าการบูรณาการพลโลกศึกษาจำเป็นต้องมีความมุ่งมั่นที่สำคัญและก้าวหน้าต่อสิทธิมนุษยชน สันติภาพ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมทางสังคม ความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ และทัศนคติเชิงบวกต่อความหลากหลาย พลโลกศึกษาจะต้องนำเสนอมุมมองการศึกษาแบบใหม่เพื่อทำความเข้าใจปัญหาที่มีอยู่ของพหุวัฒนธรรมและการขาดสมดุลของความเป็นพลเมืองระดับชาติในสังคมที่มีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกัน สิทธิมนุษยชน และความยุติธรรมทางสังคม (Tarozzi & Torres, 2016) การใช้ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งที่มีผลกระทบในระดับท้องถิ่น ประเทศ และระดับโลกมาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นแนวคิดที่มีความน่าสนใจในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดจัดการเรียนการสอนพลโลกศึกษาให้กับผู้เรียน

การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-Based Learning หรือ PhenoBL) เป็นแนวคิดของประเทศฟินแลนด์หลังปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 - 2017 การนำปรากฏการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริงมาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่การสำรวจด้วยมุมมองที่หลากหลายในการบูรณาการสหวิทยาการของปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยใช้เทคนิควิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้และพัฒนาทักษะของผู้เรียนจากการศึกษาบูรณาการระหว่าง

วิชาภายใต้บริบทที่เชื่อมโยงกันเพื่อให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง (อรพรรณ บุตรกตัญญู, 2561) โดยประกอบด้วยมิติที่เกี่ยวข้องกัน 5 ประการที่แสดงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แนวคิดนี้ได้แก่ 1) ความเป็นองค์รวม 2) สภาพจริงการใช้วิธีการ เครื่องมือ และวัสดุที่จำเป็นในสถานการณ์ของโลกแห่งความเป็นจริง 3) บริบท 4) การเรียนรู้แบบสืบเสาะโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และ 5) กระบวนการเรียนรู้ รูปแบบของการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Daehler & Folsom, 2016 อ้างถึงใน ตะวัน ไชยวรรณ และกุลธิดา นุกุลธรรม, 2564) ได้เสนอแนะขั้นตอนไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 เลือกปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ ขั้นที่ 2 วิเคราะห์คุณค่าของบทเรียนที่มีอยู่ ขั้นที่ 3 วางลำดับกิจกรรม และขั้นที่ 4 วางแผนการตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน การบูรณาการพลโลกศึกษาในหลักสูตรจึงมีความเหมาะสมและมีความน่าสนใจที่จะสามารถทำได้ผ่านการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน เพราะนักเรียนจะได้เชื่อมโยงความรู้กับปรากฏการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง การพัฒนาความเป็นพลโลกโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานควรเริ่มตั้งแต่ในผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นระดับชั้นที่ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานที่จะใช้ค้นคว้าหาข้อมูลสามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจในปัญหาต่างๆ สามารถสร้างภาพในใจ คิดแบบเปรียบเทียบ สร้างกฎเกณฑ์เพื่อแบ่งหมวดหมู่ เรียงลำดับ และคิดย้อนกลับไปได้ (สุรงค์ ไคว์ตระกูล, 2559) และเป็นอีกช่วงวัยหนึ่งที่จะต้องเปลี่ยนผ่านไปยังวัยที่เห็นถึงความสำคัญของสังคม การอยู่ร่วมกัน เพื่อนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ดังนั้นนอกจากจะส่งเสริมด้านสติปัญญาแล้วยังต้องเน้นหล่อหลอมเรื่องการเข้าสังคมให้พร้อมก่อนที่จะไปเป็นวัยรุ่นด้วย (ปรารณา หาญเมธี, 2564)

จากแนวคิดพลโลกศึกษาที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต รวมถึงการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีแนวคิดการนำปรากฏการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริงมาเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่การสำรวจด้วยมุมมองที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการนำประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพลโลกศึกษามาจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่เหมาะสมตามวัยของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ค่านิยมและทัศนคติที่ได้ไปใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยและสังคมโลกต่อไปได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน
2. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งศึกษากลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม โดยขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาเนื้อหาที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษา โดยการวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพลโลกศึกษาของ Oxfam (2015) และ UNESCO (2015) แล้วเลือกประเด็นที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และนำไปจัดทำแผนจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 สำหรับใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมีเนื้อหาที่ได้จากการสังเคราะห์ตามองค์ประกอบด้านความรู้และความเข้าใจ ดังนี้ 1) เธอก็คนฉันก็คน บนโลกใบใหญ่ (สิทธิมนุษยชน) 2) เรารักโลก โลกรักเรา (ปัญหาสิ่งแวดล้อม) 3) แตกต่างเหมือนกัน ฉันกับเธอ (อัตลักษณ์และความหลากหลาย) 4) สังคมน่าอยู่ หนูหนูน่ารัก (กฎเกณฑ์ในโรงเรียนและสังคม) 5) รักกันไว้เถิด เราเกิดโลกเดียวกัน (ความขัดแย้ง)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 60 คน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน และกลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ โดยนักเรียนมีลักษณะความสามารถ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง 30 นาที และ 2) แผนการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาแบบปกติ เพื่อส่งเสริมความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง 30 นาที แต่ละแผนตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ผลการประเมินคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสม มีค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิเฉลี่ย 1.00

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบวัดความเป็นพลโลก โดยแบบวัดแบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ด้านความรู้ความเข้าใจ เป็นแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว จำนวนคำถาม 10 ข้อ ตอนที่ 2 ด้านทักษะการคิดและทักษะทางสังคม เป็นแบบอัตนัย ให้ครูอ่านสถานการณ์ให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

คิดเห็นอย่างมีเหตุมีผลและเหมาะสม จำนวน 2 ข้อ ตอนที่ 3 ด้านค่านิยมและทัศนคติ เป็นแบบวัดเจตคติ ให้นักเรียนอ่านข้อความในแต่ละข้อแล้วพิจารณาเพื่อตอบคำถาม โดยทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็น จำนวน 15 ข้อ ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความเป็นพลโลกโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ผลการประเมินคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสม มีค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิเฉลี่ย 0.93 และ 2) แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นแบบบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นตอนที่ 5 มีลักษณะเป็นแบบบันทึกปลายเปิด โดยบันทึกพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนที่สอดคล้องกับประเด็นการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้นั้น ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดความเป็นพลโลกโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ผลการประเมินคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสม มีค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิเฉลี่ย 1.00

4. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้วิจัยกำหนดประชากรที่จะศึกษาและดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 2) ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยจากคณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อส่งไปยังโรงเรียน 3) นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดความเป็นพลโลกก่อนเรียน โดยทำการวัดความสามารถเป็นรายบุคคล 4) ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานให้กับนักเรียนกลุ่มทดลองและจัดการเรียนรู้แบบปกติให้กับนักเรียนกลุ่มควบคุม พร้อมสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียน 5) นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมทำแบบวัดความเป็นพลโลกหลังเรียน โดยทำการวัดความสามารถเป็นรายบุคคล 6) ผู้วิจัยตรวจให้คะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกแล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ และนำข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมไปวิเคราะห์เชิงคุณภาพ 7) ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน และสรุปผลการทดลอง ดังนี้ 1) เปรียบเทียบคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สถิติ t-test แบบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Sample) 2) เปรียบเทียบคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน กับกลุ่มควบคุมที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบปกติ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนหลังเรียนของการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 วิธี โดยใช้สถิติ t-test แบบกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มเป็นอิสระต่อกัน (Independent Sample) 3) วิเคราะห์

แบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างจัดการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่า ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลก ซึ่งคะแนนเต็ม 35 คะแนน ของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกหลังได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ($\bar{X} = 30.77$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 23.07$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .001$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน

ช่วงเวลา	n	Min	Max	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	30	16	32	23.07	3.002	15.233	<.001
หลังเรียน	30	25	35	30.77	4.107.		

* $p < .05$

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานกับกลุ่มควบคุมที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกหลังได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ($\bar{X} = 30.77$) สูงกว่ากลุ่มควบคุมดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ($\bar{X} = 29.73$) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .127$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน กับกลุ่มควบคุมที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	$\bar{X}$	S.D.	t	p
กลุ่มทดลอง	30.77	3.002	1.151	.127

กลุ่มควบคุม	29.73	3.895
-------------	-------	-------

*p < .05

ผลการวิเคราะห์แบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการวิเคราะห์แบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนตามองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ของนักเรียนทั้งสองกลุ่มทั้งก่อนทำกิจกรรมระหว่างทำกิจกรรม และหลังทำกิจกรรม พบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมด้านความเป็นพลโลกในทิศทางที่ดีขึ้นและใกล้เคียงกัน โดยก่อนการจัดกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่ยังแสดงพฤติกรรมดังกล่าวในระดับพื้นฐาน เช่น นักเรียนเล่นกับเพื่อนต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนาได้ ต่อแถวรับอาหารหรือสิ่งของ ช่วยกันทำเวรรักษาความสะอาด ทั้งขยะลงถัง แต่งกายถูกระเบียบ และนักเรียนส่วนใหญ่รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม โดยเฉพาะเพื่อนที่เก่ง ในระหว่างการจัดกิจกรรม นักเรียนทั้งสองกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเริ่มมีพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นพลโลกมากขึ้น โดยสามารถทำงานร่วมกัน ช่วยกันศึกษาข้อมูล แบ่งหน้าที่ รับฟังความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการอภิปราย ออกมาแสดงและนำเสนอได้อย่างดี ให้ความร่วมมือกับเพื่อนกลุ่มอื่นๆ ในการทำกิจกรรมต่างๆ และตอบคำถามครูได้ถูกต้องตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และหลังการจัดกิจกรรมนักเรียนทั้งสองกลุ่มยังคงมีการแสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงความเป็นพลโลกได้ด้วยตนเองทั้งการรู้จักชื่นชมและให้กำลังใจเพื่อน รู้จักกล่าวขอบคุณ การใช้วาจาอย่างสุภาพ การเล่นกับเพื่อนทุกคนโดยไม่แบ่งแยก และปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่องผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถส่งเสริมความเป็นพลโลกของนักเรียนให้สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเพราะในการจัดการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่สังเคราะห์ขึ้นให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของพลโลกศึกษาอย่างครบถ้วน โดยนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาเป็นฐานในการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกประเด็นหรือเนื้อหาที่สนใจ ร่วมกันสืบค้น รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเข้าใจต่อประเด็นต่างๆ และสามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ

แนวคิดของ Silander ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้สำรวจปรากฏการณ์ตามสภาพจริงแบบองค์รวม ซึ่งเป็นการทำความเข้าใจ ประเด็นในชีวิตจริงว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่งเท่านั้น ทำให้ผู้เรียนมี ประสบการณ์ที่กว้างขวาง ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ และสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Silander, 2015b; พงศธร มหาวิจิตร, 2562) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Symeonidis & Schwarz ที่กล่าวว่า เป็นการสร้างองค์ความรู้ในตนเอง ความสุขในการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดได้แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก ได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้ ตลอดจน สามารถสร้างสรรค์ชิ้นงาน เพื่อพัฒนาทักษะหลัก (Core Skill) และทักษะอารมณ์ทางสังคม (Soft Skill) ในการเรียนรู้และการทำงานอย่างมีคุณภาพเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Symeonidis & Schwarz, 2016 อ้างถึงใน อรพรรณ บุตรกตัญญู, 2561) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานจึงมีความเหมาะสม เนื่องจากเป็น แนวทางที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับเหตุการณ์และประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งส่งผลกระทบต่อมนุษย์ ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก อีกทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ วิเคราะห์ และทำความเข้าใจจากหลายมิติ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลโลกของนักเรียน

1.2 การจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถส่งเสริมความเป็นพลโลกของนักเรียนให้สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็น ฐานให้ความสำคัญกับบริบทของโลกแห่งความเป็นจริง โดยเริ่มต้นจากการกำหนดคำถามหรือปัญหาที่ เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงในปัจจุบัน เช่น สิทธิเด็ก ภาวะโลกร้อน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จาก ประเด็นที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับตนเองและสังคมโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมานริกา จันทาโก ที่กล่าวว่า ปรากฏการณ์ที่นำมาศึกษานั้น ต้องมีการพิจารณาความเกี่ยวข้องกับบริบท แวดล้อม มุมมองและแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายในเชิงสหวิทยาการ เช่น คุณภาพชีวิต ของมนุษย์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ อุตุนิยมวิทยา การเมืองและนโยบาย หรือแม้แต่จิตวิทยาสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค การแก้ปัญหาหรือการสืบเสาะในปรากฏการณ์ต้องใช้ ความสามารถที่แตกต่างกันตามระดับของความซับซ้อน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ต่างกันไป เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสังคม (มานริกา จันทาโก, 2565) และเรวณี ชัยเชาวรัตน์ ยังได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเป็นการเรียนรู้ผ่านการสืบเสาะหาความรู้ กระบวนการ เรียนรู้นี้ทำให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถามของตนเองและสร้างความรู้ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้ปรากฏการณ์ที่ อาจคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจแบบองค์รวม (เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2563) ดังนั้นเมื่อนำแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานมาใช้ในการจัดการเรียนรู้พลโลก ศึกษา จึงเอื้อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลโลกมากขึ้น เนื่องจากนักเรียนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การเลือกปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ได้ตั้งคำถาม สืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา

และพิจารณาจากมุมมองที่หลากหลาย กระบวนการนี้ช่วยให้นักเรียนมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างตนเองกับผู้อื่น นำไปสู่การพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นพลโลก

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดความเป็นพลโลกสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งนี้อาจมาจากสาเหตุต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีการกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความเป็นพลโลกของนักเรียนอย่างชัดเจน จากนั้นผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขอบเขตเนื้อหาและประเด็นการเรียนรู้จากองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาความเป็นพลเมืองโลกของ Oxfam (2015) โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยและบริบทของผู้เรียน แล้วนำไปพัฒนาเป็นแผนการจัดการเรียนรู้และดำเนินการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ของทั้งสองกลุ่มมีเนื้อหาและจุดประสงค์ที่ครอบคลุมองค์ประกอบของความเป็นพลโลก ได้แก่ ด้านความรู้และความเข้าใจ ด้านทักษะการคิดและทักษะทางสังคม ด้านค่านิยมและทัศนคติ และด้านพฤติกรรมที่แสดงออก ผลดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler ที่เสนอว่า การพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบควรเริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินผลการเรียนรู้ (Tyler, 1949 อ้างถึงใน มารุต พัฒนาผล, 2567) ดังนั้น การที่ผู้วิจัยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของทั้งสองกลุ่มอย่างเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลโลกและการประเมินผลอย่างครอบคลุมจึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถพัฒนาความเป็นพลโลกของนักเรียนได้ในระดับที่ใกล้เคียงกัน

2.2 นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติได้เรียนรู้ผ่านเหตุการณ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงที่ผู้สอนเป็นคนเลือกมาให้เพื่อให้ตรงกับประเด็นของพลโลกศึกษาที่ต้องการให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้โดยตรง ซึ่งประเด็นของพลโลกศึกษาส่วนใหญ่จะเชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตประจำวันและสัมพันธ์กับผู้คนในทุกระดับ อีกทั้งนักเรียนยังมีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มด้วย จึงอาจส่งผลให้นักเรียนมีความเป็นพลโลกสูงขึ้นได้สอดคล้องกับแนวคิดของอรรถพล ประภาสโนบล กล่าวว่าการที่เราจะสอนให้นักเรียนเป็นพลเมืองโลกได้นั้นบทบาทของครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้เหตุผล การแสดงความเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นที่ในบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย และสนับสนุนให้พวกเขาได้พัฒนาทักษะทางดิจิทัล และการรู้เท่าทันสื่อ ที่สำคัญต้องนำเอาประเด็นที่เกิดขึ้นจริงในโลกหรือในชีวิตของนักเรียนมาออกแบบบทเรียนด้วย (อรรถพล ประภาสโนบล, 2564) และยังสอดคล้อง สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา ที่กล่าวถึงหลักการการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลกของประเทศอังกฤษว่า การเรียนรู้พลโลกที่ดีนั้นควรจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงในชีวิต การจัดการเรียนการสอนจึงควร

จัดแบบมีการตั้งคำถาม การถกเถียง และการเชื่อมโยงได้กรุ่นใหม่กับประเด็นปัญหาต่างๆ ของโลก และเปิดโอกาสให้ร่วมกันแก้ไข (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ดังนั้น แม้การจัดการเรียนรู้ของกลุ่มควบคุมเป็นการจัดการเรียนรู้แบบปกติ แต่มีการนำเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมา เชื่อมโยงกับเนื้อหา เปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำกิจกรรมร่วมกัน ยังคงเป็น กระบวนการที่ส่งเสริมองค์ประกอบของความเป็นพลโลก จึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักเรียนกลุ่ม ควบคุมมีพัฒนาการด้านความเป็นพลโลกเพิ่มขึ้น และมีผลการประเมินที่ใกล้เคียงกับนักเรียนกลุ่ม ทดลอง

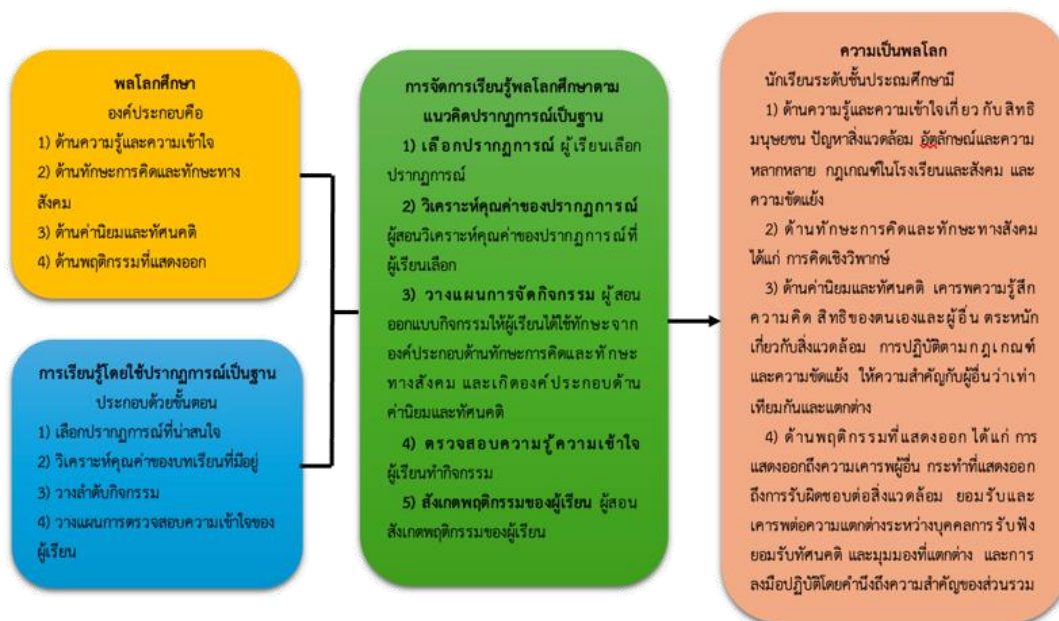
2.3 งานวิจัยนี้ได้นิยามความเป็นพลโลกว่าเกี่ยวข้องกับการที่นักเรียนมีคุณลักษณะในหลาย ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะการคิดและทักษะทางสังคม ด้านค่านิยมและทัศนคติ และด้านพฤติกรรม สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา ยังนิยามความเป็นพลโลกว่าเกี่ยวข้องกับการรู้และ การรู้เท่าทันด้วย (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) ดังนั้นจากผลการวิจัยจึงอาจเป็นไปได้ว่า ความเป็นพลโลกจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของจิตสำนึกเพิ่มเข้ามาด้วย วรณวลี เจนเจนประเสริฐ กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นสภาวะของจิตใจที่มีความรู้สึก ให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีการรับประสบการณ์ ตอบสนอง ให้คุณค่า และเกิดเป็นพฤติกรรมในทางปฏิบัติสิ่งๆ นั้นด้วยความรักและห่วงหา โดยมิ กระบวนการสร้างให้เกิดจิตสำนึกเป็นขั้นตอน ได้แก่ สร้างการรับรู้ การตอบสนอง การรู้คุณค่า การ จัดระบบคุณค่า และการสร้างลักษณะนิสัย (วรณวลี เจนเจนประเสริฐ, 2564) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ ทั้งสองรูปแบบสามารถช่วยส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลโลกได้เพราะขั้นตอนการสอนสอดคล้องกับ กระบวนการสร้างให้เกิดจิตสำนึก และผลการวิเคราะห์แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนตามองค์ประกอบ ความเป็นพลโลกด้านพฤติกรรมทั้ง 5 ด้าน ของนักเรียนทั้งสองกลุ่มทั้งก่อนทำกิจกรรม ระหว่างทำ กิจกรรม และหลังทำกิจกรรม ยังพบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมความเป็นพลโลกด้านต่างๆ ใน ทิศทางที่ดีขึ้นและใกล้เคียงกันอีกด้วย

2.4 นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีความสามารถพื้นฐานทางการเรียนรู้ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้อาจเพราะมี การจัดห้องเรียนและจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มละความสามารถในทั้งสองกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลให้ นักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันได้มีโอกาสเรียนรู้และทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมกันรับผิดชอบต่อเป้าหมายของกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของธนิธย์ สุวรรณเจริญที่กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันโดยสมาชิกมีความสามารถแตกต่างกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ช่วยพัฒนาความคิด ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่งเสริม บรรยากาศในการเรียน และทำให้มีวิสัยทัศน์กว้างขึ้น (ธนิธย์ สุวรรณเจริญ, 2563) ดังนั้น การจัด

ห้องเรียนและจัดการเรียนรู้แบบคละความสามารถในทั้งสองกลุ่มจึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาความรู้และทักษะจากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีความสามารถแตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ในรูปแบบของโมเดลการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษา

จากภาพอธิบายได้ว่ากรอบแนวคิดการวิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมองค์ประกอบของพลโลกศึกษาทั้ง 4 ด้าน ร่วมกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน สังเคราะห์ขึ้นมาเป็นการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) เลือกปรากฏการณ์ ผู้เรียนเลือกปรากฏการณ์ที่น่าสนใจและสอดคล้องกับประเด็นในองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ 2) วิเคราะห์คุณค่าของปรากฏการณ์ ผู้สอนวิเคราะห์คุณค่าของปรากฏการณ์ที่ผู้เรียนเลือกโดยคำนึงถึงองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ และใช้ทักษะการคิดและทักษะทางสังคม 3) วางแผนการจัดกิจกรรม ผู้สอนออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะจากองค์ประกอบด้านทักษะ และเกิดองค์ประกอบด้านค่านิยมและทัศนคติ 4) ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจ ผู้เรียนทำกิจกรรมที่แสดงออกถึงองค์ประกอบแต่ละด้าน และ 5) สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ตาม

องค์ประกอบด้านพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งเมื่อนำไปใช้จัดการเรียนรู้จะส่งผลให้นักเรียนเกิดความเป็นพลโลกได้

บทสรุป

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถส่งเสริมความเป็นพลโลกของนักเรียนให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการจัดการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้จากปรากฏการณ์จริงที่เลือกเอง เชื่อมโยงความรู้กับบริบททางสังคม โดยอาศัยการตั้งประเด็นการเรียนรู้ที่หลากหลายของครูผู้สอน ผ่านกระบวนการที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล นักเรียนเกิดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเคารพความแตกต่างและความหลากหลาย และส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นพลโลกได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การส่งเสริมความเป็นพลโลกเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นพลโลกสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูและโรงเรียน ควรออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผึกคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ สื่อสาร ทำงานเป็นทีม และการใช้เทคโนโลยีได้อีกด้วย

1.2 ครูผู้สอนสามารถนำผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีผลต่อความเป็นพลโลกของนักเรียนระดับประถมศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ห้องเรียนตามบริบทของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคนิคการสอนอื่นเพื่อเพิ่มผลการพัฒนาความเป็นพลโลกให้สูงมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรสร้างหรือพัฒนาเป็นชุดกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้พลโลกศึกษาเป็นช่วงชั้นเพื่อเป็นแนวทางที่ชัดเจนในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลโลกในแต่ละช่วงชั้น

2.3 ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้พลโลกศึกษาในแต่ละสถานศึกษาหรือหน่วยงานเพื่อวิเคราะห์หาแนวทางอื่นๆ ที่น่าสนใจที่สามารถช่วยส่งเสริมความเป็นพลโลกให้กับนักเรียนได้

เอกสารอ้างอิง

- ตะวัน ไชยวรรณ และกุลธิดา นกุลธรรม. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน: การเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมความรู้ของผู้เรียนในโลกแห่งความจริง. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 15(2): 251-263.
- ธนิตย์ สุวรรณเจริญ. (2563). *การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ(Cooperative Learning)*. GotoKnow. <https://www.gotoknow.org/posts/209790>
- ปรารธนา หาญเมธี. (2564, 20 ธันวาคม). *เข้าใจเด็กวัยประถม ช่วงวัยเปลี่ยนผ่าน (Transition)*. พัฒนาทักษะสมอง EF. <https://www.rlg-ef.com/บทที่-7-ตอนที่-1-เข้าใจเด็ก%2F>
- พงศธร มหาวิจิตร. (2562). การประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับการเรียนแบบเชิงรุกในรายวิชาการประถมศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 42(2): 73-90.
- มานริกา จันทาโก. (2565). *ถึงเวลาจัดการเรียนรู้ “โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน” (Phenomenon-Based Learning: PhBL)*. วุฒิสภา. https://www.senate.go.th/view/1/Digital_media_info/โครงการเอกสารวิชาการ/8657/TH-TH
- มารุต พัฒนาผล. (2567). การออกแบบนวัตกรรมหลักสูตร. ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้. http://www.curriculumandlearning.com/upload/Books/การออกแบบนวัตกรรมหลักสูตร%202567_1704152964.pdf
- เรวณี ชัยเขารัตน์. (2563). *Phenomenon – Based Learning: การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน*. THE POTENTIAL. <https://thepotential.org/knowledge/phenomenon-based-learning/>
- วรรณวลี เจนเจนประเสริฐ. (2564). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกในการจัดการขยะเป็นศูนย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Chula Digital Collection.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานวิจัยแนวทางการส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship Education)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2559). *จิตวิทยาการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพรรณ บุตรกตัญญู. (2561). การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพื่อ การสร้างมุมมองแบบองค์รวมและการเข้าถึงโลกแห่งความจริงของผู้เรียน. *วารสารครุศาสตร์*, 46(2): 348-365.

- อรรถพล ประภาสโนบล. (2564, 25 พฤษภาคม). *Global Citizenship Education: เราจะสอนให้นักเรียนเป็นพลเมืองโลกได้อย่างไร*. THE POTENTIAL.
<https://thepotential.org/knowledge/global-citizenship-education/>
- Atkins, N., (2017). *Implementing Global Citizenship Education in the Elementary Classroom* [Master's thesis, University of Toronto]. TSpace University of TorontoLibraries.
<https://utoronto.scholaris.ca/server/api/core/bitstreams/9e9e5380-3889-4c58-b687-2033a34ca697/content>
- Delaney, H. (2019, April 22). *Education for the 21st Century Placing skills development at the heart of education*. UNICEF Thailand.
<https://www.unicef.org/thailand/stories/education-21st-century>
- Oxfam. (2015). *Education for Global Citizenship A guide for schools*. Oxfam Education.
<https://oxfamilibrary.openrepository.com/server/api/core/bitstreams/ff68b92e-5759-4a36-ad59-0628a54af2bb/content>
- Oxfam. (2019). *The sustainable development goals: A guide for teachers*. Oxfam Education.
<https://oxfamilibrary.openrepository.com/server/api/core/bitstreams/40f6a440-0b26-416c-a872-a96e07ce5ad1/content>
- Silander, P. (2015). *Phenomenon-based learning*. Phenomenal Education.
<http://www.phenomenaleducation.info/phenomenon-based-learning.html>
- Tarozzi, M., & Inguaggiato, C. (2018). Implementing global citizenship education in EU primary schools: The role of government ministries, *International Journal of Development Education, and Global Learning*, 10(1): 21–38.
- Tarozzi, M., & Torres, C. A. (2016). *Global Citizenship Education and the crises of multiculturalism: Comparative perspectives*. Bloomsbury Academic.
<https://doi.org/10.5040/9781474236003>
- UNESCO. (2015). *Global Citizenship Education TOPICS AND LEARNING OBJECTIVES*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993>

UNESCO. (2023, October 6). *What you need to know about global citizenship education*. <https://www.unesco.org/en/global-citizenship-peace-education/need-know>

บูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคี่ตะเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงานใน
มุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน: กรณีศึกษา
มูลนิธิพุทธะมหาเมตตา

An Integration of the Mindfulness with Dhamma Gita for
Reducing Stress of Working People from Theravada Buddhism
and Mahayana Buddhism Perspectives: A Case Study of
Buddhamahametta Foundation

แมชีสิรินกานต์ ใจเสริฐ Maechee Sirinkarn Chaisert

คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: 6701101027@mcu.ac.th

Received July 11, 2026; Revised July 27, 2026; Accepted: September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและกระบวนการใช้ธรรมคี่ตะเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงาน 2) เพื่อศึกษาแนวทางการเจริญสติด้วยธรรมคี่ตะเพื่อลดความเครียดในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานและ 3) เพื่อบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคี่ตะเพื่อลดความเครียดในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานในกรณีศึกษามูลนิธิพุทธะมหาเมตตา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติการเจริญสติด้วยธรรมคี่ตะทั้งหมด 17 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ การสนทนากลุ่ม แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ ผลการวิจัยพบว่า 1) ธรรมคี่ตะเป็นกระบวนการสื่อสารหลักธรรมผ่านบทเพลง ท่วงทำนอง และการสาธยายธรรมที่สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกระตุ้นการระลึกรู้ ช่วยให้ปฏิบัติเกิดความสงบทางอารมณ์ ลดความฟุ้งซ่าน และส่งเสริมการกำกับความคิดและความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม เป็นกระบวนการใช้ธรรมคี่ตะเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงาน 2) แนวทางการเจริญสติด้วยธรรมคี่ตะในพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นการใช้ธรรมคี่ตะเป็นสื่อสนับสนุนการพัฒนาศติ สมาธิ

และปัญหาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ขณะที่พระพุทธรูปศาสนาหยาหน่มเน้นการใช้เสียงสวดและบทเพลงธรรมะเป็นอุปมาโกศลในการปลูกฝังโพธิจิต เมตตากรุณา และการตระหนักรู้ภายใน โดยทั้ง 2 แนวทางมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาจิตใจให้หลุดพ้นจากความทุกข์และความเครียด และ 3) สามารถสังเคราะห์และพัฒนาารูปแบบการบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคืเตเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงานได้ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) เนื้อหาธรรมคืเต (2) เสียงและท่วงทำนองแห่งธรรมคืเต (3) การกระตุ้นสติ (4) การกำกับอารมณ์ และ (5) การแปรเปลี่ยนความเครียด องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบ DGMIS Model ซึ่งเป็นรูปแบบการบูรณาการหลักการเจริญสติด้วยธรรมคืเตตามแนวพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทและมหายาน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตและลดความเครียดของคนวัยทำงานในสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: ความเครียดของคนวัยทำงาน; ธรรมคืเต; มุมมองของพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทและมหายาน

Abstract

The objectives of this research article are to 1) study the concepts and processes of using Dhamma gita for stress release among working people; 2) to examine the approach of mindfulness practice through Dhamma gita for stress release of working people from the perspectives of Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism; and 3) develop an integration of mindfulness with Dhamma gita for stress release of working people from Theravada Buddhism and Mahayana Buddhism perspectives in the case study of Buddhamahametta Foundation. The qualitative research is conducted through 17 key informants. Questionnaire survey, in-depth interviews and focus group discussions are tools, applied in this study. The data are analyzed by thematic analysis. The findings show that 1) Dhamma gita serves as a process for communicating Dhamma principles through songs, melodies, and chanting. It acts as a stimulus for mindfulness, fosters emotional tranquility, reduces mental agitation, and promotes the appropriate regulation of thoughts and feelings. It functions as a method for stress reduction among working people. 2) In Theravada Buddhism, the practice of mindfulness through Dhamma Gita focuses on using these musical forms to support the cultivation of mindfulness, concentration, and wisdom in accordance with the four foundations of mindfulness. On the other hand, Mahayana Buddhism emphasizes the use of chanting and Dhamma songs as

skillful means to cultivate Bodhicitta, loving-kindness, compassion, and inner awareness; however, both of Mahayana and Theravada approaches share the common goal of developing the mind to achieve liberation from suffering and stress. 3) A model for integrating mindfulness practice with Dhamma Gita to stress release among working people is synthesized and developed. This model comprises five key components: (1) Dhamma Gita content, (2) Dhamma Gita sound and melody, (3) mindfulness stimulation, (4) emotion regulation, and (5) stress transformation. The new knowledge derived from this research is the DGMIS Model (Dhamma Gita Mindfulness Integration and Stress Transformation Model). This model integrates mindfulness practice with Dhamma Gita drawing upon both Theravada and Mahayana Buddhist traditions in order to enhance mental well-being and stress release among working people in contemporary society.

Keywords: Work-Related Stress; Dhamma Gita; Theravāda and Mahāyāna Buddhist Perspectives

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ และรูปแบบการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้คนวัยทำงานต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้น ความคาดหวังจากองค์กร และภาระหน้าที่ที่ซับซ้อนมากกว่าเดิม จนนำไปสู่ความเครียด ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ และภาวะหมดไฟในการทำงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต คุณภาพชีวิต และประสิทธิภาพในการทำงานโดยรวม (Tanpoonkiat & Tongsupachok, 2023) นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลยังทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน ส่งผลให้คนวัยทำงานจำนวนมากประสบปัญหาความวิตกกังวล ความกดดัน และความสุขในการดำเนินชีวิตลดลง (นฤมล จิวฒนาสุข และคณะ, 2566) ความเครียดที่สะสมเป็นเวลานานยังสัมพันธ์กับภาวะเหนื่อยล้าทางอารมณ์ ประสิทธิภาพในการทำงานที่ลดลง และความขัดแย้งในองค์กร (ไกรสิทธิ์ นฤชิตพิชัย, 2565) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการแสวงหาแนวทางส่งเสริมสุขภาวะทางจิตที่สามารถดูแลปัญหาความเครียดได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน (นัฐวรรณ บุญนารัตน์ และคณะ, 2568)

พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางการพัฒนาจิตที่มุ่งให้บุคคลรู้เท่าทันความคิด อารมณ์ และสภาวะธรรมตามความเป็นจริงผ่านการเจริญสติ โดยมีหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นรากฐานสำคัญของการฝึกปฏิบัติ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2560) อธิบายว่า ธรรมคีตะเป็นการถ่ายทอด

หลักธรรมผ่านบทเพลงและท่วงทำนองที่ช่วยเสริมสร้างการระลึกถึง ความสงบ และการกำกับอารมณ์ของผู้ปฏิบัติ ทำให้การเรียนรู้หลักธรรมสามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่ายและเกิดการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกัน พระพุทธศาสนามหาเถรได้ประยุกต์ใช้บทสวดและบทเพลงธรรมะเป็นอุปายโกศลในการปลุกฝังโพธิจิต เมตตากรุณา และการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติ จากแนวคิดดังกล่าว การบูรณาการการเจริญสติร่วมกับธรรมคัมภีร์จึงนับเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการลดความเครียด ส่งเสริมการกำกับอารมณ์ และพัฒนาสุขภาวะทางจิตของคนวัยทำงานได้อย่างเหมาะสม (วรณา จิรานพคุณ และคณะ, 2567)

มูลนิธิพุทธะมหาเมตตาเป็นองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาและส่งเสริมการพัฒนาจิตใจผ่านการเจริญสติด้วยธรรมคัมภีร์อย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมที่บูรณาการการกราบพระ การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ การแผ่เมตตา และการใช้บทเพลงธรรมะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมของประชาชนหลากหลายกลุ่ม รวมถึงคนวัยทำงาน (นฤมล จิววัฒนาสุข และคณะ, 2567) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าส่วนใหญ่ศึกษาการเจริญสติ การใช้ดนตรีเพื่อการบำบัด หรือธรรมคัมภีร์แยกเป็นรายประเด็น และยังไม่พบการศึกษาที่บูรณาการหลักการของพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนามหาเถรเพื่อพัฒนารูปแบบการเจริญสติด้วยธรรมคัมภีร์สำหรับลดความเครียดของคนวัยทำงานอย่างเป็นระบบ จึงยังมีช่องว่างขององค์ความรู้ที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคัมภีร์เพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงานในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนามหาเถร โดยใช้มูลนิธิพุทธะมหาเมตตาเป็นกรณีศึกษา เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการปฏิบัติ สังเคราะห์องค์ความรู้ และพัฒนารูปแบบการเจริญสติด้วยธรรมคัมภีร์ที่เหมาะสมกับบริบทของคนวัยทำงาน ผลการวิจัยคาดว่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านการบูรณาการหลักธรรมของพระพุทธศาสนาทั้งสองนิกายในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิต ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับการประยุกต์ใช้ธรรมคัมภีร์และการเจริญสติในการลดความเครียดและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของคนวัยทำงานในสังคมร่วมสมัยได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและกระบวนการใช้ธรรมคัมภีร์เพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงาน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเจริญสติด้วยธรรมคัมภีร์เพื่อลดความเครียดในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหาเถร
3. เพื่อบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคัมภีร์เพื่อลดความเครียดในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหาเถรในกรณีศึกษามูลนิธิพุทธะมหาเมตตา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ฝ่ายพระสงฆ์จำนวน 6 รูป และ 2) ฝ่ายฆราวาสจำนวน 17 คน ประกอบด้วย นักธุรกิจ 5 คน นายแพทย์ทหาร 1 คน พนักงานของรัฐ 1 คน พนักงานบริษัทเอกชน 2 คน พนักงานรัฐวิสาหกิจ 1 คน ประกอบอาชีพอิสระ 7 คน และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 6 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ 3 รูป นักวิชาการอิสระ 1 คน นักธุรกิจ 1 คนและพนักงานเอกชน 1 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง และแบ่งขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลแนวคิดและกระบวนการใช้ธรรมคืเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงาน และแนวทางการเจริญสติด้วยธรรมคืเพื่อลดความเครียดในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานด้วยการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก และให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบ เมื่อตรวจแล้วนำมาปรับแก้ไขตามคำแนะนำ

ขั้นตอนที่ 3 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงประเด็นการเจริญสติด้วยธรรมคืเพื่อลดความเครียดในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานในกรณีศึกษามูลนิธิพุทธะมหาเมตตาจากคำตอบคำถามปลายเปิดและบทสัมภาษณ์ด้วยการถอดเทปสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สัมภาษณ์เชิงลึกและเขียนสรุปเป็นข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการวิจัยพบว่า ธรรมคืเป็นกระบวนการสื่อสารหลักธรรมผ่านเสียง ท่วงทำนอง บทเพลง บทสวด และการสาธยายธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติเกิดสติ ระลึกรู้ตนเอง คลายความฟุ้งซ่าน และปรับสภาวะอารมณ์จากความตึงเครียดไปสู่ความสงบ ธรรมคืเป็นสื่อธรรมที่มีเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง ทำหน้าที่เป็นกุศโลบายในการน้อมนำจิตใจของคนวัยทำงานให้กลับมาสู่กาย ใจ และรู้เท่าทันความคิดปรุงแต่งของตนเอง

ในบริบทของคนวัยทำงาน ความเครียดเกิดจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ภาระงาน ความคาดหวังต่อผลสำเร็จ ปัญหาความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ภาวะเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่าย ครอบครัว การจราจร ความกังวล และการปรุงแต่งภายในจิตใจ ข้อมูลจากแบบสอบถามในภาคผนวกพบว่า ผู้เข้าร่วมจำนวนหนึ่งระบุสาเหตุของความเครียดจากเรื่องงาน ปัญหาเกี่ยวกับคนในที่ทำงาน ค่าใช้จ่าย ครอบครัว รถติด เหนื่อยกาย ดังนั้นธรรมคืจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติหันกลับมาสังเกตความเครียดในจิตใจตัวเอง มีสติไม่ยึดถือความเครียดว่าเป็นตัวตนของตน

ในกรณีศึกษามูลนิธิพุทธะมหาเมตตา ธรรมคื้ตะถูกนำมาใช้ร่วมกับการกราบพระ การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และการแผ่เมตตา ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถใช้ทั้งกาย ใจ และสติร่วมกันอย่างเป็นระบบ ผลจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามพบว่า ผู้ปฏิบัติจำนวนหนึ่งรู้สึกคลายเครียด จิตใจสงบ มีความสุข เบาสบาย และเกิดอารมณ์จดจ่อกับพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระโพธิสัตว์มากขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลบางรายระบุว่าสามารถเอาใจออกจากความทุกข์ที่ติดอยู่ และ จิตว่าง สัมผัสเรื่องที่ทำให้เป็นทุกข์ได้หลังการปฏิบัติ

2. วัดอุปประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีแนวทางการเจริญสติด้วยธรรมคื้ตะที่แตกต่างกันในเชิงรูปแบบ แต่มีเป้าหมายร่วมกัน คือ การลดความทุกข์ คลายความยึดมั่นถือมั่น และพัฒนาจิตใจให้เกิดความสงบและปัญญาในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาท การเจริญสติด้วยธรรมคื้ตะเป็นแนวทางตามหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และอัมมานุปัสสนา เสียงธรรมคื้ตะทำหน้าที่เป็นอารมณ์กรรมฐานเบื้องต้นช่วยให้ผู้ปฏิบัติที่ตั้งแห่งจิต ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านไปตามอดีตหรืออนาคต เมื่อผู้ปฏิบัติกราบพระ เดินจงกรม หรือนั่งสมาธิพร้อมธรรมคื้ตะ จิตย่อมมีโอกาสรับรู้กาย เวทนา จิต และธรรมตามความเป็นจริง การรู้เช่นนี้เป็นกระบวนการลดความเครียดที่ต้นเหตุ เพราะทำให้ผู้ปฏิบัติเห็นว่าความเครียดเป็นเพียงสภาวะธรรมที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่ใช่สิ่งที่ควรยึดมั่นถือมั่น

ในมุมมองพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน การเจริญสติด้วยธรรมคื้ตะเน้นการใช้อุปายโกศล เสียงสวด บทเพลงแห่งธรรม พระนามพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ และการแผ่เมตตากรุณา เพื่อปลุกโพธิจิต และเปิดพื้นที่ภายในใจให้กว้างขวางกว่าความทุกข์ส่วนตน ธรรมคื้ตะในฝ่ายมหายานช่วยให้จิตเคลื่อนจากความคับแคบแห่งอัตตาไปสู่ความรัก ความกรุณา และความปรารถนาดีต่อสรรพชีวิต

เมื่อเปรียบเทียบทั้ง 2 แนวทาง พบว่า เถรวาทมีจุดเด่นด้านระบบการเจริญสติและการพิจารณาสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ส่วนมหายานมีจุดเด่นด้านการใช้เสียง ศรัทธา เมตตา กรุณา และอุปายโกศลเพื่อเข้าถึงจิตใจของผู้ปฏิบัติ ทั้ง 2 แนวทางสามารถบูรณาการกันได้โดยไม่ขัดแย้งกัน เพราะเถรวาทให้ฐานแห่งสติ สมาธิ และปัญญา เป็นการรู้เท่าทันสภาวะธรรม ขณะที่มหายานให้ฐานแห่งโพธิจิต เมตตา กรุณา และการเปิดใจต่อผู้อื่น เป็นการปลุกฝังเมตตา กรุณา ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถลดความเครียดได้ทั้งในระดับการรับรู้อารมณ์ ระดับความคิด และระดับคุณธรรมภายใน

3. วัดอุปประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคื้ตะสามารถจัดเป็นกระบวนการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) การกราบพระเจริญสติด้วยธรรมคื้ตะ เป็นการใช้กายเป็นฐานแห่งสติ ผู้ปฏิบัติรู้การเคลื่อนไหว รู้การประนมมือ รู้การก้มกราบ และรู้สภาวะใจที่น้อมลงสู่ความอ่อนโยน การกราบพระช่วยลดอัตตาและทำให้จิตใจสงบลง

2) การเดินจงกรมเจริญสติด้วยธรรมคีตะ การเดินจงกรมเจริญสติด้วยธรรมคีตะ เป็นการใช้อการเคลื่อนไหวของเท้าและจังหวะเสียงธรรมคีตะเป็นเครื่องประกอบสติ ผู้ปฏิบัติเรียนรู้ที่จะอยู่กับปัจจุบันที่ละก้าว ลดความเร่งรีบ และคลายความฟุ้งซ่านของจิต

3) การนั่งสมาธิเจริญสติด้วยธรรมคีตะ จะใช้เสียงบทธรรมคีตะโดยฟังอย่างรู้เท่าทัน ไม่เพลิดเพลีนจนหลง และไม่เพ่งจนตึง ผู้ปฏิบัติรู้เสียง รู้ลมหายใจ รู้ความคิด และรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

4) การแผ่เมตตาด้วยธรรมคีตะ เป็นการขยายสติจากตนเองไปสู่ผู้อื่น ช่วยลดความโกรธ ความคับข้องใจ และความขัดแย้งภายในจิตใจ เมตตาภาวนาทำให้ความเครียดที่เกิดจากความสัมพันธ์กับผู้อื่นคลายกำลังลง และเปิดพื้นที่แห่งความกรุณาในใจ

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ DGMIS Model : Dhamma Gita Mindfulness Integration Model หรือ รูปแบบการบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคีตะ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) Dhamma Content หรือเนื้อหาธรรมะ 2) Gita and Sacred Sound หรือเสียงและท่วงทำนองแห่งธรรมะ 3) Mindfulness Activation หรือการกระตุ้นสติ 4) Inner Compassion and Integration หรือการบูรณาการเมตตากรุณาภายใน และ 5) Stress Transformation หรือการแปรเปลี่ยนความเครียดซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการบูรณาการ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ธรรมคีตะเป็นกระบวนการสื่อสารหลักธรรมผ่านบทเพลง ท่วงทำนองและการสวดธรรมที่สามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกระตุ้นการระลึกช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุขทางอารมณ์ ลดความฟุ้งซ่านและส่งเสริมการกำกับความคิดและความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม จึงถือเป็นกระบวนการใช้ธรรมคีตะเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงาน ทั้งนี้เพราะธรรมคีตะทำหน้าที่เป็นสื่อธรรมที่ประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนท่าทีของจิตต่อความเครียดโดยการผสมผสานความไพเราะของเสียงและเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักธรรมเข้าด้วยกัน เมื่อบุคคลวัยทำงานที่ต้องเผชิญกับความเครียดจากภาระงาน ความคาดหวังและปัญหาความสัมพันธ์ในองค์กร ได้ฟังธรรมคีตะ เสียงและท่วงทำนองจะช่วยดึงจิตที่กำลังคิดฟุ้งซ่านให้กลับมาจดจ่ออยู่กับปัจจุบันขณะ เนื้อหาธรรมะในบทเพลงจะทำหน้าที่เป็นกุศโลบายช่วยน้อมนำจิตใจให้เกิดความสงบ ความระลึกรู้ตนเองและความสำนึกในพระพุทธานุสงฆ์ส่งผลให้ความยึดมั่นถือมั่นในความเครียดลดลงจากเดิมที่จิตเข้าไปยึดถือว่าความเครียดนั้นเป็นตัวตน ธรรมคีตะจะช่วยให้จิตถอยออกมาเป็นผู้สังเกตและเห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของวสันต์ ฉายรัศมีกุล และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่องนวัตกรรมและกลไกการเพิ่มประสิทธิภาพการทำสมาธิโดยใช้เสียงสวดมนต์ที่เหมาะสมกับกลุ่มคนวัยทำงาน ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติสมาธิภาวนาผ่านการสวดฟังเสียงบทสวดมนต์ที่มีท่วงทำนอง

สม่ำเสมอและช่วยเหนี่ยวนำให้เกิดสภาวะจิตใจที่ตั้งมั่นสงบผ่อนคลายอย่างลึกซึ้งส่งผลให้ค่าเฉลี่ยความสูงศกียไฟฟ้าสมองคลื่นอัลฟาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญซึ่งการเพิ่มขึ้นของคลื่นสมองระดับอัลฟานี้สะท้อนถึงการปรับสมดุลของระบบประสาทช่วยลดอาการเหนื่อยล้าทางสมอง ป้องกันภาวะหมดไฟในการทำงาน และลดความเครียดสะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วสันต์ ฉายรัศมีกุล และคณะ, 2567) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vasuratna ได้ทำการศึกษาเรื่องการเจริญสติด้วยศีตธรรมสำหรับสตรีวัยทำงานของมูลนิธิพุทธมหาเมตตา ผลการวิจัยพบว่า การนำบทเพลงธรรมะเข้ามาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการนั่งสมาธิและการเดินจงกรมอย่างมีสติ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปลดปล่อยความคิดปรุงแต่งเชิงลบ เกิดความรู้สึกตัวทั่วพร้อมในกายและใจและเรียนรู้ที่จะน้อมนำความเมตตากรุณาเข้ามาโอบอุ้มตนเอง ธรรมะจึงช่วยสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์และเสริมสร้างสมาธิความตั้งมั่นของจิตใจท่ามกลางการทำงานที่ต้องเผชิญกับความกดดันในแต่ละวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Vasuratna, 2023) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล จิวฒนาสุข และคณะได้ทำการศึกษาเรื่องผลของการฝึกเจริญสติกราบพระด้วยธรรมะ ผลการวิจัยพบว่า คนทำงานที่เข้ารับการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอมีระดับความวิตกกังวลและความหดหู่ซึมเศร้าลดลงอย่างชัดเจนทางพฤติกรรมศาสตร์และสุขภาพจิต สมองมีความแจ่มใส เบาสบาย คุณภาพการนอนหลับได้รับการฟื้นฟูและเกิดสุขภาวะที่ดีขึ้นในการประสานสัมพันธ์ภาพและการปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน (นฤมล จิวฒนาสุข และคณะ, 2567)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการเจริญสติด้วยธรรมะเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงานในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานนั้น มีจุดเด่นและระเบียบวิธีที่แตกต่างกันอย่างเห็นเป็นเอกลักษณ์ แต่กลับมีเป้าหมายร่วมกันอย่างสมบูรณ์ในการดับทุกข์และลดความเครียดในจิตใจ โดยพระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นการเจริญสติปัฏฐาน 4 เพื่อให้เกิดความรู้เท่าทันสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือและอารมณ์กรรมฐานเบื้องต้นในการประกอบจิตให้ตั้งมั่น ไม่ให้ฟุ้งซ่านเตลิดไป ขณะที่พระพุทธศาสนาเถรวาทมุ่งเน้นการปลุกฝังโพธิจิตและมหากรุณา โดยใช้เสียงดนตรี บทสวดมนตรา และธรรมะเป็นอุปายโกศลหรืออุปายอันชาญฉลาดในการเปิดจิตใจให้กว้างขวาง ลดความยึดติดในอัตตาตัวตน และสร้างความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ ทั้งนี้เพราะ ในระบบการทำงานของสังคมยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและความกดดัน การลดความเครียดจึงต้องอาศัยกลไกทางจิตวิทยาที่สอดคล้องกับจิตและบริบทของแต่ละบุคคล ในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท ความเครียดเกิดจากอวิชชาและตัณหาที่เข้าไปยึดมั่นถือมั่นในสภาวะการทำงาน การใช้เสียงและท่วงทำนองที่สงบระงับของธรรมะ จะทำหน้าที่ดึงจิตซึ่งกำลังซัดส่ายให้กลับมาจดจ่ออยู่กับปัจจุบันขณะ เมื่อจิตสงบ สติจะทำหน้าที่สังเกตเห็นกาย เวทนา จิต และธรรม ว่าเป็นเพียงสิ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ส่งผลให้ความเครียดคลายกำลังลงอย่างรวดเร็ว ส่วนในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท ความเครียดมักเกิดจากการคับแคบของจิตที่ห้วงใยแต่

ผลประโยชน์ ความอยู่รอด และอัตตาของตนเอง การสดับฟังหรือขับสวดพระนามของพระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์ด้วยธรรมคีตะ จะช่วยกระตุ้นความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ เชื่อมโยงตนเองเข้ากับความรู้สึกของเพื่อนร่วมงานและสังคมรอบข้าง เมื่อจิตเกิดความเมตตากรุณา ความคับข้องใจและความขัดแย้งในที่ทำงานจะถูกสลายลง เปลี่ยนเป็นความร่วมมือร่วมใจ การบูรณาการทั้งสองแนวทางเข้าด้วยกันจึงเป็นการเติมเต็มซึ่งกันและกันอย่างลงตัว โดยเถรวาทช่วยสร้างความรู้เท่าทันและปัญญาญาณ ส่วนมหายานช่วยเสริมสร้างความอ่อนโยนและการเปิดใจกว้างต่อเพื่อนมนุษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาระพิน ธิรจิตโต และศิริโรจน์ นามเสนา ได้วิจัยเรื่องการจัดการความเครียดในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ความเครียดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานเป็นสภาวะทุกข์ทางจิตที่มีเหตุปัจจัยมาจากนิเวศน์ห้าประการ ซึ่งเป็นธรรมเครื่องกั้นจิตไม่ให้เข้าถึงความสงบ การประยุกต์ใช้หลักธรรมร่วมกับสื่อทางเสียงที่เหมาะสม จะทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันและชำระล้างตะกอนอกุศลในจิตใจ ช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติเชิงลบให้กลายเป็นความเข้าใจและยอมรับความจริงตามเหตุปัจจัย ทำให้จิตใจของพนักงานกลับคืนสู่สภาวะสมดุล ร่มเย็น และมีประสิทธิภาพในการเผชิญอุปสรรคปัญหาต่างๆ อย่างมีสติ (พระมหาระพิน ธิรจิตโต และศิริโรจน์ นามเสนา, 2568) และสอดคล้องกับงานวิจัยของคลทรรนรัตน์ ดิษบรรจง และคณะ ได้วิจัยเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเครียดทางอารมณ์ของคนวัยทำงาน ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักธรรมคำสอนและกระบวนการเจริญสติมาประยุกต์ใช้ร่วมกับสื่อทางเสียงที่เหมาะสม จะเป็นกลไกทางพุทธจิตวิทยาเชิงพฤติกรรมที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการบำบัดรักษาอาการหมดไฟในการทำงาน ช่วยสลายความขัดแย้งและสร้างสัมพันธภาพอันดีในระดับองค์กร ทำให้ประชากรวัยทำงานสามารถรักษาสุขภาพจิตที่มั่นคง ปลอดภัย และตั้งใจสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ส่วนรวมได้อย่างเต็มสมรรถภาพ (คลทรรนรัตน์ ดิษบรรจง และคณะ, 2566)

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคีตะเพื่อลดความเครียดของคนวัยทำงานในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน กรณีศึกษามูลนิธิพุทธะมหาเมตตา สามารถจัดเป็นกระบวนการปฏิบัติสี่ขั้นตอน ได้แก่ การกราบพระเจริญสติด้วยธรรมคีตะ การเดินจงกรมเจริญสติด้วยธรรมคีตะ การนั่งสมาธิเจริญสติด้วยธรรมคีตะ และการแผ่เมตตาด้วยธรรมคีตะ และสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบดีเจเอ็มไอเอสโมเดล หรือรูปแบบการบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคีตะเพื่อการแปรเปลี่ยนความเครียด ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญห้าประการ ได้แก่ เนื้อหาธรรมะ เสียงและท่วงทำนองแห่งธรรม การกระตุ้นสติ การบูรณาการเมตตากรุณาภายใน และการแปรเปลี่ยนความเครียด ทั้งนี้เพราะ การบูรณาการดังกล่าวนำจุดเด่นของพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานมาประสานกันอย่างลงตัว โดยพระพุทธศาสนาเถรวาทให้ฐานความมั่นคงทางสติและปัญญาผ่านหลักสติปัฏฐานสี่ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความรู้เท่าทันสภาวะธรรมตามความเป็นจริง สามารถแยกแยะกาย เวทนา จิต และธรรมออกจากความยึดมั่นถือมั่น ส่วน

พระพุทธศาสนาพยายามให้ฐานความอ่อนโยนผ่านเมตตา กรุณา โภจิต และอุบายโกศล ธรรมคืตะจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงระหว่างสองฐานนี้เข้าด้วยกัน ช่วยประคองจิตที่กำลังฟุ้งซ่านและมีความเครียดสะสมจากการทำงานให้กลับมามีที่ตั้ง ลดความกระด้างของอารมณ์ และเปิดใจให้กว้างขวางขึ้น การจัดโครงสร้างกิจกรรมในรูปแบบนี้มีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนวัยทำงานในสังคมร่วมสมัย ซึ่งมักมีข้อจำกัดด้านเวลาและต้องเผชิญกับแรงกดดันทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง การใช้ธรรมคืตะและเสียงดนตรีประกอบการปฏิบัติธรรมจึงเป็นนวัตกรรมที่เข้าถึงได้ง่าย ช่วยแปรเปลี่ยนความเครียดให้เป็นโอกาสแห่งการเรียนรู้ทางจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในสถานที่ทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐธีร์ เปรมสกุล ที่ได้ศึกษาเรื่องการปฏิบัติธรรมตามแนวธรรมคืตะของสำนักปฏิบัติธรรม ธรรมสถานพุทธมहाเมตตา ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบธรรมคืตะภาวนาคือเครื่องมือบริการภาวนาที่ทันสมัยและทรงพลังของพุทธจิตวิทยา ร่วมสมัย เนื้อร้องที่มาจากพุทธพจน์และเมตตาจริยธรรมของพุทธองค์ร่วมกับเสียงดนตรีที่มีความถี่ต่ำและจังหวะที่นุ่มนวล ทำหน้าที่เชื่อมโยงระดับสติสัมปชัญญะขั้นต้นให้สามารถมองเห็นสภาวะธรรมของรูปนามและอารมณ์ความรู้สึกปัจจุบันโดยไม่เข้าไปเกาะเกี่ยวหรือผลักไล่ ช่วยเอื้ออำนวยให้เกิดความปราโมทย์และปิติในธรรม นำจิตใจเข้าสู่อุปमानุสสติและความผ่อนคลายกายใจอันสงบระงับจากกิเลสเครื่องขุ่นมัว อันเป็นบาทฐานสำคัญของการเกิดสัมมาสมาธิและปัญญาญาณในการเห็นแจ้งสังขารของชีวิตอย่างมั่นคงและยั่งยืน (รัฐธีร์ เปรมสกุล, 2568)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือ รูปแบบ DGMIS Model: Dhamma Gita Mindfulness Integration and Stress Transformation Model รูปแบบการบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคืตะเพื่อการแปรเปลี่ยนความเครียด ซึ่งเป็นกรอบการปฏิบัติที่สังเคราะห์จากหลักการเจริญสติในพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักโภจิตและเมตตา กรุณาในพระพุทธศาสนาพหุยาน และข้อมูลเชิงประจักษ์จากกรณีศึกษามูลนิธิพุทธมहाเมตตา รูปแบบ DGMIS Model แสดงให้เห็นว่าธรรมคืตะเป็นกระบวนการภาวนาเชิงบูรณาการที่ทำให้เสียง ท่วงทำนอง เนื้อหาธรรม อริยาบถทางกาย และการกำหนดรู้ทางจิต ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นสติ ประคองสมาธิ ปลุกฝังเมตตา กรุณา และแปรเปลี่ยนความเครียดให้เป็นโอกาสแห่งการเรียนรู้และพัฒนาจิตใจ DGMIS Model ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. D = Dhamma Content หรือ เนื้อหาธรรม หมายถึง หลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในบทเพลง บทสวด บทสาธยาย หรือเนื้อหาธรรมคืตะ เช่น พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ไตรลักษณ์ เมตตา กรุณา ความไม่ประมาท การให้อภัย ความกตัญญู และการปล่อยวาง เนื้อหาธรรมเป็นแกนกลางของรูปแบบ DGMIS Model เพราะทำหน้าที่กำหนดทิศทางของจิตให้เคลื่อนไปสู่กุศลธรรม

พระพุทธศาสนาเถรวาท เนื้อหาธรรมช่วยให้ผู้ปฏิบัติระลึกถึงหลักอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ทำให้สามารถมองเห็นความเครียดเป็นเพียงสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย ส่วนพระพุทธศาสนา มหายาน เนื้อหาธรรมช่วยปลุกจิตให้เกิดเมตตา กรุณา โปธิจิต และความปรารถนาดีต่อสรรพชีวิต ดังนั้น เนื้อหาธรรมจึงเป็นฐานสำคัญที่ทำให้ธรรมะมีคุณค่าทั้งในเชิงสติ สมาธิ ปัญญา และเมตตา กรุณา

2. G = Gita and Sacred Sound หรือ เสียงและท่วงทำนองแห่งธรรม หมายถึง ท่วงทำนอง จังหวะ เสียงสวด เสียงขับร้อง เสียงสาธยาย และความนุ่มนวลของเสียงที่ได้รับการ เลือกใช้หรือออกแบบเพื่อเกื้อหนุนการเจริญสติ เสียงในรูปแบบ DGMIS Model เป็นเสียงที่ทำหน้าที่ เป็นสื่อกลางระหว่างหลักธรรมกับจิตใจของผู้ปฏิบัติ เสียงและท่วงทำนองแห่งธรรมช่วยประคองจิตที่ ฟุ้งซ่านให้กลับมามีที่ตั้ง ช่วยลดความกระต้างของอารมณ์ และช่วยให้ผู้ปฏิบัติเข้าสู่ภาวะสงบได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะคนวัยทำงานที่มีความเหนื่อยล้าทางกายและใจจากภาระงาน เสียงธรรมะจึงทำหน้าที่ เป็นอารมณ์กรรมฐานเบื้องต้น กล่าวคือ เป็นสิ่งที่จิตรับรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถใช้เป็นฐาน ให้เกิดการระลึกถึงในปัจจุบันขณะได้ พระพุทธศาสนาเถรวาท เสียงธรรมะมีคุณค่าเมื่อถูกใช้เป็น เครื่องหนุนสติ ส่วนพระพุทธศาสนา มหายาน เสียงสวดและเสียงศักดิ์สิทธิ์มีฐานะเป็นอุบายโศกที่ ช่วยเปิดใจของผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงศรัทธา เมตตา กรุณา และโพธิจิตได้ง่ายขึ้น

3. M = Mindfulness Activation หรือ การกระตุ้นสติ หมายถึง กระบวนการที่เสียงธรรมะ คีตะ เนื้อหาธรรม และกิจกรรมทางกาย ช่วยให้ผู้ปฏิบัติกลับมารู้ตัวในปัจจุบันขณะ เช่น รู้การกราบ รู้ การเดิน รู้การนั่ง รู้ลมหายใจ รู้ความรู้สึกทางกาย รู้เวทนา รู้ความคิด และรู้สภาพจิตที่กำลังปรากฏ อยู่ องค์ประกอบนี้สะท้อนฐานคิดของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพราะสัมพันธ์กับหลักสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ กายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา กล่าวคือ เมื่อผู้ปฏิบัติกราบ พระด้วยธรรมะคีตะ ย่อมรู้กายในอิริยาบถกราบ เมื่อเดินจงกรมด้วยธรรมะคีตะ ย่อมรู้การเคลื่อนไหว ของเท้า เมื่อฟังเสียงธรรมะคีตะ ย่อมรู้เสียงและความรู้สึกที่เกิดจากเสียง และเมื่อความเครียด ความ ฟุ้งซ่าน หรือความกังวลเกิดขึ้น ย่อมรู้จิตที่กำลังเป็นเช่นนั้นตามความเป็นจริงการกระตุ้นสติเป็นจุด เปลี่ยนสำคัญของกระบวนการ เพราะทำให้ผู้ปฏิบัติไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความเครียดโดยไม่รู้ตัว แต่สามารถมองเห็นความเครียดเป็นอารมณ์ที่ถูกรู้ เมื่อความเครียดถูกสติรู้เท่าทัน ความยึดมั่นถือมั่น ในความเครียดย่อมลดกำลังลง

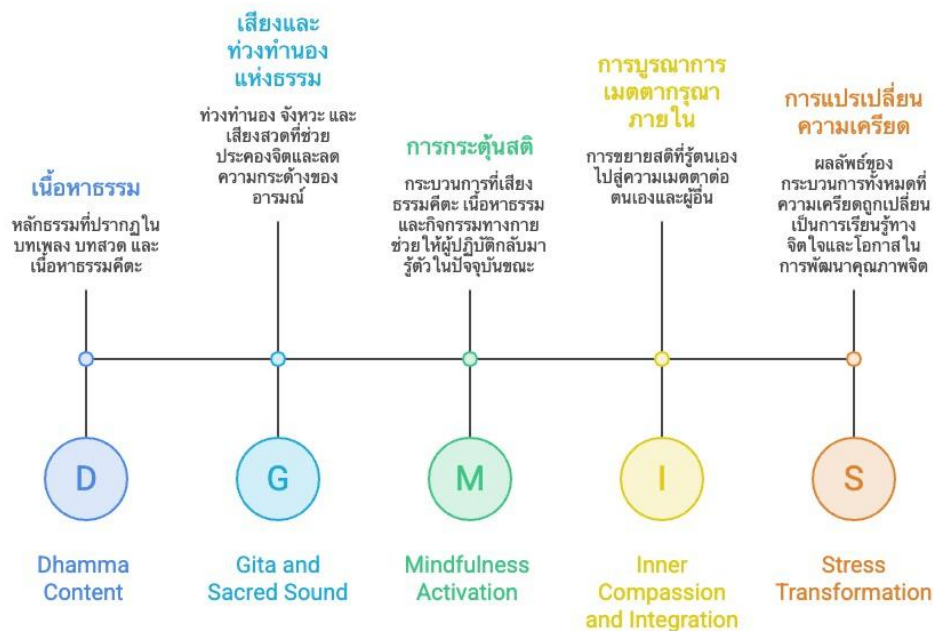
4. I = Inner Compassion and Integration หรือ การบูรณาการเมตตา กรุณาภายใน หมายถึง กระบวนการขยายสติที่รู้ตนเองไปสู่ความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น เป็นการบูรณาการมิติ ของพระพุทธศาสนา มหายาน เข้ากับการเจริญสติ โดยเฉพาะหลักโพธิจิต เมตตา กรุณา และอุบายโศก เมื่อผู้ปฏิบัติมีสติรู้ความเครียดของตนเอง ขึ้นต่อมาคือการไม่ตำหนิตนเอง ไม่ผลักไสความทุกข์ และไม่ ข้ำเติมตนเองด้วยความรู้สึกผิด แต่เรียนรู้ที่จะมองตนเองด้วยเมตตา เห็นความทุกข์ของตนเองอย่าง

เข้าใจ และขยายความเข้าใจนั้นไปสู่ผู้อื่นที่กำลังเผชิญความทุกข์เช่นเดียวกัน พุทธศาสนมหายาน องค์ประกอบนี้สัมพันธ์กับโพธิจิต คือ จิตที่มุ่งสู่ความตื่นรู้เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสรรพสัตว์ เมื่อผู้ปฏิบัติแผ่เมตตาด้วยธรรมคีตะ หรือระลึกถึงพระโพธิสัตว์ผ่านเสียงสวดและบทเพลง จิตที่เคยหมกมุ่นอยู่กับความเครียดส่วนตนจะค่อยๆ เปิดออกสู่ความกรุณา ความอ่อนโยน และความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ ความขัดแย้ง ความโกรธ ความคับข้องใจ และความรู้สึกโดดเดี่ยวจึงลดกำลังลง

5. S = Stress Transformation หรือ การแปรเปลี่ยนความเครียด หมายถึง ผลลัพธ์ของกระบวนการทั้งหมดในรูปแบบ DGMIS Model กล่าวคือ ความเครียดถูกเปลี่ยนให้เป็นการเรียนรู้ทางจิตใจ ผู้ปฏิบัติสามารถเห็นความเครียดเป็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัย เช่น ผัสสะ เวทนา ความคิดปรุงแต่ง ความคาดหวัง ความยึดมั่น และปัจจัยแวดล้อมในชีวิตการทำงาน เมื่อผู้ปฏิบัติมีสติรู้เท่าทันความเครียด มีสมาธิพอที่จะไม่ถูกความเครียดครอบงำ มีปัญญามองเห็นความไม่เที่ยงของ ความเครียด และมีเมตตากรุณาต่อตนเองและผู้อื่น ความเครียดย่อมคลายตัวและถูกแปรเปลี่ยนเป็นโอกาสในการพัฒนาคุณภาพจิต ได้แก่ สติ สมาธิ ปัญญา ความอดทน การให้อภัย ความเมตตา และความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง

องค์ประกอบนี้จึงเป็นผลสัมฤทธิ์ของรูปแบบ DGMIS Model เพราะแสดงให้เห็นว่า ธรรมคีตะเป็นเครื่องมือแปรเปลี่ยนความเครียดให้เป็นปัจจัยแห่งการเจริญสติและการพัฒนาปัญญา แสดงให้เห็นว่า ธรรมคีตะสามารถทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่าง สติปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท กับ โพธิจิตและเมตตากรุณาตามแนวพระพุทธศาสนมหายาน โดยมีเนื้อหาธรรม เสียงและท่วงทำนอง การเจริญสติ การบูรณาการเมตตากรุณาภายใน และการแปรเปลี่ยนความเครียด เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำงานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ สะท้อนว่า การลดความเครียดของคนวัยทำงานในมุมมองพระพุทธศาสนาไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการผ่อนคลายอารมณ์ แต่ควรเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจอย่างครบถ้วน เริ่มจากการรับฟังธรรมผ่านเสียงและเนื้อหา นำไปสู่การเกิด สติ สมาธิ และความรู้เท่าทันตนเอง ขยายสู่เมตตากรุณาต่อตนเองและผู้อื่น และสิ้นสุดที่การแปรเปลี่ยนความเครียดให้เป็นโอกาสแห่งการเรียนรู้และการเติบโตทางจิตวิญญาณ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 1

องค์ประกอบสำคัญของ DGMIS Model

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

บทสรุป

ดังนั้น DGMIS Model จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาพทางจิตของคนวัยทำงานในองค์กร สถานศึกษา สถานปฏิบัติธรรม และชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในสังคมร่วมสมัยที่ผู้คนเผชิญแรงกดดันทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างต่อเนื่องผลการวิจัยในบทที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ธรรมคัมภีร์เป็นกระบวนการปฏิบัติธรรมเชิงบูรณาการที่มีศักยภาพในการลดความเครียดของคนวัยทำงาน โดยทำหน้าที่เป็นทั้งสื่อธรรม เครื่องประกอบสติ และเครื่องปลูกความเมตตากรุณา แนวทางเถรวาทช่วยให้ผู้ปฏิบัติเห็นกาย เวทนา จิต และธรรมตามความเป็นจริง ส่วนแนวทางมหายานช่วยให้ผู้ปฏิบัติเปิดใจสู่โพธิจิต เมตตา กรุณา และการปล่อยวางตนเองเพื่อผู้อื่น เมื่อนำทั้งสองแนวทางมาบูรณาการผ่านธรรมคัมภีร์ จึงเกิดรูปแบบ DGMIS Model ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัยนี้ และสามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนากิจกรรมลดความเครียดเชิงพุทธบูรณาการสำหรับคนวัยทำงานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 องค์การภาครัฐและภาคเอกชนควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้โดยจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการบูรณาการการเจริญสติด้วยธรรมคืสำหรับลดความเครียดของคนวัยทำงาน โดยนำเสนอรูปแบบจากกรณีศึกษามูลนิธิพุทธะมหาเมตตาในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน การจัดสัมมนานี้จะช่วยให้ผู้บริหารและพนักงานตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลสุขภาพทางจิตพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เรียนรู้วิธีผ่อนคลายความกดดันทางอารมณ์อย่างถูกวิธีซึ่งจะส่งผลดีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการสร้างความสุขในองค์กรอย่างยั่งยืน

1.2 หน่วยงานด้านสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต และสถานปฏิบัติธรรมควรนำผลการวิจัยไปขยายผลโดยการจัดหลักสูตรอบรมเพื่อส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติธรรมและประชาชนทั่วไปนำธรรมคืมาใช้ร่วมกับการแผ่เมตตาในชีวิตประจำวัน การแผ่เมตตาพร้อมกับการฟังธรรมคืจะช่วยคลายความขัดแย้ง ลดความคับข้องใจและความโกรธแค้นที่สะสมจากการทำงาน การจัดอบรมของหน่วยงานเหล่านี้จะช่วยสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์ทำให้ผู้เข้าร่วมมีความอ่อนโยนและเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์มากขึ้น

1.3 มูลนิธิพุทธะมหาเมตตาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพควรนำองค์ความรู้จากผลการวิจัยไปต่อยอดพัฒนาเป็นสื่อธรรมคืในรูปแบบออนไลน์ที่เข้าถึงง่ายและรวดเร็ว เช่น การจัดทำคลังไฟล์เสียง วิดีโอสั้นแนะนำวิธีปฏิบัติ บทนำปฏิบัติธรรมด้วยเสียงและคู่มืออิเล็กทรอนิกส์ การที่หน่วยงานเหล่านี้เป็นแกนนำผลิตสื่อจะช่วยตอบสนองวิถีชีวิตคนวัยทำงานที่มีเวลาจำกัดทำให้สามารถนำไปฝึกเจริญสติเพื่อบรรเทาความเครียดด้วยตนเองได้ทุกสถานที่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 อิทธิพลการเจริญสติด้วยธรรมคืในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานที่มีต่อการลดความเครียดของนักศึกษาในสังคมไทย

2.2 ความสัมพันธ์ของหลักธรรมกับธรรมคืของพระพุทธศาสนาเถรวาทและเถรวาทในบริบทสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

ไกรสิทธิ์ นฤตพิชัย. (2565). *ความเครียดและผลกระทบต่ออารมณ์*. กรุงเทพมหานคร: คลังความรู้สุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.

- คลทรรณรัตน์ ดิษบรรจง และคณะ. (2566). “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อลดความเครียดทางอารมณ์”. *วารสารมหาจุฬาราชวิทยาลัย*, 10(1): 19-38.
- นฤมล จิวัฒน์สุข และคณะ. (2567). ผลของการฝึกเจริญสติกราบพระด้วยธรรมคี่ตะ. *วารสาร มจร พุทธศาสนปริทรรศน์*, 8(1): 54-67.
- นัฐวรรณ บุญนารัตน์ และคณะ. (2568). “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการทำงานและแนวทางการจัดการความเครียดของบุคลากรทางการแพทย์โรงพยาบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี”. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 9(3): 367-378.
- พระมหาระพิน ถิรจิตโต และศิริโรจน์ นามเสนา. (2568). การจัดการความเครียดในพระพุทธศาสนา. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 8(3): 365-376.
- รัฐธีรย์ เปรมสกุล. (2568). “การปฏิบัติธรรมตามแนวธรรมคี่ตะของสำนักปฏิบัติธรรม ธรรมสถานพุทธะมหาเมตตา”. *คุชฌ์นิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌ์บัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- วรรณ จิรานพคุณ และคณะ. (2567). ดนตรี: สุนทรียศาสตร์สู่การบรรลุธรรม. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1): 224-237.
- วสันต์ ฉายรัศมีกุล และคณะ. (2567). “นวัตกรรมและกลไกการเพิ่มประสิทธิภาพการทำสมาธิโดยใช้เสียงสวดมนต์ที่เหมาะสมกับกลุ่มคนวัยทำงาน”. *วารสารศึกษาศาสตร์ มจร*, 12(2): 107-118.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2560). *สวดมนต์ต่างอย่างไรกับคนร้องเพลง ในตามพระใหม่ไปเรียนธรรม*. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- Tanpoonkiat, PW, & Tongsupachok, S. (2023). Music Intervention Therapy to Improve Healthy Mind. *Journal MCU Buddhist Review*, 7(2): 25-34.
- Vasuratna, V. (2023). “The Practice of Mindfulness Meditation with Dhamma gīta for Mental Well-Being: A Case Study of Working Women Practitioners at Buddhamahametta Foundation, Chiang Rak Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya”. *Ph.D. Dissertation*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การบูรณาการพุทธจิตวิทยากับเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทย: การพัฒนา
แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก
Integration of Buddhist Psychology with Thai Traditional Medical
Practice: Development of a Clinical Internal Readiness Model

พณณกร สอนจ้อย Ponnagron Sonjoy

คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Shongsaksonjoy@hotmail.com

Received April 22, 2025; Revised May 18, 2025; Accepted: September 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและสังเคราะห์กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการสำหรับอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างจิต-กายในบริบทเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทย โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้จากพุทธจิตวิทยา การแพทย์แผนไทย และวิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัย เพื่อตอบโจทย์ปัญหาโรคเรื้อรังและภาวะจิต-กายที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งแนวทางการรักษาแบบแยกส่วนอาจไม่เพียงพอต่อการจัดการปัญหาเชิงระบบดังกล่าว ในพุทธจิตวิทยา กระบวนการเวทนา-สังขารถูกอธิบายว่าเป็นกลไกสำคัญของความทุกข์และความแปรปรวนทางจิต ขณะที่การแพทย์แผนไทยอธิบายความเจ็บป่วยผ่านความไม่สมดุลของธาตุ โดยเฉพาะธาตุลมและธาตุไฟซึ่งสัมพันธ์กับสภาวะจิตและการเปลี่ยนแปลงของระบบชีวิต การศึกษานี้ใช้วิธีวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารจากพระไตรปิฎก วรรณกรรมพุทธธรรม ตำราแพทย์แผนไทย และงานวิจัยด้านจิต-ประสาท-ภูมิคุ้มกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนากรอบอธิบายระบบจิต-กายในลักษณะเหตุ-ผลแบบบูรณาการ โดยเสนอ “วงจรเวทนา-สังขาร-ธาตุ” เป็นกลไกแกนกลางที่เชื่อมโยงประสบการณ์ภายในกับการเปลี่ยนแปลงของระบบชีวิตจากการสังเคราะห์ดังกล่าว ได้พัฒนา “แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก” ในรูปแบบกระบวนการ 9 ขั้นตอน ครอบคลุมการปรับกาย การพัฒนาความรู้เท่าทันทางจิต และการสร้างเสถียรภาพของระบบชีวิตในระยะยาว พร้อมเสนอกรอบการประเมินผล 4 มิติ ได้แก่ ประสบการณ์ภายใน พฤติกรรม อาการทางคลินิก และตัวชี้วัดทางชีวภาพ โดยสรุป แบบจำลองดังกล่าวช่วยยกระดับการ

ฝึกจิตให้เป็นเครื่องมือทางคลินิกที่มีโครงสร้าง สามารถใช้วางแผน ติดตาม และประเมินผลได้จริง อีกทั้งช่วยแทรกแซงวงจรจิต-กายตั้งแต่ระดับต้นเหตุ นำไปสู่การปรับสมดุลของระบบชีวิต ลดการกลับเป็นซ้ำ และส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การแพทย์แผนไทย; ความพร้อมภายในเชิงคลินิก; จิต-กาย; พุทธจิตวิทยา; เวทนา-สังขาร

Abstract

This article aims to develop and synthesize an integrative conceptual framework for explaining the mind-body relationship within the context of Thai Traditional Medicine clinical practice. It integrates knowledge from Buddhist psychology, Thai Traditional Medicine, and contemporary health sciences in response to the increasing complexity of chronic illness and mind-body disorders, for which fragmented therapeutic approaches may be insufficient. In Buddhist psychology, the process of feeling and mental formation (*vedanā-saṅkhāra*) is understood as a key mechanism underlying suffering and mental fluctuation. In Thai Traditional Medicine, illness is explained through the imbalance of the elements, particularly wind and fire elements, which are closely related to mental states and systemic changes in the body. This study employs documentary analysis and synthesis based on the Tipiṭaka, Buddhist literature, Thai Traditional Medicine texts, and research in psychoneuroimmunology. The synthesis leads to the development of an integrative causal framework for explaining the mind-body system. The article proposes the “vedanā-saṅkhāra-element cycle” as a core mechanism linking inner experience with changes in the living system. Based on this synthesis, the “Clinical Internal Readiness Model” is developed as a nine-step process covering bodily regulation, cultivation of mental awareness, and long-term stabilization of the living system. In addition, a four-dimensional evaluation framework is proposed, consisting of inner experience, behavior, clinical symptoms, and biological indicators. In conclusion, this model elevates mental cultivation into a structured clinical tool that can be applied for planning, monitoring, and evaluating therapeutic outcomes. It also provides a means of intervening in the mind-body cycle at its root level, contributing to holistic regulation of the living system, reduction of recurrence, and sustainable well-being.

Keywords: Thai Traditional Medicine; Clinical Internal Readiness; Mind–Body; Buddhist Psychology; Vedanā–Saṅkhāra

บทนำ

เวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยตั้งอยู่บนฐานคิดเรื่องความสมดุลของพลังชีวิต โดยเฉพาะ “เลือดลม” และความสัมพันธ์ระหว่างกายกับจิตในลักษณะองค์รวมที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ แนวคิดดังกล่าวมีรากฐานจากคัมภีร์แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ซึ่งอธิบายว่าความเจ็บป่วยมิได้เกิดจากความผิดปกติทางกายเพียงอย่างเดียว หากสัมพันธ์กับสภาวะจิต พฤติกรรม และบริบทการดำเนินชีวิตของบุคคลอย่างต่อเนื่อง (พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474) อีกทั้งยังสอดคล้องกับกรอบความคิดแบบองค์รวมในทางการแพทย์ที่มองมนุษย์เป็นระบบจิต–กายที่เชื่อมโยงกัน (Engel, 1977) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบริบทสุขภาพในศตวรรษที่ 21 จะพบว่ารูปแบบของโรคได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของโรคเรื้อรังและโรคจิต–กาย ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือความแปรปรวนของระบบจิต–กายและการตอบสนองต่อความเครียดอย่างต่อเนื่อง อันสามารถอธิบายได้ผ่านกลไกของระบบประสาทอัตโนมัติและแกนสมอง–ต่อมไร้ท่อ (HPA axis) ที่ถูกกระตุ้นซ้ำจนเกิดภาวะความเครียดเรื้อรังและความผิดปกติของระบบชีวภาพ (McEwen, 2007)

ในกรอบการแพทย์แผนไทย ภาวะจิตไว–กายไวอธิบายได้ผ่านการกำเริบของธาตุลมและธาตุไฟ ซึ่งไวต่ออารมณ์และจิตใจ จิตที่ฟุ้งซ่านหรือวิตกกังวลทำให้ลมเคลื่อนไหวผิดจังหวะ เลือดลมติดขัดและเกิดอาการ เช่น แน่นหน้าอก ใจสั่น หรือหายใจไม่อิ่ม ขณะที่ความเครียดสะสมกระตุ้นไฟธาตุให้กำเริบ ก่อให้เกิดความร้อนและความผิดปกติของระบบต่างๆ สะท้อนบทบาทของลมในการเคลื่อนไหวและไฟในการแปรสภาพของพลังชีวิต กลไกนี้สอดคล้องกับพุทธจิตวิทยาที่อธิบายผลของอกุศลเจตสิกต่อความแปรปรวนของจิตและพฤติกรรม (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 34 ข้อที่ 752, 799 หน้า 1–50, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และในวิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัยที่อธิบายผ่านการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติและการตอบสนองต่อความเครียด (McEwen, 2007) สะท้อนความสัมพันธ์เชิงพลวัตของจิต–ธาตุในระบบชีวิต

แม้พุทธจิตวิทยาและการแพทย์แผนไทยจะมีความสอดคล้องเชิงปรัชญา โดยมองจิต–กายเป็นระบบเหตุปัจจัยเดียวกัน (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474) แต่ในเชิงเวชปฏิบัติยังขาดกรอบเชิงโครงสร้างสำหรับใช้ “การฝึกจิต” เป็นเครื่องมือทางคลินิกอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่มีภาวะจิตไว–กายไว ซึ่งมีการตอบสนองของระบบประสาทอัตโนมัติและแกน HPA สูง ทำให้ไม่สามารถเข้าสู่การฝึกแบบดั้งเดิมได้โดยตรง (McEwen, 2007) ข้อจำกัดนี้ทำให้การฝึกจิตยังคงเป็นกิจกรรมเชิงปัจเจก ไม่สามารถวางแผน ออกแบบ ประเมิน และติดตามผลได้อย่างเป็นรูปธรรมในบริบทคลินิก

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้มุ่งบูรณาการพุทธจิตวิทยากับเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทย เพื่อพัฒนา “แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก” (Clinical Internal Readiness Model) ในฐานะกรอบแนวคิดและกระบวนการฝึกจิตที่ประยุกต์ใช้ได้จริงในระบบบริการสุขภาพ โดยตั้งอยู่บนความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลระหว่างจิต เจตสิก และธาตุ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) บทความมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) อธิบายความสัมพันธ์ของจิต เจตสิก และธาตุในเชิงระบบ (2) พัฒนาแนวทางแทรกแซงวงจรเวทนา-สังขาร และ (3) ยกระดับการฝึกจิตสู่เครื่องมือทางคลินิกที่สามารถออกแบบ ประเมิน และติดตามผลได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ แบบจำลองดังกล่าวสอดคล้องกับองค์ความรู้ด้านระบบประสาทอัตโนมัติและความเครียดในวิทยาศาสตร์สุขภาพ (McEwen, 2007) และสนับสนุนการพัฒนาเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยให้เป็นระบบและยั่งยืนในบริบทสุขภาพร่วมสมัย

แนวคิดเรื่องจิตในการแพทย์แผนไทย

ในบรรดาธาตุทั้งสี่ ธาตุลมและธาตุไฟเป็นธาตุที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสภาวะทางจิตอย่างมีนัยสำคัญ ธาตุลมทำหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนไหว การไหลเวียน และการเปลี่ยนแปลงของพลังชีวิต ขณะที่ธาตุไฟเกี่ยวข้องกับความร้อน การเผาผลาญ และกระบวนการแปรสภาพภายใน เมื่อจิตอยู่ในภาวะฟุ้งซ่าน วิตกกังวล หรือหวาดกลัว การเคลื่อนไหวของลมย่อมผิดปกติจนเกิดภาวะวาโยวิปลาส ส่งผลให้เลือดลมติดขัดและเกิดอาการทางกาย เช่น แน่น อึดอัด ใจสั่น หรือปวดตึง ในทางตรงกันข้าม เมื่อจิตถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์รุนแรง เช่น ความโกรธหรือความเครียดสะสม ไฟธาตุย่อมกำเริบก่อให้เกิดความร้อนภายในและความผิดปกติของระบบเผาผลาญ ซึ่งอาจแสดงออกเป็นอาการอักเสบ นอนไม่หลับ หรือความไม่สมดุลของระบบต่างๆ ในร่างกาย (พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474)

แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่า “จิต” ในการแพทย์แผนไทยมิใช่เพียงองค์ประกอบเชิงนามธรรม หากเป็นแรงกำกับเชิงพลวัตที่มีอิทธิพลต่อจังหวะและทิศทางของการทำงานของธาตุ โดยเฉพาะธาตุลมซึ่งเป็นตัวกลางของการเคลื่อนไหวของระบบชีวิต เมื่อจิตแปรปรวน การเคลื่อนไหวของลมย่อมแปรปรวนตาม ส่งผลให้เลือดลมไหลเวียนไม่สม่ำเสมอและร่างกายเสียสมดุล ดังนั้น ความผิดปกติของธาตุจึงมิได้เกิดจากปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียว หากยังสัมพันธ์กับสภาวะจิตในฐานะเหตุภายในอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ คัมภีร์สมุฏฐานวินิจฉัยได้จำแนกเหตุแห่งโรคในหลายมิติ ทั้งภายนอกและภายใน สะท้อนว่าโรคเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลายด้าน แม้ไม่ระบุคำว่า “จิตตสมุฏฐาน” โดยตรง แต่การกล่าวถึงเหตุจากอารมณ์และสภาพจิต แสดงให้เห็นว่าจิตเป็นหนึ่งในเหตุร่วมสำคัญ โดยเฉพาะในโรคเรื้อรังหรือภาวะกำเริบซ้ำจากปัจจัยภายใน

เมื่อพิจารณาในระดับลึก แนวคิดเรื่อง “จิต” สามารถเชื่อมโยงกับกระบวนการปรุงแต่งทางจิตที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละขณะ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบชีวิตในลักษณะเป็นวงจร

กล่าวคือ เมื่อจิตกระทบสิ่งเร้า จะเกิดการตอบสนองทางอารมณ์ ซึ่งส่งผลต่อการเคลื่อนไหวของธาตุ และการไหลเวียนของเลือดลม เมื่อเกิดอาการทางกาย อาการนั้นจะย้อนกลับมากระทบจิต ก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พึงประสงค์และการปรุงแต่งซ้ำ ส่งผลให้วงจรดังกล่าวทวีความรุนแรงขึ้น หากไม่มีการแทรกแซงที่ระดับต้นเหตุ วงจรนี้ย่อมนำไปสู่ภาวะเรื้อรังทั้งในระดับจิตและกาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดความเครียดเรื้อรังในวิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัย (McEwen, 2007)

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องคุณลักษณะของผู้ประกอบวิชาชีพในคัมภีร์แพทย์แผนไทยยังสะท้อนบทบาทของจิตในอีกมิติหนึ่ง กล่าวคือ จิตของผู้รักษาเป็นองค์ประกอบของประสิทธิภาพทางคลินิก การวินิจฉัยในแพทย์แผนไทยอาศัยการรับรู้ผ่านอายตนะ เช่น การดู การฟัง การสัมผัส และการจับชีพจร ซึ่งต้องอาศัยความตั้งมั่นของจิต หากจิตของผู้รักษาฟุ้งซ่านหรือมีอคติ การรับรู้ย่อมคลาดเคลื่อนและนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่แม่นยำ ในทางตรงกันข้าม จิตที่มีสติและสมาธิจะช่วยเพิ่มความละเอียดของการสังเกตและความแม่นยำในการวินิจฉัย

โดยสรุป แนวคิดเรื่องจิตในการแพทย์แผนไทยสามารถอธิบายได้ในลักษณะ “โครงสร้างเชิงพลวัต” ที่เชื่อมโยงอารมณ์ ธาตุ เลือดลม และอาการทางกายเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ จิตทำหน้าที่เป็นทั้งต้นเหตุของความแปรปรวนและเป็นกลไกในการฟื้นฟูสมดุลของระบบชีวิต นัยเชิงเวชปฏิบัติจึงชี้ให้เห็นว่า การเยียวยาที่ลึกและยั่งยืนต้องอาศัยการแทรกแซงที่ระดับจิตควบคู่กับการปรับสมดุลทางกาย ซึ่งเป็นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาแนวทางการฝึกจิตเชิงคลินิกในลำดับต่อไป

พุทธจิตวิทยาและการพัฒนาระบบจิต-กายในบริบทคลินิก

พุทธจิตวิทยามีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากแนวคิดจิตวิทยาทั่วไป กล่าวคือ มิได้มอง “จิต” ในฐานะสิ่งคงที่หรือเป็นตัวตนถาวร หากมองว่าเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและดับไปตามเหตุปัจจัยอย่างต่อเนื่อง การอธิบายโครงสร้างของประสบการณ์มนุษย์จึงอยู่ในรูปของ “ขั้น 5” ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งทำหน้าที่ร่วมกันในการสร้างประสบการณ์ในแต่ละขณะ ขั้นทั้งห้านี้มิได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน หากทำงานเป็นกระบวนการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับ เริ่มจากการรับรู้ทางกาย (รูป) นำไปสู่ความรู้สึก (เวทนา) การกำหนดหมายรู้ (สัญญา) การปรุงแต่ง (สังขาร) และการรับรู้อารมณ์ (วิญญาณ) (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 360 หน้าที่ 286, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในกระบวนการดังกล่าว “เวทนา” และ “สังขาร” เป็นกลไกสำคัญที่กำหนดทิศทางของประสบการณ์ โดยเวทนาเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นทันทีเมื่อมีการกระทบอารมณ์ ซึ่งอาจเป็นสุข ทุกข์ หรือไม่สุขไม่ทุกข์ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 17 ข้อที่ 2 หน้าที่ 10, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ขณะที่สังขารทำหน้าที่ปรุงแต่งเวทนาให้กลายเป็นความคิดและปฏิกิริยาทางอารมณ์ผ่านกระบวนการของเจตสิก (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 34 ข้อที่ 768 หน้าที่ 194, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หากขาดการรู้เท่าทัน เวทนาจะถูกขยายผ่านสังขารจนกลายเป็นความยึดติดหรือการผลักใส นำไปสู่ความทุกข์ซ้ำซ้อนตามหลัก “เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กระบวนการนี้เรียกว่า “วงจรเวทนา-สังขาร-การตอบสนอง” ซึ่งสะท้อนว่าความทุกข์มิได้เกิดจากเวทนาโดยตรง หากเกิดจากการปรุงแต่งซ้ำของจิตตามเหตุปัจจัย และจะดำเนินต่อเนื่องหากไม่มีการแทรกแซงด้วยสติและปัญญา (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 20 หน้าที่ 28, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

นัยสำคัญของแนวคิดนี้คือ “คุณภาพของจิต” มิใช่สิ่งตายตัว แต่เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุปัจจัยและการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาจิตจึงไม่ใช่การกดหรือควบคุมความคิด หากเป็นการปรับองค์ประกอบภายใน โดยลดอิทธิพลของเจตสิกฝ่ายอกุศลและส่งเสริมเจตสิกฝ่ายกุศล ซึ่งสอดคล้องกับหลักอภิธรรมที่อธิบายว่าจิตและเจตสิกเกิดร่วมกันและแปรเปลี่ยนได้ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 34 ข้อที่ 1-16 หน้าที่ 27-30, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลทั้งต่อประสบการณ์และพฤติกรรม กล่าวคือ จิตที่มีกุศลเจตสิกจะตั้งมั่น เห็นตามความเป็นจริง และตอบสนองได้เหมาะสม ขณะที่จิตที่ถูกครอบงำด้วยอกุศลย่อมนำไปสู่ความแปรปรวนและความทุกข์ จึงชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาจิตเป็นกลไกสำคัญของการปรับสมดุลระบบจิต-กาย

เมื่อพิจารณาในเชิงกระบวนการ การตอบสนองของมนุษย์ต่อสิ่งเร้ามิได้เกิดขึ้นโดยตรง หากต้องผ่านลำดับของการรับรู้และการปรุงแต่ง กล่าวคือ เมื่อมีสิ่งเร้ากระทบ เวทนาจะเกิดขึ้นก่อน จากนั้นสัญญาจะกำหนดความหมาย และสังขารจะปรุงแต่งเป็นปฏิกิริยาทางอารมณ์หรือพฤติกรรม อันสะท้อนกระบวนการของขั้น 5 ที่ทำงานสัมพันธ์กันอย่างเป็นลำดับ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 360 หน้าที่ 286, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หากกระบวนการนี้ดำเนินไปโดยปราศจากสติ การตอบสนองมักเป็นไปในลักษณะอัตโนมัติและถูกครอบงำด้วยอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาทในช่วงที่เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหาและการยึดถือ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แต่หากมีสติเป็นตัวกำกับ จะเกิด “ช่องว่างของการรับรู้” ทำให้สามารถเห็นเวทนาและสังขารตามความเป็นจริง ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของการปรุงแต่ง และสามารถเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเจริญสติปัฏฐานที่มุ่งให้รู้เท่าทันกาย เวทนา จิต และธรรมตามความเป็นจริง (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 106 หน้าที่ 101, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาจิตตามกระบวนการดังกล่าว โดยเริ่มจากการตระหนักรู้กาย (กายานุปัสสนา) ซึ่งเป็นฐานของการรับรู้ จากนั้นพัฒนาไปสู่การรู้เท่าทันเวทนา (เวทนานุปัสสนา) การสังเกตสภาพจิต (จิตตานุปัสสนา) และการพิจารณาธรรมตามเหตุปัจจัย (ธรรมา

นุปัสสนา) อันเป็นลำดับของการฝึกที่ครอบคลุมทั้งกายและจิตอย่างเป็นระบบ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 132 หน้าที่ 103, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ลำดับดังกล่าวสะท้อนหลักการสำคัญว่า การพัฒนาจิตต้องเริ่มจากการรับรู้สภาวะตามความเป็นจริง มิใช่การบังคับให้จิตสงบโดยตรง หากแต่เป็นการสร้างความเข้าใจในกระบวนการของกายและจิตตามเหตุปัจจัย การฝึกในลักษณะนี้ช่วยลดความต่อเนื่องของสังขารฝ่ายอกุศล ซึ่งมักเกิดจากการปรุงแต่งโดยขาดสติ และส่งเสริมการเกิดขึ้นของเจตสิกฝ่ายกุศล อันนำไปสู่ความตั้งมั่นของจิตและความมั่นคงในระยะยาว (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อที่ 854-857 หน้าที่ 286-287, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ในบริบทเชิงคลินิก พุทธจิตวิทยาเป็นกรอบสำคัญในการอธิบายกลไกความแปรปรวนของจิต-กาย โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าไวเกิน ซึ่งกระบวนการเวทนา-สังขารที่เกิดขึ้นต่อเนื่องสามารถนำไปสู่ความเครียดเรื้อรังและความผิดปกติทางกาย สอดคล้องกับหลักปฏิจจนูปบาทที่อธิบายการเกิดทุกข์จากเหตุปัจจัย (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และกับองค์ความรู้ด้านจิต-ประสาท-ภูมิคุ้มกันที่อธิบายผ่านระบบประสาทอัตโนมัติและแกนสมอง-ต่อมไร้ท่อ (McEwen, 2007) การพัฒนาสติจึงเป็น “จุดแทรกแซง” สำคัญ ช่วยลดการปรุงแต่งของจิตและฟื้นฟูสมดุลของระบบจิต-กาย โดยมีหลักฐานว่าสามารถลดการอักเสบและปรับสมดุลภูมิคุ้มกันได้ (Black & Slavich, 2016) สะท้อนบทบาทของการฝึกจิตในฐานะกลไกฟื้นฟูระบบชีวภาพในระดับลึก

กล่าวโดยสรุป พุทธจิตวิทยาให้กรอบความเข้าใจจิตในฐานะกระบวนการที่มีโครงสร้างและกลไกชัดเจน โดยเฉพาะวงจรเวทนา-สังขารซึ่งเป็นแกนของการเกิดความทุกข์และความแปรปรวนของระบบชีวิต การพัฒนาจิตผ่านการเสริมสร้างเจตสิกฝ่ายกุศล เช่น สติและสมาธิ จึงมิใช่เพียงการฝึกเพื่อความสงบ หากเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนกลไกการรับรู้และการตอบสนองอย่างเป็นระบบ อันเป็นฐานสำคัญสำหรับการประยุกต์ใช้ในเวชปฏิบัติและการพัฒนาแบบจำลองเชิงคลินิกในลำดับต่อไป

การบูรณาการพุทธจิตวิทยากับการแพทย์แผนไทยสู่แบบจำลองเชิงคลินิก

การทำความเข้าใจจิต-กายในบริบทสุขภาพร่วมสมัยจำเป็นต้องอาศัยกรอบบูรณาการจากพุทธจิตวิทยา การแพทย์แผนไทย และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ซึ่งแม้ใช้ภาษาต่างกัน แต่มีโครงสร้างเหตุ-ผลสอดคล้องกัน โดยต่างอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง “ประสบการณ์ภายใน” กับ “การเปลี่ยนแปลงของระบบชีวิต” ในลักษณะพลวัต พุทธจิตวิทยาอธิบายผ่านขั้น 5 และปฏิจจนูปบาท (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 360 หน้า 286; เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้า 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การแพทย์แผนไทยอธิบายผ่านความแปรปรวนของธาตุ โดยเฉพาะลมและไฟ (พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474) และวิทยาศาสตร์สุขภาพอธิบายผ่านระบบประสาท

อัตโนมิติและการตอบสนองต่อความเครียด (McEwen, 2007) การบูรณาการทั้งสามกรอบช่วยให้เข้าใจจิต-กายอย่างครอบคลุม และเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาแบบจำลองเชิงคลินิกในบริบทสุขภาพร่วมสมัย

ในพุทธจิตวิทยา กระบวนการดังกล่าวเริ่มจากการกระทบอารมณ์ผ่านอายตนะ ก่อให้เกิดเวทนา ซึ่งหากขาดการรู้เท่าทันจะนำไปสู่การปรุงแต่งของสังขารและการตอบสนองทางอารมณ์ อันสอดคล้องกับหลักปฏิจจนมุขปาถในช่วง “ผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา และเวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา” (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในการแพทย์แผนไทย กระบวนการเดียวกันนี้สะท้อนออกมาในรูปของการเคลื่อนไหวของธาตุ โดยเฉพาะธาตุลมซึ่งควบคุมการเคลื่อนไหว และธาตุไฟซึ่งเกี่ยวข้องกับความร้อนและการแปรสภาพ ซึ่งจะแปรปรวนตามสภาวะของจิตและอารมณ์ ขณะที่ในวิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัย ปรากฏการณ์นี้อธิบายผ่านการทำงานของระบบประสาทอัตโนมิติ ระบบต่อมไร้ท่อ และระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งตอบสนองต่อความเครียดและประสบการณ์ทางจิตในลักษณะเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเดียว โดยมีบทบาทสำคัญของแกนสมอง-ต่อมไร้ท่อ (HPA axis) และกลไกการอักเสบในร่างกาย (Ader, 2001; McEwen, 2007) การเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าทั้งสามศาสตร์ต่างอธิบายกระบวนการเดียวกันในภาษาที่แตกต่างกัน และสามารถบูรณาการเป็นกรอบความเข้าใจจิต-กายแบบองค์รวมได้อย่างมีเหตุผล เพื่อให้เห็นภาพความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง สามารถสังเคราะห์ความสัมพันธ์ของทั้งสามศาสตร์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การเทียบเคียงโครงสร้างแนวคิดระหว่างสามศาสตร์

พุทธจิตวิทยา	การแพทย์แผนไทย	วิทยาศาสตร์สุขภาพ
เวทนา (ความรู้สึก)	การเริ่มแปรปรวนของลม	การรับรู้สิ่งเร้า (sensory input)
สังขาร (การปรุงแต่ง)	ลม-ไฟกำเริบ	การตอบสนองของระบบประสาท (autonomic activation)
เจตสิกฝ่ายอกุศล	ธาตุวิปลาส	ความเครียดเรื้อรัง (chronic stress)
วงจรเวทนา-สังขาร	วงจรลม-ไฟ-เลือดลม	HPA axis / inflammation
สติ-สมาธิ	การปรับสมดุลธาตุ	regulation / homeostasis

จากตารางจะเห็นว่า แม้แต่ละศาสตร์จะใช้ภาษาที่แตกต่างกัน แต่ล้วนสะท้อน “โครงสร้างกระบวนการเดียวกัน” กล่าวคือ การกระทบสิ่งเร้าก่อให้เกิดการตอบสนองภายใน หากการตอบสนองนั้นเกิดขึ้นซ้ำอย่างต่อเนื่องโดยปราศจากการควบคุม จะนำไปสู่ภาวะเสียสมดุล และพัฒนาเป็นความผิดปกติเรื้อรังในที่สุด (McEwen, 2007; Black & Slavich, 2016)

โครงสร้างดังกล่าวมีลักษณะเป็น “วงจรเสริมแรง” (feedback loop) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการเกิดภาวะเรื้อรัง กล่าวคือ เมื่อเกิดอาการทางกาย เช่น ความเจ็บปวดหรือความไม่สบาย

อาการนั้นจะย้อนกลับไปกระตุ้นเวทนาและสังขาร ทำให้เกิดความกังวลหรือความกลัวเพิ่มขึ้น ส่งผลให้วงจรยิ่งทวีความรุนแรง ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาทในมิติที่แสดงการเกิดขึ้นของทุกข์อย่างต่อเนื่องจากเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กัน (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4; ข้อที่ 20 หน้าที่ 28, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หากไม่มีการแทรกแซงที่เหมาะสม วงจรนี้จะดำเนินต่อไปและฝังตัวเป็นรูปแบบการตอบสนองอัตโนมัติของระบบจิต-กาย ในทางวิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัย กลไกดังกล่าวสามารถอธิบายได้ผ่านการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติและแกนสมอง-ต่อมไร้ท่อ (HPA axis) ซึ่งเมื่อถูกกระตุ้นซ้ำจะนำไปสู่ภาวะความเครียดเรื้อรังและการเปลี่ยนแปลงของระบบภูมิคุ้มกัน (McEwen, 2007) การทำความเข้าใจวงจรลักษณะนี้จึงมีความสำคัญต่อการออกแบบการแทรกแซงที่มุ่งตัดวงจรของการปรุงแต่งซ้ำ และฟื้นฟูสมดุลของระบบจิต-กายในระยะยาว

นัยสำคัญของการบูรณาการเชิงโครงสร้างนี้อยู่ที่การทำให้สามารถระบุ “จุดแทรกแซง” ได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในระดับของเวทนา สังขาร และเจตสิก ซึ่งเป็นช่วงที่กระบวนการยังอยู่ในระดับภายในและสามารถปรับเปลี่ยนได้ กล่าวคือ เมื่อผัสสะก่อให้เกิดเวทนา หากมีสติเข้ามากำกับก่อนที่จะสังขารจะปรุงแต่งเต็มรูป จะสามารถชะลอการเกิดตัณหาและการยึดถือได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิจจสมุปบาทในช่วง “เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา” และแนวทางการเจริญสติปัฏฐานที่มุ่งรู้เท่าทันเวทนาและจิตตามความเป็นจริง (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4; เล่มที่ 12 ข้อที่ 113-114 หน้าที่ 109-110, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การพัฒนาสติในช่วงเวลาดังกล่าวจึงช่วยลดการปรุงแต่งของสังขาร ทำให้จิตไม่ถูกครอบงำด้วยเจตสิกฝ่ายอกุศล และส่งผลต่อการชะลอการตอบสนองของระบบประสาทอัตโนมัติในเชิงสรีรวิทยา ขณะเดียวกันยังช่วยป้องกันการแปรปรวนของธาตุในมุมมองการแพทย์แผนไทย โดยเฉพาะการกำเริบของลมและไฟที่สัมพันธ์กับอารมณ์และความเครียด ทั้งนี้ งานวิจัยร่วมสมัยยังสนับสนุนว่า การฝึกสติสามารถลดการอักเสบและปรับสมดุลของระบบภูมิคุ้มกันได้ ซึ่งสะท้อนบทบาทของสติในฐานะกลไกแทรกแซงเชิงระบบของจิต-กาย (Black & Slavich, 2016)

ในมุมมองนี้ การฝึกจิตจึงมิใช่เพียงกิจกรรมเพื่อความสงบ หากเป็น “กระบวนการแทรกแซงเชิงระบบ” ที่มีผลต่อทั้งระดับจิต พลั้งชีวิต และสรีรวิทยาอย่างพร้อมกัน กล่าวคือ การพัฒนาสติและสมาธิช่วยปรับคุณภาพของเจตสิก ลดความรุนแรงของวงจรเวทนา-สังขาร และชะลอการเกิดตัณหาอันเป็นผลจากเวทนา (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของลมกลับสู่จังหวะปกติ ไฟธาตุไม่กำเริบ และระบบชีวิตเข้าสู่ภาวะสมดุลในมุมมองการแพทย์แผนไทย ขณะเดียวกัน ในเชิงวิทยาศาสตร์สุขภาพ การฝึกสติยังมีบทบาทในการปรับการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ ลดภาวะอักเสบ และส่งเสริมสมดุลของระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งสะท้อนถึงการฟื้นฟูระบบชีวภาพในระดับลึก (Black & Slavich, 2016) ดังนั้น

การฝึกจิตจึงสามารถมองได้ว่าเป็นกลไกการแทรกแซงที่เชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ระดับประสบการณ์ภายในไปจนถึงระดับสรีรวิทยาอย่างเป็นองค์รวม

ดังนั้น การบูรณาการพุทธจิตวิทยา การแพทย์แผนไทย และวิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัย มิได้เป็นเพียงการเปรียบเทียบเชิงแนวคิด หากเป็นการสร้างกรอบอธิบายใหม่ที่มองมนุษย์ในฐานะ “ระบบจิต-กายแบบพลวัต” ซึ่งสามารถวิเคราะห์ วินิจฉัย และออกแบบการแทรกแซงได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล กรอบแนวคิดนี้จึงเป็นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาแบบจำลอง “ความพร้อมภายในเชิงคลินิก” ในลำดับต่อไป ซึ่งมุ่งเน้นการแทรกแซงวงจรดังกล่าวอย่างเป็นระบบและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในทางเวชปฏิบัติ

แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก (Clinical Internal Readiness Model)

แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก (Clinical Internal Readiness Model) เป็นกรอบแนวคิดสำหรับออกแบบการฝึกจิตในเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย โดยมุ่งแทรกแซง “วงจรเวทนา-สังขาร-ธาตุ” ตั้งแต่ต้นเหตุ และฟื้นฟูสมดุลจิต-กายอย่างเป็นลำดับ แบบจำลองนี้บูรณาการ 3 ฐานคิด ได้แก่ (1) พุทธจิตวิทยา-กลไกชั้น 5 และเจตสิก (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 360 หน้า 286; เล่มที่ 34 ข้อที่ 944 หน้า 326-327, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (2) แนวคิดธาตุและเลือดลมในแพทย์แผนไทยและ (3) กลไกระบบประสาทและความเครียดในวิทยาศาสตร์สุขภาพ (McEwen, 2007) การบูรณาการนี้ทำให้สามารถอธิบายจิต-กายในกรอบเดียว และออกแบบการแทรกแซงที่ครอบคลุมตั้งแต่ประสบการณ์ภายในถึงระดับสรีรวิทยาได้อย่างเป็นระบบ

ขั้นที่ 1 การรับรู้สถานะ (Awareness of Condition) เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการ โดยมุ่งให้ผู้ป่วยหยุดและหันมาสังเกตสภาวะกาย-จิตในปัจจุบัน โดยไม่ตีความ ไม่ตัดสิน และไม่พยายามเปลี่ยนแปลง การรับรู้ลักษณะนี้ช่วยแยก “สิ่งที่เกิดขึ้น” ออกจาก “การตีความของจิต” อันเป็นพื้นฐานของการรู้เท่าทันเวทนาและลดการตอบสนองอัตโนมัติ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 107 หน้า 102, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในทางคลินิก มักใช้การสังเกตลมหายใจ ความรู้สึกในร่างกาย หรืออาการเด่น เพื่อสร้างฐานการรับรู้ที่มั่นคงและเตรียมสู่ขั้นถัดไป

ขั้นที่ 2 การหยุดวงจรตอบสนอง (Interrupting Reactivity) หลังการรับรู้ ผู้ป่วยถูกฝึกให้ “ไม่ตอบสนองทันที” ต่อสิ่งเร้า โดยสร้างช่องว่างระหว่างเวทนาและสังขาร เพื่อลดการปรุงแต่งตามแบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับหลักที่เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้า 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เทคนิคที่ใช้ เช่น การหยุด การกำหนดรู้ และการหายใจเข้า ช่วยลดการตอบสนองอัตโนมัติและชะลอการกระตุ้นระบบประสาทซิมพาเทติก

(McEwen, 2007) ขั้นนี้จึงสำคัญต่อการลดความรุนแรงของวงจรเวทนา-สังขาร โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่มีภาวะจิตไว-กายไว

ขั้นที่ 3 การปรับกาย (Somatic Regulation) มุ่งคลี่คลายความตึงเครียดและการติดขัดของเลือดลมผ่านร่างกาย เช่น การนวดไทย การยืดเหยียด การกดจุด หรือการจัดท่าทางที่เหมาะสมซึ่งช่วยลดภาวะลมกำเริบ ฟั่นฟูการไหลเวียน และสร้าง “ฐานทางกาย” สำหรับการพัฒนาจิต (พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474) ในเชิงคลินิก ช่วยลดอาการรบกวน เช่น ปวดตึง หายใจไม่สะดวก หรือใจสั่น พร้อมทั้งลดการกระตุ้นของระบบประสาทอัตโนมัติ และเตรียมความพร้อมสู่ขั้นถัดไป

ขั้นที่ 4 การปรับลมหายใจ (Breath Regulation) ใช้ลมหายใจเป็นสะพานเชื่อมจิตกับกาย โดยการหายใจเข้า ลึก และสม่ำเสมอ ช่วยปรับสมดุลระบบประสาทอัตโนมัติ ลดภาวะตื่นตัวเกิน และส่งเสริมการทำงานของพาราซิมพาเทติก (McEwen, 2007) สอดคล้องกับแนวทางอานาปานสติที่ใช้ลมหายใจเป็นฐานของสติและสมาธิ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 107 หน้า 102, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และในมุมมองแพทย์แผนไทยยังสัมพันธ์กับการปรับสมดุลธาตุลมและการไหลเวียนของพลังชีวิต (พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474) จึงเป็นจุดเชื่อมสำคัญจากการปรับกายสู่การพัฒนาจิต

ขั้นที่ 5 การรู้เท่าทันเวทนา (Mindful Feeling Awareness) เมื่อกายสงบ ผู้ป่วยสามารถรับรู้เวทนาได้โดยไม่ถูกดึงเข้าสู่การปรุงแต่ง การฝึกมุ่ง “อยู่กับความรู้สึก” โดยไม่ยึดติดหรือผลักไส สอดคล้องกับหลักเวทนานุปัสสนา (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 113 หน้า 109, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การรู้เท่าทันเช่นนี้ช่วยลดแรงเสริมของสังขาร ชะลอการเกิดตัณหา (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้า 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และป้องกันไม่ให้เวทนาขยายเป็นความทุกข์ซ้ำซ้อน

ขั้นที่ 6 การสังเกตจิต (Observation of Mind States) ผู้ป่วยเรียนรู้ที่จะเห็น “จิตที่กำลังคิด” โดยสังเกตความคิดและอารมณ์โดยไม่ยึดถือ สอดคล้องกับหลักจิตตานุปัสสนาในสติปัฏฐาน 4 (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 114 หน้า 110, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การฝึกนี้ช่วยให้จิตเป็นกลาง ลดอิทธิพลของเจตสิกฝ่ายอกุศล เช่น โลภะ โทสะ และโมหะ ในเชิงคลินิก ช่วยลดการตอบสนองทางอารมณ์ เพิ่มการกำกับตนเอง และเสริมความยืดหยุ่นทางจิต

ขั้นที่ 7 การปรับคุณภาพจิต (Cultivation of Wholesome States) เมื่อจิตเริ่มมีเสถียรภาพ ผู้ป่วยพัฒนาเจตสิกฝ่ายอกุศล เช่น สติ สมาธิ เมตตา และปัญญา โดยไม่บังคับจิต แต่สร้างเงื่อนไขให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายใน สอดคล้องกับมรรคมืองค์แปด โดยเฉพาะสัมมาสติและสัมมาสมาธิ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อที่ 34-41 หน้า 8-9, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กระบวนการนี้ช่วยลดอิทธิพลของเจตสิกฝ่ายอกุศล เช่น โลภะ โทสะ และโมหะ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 34 ข้อที่ 791-795 หน้า 312-314, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

วิทยาลัย, 2539) ในเชิงคลินิก ส่งผลให้จิตมั่นคง ผ่องใส และตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้เหมาะสม นำไปสู่สมดุลจิต-กายในระยะยาว

ขั้นที่ 8 การสร้างเสถียรภาพ (Stabilization) เมื่อการฝึกต่อเนื่อง ระบบจิต-กายเข้าสู่สมดุลที่มั่นคง ลมเคลื่อนไหวสม่ำเสมอ ไฟไม่กำเริบ และอาการทางกายลดลง (พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474) ผู้ป่วยสามารถรักษาสมดุลได้แม้เผชิญสิ่งเร้า สอดคล้องกับภาวะจิตตั้งมั่น (สมาธิ) ที่ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อที่ 1654 หน้า 520, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในเชิงคลินิก สะท้อนการลดการตอบสนองอัตโนมัติและการฟื้นตัวของสมดุลสรีรวิทยา เพิ่มความยืดหยุ่นต่อความเครียดในระยะยาว

ขั้นที่ 9 การบูรณาการในชีวิต (Integration into Daily Life) มุ่งให้ผู้ป่วยนำทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อป้องกันการกลับสู่ภาวะเจ็บป่วย-สังขารและสร้างความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับหลักการดำรงสติในทุกอิริยาบถ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 21 ข้อที่ 12 หน้า 18, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และแนวคิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการฝึกต่อเนื่อง (Prochaska & Velicer, 1997) ในเชิงคลินิก สะท้อนความสามารถในการกำกับตนเองและคงสมดุลจิต-กายในระยะยาว

เมื่อพิจารณาในเชิงระบบ กระบวนการทั้ง 9 ขั้นสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ (1) ระยะปรับกาย (ขั้นที่ 1-4) ซึ่งมุ่งสร้างฐานของความมั่นคงทางร่างกายและลดความแปรปรวนของลมและไฟ (2) ระยะพัฒนาจิต (ขั้นที่ 5-7) ซึ่งมุ่งให้เกิดการรู้เท่าทันเวทนา สังเกตจิต และพัฒนาเจตสิกฝ่ายกุศล และ (3) ระยะเสริมเสถียรภาพ (ขั้นที่ 8-9) ซึ่งมุ่งให้จิตและระบบชีวิตกลับสู่ภาวะสมดุลและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในชีวิตประจำวัน การจัดกลุ่มดังกล่าวสะท้อนหลักการ “กาย-จิต-สมดุล” ของการแพทย์แผนไทย ซึ่งเน้นการปรับสมดุลธาตุควบคู่กับการดูแลจิตใจ (พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474) และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาจิตในพุทธจิตวิทยาที่เริ่มจากการรู้เท่าทันกายและเวทนา ไปสู่การพัฒนาจิตและปัญญาในลักษณะเป็นลำดับขั้น (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 132 หน้า 103, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อันแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของทั้งสองศาสตร์ในการมุ่งสู่การฟื้นฟูสมดุลของระบบจิต-กายอย่างยั่งยืน

กรอบการประเมินแบบจำลองและการปรับใช้ในเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย

การพัฒนาแบบจำลองจิต-กายเชิงคลินิกในบริบทการแพทย์แผนไทย มิได้มุ่งเพียงการอธิบายเชิงแนวคิด หากแต่ต้องสามารถเชื่อมโยง “ประสบการณ์ภายในของผู้ป่วย” กับ “การเปลี่ยนแปลงของระบบชีวิต” ได้อย่างเป็นรูปธรรมและตรวจสอบได้ ทั้งนี้ เพื่อยกระดับการฝึกจิตจากกิจกรรมชื่อนามธรรมไปสู่เครื่องมือทางคลินิกที่สามารถวางแผน ติดตาม และประเมินผลได้อย่างเป็นระบบ ซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดชีว-จิต-สังคม (biopsychosocial model) ที่มองมนุษย์เป็นระบบองค์รวม (Engel, 1977)

ในเชิงโครงสร้างแบบจำลองจิต-กายตั้งอยู่บนการบูรณาการสามฐานคิดสำคัญ ได้แก่ (1) พุทธจิตวิทยา ซึ่งอธิบายกระบวนการจิตผ่านขั้น 5 และปฏิจกสมุปบาท (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 360 หน้าที่ 286; เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (2) การแพทย์แผนไทย ซึ่งอธิบายความเจ็บป่วยผ่านความไม่สมดุลของธาตุ โดยเฉพาะลมและไฟที่สัมพันธ์กับจิตและอารมณ์ (พระยาพิศณุประสาทเวช [คง], 2474) และ (3) วิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัย ซึ่งอธิบายผ่านการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ ระบบต่อมไร้ท่อ และระบบภูมิคุ้มกัน (McEwen, 2007) การบูรณาการดังกล่าวทำให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์จิต-กายในลักษณะ “ระบบเหตุ-ผลเดียวกัน” ที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับประสบการณ์ภายในไปจนถึงระดับสรีรวิทยา

1. กรอบการประเมินแบบจำลองจิต-กายเชิงบูรณาการ เพื่อให้แบบจำลองมีความสมบูรณ์ในเชิงคลินิก จึงจำเป็นต้องมีกรอบการประเมินผลที่สามารถสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของผู้ป่วยในหลายระดับอย่างเป็นระบบ โดยการประเมินถูกออกแบบในลักษณะองค์รวม (holistic assessment) แบ่งออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่

มิติที่ 1 ประสบการณ์ภายใน (Subjective Experience) เป็นการประเมินการเปลี่ยนแปลงของประสบการณ์ทางจิต เช่น ระดับความเครียด ความฟุ้งซ่าน ความสงบ ความรู้สึกตัว และความสามารถในการรู้เท่าทันเวทนา การประเมินในมิตินี้อาจใช้แบบประเมินตนเอง (self-report) หรือการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมุ่งวัดความเปลี่ยนแปลงของ “คุณภาพจิต” ซึ่งสะท้อนการลดลงของเจตสิกฝ่ายอกุศลและการเพิ่มขึ้นของสติและสมาธิ อันสอดคล้องกับหลักการพัฒนาจิตในพุทธจิตวิทยาที่เน้นการรู้เท่าทันเวทนาและสภาพจิตตามความเป็นจริง (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 139-140 หน้าที่ 109-110, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทั้งนี้ แนวทางการประเมินตนเองยังสอดคล้องกับแนวคิดการรับรู้ความสามารถตนเอง (self-efficacy) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ (Bandura, 1997)

มิติที่ 2 พฤติกรรมและการตอบสนอง (Behavioral Response) มุ่งประเมินรูปแบบการตอบสนองของผู้ป่วยต่อสิ่งเร้าในชีวิตประจำวัน เช่น ความสามารถในการหยุดวงจรอารมณ์ การจัดการความเครียด การนอนหลับ การควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมสุขภาพโดยรวม มิตินี้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการเวทนา-สังขารในระดับการปฏิบัติจริง และแสดงถึงความสามารถในการนำกระบวนการฝึกจิตไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Transtheoretical Model) ที่เน้นการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้น (Prochaska & Velicer, 1997)

มิติที่ 3 อาการทางคลินิกตามกรอบการแพทย์แผนไทย (Clinical Symptoms – TTM-based) เป็นการประเมินอาการทางกายตามแนวคิดการแพทย์แผนไทย เช่น อาการลมกำเริบ (ใจสั่น

แน่น อึดอัด เวียนศีรษะ) อาการไฟกำเริบ (ร้อนใน นอนไม่หลับ กระสับกระส่าย) รวมถึงความสมดุลของเลือดลมและการตอบสนองต่อหัตถการ การประเมินในมิตินี้อาจใช้การตรวจร่างกายแบบแผนไทย เช่น การจับชีพจร การคลำ และการสังเกตลักษณะภายนอก ซึ่งสะท้อนผลของการปรับสมดุลธาตุจาก การฝึกจิตและการรักษาร่วมกัน

มิติที่ 4 ตัวชี้วัดทางชีวภาพ (Biological Markers) เป็นการประเมินในระดับสรีรวิทยา เช่น อัตราการเต้นของหัวใจ ความแปรปรวนของชีพจร ความดันโลหิต รูปแบบการหายใจ หรือสารบ่งชี้ความเครียดในร่างกาย มิตินี้สะท้อนผลของการเปลี่ยนแปลงในระบบประสาทอัตโนมัติ ระบบต่อมไร้ท่อ และระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจิต-ประสาท-ภูมิคุ้มกัน (psychoneuroimmunology) ในวิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัย (Ader, 2001; McEwen, 2007) อีกทั้งงานวิจัยยังชี้ว่าการฝึกสติสามารถมีผลต่อการลดภาวะอักเสบและปรับสมดุลการตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกัน (Black & Slavich, 2016)

โดยสรุป กรอบการประเมิน 4 มิติเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้แบบจำลองมีความสมบูรณ์ ทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากไม่เพียงกำหนดแนวทางการแทรกแซง แต่ยังรองรับการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยอย่างยั่งยืน

2. การปรับประยุกต์ใช้แบบจำลองความพร้อมภายในสำหรับเวชปฏิบัติแพทย์แผนไทย
การนำแบบจำลองไปใช้ในเวชปฏิบัติเป็นการปรับกรอบคิดจาก “การรักษาอาการ” ไปสู่ “การแทรกแซงระบบจิต-กาย” โดยมุ่งลดวงจรเวทนา-สังขาร-ธาตุ ซึ่งเป็นกลไกต้นเหตุของความแปรปรวน (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 16 ข้อที่ 2 หน้าที่ 4, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แนวทางสำคัญประกอบด้วย

(1) การประเมินผู้ป่วยเชิงบูรณาการ (Integrated Assessment) การประเมินผู้ป่วยควรครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ได้แก่ ประสพการณ์ภายใน พฤติกรรม อาการทางคลินิก และตัวชี้วัดทางชีวภาพ โดยผสมผสานการซักประวัติ การตรวจร่างกายแบบแผนไทย และการประเมินสภาวะจิต เช่น ระดับความเครียด ความฟุ้งซ่าน หรือความสามารถในการรู้เท่าทันเวทนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแบบองค์รวมของการแพทย์สมัยใหม่ (Engel, 1977) และกลไกความเครียดในระบบชีวภาพ (McEwen, 2007) การประเมินดังกล่าวช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพสามารถจำแนก “ระดับความพร้อมภายใน” ของผู้ป่วย และเลือกแนวทางการแทรกแซงที่เหมาะสม

(2) การจัดกลุ่มผู้ป่วยตามระดับความพร้อม (Stratification of Readiness) ผู้ป่วยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ (1) กลุ่มจิตไว-กายไว (high reactivity) ซึ่งมีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างรวดเร็ว (2) กลุ่มปานกลาง ซึ่งสามารถรับรู้ตนเองได้บางส่วน และ (3) กลุ่มที่มีเสถียรภาพทางจิตในระดับหนึ่ง การจำแนกเช่นนี้ช่วยให้สามารถกำหนดลำดับการใช้ขั้นตอนทั้ง 9 ขั้นได้อย่าง

เหมาะสม เช่น กลุ่มจิตไวควรเน้นขั้นที่ 1-4 (การปรับกายและลมหายใจ) ก่อนเข้าสู่การพัฒนาจิตในระดับลึก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบเป็นลำดับขั้น (Prochaska & Velicer, 1997)

(3) การออกแบบแผนการรักษาแบบผสมผสาน (Integrated Treatment Planning)

การรักษาควรออกแบบในลักษณะผสมผสานระหว่างหัตถการทางกายและการฝึกจิต

(4) การใช้หัตถการเป็น “ตัวเปิดระบบ” (Somatic Entry Point) ในผู้ป่วยที่ไม่สามารถเข้าสู่การฝึกจิตได้โดยตรง การใช้หัตถการทางกาย เช่น การนวด การกดจุด หรือการอบสมุนไพร สามารถทำหน้าที่เป็น “ตัวเปิดระบบ” โดยช่วยลดความตึงเครียดของร่างกาย ทำให้ลมเคลื่อนไหวเป็นปกติ และเตรียมความพร้อมของจิตในการเข้าสู่การฝึกขั้นถัดไปซึ่งสอดคล้องกับหลัก “ปรับกายก่อนปรับจิต”

(5) การแทรกแซงเชิงจิตในระหว่างการรักษา (In-session Mind Training) ระหว่างการให้บริการ เช่น การนวดหรือการประคบ ผู้ประกอบวิชาชีพสามารถแนะนำให้ผู้ป่วยรับรู้ลมหายใจ สังเกตความรู้สึก หรือฝึกสติในขณะนั้น ซึ่งช่วยเชื่อมกระบวนการทางกายกับจิตเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ในระดับประสบการณ์ตรง และลดวงจรเวทนา-สังขารในขณะรักษา (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 139 หน้าที่ 109, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(6) การติดตามผลและปรับแผน (Monitoring and Adjustment) การรักษาควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องในทั้ง 4 มิติ เพื่อติดตามความเปลี่ยนแปลงของผู้ป่วย และปรับแผนการรักษาให้เหมาะสม เช่น หากอาการทางกายดีขึ้นแต่ยังมีความเครียดสูง อาจต้องเพิ่มการฝึกในขั้นที่ 5-7 ในทางกลับกัน หากผู้ป่วยมีความตึงเครียดทางกายสูง อาจต้องเน้นการปรับกายในขั้นต้นมากขึ้น (Engel, 1977)

(7) บทบาทของผู้ประกอบวิชาชีพในฐานะ “ผู้นำกระบวนการ” (Clinical Facilitator) ผู้ประกอบวิชาชีพมิได้เป็นเพียงผู้ให้การรักษา แต่เป็น “ผู้นำกระบวนการเรียนรู้ภายใน” ของผู้ป่วย โดยต้องมีสติ ความมุ่งมั่น และความสามารถในการสังเกตอย่างละเอียด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความแม่นยำในการวินิจฉัยและประสิทธิภาพของการรักษา

(8) การส่งเสริมความต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน (Continuity of Practice) การรักษาจะเกิดผลอย่างยั่งยืนเมื่อผู้ป่วยสามารถนำกระบวนการฝึกไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การรู้เท่าทันอารมณ์ การปรับพฤติกรรมการนอน การจัดการความเครียด และการฝึกสติในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาว (Prochaska & Velicer, 1997)

โดยสรุป การประยุกต์ใช้แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิกในเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทย เป็นการยกระดับการรักษาจากการมุ่งแก้อาการ ไปสู่การปรับ “ระบบชีวิตทั้งระบบ” โดยผสมผสาน

การดูแลกาย จิต และพฤติกรรมเข้าด้วยกันอย่างเป็นโครงสร้าง ซึ่งไม่เพียงช่วยลดอาการในระยะสั้น แต่ยังช่วยป้องกันการเกิดซ้ำและเสริมสร้างสุขภาวะในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิงบูรณาการและเชิงประยุกต์ใช้ในเวชปฏิบัติ การแพทย์แผนไทย โดยสามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. การพัฒนา “กรอบอธิบายเชิงโครงสร้างของระบบจิต-กาย” ที่เชื่อมโยงพุทธจิตวิทยา การแพทย์แผนไทย และวิทยาศาสตร์สุขภาพร่วมสมัยเข้าด้วยกันในลักษณะเป็นระบบเดียว โดยเสนอให้เห็นว่า กระบวนการเวทนา-สังขารในพุทธจิตวิทยา สอดคล้องกับการแปรปรวนของธาตุลม-ไฟใน แพทย์แผนไทย และสามารถอธิบายควบคู่กับการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติและระบบ ภูมิคุ้มกันในวิทยาศาสตร์สุขภาพ แนวคิดนี้ช่วยลดช่องว่างระหว่างศาสตร์ดั้งเดิมกับศาสตร์สมัยใหม่ และสร้างภาษากลางในการอธิบายปรากฏการณ์จิต-กายในเชิงคลินิก

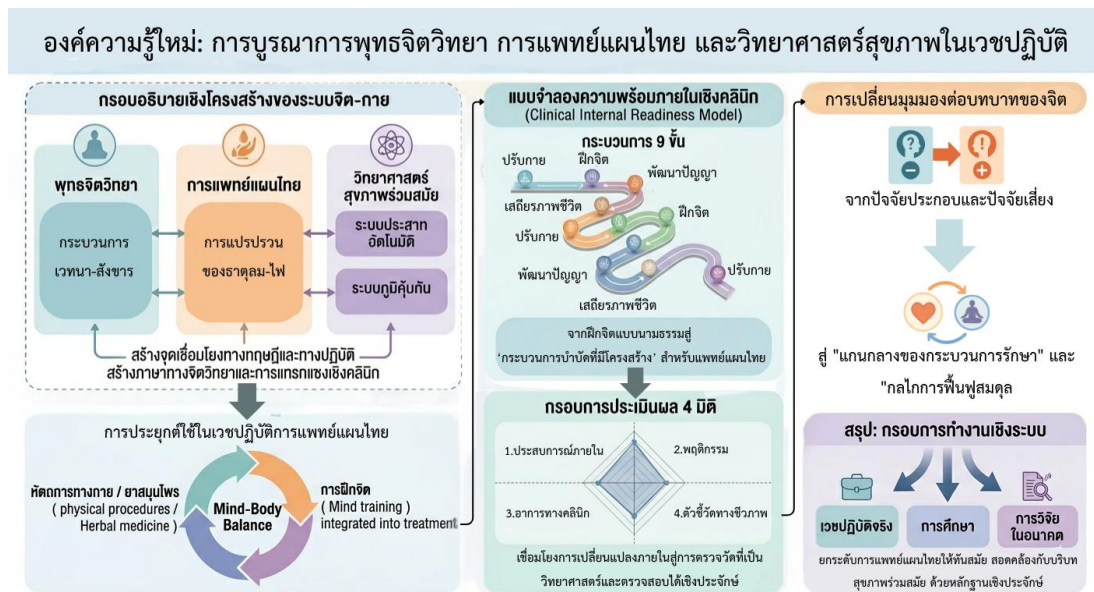
2. การเสนอ “แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก (Clinical Internal Readiness Model)” ในรูปแบบกระบวนการ 9 ขั้น ซึ่งเป็นนวัตกรรมเชิงแนวคิดที่เปลี่ยนการฝึกจิตจากกิจกรรม เชิงนามธรรมไปสู่ “กระบวนการบำบัดที่มีโครงสร้าง” แบบจำลองดังกล่าวมีลักษณะเป็นลำดับขั้นที่ เชื่อมโยงการปรับกาย การพัฒนาจิต และการสร้างเสถียรภาพของระบบชีวิต ทำให้สามารถนำไปใช้ ใน การออกแบบการรักษา การสอน และการพัฒนาหลักสูตรทางการแพทย์แผนไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. การพัฒนา “กรอบการประเมินผล 4 มิติ” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดผลลัพธ์ของ การฝึกจิตในบริบทคลินิก โดยครอบคลุมทั้งมิติประสบการณ์ภายใน พฤติกรรม อาการทางคลินิก และ ตัวชี้วัดทางชีวภาพ กรอบการประเมินนี้ช่วยให้สามารถเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงภายในของผู้ป่วยกับ ข้อมูลที่ตรวจวัดได้ ทำให้การฝึกจิตสามารถอธิบายในภาษาทางวิทยาศาสตร์และตรวจสอบได้เชิง ประจักษ์

4. การเสนอแนวทาง “การประยุกต์ใช้ในเวชปฏิบัติทางการแพทย์แผนไทย” ในลักษณะบูรณา การ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการรักษามีได้จำกัดอยู่ที่การใช้หัตถการหรือยาสมุนไพรเท่านั้น แต่สามารถ ผสานการฝึกจิตเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการรักษาได้อย่างเป็นระบบ โดยใช้หัตถการทางกายเป็น จุดเริ่มต้นในการปรับสมดุล และค่อยๆ พัฒนาไปสู่การแทรกแซงในระดับจิต

5. การเปลี่ยนมุมมองต่อ “บทบาทของจิตในเวชปฏิบัติ” จากเดิมที่เป็นเพียงปัจจัยประกอบ ไปสู่การเป็น “แกนกลางของกระบวนการรักษา” โดยเสนอว่าจิตมิได้เป็นเพียงแหล่งกำเนิดของความ แปรปรวน แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการฟื้นฟูสมดุลของระบบชีวิต หากได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง และเป็นลำดับขั้น

โดยสรุป องค์ความรู้ใหม่จากบทความนี้มีได้อยู่เพียงในระดับแนวคิด หากเป็นการสร้าง “กรอบการทำงานเชิงระบบ” ที่สามารถนำไปใช้จริงในเวชปฏิบัติ การศึกษา และการวิจัยในอนาคต อันเป็นก้าวสำคัญในการยกระดับการแพทย์แผนไทยให้สามารถอธิบายและพัฒนาองค์ความรู้ได้ สอดคล้องกับบริบทสุขภาพพร้อมสมัยอย่างมีหลักฐานรองรับ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลองค์ความรู้ใหม่

บทสรุป

จากฐานความเข้าใจดังที่ได้เสนอมมาแล้วข้างต้น บทความได้พัฒนา “แบบจำลองความพร้อมภายในเชิงคลินิก” ในรูปแบบกระบวนการ 9 ขั้น ครอบคลุมการปรับกาย การพัฒนาความรู้เท่าทันทางจิต และการสร้างเสถียรภาพของระบบชีวิตในระยะยาว พร้อมเสนอ “กรอบการประเมินผล 4 มิติ” ได้แก่ ประสบการณ์ภายใน พฤติกรรม อาการทางคลินิก และตัวชี้วัดทางชีวภาพ เพื่อใช้ติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ นัยสำคัญของบทความอยู่ที่การยกระดับการฝึกจิตจากกิจกรรมเชิงนามธรรมสู่เครื่องมือทางคลินิกที่มีโครงสร้าง สามารถวางแผน ประเมิน และติดตามผลได้จริง อีกทั้งยังเอื้อต่อการออกแบบการรักษาแบบผสมผสานที่เชื่อมโยงหัตถการทางกายกับการพัฒนาจิต และสามารถปรับใช้กับผู้ป่วยที่มีระดับความพร้อมแตกต่างกันได้อย่างยืดหยุ่น อันช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการรักษาและลดการกลับเป็นซ้ำในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ยังอยู่ในระดับแนวคิด จึงควรมีการวิจัยเชิงประจักษ์เพิ่มเติมเพื่อทดสอบประสิทธิผลของแบบจำลอง รวมถึงพัฒนาเครื่องมือประเมินที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

ในบริบทการแพทย์แผนไทย โดยสรุป บทความนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยให้มีความทันสมัย เป็นระบบ และตอบสนองต่อบริบทสุขภาพร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- พระยาพิศณุประสาทเวช (คง ถาวรเวช). (2474). *แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์*. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Ader, R. (2001). *Psychoneuroimmunology*. (3rd ed.). San Diego, CA: Academic Press.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman.
- Black, D. S., & Slavich, G. M. (2016). *Mindfulness meditation and the immune system: A systematic review of randomized controlled trials*. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1373(1): 13–24.
- Engel, G. L. (1977). *The need for a new medical model: A challenge for biomedicine*. *Science*, 196(4286): 129–136.
- McEwen, B. S. (2007). *Physiology and neurobiology of stress and adaptation: Central role of the brain*. *Physiological Reviews*, 87(3): 873–904.
- Prochaska, J. O., & Velicer, W. F. (1997). *The transtheoretical model of health behavior change*. *American Journal of Health Promotion*, 12(1): 38–48.

